10434
10435

891.99
L-55

891 99

ԿՕՐՏՕՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ

ԹԵՐՈՎԲԷ ԼԻՄՕՆՃԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

1890

10435

2013

49175-ան

(53192-66)
35142-66

Ա.

ԿԱՆԱՑԻ ՊԱՏԻՒՑ ՀԱՄԱՐ ՄԵՆԱՄԱՐՏ ՄԸ

Անգլիոյ խիստ փոթորկալից ժամանակներէն մէկն եղած է Ամերիկայի պատերազմի տարիները, երբ Մեծն Բրիտանիա կը պատերազմէր թէ՛ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց, թէ Գաղղիոյ, թէ Սպանիոյ և թէ Հօլանտաի դէմ միանգամայն։

Գրեթէ այս արիւնահեղ ժամանակամիջոցի մէջ, այսինքն 1777 տարւոյ ամառնային եղանակին, Լօնտոնի հռչակաւոր Մօրնինկ Բօսթ լրագրի տնօրէն Մըսթըր Պէյթ, իւր սենեկին մէջ առանձին նստած ուշի ուշով աչքէ կ՚անցնէր այն քաղաքական յօդուածներու ձեռագիրները, որոնք Անգլիական ազգին եռանդը աւելի ևս բորբոքելու պիտի ծառայէին։

Սպասաւոր մը ներս մտաւ։

—Հիւր մը եկած է տէր իմ, և անպատճառ ձեզի ներկայանալու շնորհը կը խնդրէ։

—Իւր անունը հասկցա՞ք։

—Հրամանատար Կօրտօն կ՚անուանէ ինքզինքը։

—Ըսել է թէ զինուորական մ՚է։

—Անանկ ըլլալու է տէր իմ. բայց քաղաքացիի հագուստ ունի։

—Հրամանատար Կօրտօն ըսիք։

—Այո՛ տէր իմ, ինքը այնպէս կըսէ։

—Հասկցայ. կարելի է այն Կօրտօնը ըլլայ որուն վրայ մասնաւոր դովեստիւք խօսուած է լրագրոյն մէջ, և գուցէ իւր շնորհակալութիւնը յայտնելու եկած ըլլայ. բայց անիկայ Ամէրիկա էր. այո՛, այո՛, միտքս եկաւ... անիկայ է անշուշտ. ինչ որ է, տեսնենք. ներս հրամցուր զինքը։

Վայրկեան մը վերջը բարձրահասակ, գեղեցկադէմ, և հազիւ քառասուն տարեկան անձ մը ներս մտաւ, և Մըսթըր Պէյթի հրաւիրմամբը աթոռի մը վրայ նստաւ, գրասեղանին դէմը։

—Կրնա՞մ հասկնալ թէ որու հետ տեսակցելու պատիւն ունիմ։

—Հնդկաստանի և Ամերիկայի մէջ, Մեծին Բրիտանիոյ շահուց և փառացը համար պատերազմող Կօրտօն հրամանատարն եմ։

Մըսթըր Պէյթ, աթոռին վրայէն ծռելով, մեծանուն զինուորականը բարեւեց, բայց միանգամայն իւր ձեռքը՝ խմբագրական յօդուածոց ձեռագիրներուն կ՚երկնցնէր, հասկցնել ուզելով որ՝ ինքն ալ իւր երկրին

ծառայելու կարեւոր պաշտօն ունեցողներէն մէկն ըլլալուն, գործի ատեն մասնաւոր տեսակցութեանց նուիրելու երկար միջոց չէր կրնար ունենալ. ուստի հրամանատարին այցելութեան նպատակն ինչ որ էր, ուղղակի անոր դիմելով գործը կարճ կապելը խիստ պատշաճաւոր պիտի ըլլար։

Հրամանատարը հասկցաւ անոր միտքը. Թո՛ղ որ ինքն ալ երկարաբանութենէ ախորժող մէկը չէր։

—Ձեր լրագրոյն մէջ հրատարակուած մի քանի պարբերութեանց վրայօք ձեզի հետ խօսելու եկայ. և եթէ ներելու շնորհը կ՚ընէք…

—Հասկցայ, պարոն հրամանատար. և կը յուսամ թէ մեզի սուտ հանելու համար եկած չէք։

—Միայն կ՚ուզէի գիտնալ թէ՝ ձեր լրաբերներուն ուղղամտութեանը վրայ կատարեալ վստահութիւն ունի՞ք։

—Ի՞նչ ըսել է. այդ մասին այն աստիճան նախանձախնդրութիւն մը ունինք որ՝ թերթերնուս մէջ հրատարակուած ամեն բանի պատասխանատուութիւնը բոլորովին մեր վրայ առնելը՝ նոյն իսկ փառք մը կը համարինք մեզի։

—Շնորհակալ եմ ձեր աղատախօսութեանը համար, պարոն տնօրէն, և տարակոյս չունիմ որ ի հարկին զինու զօրութեամբ այդ փառքերնիդ պաշտպանելն ալ ձեր հաճոյքներուն կարգը դասած ըլլալու էք։

—Ո՛հ, անշուշտ, ամեն ոք պարտաւոր է իրեն յարմար և իւր կարողութեան ներած չափով ընդհանրութեան շահուցը ծառայելու։ Երկիրը յանհունս երախտապարտ է ձեզի, իւր շահերը պողպատով և վառօդով այսչափ լաւ և փառաւոր կերպիւ պաշտպանելնուդ համար. մենք ալ անարժանաբար մեր պարտքը կատարելու կը ճգնինք գրիչով. կը բաղձայի որ մեր լրաբերներ միշտ այնպիսի ամենահաճելի լուրեր բերելու բաղդն ունենային, որուն համար կարծեմ թէ ձեր բարձր գոհունակութիւնը մեզի յայտնել գալու շնորհն ըրած էք, ինչպէս նաև լրացնելու այն տեղեկութիւնները՝ եթէ պակասներ կան, և մենք ամենայն հաճութեամբ պիտի հրատարակենք զայնս ալ, ապահովապէս գիտնալով որ՝ այդ մասին նախորդ հրատարակութեանց պէս՝ մեծ սիրով պիտի ընդունուին հասարակութեան կողմանէ։

—Պարոն տնօրէն, կերդնում որ այդ աստիճան յանդգնութիւն չէի սպասեր ձենէ. պարզապէս վրաս կը խնդաք։

—Ո՛հ, այդ տարբեր խնդիր է. եթէ գիտնայինք որ ձեր մասին եղած գովեստները այս աստիճան կը դպչին ձեր համեստութեանը, այն ատեն կարելի էր որ տարբեր կերպիւ մտածէինք։

—Ի՞նչպէս գովեստներ։

—Այսինքն թէ Հնդկաստանի և թէ Ամերիկայի մէջ ձեր ի գործ դրած քաջագործութեանց գովեստները։

—Դուք անո՞ր վրայօք կը խօսէիք։

—Եւ միթէ դուք ալ այդ բանին համար եկած չէի՞ք հոս։

—Ո՛չ, պարոն տնօրէն. ես՝ իմ զինուորական պարտաւորութեանցս կատարմանը մասին գրածներուդ հետ գործ մը չունիմ։

—Ուրեմն ի՞նչ էր ձեր այցելութեան նպատակը։

—Իմ այցելութեանս նպատակը բացատրութիւն մը խնդրել էր ձենէ այն անուանարկ հրատարակութեանց համար, որք տեսնուեցան ձեր թերթին մէջ ընդդէմ Օրիորդ Մաթիլտի. և քանի որ քիչ մը առաջ ըսելու շնորհն ըրիք թէ ձեր լրաբերներուն տուած լուրերուն պատասխանատուութիւնը բոլորովին ձեր վրայ առնելէն մեծ հաճոյք մը կ՚զգաք, ուստի անհրկրայ եմ որ այդ հաճոյքնիդ զինու զօրութեամբ պաշտպանելու և ինձ դէմ մենամարտելու հաճոյքէն ալ զիս չպիտի զրկէք։

—Խիստ լաւ, պարոն հրամանատար, քանի որ այդպէս կը փափաքիք, չեմ ուզեր ըսել տալ թէ՝ Մօրնինկ Բօսթի տնօրէնը՝ իւր երկրին քաջամարտիկ զօրականներէն մէկուն հաճոյալի ըլլալու շնորհը զլանալու չափ անքաղաքավար եղած է։

—Շնորհ ըրած բառերնիդ չեմ ընդունիր, պարո՛ն տնօրէն. ինքզինք գիտցող մարդ մը, «պարտաւոր» է արեամբ մաքրելու այն արատը, որ տիկնոջ մը վրայ տեղալու համարձակութիւնը կունենայ. կը սիրեմ տեսնել որ այդ պարտականութենէ խոյս տալու դիտում մը չ՚ունիք։

—Ե՞րբ կուզէք որ մենամարտինք։

—Ծիշդ հիմայ։

—Ա՞յս տեղ։

—Այո՛, ճիշդ այս սենեկին մէջ, եթէ օրինաւոր առարկութիւն մը չունիք առաջարկութեանս դէմ։

—Ո՛չ, առարկութիւն մը չունիմ. մենամարտողներու համար ամեն տեղ մէկ է։

—Եւ պէտք է որ երկուքներնէս մին ո՛ղջ դուրս չելնէ այս սենեակէն, պարոն տնօրէն։

—Ատոր դէմ ալ առարկութիւն մը չունիմ, պարոն հրամանատար։

—Միայն թէ կը վախնայի որ կտակնիդ պատրաստելու համար ժամանակ պիտի խնդրէիք։

—Կտակս արդէն չինած եմ պարոն. և ինձ ալ այնպէս կ՚երեւի որ որչափ շուտ լմնցնենք գործերնիս՝ այնչափ աղէկ պիտի ըլլայ. որովհետեւ մենամարտէն յետոյ աչքէ անցնելիք խմբագրական յօդուածներ ունիմ, և գրաշարները անհամբեր անոնց կ՚սպասեն. ուստի անմիջապէս գործի սկսինք եթէ կը հաճիք։

—Թոյլտուութիւն կընէ՞ք որ դուռը կղպեմ, պարոն տնօրէն. չըլլայ որ մեզի արգելք ըլլալու համար վրայ հասնողներ գտնուին։

—Շատ լաւ մտածեցիք, պարոն հրամանատար. կղպեցէք դուռը. բայց նախ ըսէք թէ ինչո՞վ պիտի մենամարտինք։

—Ատրճանակով։

—Հետերնիդ բերա՞ծ էք զանոնք։

—Այո՛, հետս զոյգ մը ատրճանակ բերած եմ. բայց եթէ դուք հոս պատրաստ հրացաններ ունիք, իմիններս յետոյ կրնամ հետս ետ տանիլ, առանց զանոնք գործածելու։

—Ո՛չ, պարոն հրամանատար. ես հոս միայն երկու սուր ունիմ պատրաստ. եթէ ձեր ատրճանակներով գործերնիս չկրնանք լմնցնել, այն ատեն սուրերս օգնութեան կը կոչեմ եթէ կը հաճիք։

—Շատ լաւ, հիմայ ամէն բան կարգին է, ըսաւ հրամանատարը՝ անտարբեր կերպով մը մէջքէն երկու ատրճանակ հանելով, և զանոնք գրասեղանին վրայ տեղաւորելով։

—Առանց վկայի՞ պիտի մենամարտինք, հարցուց Մօրնինկ Բօսթի տնօրէնը։

—Այո՛, առանց վկայի։

—Խիստ լաւ։

Զինուորականը և լրագրի տնօրէնը՝ երկուքը մէկանց ոտքի ելան։

Մըսթըր Պէյթ, ինչպէս տարիքով, նոյնպէս և հասակաւ կը հաւասարէր հրամանատար Կորտոնի։

Երկուքն ալ գեղեցիկ, երկուքն ալ հուժկու և քաջառողջ։

Տնօրէնը՝ դեղին մազերով, կապոյտ աչերով, կլոր դէմքով՝ և քիչ մ'ալ կանացի տեսքով՝ այլ գեղեցիկ սեռին անտարբեր մէկն էր։

Իր ամբողջ հաճոյքը, գրեթէ մի միայն իր պաշտօնին մէջ սահմանաւորուած էր, և թատրոն, երեկոյթ, պարահանդէսք և այլն, ամենքն ալ իրենց հրապոյրը կորսնցուցած էին Մօրնինկ Բօսթի պէս խիստ պահպանողական և մեծահռչակ թերթի մը տնօրէնութեան ամենափայլուն պատկերին առջեւ։

Բայց հրամանատար Կորտոնի համար, աշխարհի մէջ մասնաւոր պաշտօնէ դուրս հաճոյքներ ալ անպակաս էին. և իր սրոյն չափ կը սիրէր նաև կանացի սեռը։

Իր սեւ աչերը, ինչպէս նաև խարտեաշ մազերն ու պեխերը՝ իր քիչ մը թուխ այլ առնական դէմքին հետ միացած ատեններն, յարձակողական խիստ զօրաւոր դաշնակցութիւն մը կրնային կազմել գեղեցիկ սեռին դէմ յաջող պատերազմ մը մղելու համար։

Ասոր հետ սակայն, հրամանատար Կորտոն՝ դիւրութեամբ ամեն աբ-

կածի մէջ նետուող թեթեւսոլիկներէն չէր, նա մանաւանդ որ իր ժամանակի զինուորական ծանր զբաղմունք և արիւնալի փառաց տենչը՝ միջոց չէին թողուր երկար մտածելու այն բաներուն վրայ, որոց՝ նուաղ պատասխանատու և թեթեւաբարոյ երիտասարդք իրենց կենաց ծաղիկը զոհելու համար ստեղծուած կը կարծէին ինքզինքնին։

Հրամանատարը գրպանէն փոքրիկ ծրար մը հանելով, զանի ևս գրասեղանին վրայ դրաւ, և յետոյ՝ դուռը ներսէն կղպելու գնաց։

Փոքրիկ ծրարին մէջ կային մէկ մէկ ձեռք վառօդ և երկու գնտակ։

Մօրնինկ Բօսթի տնօրէնը՝ իր հակառակորդին հրաւէրին վրայ ատրճանակները լաւ մը քննեց։

Երկուքն ալ մի և նոյն վարպետի գործ էին, և սքանչելի կերպիւ կը բանէին։

Իւրաքանչիւր ոք իր ատրճանակը իր ձեռքովը լցուց, և երբ այս համեստ գործողութիւնը լմնցաւ, մէկը՝ սենեկին դրանը՝ և միւսը՝ դրան դիմացի կողմը գտնուած պատուհանին առջեւ իրենց դիրքը բռնեցին։

Երկու կողմանէ մի և նոյն ատեն կրակ պիտի ըլլար։

Եւ որովհետեւ նախատեալը դերը ներկայացնողը հրամանատարն էր, ուստի կրակի նշանը տալու պատիւն ալ իր բաժնին կիյնար։

Հնդկաստանի և Ամերիկայի դիւցազնը, պատերազմի դաշտին վրայ իր հետեւակ զօրաց հրամայելու եղանակաւ մը մահացու նշանը տուաւ։

Իսկոյն երկու ատրճանակ միանգամայն փայլատակեցին...։

Սենեակը ծուխով լեցաւ...։

Հրամանատարը զարնուած չէր։

Այլ որչա՜փ մեծ եղաւ իր զարմանքը, երբ տեսաւ որ իր հակառակորդը ևս կանգուն կը կենար՝ պատուհանին առջեւ։

Տնօրէնը՝ քաղաքավարական խոնարհութիւն մը ընելէ ետեւ, կատարեալ պաղարիւնութեամբ և առանց խօսք մը ընելու յառաջացաւ դէպ ի դարան մը, բացաւ զայն, և երկու հատ խիստ փայլուն և մերկ սուրեր դուրս հանելով, զանոնք հրամանատարին ներկայացուց։

Ընտրութեան ձանձրոյթի տեղ չկար արդէն։

Սուրերն ալ մի և նոյն ձեւը, մի և նոյն ծանրութիւնը, և մի և նոյն ուղղութիւնը և երկայնութիւնը ունէին։

Տնօրէնը զարմանալի շուտութեամբ գրասեղանը վերցնելով զանի պատին առջեւ տեղաւորեց, որպէս զի կռուոյ դաշտը ամէն արգելքէ ազատ ըլլայ, և պէտք եղած «խաղաղական» գործը ամենայն ազատութեամբ գլուխ ելնէ։

Ճիշդ այս միջոցին սենեկին դուռը դրսէն կը զարնուէր։

Մի քանի անձանց ձայներն ևս լսուեցան, որոնք դրան կղպուած ըլլալը տեսնելով, «բացէք» կ'աղաղակէին։

Ըսելու հարկ չկայ որ ատրճանակներու պայթման ձայնը մօտերը գտնուող պաշտօնեայներէն մի քանին հոն մղած էր։

Հրամանատարը և տնօրէնը բնաւ այդ աղաղակներուն ականջ չկախելով, և մանաւանդ իրենց գործը աւելի շուտով կատարելու դրդուելով, ամենայն կատաղութեամբ իրարու վրայ ինկան և սուրերը խաղալ սկսան։

Կռիւն իսկոյն սարսափելի կերպարանք մ'առած էր։

Իսկ դուրսի իրարանցումը վերջին աստիճանին հասած․

Հետզհետէ թիւերնին ստուարացած պաշտօնեայք մուրճեր ևս բերելով, դուռը խորտակելու և ներս խուժելու կ'աշխատէին։

Սենեակին ներսի կողմը արդէն արիւնը հոսիլ սկսած էր։

Մըսթըր Պէյթ՝ ազդրէն, իսկ հրամանատար Կօրտօն թէ բազուկէն և թէ կուրծքէն զարնուած էին։

Բայց այս վէրքերը՝ նպատակին չէին ծառայեր։

Տակաւին մեռնող չկար․․․։

Գործը երկարելու ժամանակ ալ չըկար դժբախտաբար․ որովհետև սենեկին դուռը այնչափ նեղի դրուած էր դուրսէն, որ մուրճերու հարուածոց ներքև ամեն վայրկեան կրնար խորտակիլ, մարդիկ ներս խուժելով կրնային արգելք ըլլալ մահու վերջնական գործին, որ երբէք չէր կրնար համաձայնիլ հրամանատարին որոշ բաղձանացը։

Միայն թէ պարագաները չհամակերպեցան այդ «անմխաս» բաղձանաց։

Մըսթըր Պէյթի սուրին ծայրը, հրամանատարին կուրծքի ոսկորին դիմանալով ծռած և գրեթէ անգործածելի եղած էր այն դիրքին մէջ։

—Սուրս ծռեցաւ պարո՛ն հրամանատար։

—Ուրեմն շտկեցէք զանի։

—Եւ մինչդեռ տնօրէնը, իւր ծռած սուրը նորէն շտկելու համար զանի իւր ոտքին տակ առած էր և ամենայն զօրութեամբ անոր վրայ կը կոխէր, հրամանատար Կօրտօն ևս ծռելով անոր օգնելու կաշխատէր, որպէս զի «կարեւոր գործին» կատարումը չուշանայ պարապ տեղը։

Ահա այս «դժբախտ» արկածն էր որ այն երկու անուանի անձանց մէկուն և գուցէ երկուքին ևս կեանքը պիտի փրկէր։

Հազիւ հազ Մսթըր Պէյթի սուրը նորէն շտկուեցաւ և երկու ոսոխք վերջին հարուածնին տալու համար իրարու վրայ յարձակելու կը պատրաստուէին, ահա սենեակին դուռն ահագին շառաչմամբ կը խորտակի, և ութը տասը անձինք մեկանց ներս խուժելով, մենամարտիկները իրարմէ կը բաժնեն։

Բ.

ՕՐԻՈՐԴ ՄԱԹԻԼՏ

Ո՞վ էր այն օրիորդ Մաթիլտը, որուն համար իւր կեանքը զոհելու գացած էր հրամանատար Կօրտօնի պէս հռչակաւոր մարդ մը։

Պիտի ներկայացնենք և ճանչցնենք զինքը մեր ընթերցողաց։

Արեւելքցի կոյսը՝ ինչպէս որ կը կոչէին Անգլիացիք, սքանչելի գեղեցկութիւն մը ունէր։

Խիստ ճերմակ, փափուկ, կլոր, և վարդագոյն դէմք, սև աչեր և սև ու առատ յօնքեր, թէպէտև միջակ այլ խիստ բարեձև հասակ, մանր ձեռներ ու սքանչելի ոտներ, նազելի շարժուածք և չանթահարիչ նայուածք, վերջապէս ամեն բան որք կարող կըլնեն կին մը, նոյն իսկ առաջին անգամ իւր դէմը ելնող ո և է մարդ մը իւր ոտից առջև խոնարհեցնելու, ինչ տարիքէ ևս ըլլայ, և ինչ դիրք որ ունենայ ան։

Այս հրաշագեղ աղջիկը, իրօք Արեւելքցի էր, Զմիւռնիայէն Եւրոպա եկած։

Բայց բո՛ւն իսկ Զմիւռնիացի՞ մ'էր թէ ոչ, ասիկայ ինքը չէր գիտեր, ինչպէս նաև իւր ծննդեան գաղտնիքը, որ չէին ըսած իրեն։

Անգլիական լեզուն սքանչելի կերպիւ կը խօսէր․ և որովհետև այդ մեծ լեզուին տեղեակ եղող անձինք գիտեն որ ո և է մէկը առանց Անգլիա ծնած կամ խիստ երկար ժամանակ Անգլիական ընկերութեան մէջ միացած ըլլալու չկրնար բուն Անգլիացիի՝ նա մանաւանդ Լօնտօնցիի արտասանութիւնն ունենալ, և որովհետև օրիորդ Մաթիլտի Լօնտրա հաստատուիլը երկար ժամանակի բան չէր, ուստի այս լեզուի խնդիրն ալ երկրորդ գաղտնիք մ'եղած էր։

Իրեն հետ Սպանիայէն բերած էր աղջիկ սպասուհի մը․ իսկ Նիկօ անուն ծերունին, իւր ծնած օրէն ի վեր երբէք բաժնուած չէր քովէն։

Նիկօ՝ օրիորդ Մաթիլտի քով վեց հաստատուն պաշտօններ ունէր, որոնք իրեն առանձնաշնորհներն և փառքն էին։

Ա. Պաշտպանութեան պաշտօն։
Բ. Սպասաւորութեան պաշտօն։
Գ. Խոհարարութեան պաշտօն։
Դ. Ծաղրածութեան պաշտօն։
Ե. Խորհրդականութեան պաշտօն։
Զ. Եւ իբրեւ գլուխ գործոց՝ Գինովութեան պաշտօն, որուն մէջ հիանալի գերազանցութիւն մ'ունէր։

Թէ ո՞վ էր այս Նիկօ ծերունին ևս, և ինչո՞ւ համար այդպիսի բացառիկ և կէս իշխողական և կէս ծառայական դիրք մ'ունէր այն հրաշագեղ կոյսին քով, այդ ևս պիտի իմացնենք ի կարգին։

Առ այժմ, օրիորդ Մաթիլտն իւր ամբողջութեամբ մեր ընթերցողաց ներկայելու պարտականութիւննիս կատարենք։

Թո՛ղ Նիկօն իւր կարգին սպասէ քիչ մը։

Մաթիլտ, Սպանիա գտնուած ատեն, տասնևինն տարեկան էր, որ ատեն իւր սքանչելի գեղեցկութեան միացուած էր, ժամանակին ամենէն երևելի ցլամարտուհւոյ մեծ համբաւը։

Օր մը Բլացա տա Թօրօզ մարտավայրը հանդիսականաց ահագին բազմութեամբ լեցուած էր։

Հոն էին Սպանիոյ աւագանւոյն մէկ մեծ մասը, իրենց ադամանդազարդ և գեղեցիկ կիներն ու աղջիկները, վաճառականք և վաճառականուհիք, սեղանաւորք և սեղանաւորուհիք, վերջապէս ամեն անոնք որ Մատրիտի հարուստ, բարձր և երևելի դասը կը կազմէին։

Ինչո՞ւ համար էր այս խրաբանցումը։

Որովհետև նոյն օրը օրիորդ Մաթիլտ պիտի ներկայացնէր իւր հրաժեշտի խաղը։

Վերջին անգամն ըլլալուն վիթխարի ցուլ մ'ալ պիտի մորթէր։

Այն ժամանակուան Սպանիացւոց համար ի՜նչ չքեղ և ի՜նչ սիրելի խաղ մ'էր այն։

Խաղ մը, որուն մէջ պիտի սպաննուէր կամ ցուլը և կամ անոր դահիճը։

Բարեբախտաբար այս քստմնելի խաղը արգիլուած է այսօր։

Ցայտարարութեան մէջ ըսուած էր որ, սպաննուելիք ցուլը՝ երկրին մէջ գտնուած ցուլերուն ամենէն կատաղին, ամենէն խոշորը, և ամենէն զօրաւորը պիտի ըլլար․ և Սպանիացիք գիտէին որ պայմանները կատարեալ ճշդապահութեամբ և խղճի մտօք ի գործ պիտի դրուէին։

Վայրենի անասնոյն դէմ մենամարտելու ելլող գեղեցիկ օրիորդը, շըրջանակաձև մարտավայրին վրայ տեսնուած ատեն, հանդիսականաց մէջ ահագին որոտում մը բրթաւ։

Օրիորդ Մաթիլտ խոնարհելով շնորհակալութիւն կը յայտնէր իւր նկատմամբ եղած համակրական մեծ ցոյցին համար, որ ատեն քաղաքապետն ևս շնորհալի կերպիւ մը իրեն կ'երկնցնէր այն փոքրիկ և փայլուն սուրը, որով պիտի սպաննուէր վիթխարի ցուլը, եթէ նոյն իսկ սպանիչը անկից չսպաննուելու բախտն ունենար։

Վայրկեան մը վերջը մարտավայրը մտուցին ահագին և բոլորովին սև ցուլ մը, որ իւր տեսակին մէջ ամենէն գեղեցիկն համարուելու էր։

Վագրի մը դիւրաշարժութիւնը և կատաղութիւնը ակնյայտ կ'երևէին իւր վրայ։

Ցուլին ի տես գալէն անմիջապէս յետոյ, քաղաքապետը կռուոյ նշանը տուաւ, և փողը հնչեց։

Իբրև թէ ցուլին արդէն բնական կատաղութիւնը չէր բաւեր, զանի բերողներէն երկու հոգի, տէգերով՝ ետևէն թեթև կերպիւ վիրաւորեցին զինքը, որպէս զի աւելի ևս գրգռուի։

Կենդանին բոլորովին յուզեալ, անգամ մը առջևի ոտներէն մէկովը գետինը ծեծելէն և պոչը վեր տնկելէն ետև, սպառնական եղանակաւ մը իւր եղջիւրները մինչև գետին խոնարհեցուց, և ահագին ուժգնութեամբ մը խոյանալ սկսաւ դէպ ի օրիորդ Մաթիլտ, որ կատարեալ աներկիւղութեամբ և սուրը պատրաստ բռնած, թշնամւոյն մօտենալուն կ'սպասէր։

Օրիորդը՝ վայրենի կենդանին աւելի ևս գրգռելու համար, իւր վրայի ծիրանի վերարկուն կը տատանէր, և անոր ասպարէզ կը կարդար։

Ասուն և անասուն մենամարտիկներու մէջ եղած հեռաւորութիւնը, 200 ոտնաչափ կար։

Հանդիսատեսներէն շատերուն և մանաւանդ կանանց՝ գոյներնին նետեց, երբ վայրենի կենդանւոյն՝ կրակի պէս կատաղաբար փայլող աչերով և կորագլուխ դէպի անօգնական կոյսը արշաւելը տեսան։

Հազիւ քսան ոտնաչափ հեռաւորութիւն մնացած էր, երբ օրիորդ Մաթիլտ՝ հաստատուն և անշարժ դիրք մ'առնելով, ձեռքի փոքրիկ սուրն ալ ուսոյն հաւասարութեամբ դէպ ի առաջ ուղիղ կը բռնէր թշնամւոյն դէմ։

Սակայն երբ երկուքին մէջ հազիւ չորս ոտնաչափի հեռաւորութիւն մնացած էր, քաջասիրտ աղջիկը մէկէն ի մէկ յառաջ նետուեցաւ, և սուրը կենդանւոյն կոկորդը մխեց։

Երբ ցուլին իյնալը տեսնուեցաւ, հանդիսատեսներուն ամենքն ալ ոտքի ելած ցնծութեան աղաղակներով կ'ողջունէին յաղթական քաջը։

Իսկ օրիորդ Մաթիլտ, իւր փոքրիկ ու գեղեցիկ ոտներէն մին՝ գետինը տարածուած ահագին ցուլին վզին վրայ դրած էր, ուրկէ արիւնը հեղեղի պէս կը հոսէր, և արիւնաներկ փոքրիկ սուրը վեր բարձրացնելով քաղաքապետը կ'ողջունէր։

Կենդանին՝ իւր ճգնաժամի վերջին շարժումը մինչև որ չվերջացուց, Մաթիլտ ևս իւր ոտքը անոր վզին վրայէն չվերցուց։

Բայց «Թօրէատօրա»յին շուրջը լեցած էր այս միջոցին ոսկիէ և արծաթէ մետաղներով, զորս հանդիսատես պարոնայք և տիկնայք իրենց նստարաններէն տեղացած էին հոն, ինչպէս իրենց հիացման վասն այն մեծ

գործոյն՝ որ կրնար դիւցազնուհւոյն մահուամբը վերջանալ, եթէ ամենափոքրիկ ջղային տկարութիւն մը կամ սխալ շարժում մը տեղի ունենար ոտնկալի վայրկեանին։

Նոյն գիշերը օրիորդ Մաթիլտ սեղանի հրաւիրուեցաւ Մաորիտի քաղաքապետին կողմանէ, որուն պիտի ընկերանար իւր դոյութեան մի անբաժանելի մասն եղող Նիկօ ևս։

Երբ դիւցազնուհին կը մեկնէր քաղաքապետին ապարանէն, սպասաւոր մը ամենայն յարգանօք իրեն յանձնեց փոքրիկ նամակ մը։

Օրիորդ Մաթիլտ իւր սենեակն առանձնացած ատեն կը կարդար հետեւեալ տողերը․

« Ազնիւ Օրիորդ,

« Ստուգեցի թէ տակաւին ձեր սիրտը բոլորովին ազատ է․

« Այսօր առաջին անգամ տեսայ զձեզ ցլամարտի ամենավտանգաւոր դերին մէջ։

« Գեղեցկութիւննի՞դ թէ քաջասրտութիւննիդ այնչափ խորին կերպիւ ազդեց իմ սրտիս, որն ըլլալը լաւ չեմ գիտեր։

« Ստոյգ բանը սա է որ զձեզ յիմարի մը պէս սիրելու մղուած եմ։

« Ես ալ զօրական մ՚եմ․ ուստի ինչպէս տակաւին բաւական երիտասարդ կը գտնուիմ ձեր հիանալի գեղեցկութիւնը պաշտելու, նոյնպէս զօրաւոր պատճառ մը ևս ունիմ ձեր քաջասրտութիւնը գնահատելու։

« Բայց աւա՜ղ․ տակաւին այնչափ փառք և համբաւ չունիմ որ ինձ բաւական քաջալերութիւն տայ անձս ձեզի ներկայացնելու։

« Շաբաթէ մը կը մեկնիմ պատերազմի դաշտը երթալու․ ուր պիտի ջանամ կամ ոտիցդ առջեւ դնելու յաղթական սուր մը վաստկելու կամ յուսահատ մեռնելու։

« Առաջին պարագային կը յուսամ որ պիտի ներէք ինձ խնդրելու այն ազնիւ ձեռքերնիդ, որ մինչեւ հիմայ ձեր առջեւ խոնարհողներուն մերժած էք։

« Իսկ երկրորդ պարագային, կը պաղատիմ որ երբեմն երբեմն յիշէք թէ՝ ձեր հիանալի գեղեցկութեան և քաջասրտութեան համար ուրախութեամբ մեռնող խեղճ զօրական մ՚ալ գտնուած է ձեզի անծանօթ։

Սփօրտէրուբիտնօ

« Ձեր համարձակիր դնելու ։ »

Այս նամակը գրող մարդը՝ հրամանատար Կորտոնն էր։

Գ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԵՒ ԽԻՍՏ ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նախորդ գլխոյ մէջ պատմուած ցլամարտի հանդէսէն ճիշդ երկու տարի ետքը տեղի կ՚ունենար այն հռչակաւոր մենամարտը, որ շաբաթներով պիտի յուզէր՝ արդէն պատերազմէն դրդուեալ Լոնտոնցիները։

Թէ՛ Մօրնինկ Բօսթի տնօրէնը և թէ հրամանատար Կորտոն՝ Մեծին Բրիտանիոյ մայրաքաղաքի ժողովրդեան պաշտելի կուռքերէն էին։

Կորտոն՝ երբեւ պարզ տասնապետ մը՝ Հնդկաստանի պատերազմին մէջ, և երբեւ հետեւակ զօրաց հրամանատար՝ Ամերիկայի պատերազմադաշտերուն մէջ, իւր քաջագործութեամբը մեծ համբաւ ստացած էր, և Լոնտոն վերադարձին, իրեն զօրապետութեան աստիճան բարձրանալիքը որոշուած։

Ահա ինչպէս որ երկու տարի առաջ՝ առ օրիորդ Մաթիլտ գրած նամակին մէջ խոստացած էր, յաղթական սուր մը կը բերէր իւր հետ այն չքնաղ աղջկան ոտիցը առջեւ դնելու իւր կենացը հետ, երբ անոր ներկայանալու համարձակութիւն ունենալէ առաջ տեսած էր Մօրնինկ Բօսթի մէջ իւր ապադայ հարսնցուին նկատմամբ հրատարակուած անուանարկ պարբերութիւնները․ պարբերութիւնք՝ որոնք մինչեւ մահուան դուռը պիտի բերէին երկու նշանաւոր կեանքեր։

Թէ տնօրէնը և թէ հրամանատարը, դրեթէ մէկ մէկ շաբաթ անկողնոյ ծառայելու դատապարտուեցան, որոյ միջոցին՝ մէկ կողմանէ Լոնտոնի ամենէն ճարտար բժիշկները և վիրաբոյժները զիրենք խնամած ատեննին, միւս կողմանէ բարեկամներ ևս մէջ մտնելով, երկու ոսոխները հաշտեցնելու համար համաձայնութիւն մը յառաջ բերելու կ՚աշխատէին։

Ինչպէս առջիններուն, նոյնպէս և վերջիններուն աշխատութիւնները պարապը չելան։

Բժշկական և վիրաբուժական ճարտարութեան շնորհիւ երկուքին ևս կեանքերնին փրկուած ատեն, արդէն Մօրնինկ Բօսթի մէջ երկար պարբերութիւն մը ևս կ՚երեւէր, որով օրիորդ Մաթիլտի նկատմամբ եղած նախորդ անուանարկիչ հրատարակութիւնները ետ կ՚առնուէին, ի մեծ գոհունակութիւն նաեւ Լոնտոնի բնակչաց։

Հրամանատարին հիւանդ պառկած միջոցին, շատ մը բարձրաստիճան զինուորականք և երեւելի անձինք այցելութեան գացած էին, որոնցմէ սակայն քիչերը կրնային ներկայանալ իրեն՝ բժիշկներուն արգիլման պատճառաւ։

Ամենօրեայ այցելուներուն մէջ ծերունի մ՚ալ կը գտնուէր, որն որ թէպէտև ուրիշներէ աւելի ճշմարիտ հոգածութիւն մը կը ցուցնէր հրամանատարին վիճակին վրայ, սակայն երբեք չէր ուզած անոր ներկայանալ:

Միայն հրամանատարին վիճակին վրայօք սպասաւորին տուած տեղեկութեամբ գոհ կ՚ըլլար, և պարագային համաձայն կամ տխրալի և կամ ուրախալի դէմքով մը կ՚անցնէր կ՚երթար:

Բայց այս ծերունւոյն թէ՛ տխրալի և թէ ուրախալի ցոյցերուն մէջ ա՚յն աստիճան ճշմարիտ բնութիւն մը կար, որ հրամանատարին սպասաւորին խորին կերպիւ ազդած էր, և քիչ մ՚ալ հետաքրքրութիւնը շարժած:

Ո՞վ էր այս բոլորովին անծանօթ մարդը, որ օտարականի (այսինքն Անգլիացի չեղողի մը) դէմքն ունէր, և որ սակայն սքանչելի կերպիւ Անգլիերէն կը խօսէր, և մանաւանդ ուրիշներէ աւելի հոգածութիւն կը ցուցնէր հրամանատարին հիւանդութեան վրայ, հոգածութիւն մը՝ որուն մէջ կարելի չէր տեսնել կեղծիք մը կամ լոկ կեղծ հետաքրքրութեան մը նշանը:

Սպասաւորը վերջապէս իւր համբերութիւնը կորսնցնելով, օր մը պատմեց այս տարօրինակ դէպքը հրամանատար Կօրտօնին:

Հիւանդին ալ հետաքրքրութիւնը շարժեցաւ:

Մենամարտութեան դէպքին ճիշդ եօթներորդ օրն էր:

Վիրաւորը՝ անկողնոյն մէջ կէս մը նստած՝ մտածութեամբ կ՚զբաղէր, երբ սպասաւորը ներս մտնելով իմացուց իւր տիրոջը թէ՝ խորհրդաւոր ծերունին նորէն եկած էր իւր վիճակը հարցնելու, և իւր խնդրանացը վրայ հաճած էր քիչ մը վարը սպասելու:

Հրամանատարը բոլորովին ելաւ նստաւ իւր անկողնոյն մէջ, և հրամայեց իւր սպասաւորին որ ծերունին իւր քով հրամցնէ:

«Գաղտնիք մը կայ այս գործին մէջ» կ՚ըսէր Կօրտօն ինքնիրեն:

Շատ չանցած, սենեկին դուռը նորէն բացուեցաւ և ծերունին ներս մտաւ:

—Զիս տեսնելու գալերնուդ համար ուրախ եմ. հրամմեցէք քիչ մը նստէք, եթէ կը հաճիք:

Ծերունին՝ յարգանօք հրամանատարը բարևելէն և աթոռի մը վրայ նստելէն ետև՝

—Կը յուսամ թէ բոլորովին առողջացած էք, պարո՛ն հրամանատար:

—Այնպէս կը հաւատամ, բարեսիրտ պարոնս:

—Ո՛հ, շատ ուրախ եմ, շատ երջանիկ կ՚զգամ ինքզինքս, տեսնելով որ այդպէս կը խօսիք:

—Միթէ ձեզի առաջուց ճանչելու պատիւն ունեցա՞ծ եմ. դժբախտաբար հիմայ չեմ յիշեր:

—Կարելի է որ այնպիսի բան մ՚ըլլայ, պարո՛ն հրամանատար:

—Ուրեմն կը խնդրեմ, վերստին ինքզինքնիդ ինձ ճանչցնելու շնորհն ըրէք:

—Ժամանակն անպատեհ է տէ՛ր իմ... կը յուսամ օր մը այդ երջանկութիւնն ունենալ:

—Բայց ինչո՞ւ հիմա չէ, հարցմանս կը ներէք:

—Որովհետև հիմայ աւելի կարեւոր ուրիշ պաշտօն մը ունիմ:

—Եթէ ինձ վերաբերեալ պաշտօն մ՚է՝ հաճեցէք ըսել:

—Ձեր կատարեալ ապաքինութեանը կ՚սպասէի:

—Ի՞նչ բանի համար:

—Ձեզ խոնարհ հացկերոյթի մը հրաւիրելու համար:

—Ձե՞ր տունը:

—Գրեթէ մեր տունը... այսինքն... այսինքն ըսել կուզեմ... այսինքն «անոր» տունը:

—Բայց «այն» ըսածնի՞դ ով է, կաղաչեմ իմացուցէք:

—Ո՛հ ձեզի աւելի նրբամիտ գիտէի պարոն հրամանատար. ներեցէք որ ըսեմ... կերեւի թէ հիւանդութեան ազդեցութիւնը տակաւին չէ գացած ձեր վրայէն:

—Բայց ազնիւ պարոն, ի՞նչպէս հասկնամ թէ՝ «այն» ըսածնիդ ով է:

—Սակայն ասոր մէջ այնչափ անհասկանալի բան մը չկայ... ասկից ճիշդ երկու տարի առաջ ցլամարտուհւոյ մը գրելու շնորհն ըրած նամակնիդ մոռցա՞ք:

Ծերունւոյն այս անակնկալ հարցումին վրայ մէկէն ի մէկ կարմրութիւն մը եկաւ հրամանատարին դժգոյն և հիւանդութենէ նիհարցած դէմքին վրայ, և բուռն շարժում մը ընելով,

—Ո՛հ, օրիորդ Մաթի՞լտը ըսել կուզէք, ըսաւ:

—Այո՛ պարոն հրամանատար, ճիշդ այն որը աղջիկը ըսել կ՚ուզեմ, որոյ պատւոյն համար ձեր թանկագին կեանքը վտանգի դրիք Մօրնինկ Բօսթի տնօրէնին դէմ, որ ժամանակիս ամենէն լաւ մենամարտիկներէն մէկն է:

—Եւ միթէ անոր կողմանէ՞ էր որ ամեն օր իմ վիճակս հասկնալու ձանձրութիւն ստանձնելով տունս կուգայիք:

—Ձեզի երախտապարտ գտնուողը միայն «անիկայ» չէ պարոն հրամանատար... բայց այս երկրորդ անգամն է որ խեղճ աղջկան կեանքը ազատեցիք:

—Երկրորդ անգա՞մն է կըսէք... բայց Տէր Աստուած, զինքը առաջին անգամ «Բլազա տա Թօրօզ» տեսնելէս առաջ ճանչելու պատիւն ունեցած ըլլալս չեմ յիշեր:

—Բայց մէկը կայ որ պիտի կարենայ յիշեցնել զայն ձեզի. և այս մէկը՝ օրիորդ Մաթիլտը չէ։

—Ուրեմն դուք էք անիկայ պարոն։

—Գուցէ ես եղած ըլլամ... բայց կը խնդրեմ հանդարտեցէք, այս միջոցին խօսքերը չեն ասոնք...

—Ա՛հ յիրաւի, հացկերոյթը կըսէիք, ազնիւ բարեկամս, յարեց հրամանատարը աշխուժիւ։

—Ուրեմն կը հաճի՞ք ընդունել զայն։

—Ամենայն հաճութեամբ... կը խնդրեմ ըսէք իմ կողմանէս ազնիւ օրիորդին, որ հիւանդութեանս միջոցին ցոյց տրուելու շնորհն ըլլուած հոգածութեան համար ընդ միշտ երախտապարտ եմ, և ո և է ատեն և ո և է պարագայի մէջ իմ կեանքս իր չնաշխարհիկ գեղեցկութեան զոհելու պատրաստ գտնուիլը ինձ համար մեծ երջանկութիւն մը պիտի համարիմ։

—Շատ լաւ, ատոնք ըսելէս գէշութիւն մը յառաջ չի գար։

—Անհամբերութեամբ իր վերջնական հրամանին կ՚սպասեմ։

—Հացկերոյթին համար, թէ ձեր կեանքը իր չնաշխարհիկ գեղեցկութեա՞ն զոհելու համար։

—Երկուքին համար ևս, եթէ կը հաճիք։

—Ձեր թանկագին կեանքը աւելի կարեւոր բաներու պէտք է, պարոն հրամանատար. նայեցէք որ զանի լաւ պահպանէք... ի՞նչ պէտք է գեղեցիկ աչերու անցաւոր փառացը համար մեռնիլ... գիտեմ որ ձենէ խօսք դուրս չելնէր, բայց իմ հաստատուն հաւատքս այն է որ, գեղեցիկ օրիորդները, իրենց համար զոհուող կեանքերը շուտով կը մոռնան... վերջապէս ամենէն ճիշդ բանը չմեռնիլն է...

Հրամանատարը՝ ծերունւոյն կատակաբանութիւնը ընդմիջելով և ինքն ևս անոր պէս խնդալով։

—Միթէ դուք ալ գեղեցիկ աչերու սիրոյն համար զոհուիլ փափաքելու տարիքը չունեցա՞ք երբեք։

—Ես այն տարիքէն ողջ առողջ ազատելուս համար դժգոհ չեմ, պարոն հրամանատար... գիտցէք թէ... Աստուած մի՛ արասցէ... Մօրնի՛կ Բօ-Նի տնօրէնին հետ ունեցած մենամարտութիւններնուդ մէջ մեռած ըլլայիք... այն ատեն օրիորդ Մաթիլտի հետ ճաշելու երջանկութիւնն ո՞ւրկէց պիտի ունենայիք. բայց կը ներէք, այս երջանկութիւն բառը իմս չէ, դուք ըսիք զայն և ես ալ անոր համար կը կրկնեմ, յաւելցուց ծերունին նորէն խնդալ սկսելով, որուն կը միանար հրամանատարը, կատակաբանին անհաճոյ չերեւելու համար, որ երբեք իր գործին չէր գար այնպիսի փափուկ պարագայի մը մէջ. ըստ այնմ զուարթ դէմքով մը հարցուց.

—Իսկ հացկերոյթի խնդրո՞յն գալով։

—Ա՛հ, այդ մասին լիազօր իշխանութեամբ ձեզ ներկայանալու պատիւն ունեցած եմ, պարոն հրամանատար, ձեր ժամանակը դուք պիտի որոշէք։

—Ե՞ս պիտի որոշեմ. ո՛հ, ո՞րչափ պատիւ կընէ ինձ ազնիւ օրիորդը։

—Լաւ ուրեմն. այդ պատուէն կրնաք օգուտ քաղել։

—Ուրեմն վաղը գիշեր, եթէ կը հաճիք։

—Բայց միթէ ձեր հիւանդութեան վիճակը և պարոն բժիշկներուն գիտութիւնը կը ներե՞ն որ այսչափ շուտով ելնէք անկողնէն և նոյն իսկ տունէն, և այն իսկ գիշեր ատեն։

—Այդ մասին հոգ մի՛ ընէք, ազնիւ բարեկամս. արդէն ինքզինքս բաւական առողջ կ՚զգամ նորէն Ամերիկա դառնալու և զօրացս գլուխը անցնելու համար. իսկ պարոն բժիշկներուն գալով, անոնք շատ ծեր և շատ գիտուն ըլլալնուն, այսպիսի փափուկ այլ «անկարեւոր» խնդիրներէ բան չեն հասկնար։

—Ուրեմն վաղ գիշերուան համար որոշումներնուդ վրայ հաստատ էք։

—Այո՛, ազնիւ բարեկամս. եթէ դուք և օրիորդ Մաթիլտ առարկութիւն մը չունիք աճապարանացս դէմ։

—Ոչ երբեք, պարոն հրամանատար. ուստի ներեցէք որ մեկնիմ. հրաւիրագրերը պատրաստել պէտք է։

—Ի՞նչ. ուրիշ հրաւիրեալնե՞ր ևս պիտի ունենաք, հարցուց Կորտոն քիչ մը տխրալի ձևով, որովհետև օրիորդ Մաթիլտի հետ ճաշելու բարեբախտութեանն ուրիշներուն ևս մասնակցիլը՝ իր փափաքանաց այնչափ չէր յարմարեր։

—Այո՛, պարոն հրամանատար. օրիորդ Մաթիլտի ծննդեան տարեդարձը պիտի տօնուէր, բայց ձեր ներկայութեան հաճոյքն ունենալու համար զանի քիչ մը յետաձգել պէտք եղաւ։

Դ.

ԱՀՌԵԼԻ ԴԱՐԱՆԸ

Հետեւեալ գիշերը հացկերոյթի ժամադրութեան քիչ մնացած, հրամանատարին տանը դրանը առջեւ կառք մը կ՚սպասէր։

Երջանիկ հրաւիրեալը քաղաքացիի խիստ վայելուչ զգեստ հագած և դողդոջուն քայլերով աստիճաններէն վար իջաւ և կառքը մտաւ, որն որ անմիջապէս ճամբայ ելնելով ծանր ծանր ընթանալ սկսաւ։

Տասը վայրկեանէն՝ ամայի փողոցի մը անկիւնը կը դառնար կառքը, երբ մէկէն ի մէկ ձիերը կեցան։

Հրամանատարը անմիջապէս գլուխը պատուհանէն դուրս երկնցուց, հասկնալու համար թէ՝ արգելքին պատճառը ի՞նչ էր։

Հերարձակ կին մը, կամ լաւ ևս չափահաս աղջիկ մը, յանուն երկնից կը պաղատէր իրեն որ զինքը կառքին մէջ առնու։

Հրամանատարին տարիքը, կրթութիւնը և ազնուութիւնը ունեցող ո և է մէկը չէր կրնար այնպիսի խնդրարկու մը մերժել։

Անծանօթ կինը ամենայն քաղաքավարութեամբ կառքին մէջ առնուեցաւ։

Աղջիկը սաստիկ կը դողար։

—Ո՜հ, շնորհակալ եմ, պարոն, յաւիտեան ձեզի երախտապարտ մընալիք կեանք մը ազատեցիք։

—Բայց կ'աղաչեմ հանդարտեցէք, օրիո՛րդ. միթէ կրնա՞մ իմանալ թէ ձեր այլայլութեան պատճառն ինչ էր։

—Ո՜հ, պիտի ըսեմ ձեզի, պարո՛ն. բայց կ'աղաչեմ կառքը ճամբայ հանել տուէք անկից. շատ վտանգաւոր տեղ մը կը գտնուինք... կարծես թէ զիս կը հալածեն տակաւին... յանուն ձեր սիրելւոյ, հրամայեցէք որ մեկնինք։

—Բայց ո՞ւր է ձեր բնակարանը։

—Բօ Սթրիթ անուն փողոցը։

—Հուայթ Չէփըլ թա՞ղը։

—Ո՜հ, այո՛, այո՛. կը խնդրեմ, աճապարեցէք։

Հրամանատար Կօրտօն վերստին իւր գլուխը կառքին դռնէն դուրս հանելով, հրամայեց կառավարին որ իւր ուղղութիւնը փոխելով Բօ Սթրիթի ճամբան բռնէ։

Մարդասիրութիւնը՝ սիրահարութեան յաղթած էր։

Մինչեւ որ անծանօթ օրիորդը ողջ առողջ իւր ընտանեաց գիրկը յանձնուէր, օրիորդ Մաթիլտ մոռցուելու դատապարտուած էր։

—Ալ ևս վախնալիք բան մը չունիք, օրիո՛րդ. ուստի եթէ կը հաճիք՝ բնական հետաքրքրութիւնս գոհացնելու շնորհն ըրէք. ի՞նչ վտանգ կը սպառնար ձեզ։

—Ես պարկեշտ աղջիկ մ'եմ, տէր իմ, թէպէտև աղքատ. հայրս և մայրս ես կը նայիմ, որոնք այլ ևս աշխատելու կարողութիւն չունին. տիկնոջ մը ճերմակեղէնները կարեր էի. հազիւ ուշ ատեն լմնցնելու կարող ըլլալով՝ զանոնք իւր տունը տարի և դժբախտաբար մութը չկոխած չկըրցի վերադառնալ. մթութեան մէջ ճամբաս ալ կորսնցուցի, և գրեթէ մէկ ժամէ ի վեր փողոցէ փողոց կը թափառէի... չէի համարձակեր անոր

ասոր ճամբայ հարցնելու, վախնալով որ չարամիտ անձինք գլխուս փորձանք մը չբերեն... ո՜հ, տակաւին կը սոսկամ խօսքն ընելու իսկ... այսպէս շուարած և յուսահատած միջոցիս, երեք չարագործ անձինք սկսան ետեւէս իյնալ... և ազնի՛ւ պարոն, եթէ նոյն վայրկենին Աստուած իմ դէմս հանած չըլլար ձեր կառքը, չեմ գիտեր թէ հիմայ ի՛նչ պիտի ըլլար իմ վիճակս... ո՜հ, ապահով եմ որ կառք նստող պարոնայք գէշ մարդիկ չեն կրնար ըլլալ։

Յուսահատ աղջիկը խիստ յուզեալ եղանակաւ պատմած էր իւր արկածը, և զանի վերջացնելէն ետեւ հեծկլտալով կուլար։

Հրամանատարը սաստիկ զգածուելով՝ անոր վար թափած մազերը մեղմիւ մը վեր առնելու զբաղած ատեն, կառքը կ'անցնէր խիստ փառաւոր կերպիւ լուսաւոր խանութի մ'առջեւէն, և այս լոյսը կարող ըրաւ զինքը որոշակի տեսնելու այն հրաշագեղ դէմքը, որ կիսով ծածկուած էր՝ խառն ի խուռն վար թափած սեւ մազերուն տակ։

Այսպիսի վիճակի մը մէջ՝ հրամանատարին չափ հաւատարիմ սիրտ չունեցող ո և է մէկը պիտի չանթահարուէր, և օրիորդ Մաթիլտի պէս տակաւին անորոշ սիրուհի մը, իւր գերազանց գեղեցկութեամբն հանդերձ նոյն վայրկենի յաղթահարիչ ազդեցութեան պիտի զոհուէր։

Բայց Կօրտօն՝ որ իւր կեանքէն աւելի սիրած Մաթիլտին կողմանէ սիրուած ըլլալուն ապահովութիւն մը չունէր իւր ձեռքը, այս գեղեցիկ անծանօթին վիճակին վրայ գթալէ զատ ուրիշ զգացման մը անձնատուր չէր եղած։

Հրամանատարը նորէն սկսաւ բոլոր իւր պերճախօսութիւնը դուրս տալ, հէք աղջիկը մխիթարելու և անոր սիրտը հանդարտեցնելու համար, որ յուսահատօրէն «ա՜հ խեղճ մայրս, արդեօք ի՞նչ սրտի տագնապներ կը կրէ հիմայ իմ այսչափ ուշանալուս վրայ» կը մրմնջէր։

Կառքը՝ շատ մը օձապտոյտ ճամբաներէ անցնելէ ետև կեցաւ։

Բօ Սթրիթ փողոցին բերանը հասած էին։

—Ահա տեղերնիդ հասանք, ազնի՛ւ օրիորդ. բնակարաննիդ ո՞րն ըլլալը ըսելու հաճեցէք, որպէս զի զձեզ անձամբ ձեր մօրը գիրկը յանձնելու երջանկութիւնն ունենամ։

—Ո՜հ, շատ բարեսիրտ էք, պարոն. բայց կը խնդրեմ, ինձ պէս խեղճ աղջկան մը համար անկից աւելի ձանձրութեան մի՛ մատնէք անձերնիդ. գուցէ անհամբերութեամբ ձեզի սպասող մը գտնուի, ինձ համար ուրիշի մը զրկանք ըլլալը չեմ ուզեր. խիստ շնորհակալ և միանգամայն երախտապարտ եմ ձեզի, պարոն. անկէց անդին առանձին կրնամ երթալ իմ տունս. միայն ձեր անունը ինձ իմացնել բարեհաճեցէք, որպէս զի խեղճ հայրս և մայրս գիտնան թէ որո՞ւ պարտական են իրենց աղջկան ազատութիւնը։

—Ես անձամբ ինքզինքս ձեր պատուական հօրը և մօրը ճանչնելու հաճոյքը վայելել կը բաղձամ, ազնիւ օրիորդ․ գուցէ այս առթիւ իրենց հետ ծանօթութիւն հաստատելս կրնայ ապագային օգուտ մը ևս յառաջ բերել․ նա մանաւանդ զձեզ ապահովապէս մինչև հոս բերելու երջանկութիւնն ունենալէս ետև, չեմ կրնար նոր վտանգի մը հաւանականութեամբ տանջուիլ, որ կրնայ տեղի ունենալ ասկից մինչև ձեր բնակարանին դուռը։

Անծանօթուհին այլևս հրամանատարին կամացը դէմ կենալ չուզելով, անոր հետ կառքէն վար իջաւ, իր պաշտպանին թևը մտաւ, և քօխտի փողոց մը դարձան։

Ազնիւ հրամանատարին բուն դիտաւորութիւնն էր աղջկան բնակարանը և ծնողքը տեսնել, որպէս զի աղքատ վիճակնուն մէջ անոնց օգնէ, զիրենք այդ վատահամբաւ թաղէն ազատէ, և նոյն իսկ այնպիսի գեղեցիկ և չափահաս աղջկան մը պէտք եղած օժիտը պատրաստելով, զանի՝ պատուաւոր ամուսինի մը պաշտպանութեանը յանձնէ։

Օրիորդ Մաթիլտի սիրահարը՝ գեղեցիկ անծանօթուհին իր թևը առած, զանի իր բնակարանը առաջնորդելու միջոցին, ահա այսպիսի վսեմ խորհուրդներով զբաղած էր, երբ մի քանի փողոցներ ևս անցնելէ ետև, մէկէն ի մէկ մութին մէջէն չորս հոգի այնպիսի յանկարծական կերպիւ իրենց վրայ յարձակեցան որ, բնածին անվեհերութեամբը ու քաջութեամբը հռչակ հանած զինուորականը՝ չարագործներուն դիմադրելու ժամանակ չկրցաւ ունենալ։

Թող որ իր տակաւին հիւանդ վիճակը, և սարսափէն իր մէկ թևուն փարելով զանի անգործածելի ընող խեղճ աղջկան բուռն շարժումները, բոլորովին արգելք կըլլային չորս հուժկու չարագործաց դէմ մարտնչելուն։

Իսկոյն հրամանատարին գլուխը անցուած հաստ տոպրակ մը ամեն բան լմնցուց։

Մի և նոյն ատեն իր ազդրը թեթև կերպիւ ծակող սուր երկաթ մը զգացնել կուտար հրամանատարին որ իր թշնամիները զինեալ էին․ մինչդեռ՝ վրան զմելի մը իսկ չունէր ինքը։

Իսկ իր պաշտպանած անծանօթուհին բոլորովին բաժնած էին թևէն, և անոր ամենևին ձայն մը հանած չըլլալէն այնպէս կը հասկցուէր որ խեղճ աղջիկը մարած էր։

Թէպէտև ազնուաբարոյ Կորտօնին գլուխէն մինչև մէջքը հաստ տոպրակի մը մէջ բանտարկուած ըլլալով, անկարելի կըլլար իր աչքով տեսնելը թէ հեք պաշտպանեալին վիճակը ի՞նչ եղած էր։

—Եթէ աւազակներ էք, վրաս ինչ որ ունիմ ձեզի տամ և ազատ թողէք զիս ու այն խեղճ աղջիկը, կըսէր հրամանատարը՝ հաստ տոպրակին մէջէն, խեղդուկ ձայնով մը։

Այլ իր խօսքերուն ականջ կախող չգտնուեցաւ։

Չարագործներէն երկուքը թևերէն և երկուքն ալ ոտներէն բռնելով զինքը գետնէն վեր վերցուցին, և անձայն յառաջխաղացութիւնը սկսաւ։

Հինգ վայրկեան չանցած այնպիսի տեղ մը հասան որ, հրամանատարը զգաց թէ բաց փողոցի մէջ չէին այլ ևս։

Բանալիի մը դառնալուն և դրան մը բացուելուն ձայնը լսուեցաւ։

Յետոյ չորս չարագործք հրամանատարը գետին դրին՝ ոտքի վրայ կանգուն։

Վրան գտնուած տախտակամածնին վար իջնալ․․ ընկղմիլ սկսաւ։

Տեղւոյն խոնաւութիւնը յայտնի կ՚ընէր որ գետնափոր մը կ՚իջնէին։

. . . .

Ե․

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

Օրիորդ Մաթիլտի տալիք հացկերոյթին խոհարարապետն էր ծերունին Նիկօ։

Ամեն բան պատրաստուած և որոշեալ ժամը հնչած էր։

Բայց տասներկու հրաւիրեալներէն միայն տասնմէկը ներկայ գտնուելով, հրամանատար Կորտօն տակաւին չէր երեւցած։

Դժգոհութիւնը յայտնի երեւիլ սկսաւ հրաւիրելոց մէջ, իսկ մտատանջութիւնը՝ օրիորդ Մաթիլտի, և սրտնեղութիւնը՝ խոհարարապետ Նիկօի դիմաց վրայ որոշակի գծած էին իրենց պատկերը։

Նիկօ, խոհարարութեան արհեստին մէջ իր փայլը ցուցնելու որչափ անհամբեր, նոյնպէս և ժամապահութեան մէջ վերջին աստիճան խղճահար ըլլալուն, առանց հրամանատարին գալստեան սպասելու՝ ճաշի զանգակը հնչեցնել տուաւ։

Սեղան նստած ատեննին, պարապ մնացած «տասներկուերորդ» աթոռը թէպէտև ամենուն ուշը գրաւած էր, բայց ամենքն ալ առաջին անգամուն խոյս տուին դիտողութիւն մը յայտնելէ։

Միայն օրիորդ Մաթիլտ անգամ մը նշանացի հարցում մ՚ուղղեր էր Նիկօին, միւսներէն գաղտնի կերպով, և ծերունին ևս դարձեալ նշանացի պատասխան մը տուեր էր, որմէ՝ տան տիրուհին բան մը չէր հասկցած։

Հրաւիրելոց մէջ կար, հազիւ 34-35 տարեկան բարձրահասակ երիտասարդ մը, ինքզինքը կանացի սեռին հաճելի ընելու չափ բաւական գեղեցիկ և առոյգ ։

Միայն չէր գիտցուեր թէ իր «Ֆայրպըրանտ» (կրակի դրոշմ) մականունը պատահաբար տրուած մականո՞ւն մ'էր թէ նպատակաւ որոշուած ։

Բայց վերջապէս ինքը Ֆայրպըրանտ կը կոչուէր, այսինքն Հէնրի Ֆայրպըրանտ, և Հնդկաստանի մէջ ահագին գումարներ դիզած հանգուցեալ վաճառականի մը միակ ժառանգորդը, այսինքն միլիոնատէր մ'ըլլալուն՝ իր կրած մականուան հետքը խորին կերպիւ խուզարկելու իրաւունք չի-կար ։

Բաւական է որ իշխանի մը չափ հարուստ, և ո և է կնոջ մը քիչ շատ հաճելի ըլլալու չափ ալ երիտասարդ և գեղեցիկ էր ։

Միայն թէ այդ հարստութիւնը և միւս նպաստաւոր հանգամանքները ամենեւին չէին ազդած ծերունի Նիկօին, ազդեցութիւն մը՝ զորն որ ձեռք բերելը անհրաժեշտ պէտք մ'էր օրիորդ Մաթիլտի առջեւ մասնաւոր շնորհ մը վայելել փափաքող ո և է այր մարդու մը համար։

Հէնրի Ֆայրպըրանտ՝ սաստիկ սիրահարած էր օրիորդ Մաթիլտի, և պատճառներ կային հաստատապէս կարծելու թէ, Արեւելքցի Կոյսը, Հէնրիին իր նկատմամբ տածած բուռն զգացմանց անտեղեակ չէր ։

Օրիորդը՝ Ֆայրպըրանտի սիրային տագնապէն ախորժ մը կ'զգա՞ր թէ ոչ, ատի յայտնի չէր ։

Բայց երբեք տարակոյս չկար որ Նիկօ՝ այդ «կրակադրոշմ» երիտասարդը մահու չափ կ'ատէր, և ի հարկին՝ իր բոլոր զօրութեամբը անոր առջեւ պիտի կանգնէր ամուսնական խորհուրդն անգամ արգիլելու, հակառակ անոր միլիոններուն և ընկերական աշխարհին մէջ ունեցած խիստ նպաստաւոր դիրքին ։

Նոյն իսկ իր տիրուհին խիստ դժուարաւ ստացած էր իր հաւանութիւնը՝ Հէնրի Ֆայրպըրանտի անունն ալ հրաւիրելոց ցանկին մէջ անցնելու, հրաւէր մը՝ որ անպայման ուրախութիւն ազդած էր հարուստ երիտասարդին ։

Անմեկնելի բան մ'ալ աւելցնե՞նք ։

Օրիորդ Մաթիլտ՝ հրամանատար Կօրտօնին բացակայութեանը վրայօք Նիկօին նշանացի հարցում մը ուղղած ատեն, այս վերջինը՝ ատելութեան հայեացքով մը ակնարկ մը նետած էր Հէնրի Ֆայրպըրանտի վրայ, որուն առ Մաթիլտ ունեցած սիրահարական բուռն զգացմանց՝ ինչպէս նաև որովայնի ճաշակին խիստ տեղեակ էր ։

Ճաշի միջոցին, ինչպէս որ է, հրամանատարին խօսքը մէջ բերուեցաւ ։

Անոր անբացատրելի բացակայութեան վրայ ամենէն աւելի ցաւ և մտատանջութիւն իսկ ցուցնողը, Հէնրի Ֆայրպըրանտն էր։

Մեծ գովեստիւք խօսեցաւ նաև անոր զինուորական համբաւին և քաջագործութեանցը՝ ինչպէս նաև այն ահռելի մենամարտին վրայօք, որ ունեցած էր օրիորդ Մաթիլտի պատւոյն համար, Մօրնինկ Բօսթի տնօրէնին պէս ահարկու մենամարտողի մը հետ, մենամարտ մը՝ որուն մէջ բացարձակ կերպիւ իր կեանքը որոշակի վտանգի կ'ենթարկէր կնոջ մը համար՝ առանց յարաբերութիւն մը ունեցած ըլլալու անոր հետ ։

Խօսակցութեան տաք միջոցին այնպիսի ախորժահամ և տեսակը բոլորովին անորոշ խորտիկ մը բերուեցաւ սեղանին վրայ, որ բոլոր սեղանակիցները առանց բացառութեան իրենց սքանչացման արտայայտութիւնը չկրցին զսպել, և խոհարարապետ Նիկօ ամեն կողմանէ կը շնորհաւորուէր իր գործած հրաշալիքին համար ։

—Ո՛հ, պիտի հաճիք մեզի ըսել թէ ի՞նչպէս պատրաստեցիք այս ընտիր խորտիկը այնպէս չէ՞, հարցուց օրիորդ Մաթիլտ իր հրաւիրեալներուն կողմանէ փոխանորդաբար և մեծ հիացմամբ ։

—Ճիշդ սովորական կերպիւ պատրաստած եմ, պատասխանեց Նիկօ։

—Բայց գլխաւոր նիւթը՞ ինչ էր ։

—Մեր ճերմակ հնդկահաւն էր ։

—Մեր ճերմակ հնդկահաւը՞, հարցուց նորէն օրիորդ Մաթիլտ սարսափահար, որովհետեւ ինքը շատ կը սիրէր այդ կենդանին ։ Բայց ի՞նչպէս խիղճ ըրիք զանի սպաննելու, մինչդեռ դուրսէն ուրիշ մը կրնայիք գտնել ։

—Կը սխալիք, ազնիւ օրիորդ. ես չսպաննեցի զանի . . . արդէն մեռած էր խեղճ կենդանին . . .

Նիկօի այս յայտնութեան վրայ, բոլոր սեղանակիցներուն դէմքին վրայ սարսուռի նշան մը տեսնուեցաւ ։

Սատկած կենդանի մը կերած էին . . .

—Բայց Նիկօի գաղտնի մէկ նշմարը շուտով իրենց այլայլութիւնը հանդարտեցուց ։

Սեղանակիցներուն ամենքն ալ գիտէին ծերունի Նիկօին կատակաբանութիւնը ։

Միայն Հէնրի Ֆայրպըրանտ, Նկօի խորամանկութեանը և իր դիրքին անյարմարութեանը պատճառաւ չկրցաւ այն նշմարը տեսնել, և որովհետեւ ուտելիքի մասին վերջին աստիճան նուրբ ճաշակ մը ունէր, սատկած կենդանի մը իրեն կերցնելնուն համար ներքնապէս սաստիկ կը տանջուէր ։

Ահա այս կերպով առած էր Նիկօ իր առաջին վրէժը, մահու չափ ատած մարդէն ։

Սեղանէն ելնելէ ետեւ, Կորտօնի բացակայութեան վրայօք չինծու պատմութիւն մը հնարուելով, իւր բարեկամաց սիրտերը հանդարտեցան, եւ պարը սկսաւ։

Քիչ մը վերջը, Նիկօ բոլորովին անյայտ եղած էր տունէն։

Ծերունւոյն բացակայութիւնը սքանչելի առիթ մը եղաւ Հէնրիին։

Օրիորդ Մաթիլտ, անգամ մ'ալ անոր հետ պարելու ստիպուեցաւ։

—Երկու վայրկենի համար առանձին տեսակցութիւն մը կը խնդրեմ ձենէ, ըսած էր յուզեալ երիտասարդը, օրիորդին հետ պարած միջոցին։

Երբ Հէնրիի բաղձանացը համեմատ, պարէն անմիջապէս ետքը երկուքը մէկանց մասնաւոր սենեակ մը առանձնացան զովացուցիչ ըմպելի մը խմելու, գաւաթները ձեռքերնին եւ ոտքի վրայ կայնած.

—Ներեցէք այս համարձակութեանս, օրիորդ. բայց սիրտս այրող բուռն սէրս արդէն նշմարած ըլլալու էք, այս երջանիկ վայրկեանին միթէ ձեր գեղեցիկ բերնէն յուսատու բառ մ'ակնկալելու երջանկութիւնը կրնա՞մ ունենալ, հարցուց Հէնրի Ֆայրպըրանտ։

—Միթէ այս խօսքը ըսելու համա՞ր տեսակցութիւն մը խնդրեցիք ինձմէ։

—Անհամբեր ձեր վճռոյն կ'սպասեմ, օրիորդ. բայց մի՛ նեղանաք, կ'աղաչեմ. միայն ըսէք ինձ որ ապրելո՞ւ եմ թէ մեռնելու։

—Երկու բառով ըսեմ ձեզ, Մըսթըր Հէ՛նրի. եթէ ինձ հետ ամուսնանալ կը փափաքիք, տակաւին իմ օրիորդական ազատ վիճակս թողելու որոշում մ'ըրած չեմ. իսկ եթէ ազատութիւնս յարգել կ'ուզէք, պարկեշտութեան սահմանէն անցնիլ ուզած ատեննիդ պիտի պարտաւորիմ տանս դուռը ընդ միշտ ձեզի դէմ գոց պահելու։

Հրատոչոր սիրահարը չանթահարելու համար այսչափը բաւական էր...

Գ.

ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏ ՊԱՐՈՆԻ ՄԸ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ճերմակ հնդկահաւի դէպքէն յետոյ, Նիկօ բոլորովին անյայտ եղած էր տունէն ըսինք։

Ծերունին՝ ուղղակի հրամանատար Կորտօնի տունը դիմեց, եւ դուռը բացող երիտասարդ սպասաւորին հարցուց.

—Հրամանատարը հո՞ս է։

—Ոչ, ժամէ մ'աւելի է որ մեկնեցաւ։

—Գիտէ՞ք թէ ուր գնաց։

—Այո՛, գիտեմ, օրիորդ Մաթիլտի տունը հացկերոյթի հրաւիրուած էր. եւ չեմ գիտեր թէ վաղը բժիշկին ի՞նչ պատասխան պիտի տայ, որ բացարձակապէս արգիլած էր իրեն տունէն դուրս ելնելը։

—Անշուշտ կառքով մեկնած ըլլալու է։

—Այո՛։

—Կառքը դո՞ւք վարձեցիք։

—Այո՛. փողոցին անկիւնը պարապ կառք մը կ'սպասէր, զանի բերի։

—Կառավարը կը ճանչէ՞ք։

—Ո՛չ, չեմ ճանչեր, բարեկամ. բայց ինչո՞ւ համար այսչափ հետաքրքիր էք, միթէ բա՞ն մը կայ։

—Ես՝ օրիորդ Մաթիլտի սպասաւորն եմ։

—Ո՜հ, Տէր Աստուա՛ծ. ուրեմն հրամանատարին հիւանդութեան ատեն օրիորդին կողմանէ՞ էր որ կուգայիք ամեն օր իւր վիճակը հասկընալու։

—Գրեթէ անոր պէս բան մը, իմ ազնի՛ւ պաշտօնակիցս։

—Բայց ո՜հ դժբախտութեանս, քանի որ օրիորդ Մաթիլտի տունէն էք, ուրեմն հրամանատարը հոն չէ հասած որ զինքը փնտռելու կուգաք. Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, իրեն դժբախտութիւն մը պատահած ըլլալու է։

—Մի՛ այլայլիք. այս օրինակ պարագաներու մէջ պաղարիւնութիւնը կորսնցնելէ աւելի սխալ բան չկայ։

—Բայց ի՞նչ ընելու է։

—Ձեզի ըսեմ ինչ ընելիքնիդ. տունէն ամենեւին մի՛ բաժնուիք. հիմայ ձեզի ոստիկան ընկեր մ'ալ պիտի բերեմ. առաւօտուն դարձեալ պիտի գամ. եթէ մինչեւ այն ատեն ո եւ է անծանօթ մէկը գայ հրամանատարին վրայօք բան մը հարցնելու, իսկոյն զանի ձերբակալել տուր ոստիկան ընկերիդ։

Նիկօ ասոնք ըսելէ ետեւ, աճապարանօք կը մեկնէր հրամանատարին տունէն, սոսկալի տագնապներու մէջ թողելով անոր սպասաւորը, որ բացարձակապէս իւր տէրը պաշտող Սկովտիացի մ'էր։

Հինգ վայրկեան չանցած, ծերունին Նիկօ վերադարձաւ, իւր հետ բերելով հուժկու ոստիկան մը, եւ անոր քիչ մը հրամայական ձեւով մի քանի պատուէրներ տալէ ետեւ, արտորնօք մեկնեցաւ առանձին։

Հրամանատարին սպասաւորը ի զուր կը ճգնէր մեկնութիւն մը տալու այն զօրաւոր ազդեցութեան՝ որ Նիկօ ամենայն ազատութեամբ վարած էր հսկայ ոստիկանին վրայ։

Սպասաւորն այս մասին իւր հետաքրքրութիւնը գոհ ընելու կարող չկրցաւ ըլլալ։

Ոստիկանը անողոք մարդ մ'էր, և Նիկօին վրայօք իրեն ուղղուած հարցումներուն պատասխանելը կը մերժէր։

Օրիորդ Մաթիլտի պաշտպանը, կամ սպասաւորը, կամ խոհարարը, կամ ծաղրածուն, կամ խորհրդականը ևայլն, հրամանատարին տունէն մեկնելէն ետեւ, ուղղակի մօտակայ կառաց կայարանը դիմեց, և հոն սաստիկ հարցաքննութիւն մը սկսաւ, որուն արդիւնքը սա եղաւ որ, գիշերուան մութը կոխած ատեն, մեծ վերարկուի մը մէջ փաթթուած անծանօթ մէկը հարիւր ոսկի գրաւ թողելով՝ կառք մը առած տարած և ժամ մը վերջը զանի նորէն ետ բերելով իր գրաւ տուած ստակը դարձեալ ետ առած էր, և երկու ոսկի վարձք տալէ ետեւ մեկնած էր անկից։

Այդ անծանօթ մարդը, գլխարկը շատ վար քաշած և իր դէմքը գրեթէ ծածկած ըլլալուն, վերստին տեսնուած ատեն զինքը ճանչելը կարելի չպիտի ըլլար· բայց անոր հասակին, մօրուքի և մազերու գոյնին ևն· վրայ տրուած տեղեկութիւնք կատարելապէս սա համոզումը գոյացուցին ծերունի Նիկօի մտաց մէջ թէ՝ այն անծանօթ մարդը անպատճառ Հէնրի Ֆայրպրանտ ըլլալու էր։

Անյաջող սիրահարին խիստ ուշ և յուզեալ եղանակաւ մը օրիորդ Մաթիլտի տունն հասած ըլլալն ալ հաստատութիւն կուտար Նիկօի կարծեաց։

—Ա՜հ, վատը, նենգաւորը, կ'ըսէր ծերունին իւրովի՝ երբ կայարանէն կը մեկնէր· ալ ես տարակոյս չունիմ, չարագործը բռնեցի, և մէկ մ'ալ ձեռքէս ազատելու ճար չունի· հասկցաւ որ սիրահարական ասպարէզի մէջ իւր դիմացը ահեղ ոսոխ մը ելած է. անոր՝ օրիորդ Մաթիլտի հետ ունենալիք առաջին մտերմական տեսակցութիւնը արգիլելու համար՝ զանի առևանգելու ցածութեան և ոճրագործութեան ալ մղուած է. բայց անպիտանը ծերունի Նիկօն հաշուի չէր դրած, որ բռնած կակորդը թող տուող մարդերէն չէ։

Նիկօ, այս մենախօսութիւնը շարունակած ատեն, լապտեր ի ձեռին ոստիկանութեան կայարանը դիմելը կը շարունակէր։

Արդարութեան պաշտօնեային քունէն արթնցնել պէտք եղաւ, որն որ սակայն առանց դժգոհութեան նշան մը ցուցնելու և ամենայն քաղաքավարութեամբ ընդունեց գիշերային այցելուն։

—Անշուշտ խիստ ծանր պատճառ մ'ունենալու էք, գրեթէ կէս գիշերին մեր պաշտպանութեանը դիմելու ստիպուած ըլլալնուդ համար։

—Այո՛, պարոն տեսուչ· թէպէտև շատ կը ցաւիմ ձեր գիշերային հանգստութիւնը վրդովելու մղուած ըլլալուս համար, սակայն դէպքը շատ ծանր է։

—Ուրեմն հաճեցէք շուտով ինձ իմացնելու զայն· ծանր դէպքերու մէջ ժամանակ կորսնցնելու չգար։

—Մէկ բառով պիտի բացատրեմ, պարոն տեսուչ· հրամանատար Կօրտօն առևանգուած է։

—Ո՞ր հրամանատար Կօրտօնը· Հնդկաստանի և Ամերիկայի դիւցազուններէն եղո՞ղ Կօրտօնը։

—Ճիշդ անիկայ, պարոն տեսուչ։

—Բայց ե՞րբ, ո՞ր ատեն։

—Ասկից գրեթէ երկու երեք ժամ առաջ։

—Իր տունէ՞ն առևանգեցին զանի· որովհետեւ Մօրնինկ Բօսթի տնօրէնին հետ ունեցած մենամարտութեան վէրքէն տակաւին անկողնոյ կը ծառայէր ինքը։

—Այո՛, սակայն տիրուհւոյս կողմանէ հացկերոյթի հրաւիրուած ըլլալով, կառքով մեկնած էր իր տունէն և ճամբան առևանգեցին զինքը։

—Տիրուհի՞դ ով է։

—Օրիորդ Մաթիլտը։

—Սպանիոյ հռչակաւոր ցլամարտուհի՞ն։

—Այո՛, այսինքն Արեւելքցի Կոյսը։

—Ո և է մէկուն վրայ կասկած ունի՞ք։

—Այո՛, պարոն տեսուչ, խիստ զօրաւոր կասկածներ ունիմ։

—Ո՞վ է այդ մարդը։

—Հէնրի Ֆայրպրանտը։

—Ո՜հ, այն միլիօնատէր դատարկաշրջի՞կը։

—Այո, այն վատ սինլքորը։

—Բայց Հէնրի Ֆայրպրանտ ի՞նչ հակառակութիւն ունի հրամանատարին դէմ։

—Սրիկան՝ օրիորդ Մաթիլտի սիրահարած է, պարո՛ն տեսուչ· ալ Մնացեալը դուք ինքնին կրնաք հասկնալ։

Ոստիկանութեան տեսուչը յօնքերը պռստեց, և անմիջապէս զանգակը հնչեցուց։

—Պարոն Սմիթ հո՞ս է, հարցուց ներս մտնող սպասաւորին։

—Այո՛, տէր իմ։

—Հոս կանչէ զինքը։

Սմիթ կոչուած գործակալը ներս մտաւ։

Ոստիկանութեան տեսուչը խօսքը անոր ուղղելով։

—Պարոն գործակալ, այս գիշեր օրիորդ Մաթիլտի տունը տրուած հացկերոյթէն տեղեկութիւն ունի՞ք։

—Այո՛, տէր իմ։

—Հրաւիրելոց անունները գիտէ՞ք։

—Հրաւիրեալք տասն երկու հոգի էին. պարոն և տիկին Արմնհէտ, հարիւրապետ Իրսքին և իր քրոջ աղջիկը, շաքարի վաճառական պարոն Ուիլըրմ Պրաուն, իր տիկինը և քեռորդին, պարոն Թոմաս Պրայթ սեղանաւորը և իր եղբօրորդին, պարոն Հէնրի Ֆայրպըլրանտ և իր քոյրը, նմանապէս հրամանատար Կորտօն. այս վերջինը մենամարտութեան մէջ առած վէրքէն տակաւին աղէկ մը առողջացած չէր, սակայն կառքով իր տունէն մեկնիլը տեսնուեցաւ, և օրիորդ Մաթիլտի տունը հասնիլը չտեսան։

—Ուրեմն ճամբան իրեն վտանգ մը պատահած ըլլալու է։

—Ես ինքս ալ այդ կարծիքէն եմ։

—Կարծելը բաւական չէ սակայն, պարոն գործակալ։

—Առեւանգիչները գտնելու համար պէտք եղած խուզարկութիւնները սկսած ենք։

—Եւ ի՞նչ արդիւնք ձեռք բերիք մինչեւ հիմայ։

—Պատահարէն ի վեր հազիւ երեք ժամ անցած է. այսու ամենայնիւ իրաւունք ունիմ յուսալու որ չարագործներուն հետքը ձեռք ձգելու մօտեցած ենք։

—Ի՞նչպէս։

—Առանց հրամանատարին ժամանման օրիորդ Մաթիլտի տունը ճաշի սկսուած ըլլալուն լուրը առնելուս անձամբ դիմեցի քննութիւն մը ընելու, հրամանատարին և օրիորդին տանց միջեւ եղած սովորական ճամբաները, մինչեւ Բօ Սթրիթ փողոցը ամեն բան կարգին գացած էր։

—Ուրեմն ոճիրը անկից անդին սկսած է։

—Այնպէս ըլլալու է, տէր իմ. գիտէք որ Բօ Սթրիթի անկիւնը դարձուած ատեն ամայի փողոց մը կը մտնուի, որ սակայն հրամանատարին ճամբան չէ. պահակը հարցաքննեցի. ըսաւ թէ կառք մը յանկարծակի կեցեր էր այդ փողոցին բերանը, և հրամանատարը կին մը առնելով այդ կառքին մէջ, ուղղութիւնը փոխած էր։

—Ուրիշ բան մը չէ՞ր գիտեր այդ պահակը։

—Գիտէր, և իր գիտցածը ամենէն կարեւոր բանն էր ինձ համար. հրամանատարը կառավարին ըսած էր որ զիրենք Բօ Սթրիթ տանի։

—Լա՛ւ, գործերնիդ բաւական դիւրացեր է։

—Այո՛, պարոն տեսուչ. անկեց մեկնելով իսկոյն Բօ Սթրիթ գացի, յիրաւի կառքը այդ փառահամբաւ փողոցին բերանը կեցած էր, և մէջէն մարդ մը և կին մը թեւ թեւի դուրս ելնելով, քովինի փողոց մը դարձած էին, ուրկէ քիչ յետոյ կառքն ալ ետ դառնալով աներեւոյթ եղած էր։

—Այս վերջին տեղեկութիւնը ո՞վ տուաւ ձեզի։

—Բօ Սթրիթի պահակը։

—Բայց կառքին իր ուղեւորները դուրս հանելէ ետեւ միայնակ մեկնիլը կրնար բաւական կասկածելի երեւիլ. պահակը ինչո՞ւ համար մարդուն և կնոջ չէ հետեւեր։

—Գործը սովորական սիրային արկած մը կարծեր է, տէր իմ։

—Դուք այս պատասխանով գոհ կրցա՞ք ըլլալ։

—Զինքը արդէն բանտարկել տուած եմ, տէր իմ. տակաւին պիտի հարցաքննենք զանի, որովհետեւ այն միջոցին կորսնցնելու ժամանակ չունէի։

—Ի՞նչ ըրիք ուրեմն։

—Բովընտի փողոցները մտայ. ամեն հետք կորսուած էին. մի քանի կասկածելի դռներ զարկի, գոհացուցիչ պատասխան մը չկրցի առնել, վերջապէս Հայտ Սթրիթ կարուհիի մը դուռը ձեռք կ'առնեմ. գրեթէ տասներկու տարեկան աղջիկ մը դուռը կը բանայ, ոստիկանութեան գործակալ մը ըլլալս իրեն կ'իմացնեմ, և սարսափահար աղջիկը կ'սկսի իր տեսածը պատմել. ճիշդ իրենց տանը դրանը առջեւ մութին մէջ մի քանի անձինք՝ մարդու մը և կնոջ մը վրայ յարձակեր էին. աղջիկը պատուհանէն կը դիտէր ամեն բան բոլորովին զարհուրեալ, և խեղճը իր պատմութիւնը ըրած ատեն տակաւին կը դողար. վերջապէս այդ չարագործք, մարդը կաշկանդելով կ'առնեն կը տանին, որ անշուշտ հրամանատար Կորտօնն ըլլալու էր։

—Իսկ իր քովի կի՞նը։

—Հրամանատարին տարուելէն ետեւ այդ կինն ալ քիչ մը կասկածելի քայլերով աներեւոյթ եղեր է։

Ծերունի Նիկօն և Ոստիկանութեան տեսուչն, իրենց զարմանքը և դիտողութիւնները յայտնելու ժամանակ չունեցան։

Սրահին դուռը բացուեցաւ, և սպասաւորը ներս մտնելով պարոն տեսչին ականջին ի վար բան մը ըսելէն և անոր որոշ հրամանը ընդունելէն ետեւ նորէն դուրս ելաւ։

Մի և նոյն ատեն դռնէն ներս կը մտնէին երկու անձինք.

Ասոնցմէ մին էր այն հսկայ ոստիկանը, զոր ծերունին Նիկօ՝ հրամանատարին սպասաւորին քով դրած էր։

Իսկ միւսն էր պարոն Հէնրի Ֆայրպըրանտ ինքը...

Է.

ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կասկածելի չարագործին յանկարծական ներկայութիւնը այնպիսի սաստիկ գրգռութիւն մը յառաջ բերաւ Մաթիլտի սպասաւորին վրայ, որ քիչ մնաց անոր կոկորդին պիտի փարէր։

Բարեբախտաբար Ոստիկանութեան տեսուչը խիստ պաղարիւն, այսինքն խելացի և խոհեմ մարդ մ'ըլլալուն, ազդու հանդարտութեամբ և ամենայն քաղաքավարութեամբ հրաւիրեց թէ՛ ամբաստանիչը և թէ՛ ձերբակալեալ պարոնը որ հիւրերու յատուկ աթոռներուն վրայ նստին, և առանց կրքի, պէտք եղած բացատրութիւնները փոխանակեն։

Իսկ ինքը լռութեամբ մտիկ ընելու պատրաստուելով՝ անոնց երեսը նայիլ սկսաւ, մինչդեռ գործակալը և հսկայ ոստիկանը ոտքի վրայ կը կենային։

Ծերունին Նիկօ, առջի բերան իւր սրտմտութիւնը զսպելու համար ահագին ճիգեր ընելով իւր անձին վրայ, վերջապէս յուզեալ վիճակի մը մէջ հարցուց Հէնրի Ֆայրպրանտի.

—Պարո՛ն, հրամանատար Կորտօնը ի՞նչ ըրիք։

—Բայց ես բնաւ մը տեղեկութիւն չունիմ. գիտէի որ հրամանատարն իւր խոստմանը վրայ հաստատ մէկն էր, և հացկերոյթէն բացակայութիւնը զարմանքս գրաւելով, սովորական ժամանակէն խիստ շուտ մեկնեցայ օրիորդ Մաթիլտի տունէն, որպէս զի հրամանատարին տունը երթալով այս տարօրինակ դէպքին պատճառը հասկնամ. սակայն հազիւ հազ մէկ երկու խօսք փոխանակեցի իւր սպասաւորին հետ, և տիրոջը՝ տունէն մեկնելէ ետեւ անյայտ եղած ըլլալն իմացայ, ահա հոն գտնուող այս ոստիկանը զիս ձերբակալեց և հոս բերաւ. ասկէց զատ ուրիշ բան մը չեմ գիտեր, և եթէ հրամանատարին անյայտ ըլլալուն վրայօք գոհացուցիչ տեղեկութիւն մը ունենալով ինձ հաղորդելու շնորհքն ընէիք, շնորհապարտ պիտի ըլլայի ձեզ. սակայն փոխանակ ասոր՝ դուք ինձ կը հարցնէք թէ հրամանատար Կորտօնը ի՞նչ ըրած եմ։

—Արդէն գիտէի թէ շատ վարպետ մարդ էք, Մըսթըր Ֆայրպրանտ. բայց այդ տեսակ փախուստի սովորական պատասխանները օգուտ մը չպիտի ունենան ձեր օձիքը մեր ձեռքէն ազատելու։

—Ի՞նչ ըսել կուզէք, պարոն։

—Ըսել կ'ուզեմ թէ հրամանատարը դուք առեւանգեցիք կամ առեւանգել տուիք, Բօ Սթրիթ փողոցի շրջակայները, և եթէ գործին ան-

սահման կերպիւ ծանրանալը չէք ուզեր, անմիջապէս զինքը իւր պահւած տեղէն ազատ արձակելու էք. ապահով եմ որ զանի սպաննել տըւած չէք, որովհետեւ եթէ այդպիսի նպատակ մ'ունենայիք, ձեր մարդիկը անոր վրայ յարձակած տեղերնին կրնային դանակ մը մխել իւր սիրտը։

Ֆայրպրանտ, ծերունի Նիկօին այս անվեհեր յարձակման դէմ տակաւին իւր պաղարիւնութիւնը չկորսնցնելով, հանդարտօրէն հարցուց.

—Բայց իմ ծերունի բարեկամս, գիտէ՞ք թէ ինչ ծանր ամբաստանութիւններ կ'ընէք անմեղի մը վրայ, և այն իսկ Ոստիկանութեան պարոն տեսչին առջեւ. կը խնդրեմ, ըսէք, ձեռքերնիդ ի՞նչ ապացոյցներ ունիք ինձ դէմ։

—Նախ, խիստ ուշ ատեն մեր տունը գալերնիդ։

—Բայց ատիկայ ապացոյց ըսուելու չափ արժէք մը չունի։

—Սակայն հրամանատարին առեւանգութիւնն ալ ճիշդ այդ ատենին պատահած է։

—Լա՛ւ. ուրիշ ի՞նչ զօրաւոր ապացոյց ունիք, հարցուց նորէն Ֆայրպրանտ՝ հեգնական ծիծաղով մը։

—Ուրի՛շ... ուրի՛շ ապացոյց մը... այո՛, խիստ չանթահարիչ ապացոյց մ'ալ ունիմ, Մըսթըր Հէ՛նրի Ֆայրպրանտ... բայց...

—Ազատօրէն ըսէք, մի՛ քաշուիք, որովհետեւ շատ հետաքրքիր եմ այդ չանթահարիչ կոչած ապացոյցնիդ իմանալու։

—Ուրեմն մեղքը ճիտերնիդ... ահա ըսեմ... դուք՝ օրիորդ Մաթիլտի սիրահարած և անկից քաջալերութիւն մը չէք տեսած։

—Հետեւաբա՞ր։

—Նաեւ գիտէք որ հրամանատար Կորտօն ևս տիրուհւոյս սիրահարած է, առանց անոր հետ տեսակցելու երջանկութիւնն ունեցած ըլլալու, սակայն քաջալերութիւն մը յուսալու մեծ իրաւամբ։

—Ուրեմն այս պատճառաւ զինքը անյայտ ընելու խորհուրդն յղացած եմ. ատիկայ ըսել չէ՞ք ուզեր։

—Եւ այս գիշեր, երբ հրամանատարին ու օրիորդին միջեւ առաջին տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենար, այդ տեսակցութիւնը արգիլելու համար...

—Հրամանատարը առեւանգե՞լ տուի։

—Այո՛, Բար Սթէշընի կայարանը երթալով կառապանաց պետին 100 ոսկի դրամ թողուցիք և կառք մ'առնելով՝ գացիք հրամանատարին տանը շրջակաները սպասելու, որպէս զի զանի ձեր կառքին մէջ առնէք և ուզած տեղերնիդ տանելով ծուղակի բերէք. ձեր պատրաստած նենգաւոր խեղճ կինն ալ գիտենք, որ գործը դիւրացնելու համար, ճամբան կառքին մէջ պիտի առնուէր։

Այս տեղ, ամբաստանեալին համբերութիւնը սպառեցաւ։

Զարմացման ակնարկով մը Ոստիկանութեան տեսչին երեսը նայեցաւ, իբրեւ թէ հարցնելու համար որ ի՞նչպէս թոյլտուութիւն կընէր հասարակ սպասաւորի մը, իրեն պէս մեծահարուստ պարոնի մը դէմ այսպիսի անպատկառ և լիրբ լեզու մը գործածելուն, և խօսքը պարոն տեսչին ուղղելով, բարկութեամբ։

— Այս մարդը խե՛նդ է, գոչեց։

— Եւ դուք սրիկայ մ՚էք, պարոն, աղաղակեց պարկեշտ ծերունին, Ֆայրպրանտի կողմանէ տեսած այս աստիճան անպատկառ ուրացողութենէ զայրանալով։

Այն ատեն պարոն տեսչին միջամտութիւնը անհրաժեշտ եղած էր։

Արդէն թէ Ֆայրպրանտ և թէ ծերունին Նիկօ, աթոռներնէն վեր ցաթկած էին, և կատաղութեամբ իրարու երես կը նայէին։

Ոստիկանութեան պարոն տեսուչը մեծ դժուարութեամբ հազիւ կրցաւ զանոնք նորէն իրենց տեղը նստեցնելու, և պարոն գործակալին հրամայեց որ անմիջապէս երթայ Բար Սթեշընի կայարանապետը և ծանուցեալ կառքին բուն կառապանը առնելով հոն բերէ։

Յետոյ խօսքը Ֆայրպրանտի ուղղելով ըսաւ։

— Պարոն, կրկին կը խնդրեմ, դուք ալ զայրոյթնիդ զսպեցէք. խնդիրը բաւական ծանր է. որոշ ամբաստանիչ մը և կասկածելի ապացոյցներ կան, և ինչպէս որ կը սիրեմ հաւատալ, եթէ այս անհաճոյ դէպքին մէջ բոլորովին անմեղ էք, թող տուէք որ Արդարութիւնը իւր սովորական եղանակաւ ձեր անմեղութիւնը հաստատէ։

— Բայց, պարոն տեսուչ, երբ հասարակ սպասաւոր մը ինձ պէս պատուաւոր մարդու մը դէմ այս աստիճան անսանձ լեզու մը գործածելու կը յանդգնի, միթէ իրաւունք չունի՞մ յուսալու որ, պատուաւոր մարդոց պաշտպանը եղող Արդարութիւնը թոյլ չտայ այնպիսի անպատեհութեան մը։

Ֆայրպրանտի ալ մօքէն չէր անցներ որ Նիկօի պէս ծերունի սպասաւոր մը, փոխանակ իւր վարմունքին վրայ զղջալու, աւելի յանդուգն և յաղթական կերպով մը նորէն ոտքի պիտի ելնէր, և իւր երեսն ի վեր նայելով պիտի ըսէր.

— Պարոն Հէնրի Ֆայրպրանտ, ձեր հասարակ սպասաւոր կոչելով անարգել ուզած անձերնիդ, ամեն կերպով ձենէ շատ աւելի մեծ մարդ մը ըլլալը ապացուցանելու իսկ չպիտի հաճէր, եթէ հոս ներկայ գտնուած չըլլար պարոն տեսչին պէս՝ Տէրութեան մի կարեւոր և մեծ պաշտօնեան. պատուաւորութեան մասին ձեր վրայ ունեցած անհուն առաւելութիւնս ապացուցանելու համար, միայն սա չափը ըսել բաւական պի-

տի համարիմ որ, ծերունի Նիկօի կեանքը երբէք ձեր երիտասարդ կենացը պէս անկարգութեան և ոճրի ամբաստանութեանց ենթակայ եղած չէ։

Հէնրի Ֆայրպրանտ կաս կարմիր կտրած նորէն բուռն շարժում մը ընել ուզեց։

Բայց ծերունի Նիկօն առանց այդ շարժման կարեւորութիւն տալու իւր խօսքը կը շարունակէր.

— Իսկ գալով բուն ընկերական վիճակի, իւր հօրը դիզած հարստութեամբը փքացող դատարկաշրջիկ մը չեմ, և փառքս մեծ հպարտութեամբ կրնամ կրել իմ կուրծքիս վրայ, որ փառաւոր վէրքերով լեցուն է։

Նիկօ այս խօսքերը ըսելէ ետեւ, իւր սպասաւորի կրկնոցը բացաւ, որուն տակէն կը տեսնուէր ճիշդ իւր կուրծքին վրայ, Հնդկաստանի Անգլիական կառավարութեան ամենէն մեծ պատուանշանը։

Ֆայրպրանտ և Ոստիկանութեան պարոն տեսուչը ծռելով այն չքեղ պատուանշանը դիտելնէն ետեւ, հիացմամբ իրարու երես նայեցան։

— Գուցէ այսչափով կատարելապէս գոհ չըլլաք, պարո՛ն միլիոնատէր. բայց ծերունի Նիկօին ինչ կարգի մարդ ըլլալը վերջնականապէս հաստատելիք պաշտօնագրերը տեսնելու աչերը՝ ձեր անարժան աչերը չեն, յարեց Նիկօ. այսու ամենայնիւ, կը յուսամ որ ներկայ դէպքը ինչ արդիւնք ալ ունենայ, չպիտի համարձակիք մերժել օր մը մենամարտելու այն հասարակ սպասաւորին հետ, որ գոնէ իւր կուրծքին վրայ Հնդկաստանի կառավարութեան ամենէն փայլուն պատուանշանը կրելու առաւելութիւնն ունի ձեր վրայ։

Ֆայրպրանտի ապշութիւնը երկար չէր տեւած.

«Միթէ կարելի չէ՞ որ Նիկօ ուրիշէ մը գողցած և կամ տեղէ մը գըտած ըլլայ այդ պատուանշանը» կ՚ըսէր հարուստ երիտասարդը իւրովի. և յիրաւի Նիկօի քիչ մը ապուշ վարմունքը, գինովութիւնը, ծաղրածութիւնը, և մանաւանդ սպասաւորի խոնարհ դիրքը իրաւունք կուտային կարծելու թէ՝ այնպիսի մեծ պատուանշան մը ձեռք ձգելու մեծագործութեանց կարող և յարմար մէկը ըլլալու չէր։

Ֆայրպրանտ այս համոզումէն սիրտ՝ և իւր հեգնական ծիծաղը նորէն ձեռք առնելով, ըսաւ.

— Շատ լաւ, քաջամարտիկ և մեծանուն ծերունիս, երբոր իրապէս հաստատէք որ Հնդկաստանի հին դիւցազուններէն մէկն էք, և մարտիկի մը արիւնը տակաւին կենդանի է ձեր երակներուն մէջ, մեծաւ հաճութեամբ պիտի սպասեմ այն օրուան, երբ բաւական քաջասրտութիւն

ունենաք սուրերնիդ կամ ատրճանակնիդ ինծի դէմ փայլեցնելու որոշման։

—Կ՚ապահովցնեմ ձեզ որ շատ չպիտի ուշանայ այդ բաղձացեալ օրը։

Նոյն վայրկեանին սրահին դուռէն ներս մտնող զինուորական մը, որ չքեղ համազգեստ մը հագած, գլուխը բարձր և մորթաշէն գլխարկ մը դրած էր, ու զինուորական բարեւ մը կուտար Ոստիկանութեան պարոն տեսչին, այն տաք խօսակցութեան շարունակութեանը արգելք եղաւ։

Սպայն, կնքեալ մեծ պահարան մը յանձնեց տեսչին։

Պատերազմական Նախարարութեան կողմանէ ուղղուած նամակ մ՚էր այն, որուն մէջ մեծ ստիպողականութեամբ կը խնդրուէր պարոն տեսչէն, որ հրամանատար Կորտօնին գտնուելուն անմիջական և խնամօք հոգ տարուի։

—Մենք ալ ճիշդ հիմա այդ խնդրով կ՚զբաղինք· եթէ ժամանակնիդ կը ներէ քիչ մը նստիլ հաճեցէք որ եղածը աչքովնիդ տեսնէք և ականջովնիդ լսէք։

—Շատ լաւ, պարոն տեսուչ· ձեր շնորհած թոյլտուութենէ օգուտ քաղել պիտի փութամ, որպէս զի Պատերազմական գործոց պաշտօնէին ըստ կարի գոհացուցիչ տեղեկութիւն մը տալու կարող ըլլամ։

Յետոյ Ոստիկանութեան տեսուչը համառօտ կերպիւ նկարագրեց գործոց վիճակը, որուն վրայ Պատերազմական գործոց պաշտօնատան սպայն հազիւ իր զարմանքը կարենալով զսպել, երբ մէկ մը Ֆայրպրանտի և մէկ մ՚ալ ծերունի սպասաւորին երեսը կը նայէր, ահա սրահին դուռը նորէն բացուեցաւ, ու Քար Սթէշընի կայարանապետն և ծանուցեալ կառքին բուն կառապանը՝ Ոստիկանութեան գործակալին հետ ներս մտան։

Հարցաքննութիւնը անմիջապէս վերսկսաւ, և կայարանապետն ու կառապանը վերջնականապէս հաստատեցին թէ՝ Հէնրի Ֆայրպրանտ, 100 ոսկի գրաւ թողլով կառքը առնող գացող մարդուն կը նմանէր, բայց չէին կրնար վկայել թէ յիրաւի այն մարդն էր։

Երբ կայարանապետը ու կառապանը արձակուեցան, Ոստիկանութեան պարոն տեսուչը ամենայն հանդարտութեամբ և քաղաքավարութեամբ կը ծանուցանէր երիտասարդ և հարուստ Հէնրի Ֆայրպրանտի, որ ներկայ պարագայից և զօրաւոր կասկածներու տակ, զինքը մինչեւ հետեւեալ օրը այն տեղ վար դնելու պարտաւորած էր, որ ատեն կանոնաւոր դատաստան մը պիտի տեսնուէր։

—Բայց, պարոն տեսուչ, դարձեալ կը կրկնեմ որ բոլորովին անմեղ եմ ես։

—Ձեր անձին դէմ միայն ձեր բարի վկայութիւնը չբաւէր սակայն։

—Շատ լաւ· իմ անմեղութիւնս հաստատելու համար ուրիշ ապացոյց մ՚ալ ունիմ։

—Ի նպաստ ձեզի ի՛նչ օրինաւոր ապացոյց ալ ունենաք, սիրով մտիկ կ՚ընենք զանի· հրամմեցէք, ըսէք։

—Հրամանատար Կորտօնին գտնուելուն համար ես ինքս 500 Անգլիական ոսկի պարգեւ կը խոստանամ։

—Այդ մարդասիրական խոստումնիդ մեծ հաճութեամբ կ՚արձանագրենք, Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպրանտ։

—Եւ ես ալ խոստումս երբէք ետ չեմ առներ։

—Բայց կը ցաւիմ ձեզի ըսելու, որ այդ առատաձեռնութիւննիդ բաւական չկրնար ըլլալ վաղուան օրինաւոր դատաստանէն առաջ զձեզ ազատ թողելու։

—Բայց Տէ՛ր Աստուած, քոյրս ալ կարծեմ տակաւին օրիորդ Մաթիլտի տունը կը գտնուի· գոնէ թողէք որ երթամ զանի տուն տանիմ և յետոյ ինքզինքս նորէն ձեր տրամադրութեանը ներքեւ դնեմ։

—Միթէ կառքերնիդ հոն չէ՞։

—Այո՛, կառքս հոն թողած և քալելով հրամանատարին տունը վազած էի։

—Այդ մասին հոգ մի՛ ընէք, պարոն, գործակալ մը կը ղրկեմ օրիորդ Մաթիլտի տունը, և ազնուուհի քոյրերնիդ ամենայն ապահովութեամբ իր տունը կը փոխադրուի։

—500 Անգլիական ոսկի ևս գրաւ կը թողում, վաղը անպատճառ դատարանին ներկայանալու համար, պարոն տեսուչ· օրէնքը թոյլ կուտայ ինծի որ այս առաւելութենէն օգուտ քաղեմ· կամ եթէ կը հաճիք, գումարը դուք որոշեցէք· հիմա անմիջապէս 1000 լիրայի «չէք» մ՚ալ կրնամ թողուլ։

—Կը ցաւիմ որ այս դժբախտ դէպքին մէջ չեմ կրնար ընդունիլ ձեր առաջարկութիւնը, Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպրանտ։

—Բայց ինչո՞ւ համար, միթէ առաջարկութիւնս օրինական չէ՞։

—Անգլիոյ օրէնքը լաւ մը բացատրեմ ձեզի, պարոն· ո և է ամբաստանեալ մը քսան և չորս ժամէ աւելի չկրնար արգիլուիլ առանց դատաստանը տեսնուելու, գոնէ նախնական կերպիւ, և գրաւ թողելով արձակուելու խնդիրը, միայն այն դատարանը կրնայ լուծել· ուրեմն օրէնքին համակերպիլ հաճելնիդ պէտք կըլլայ։

Հէնրի Ֆայրպրանտ, անմիջական ազատութեան համար ամէն յոյս կորսնցնելէ ետեւ, սաստիկ ատելութեան հայեացքով մը ծերունի Նիկօին երեսը նայեցաւ, որ կարծենք թէ քիչ մը յաղթական կերպով կը փայլէր· յետոյ ամբաստանեալը իր գլուխը վար ծռելով, իրեն սահմանուած անողոք վիճակին անձնատուր եղած ըլլալը կը հասկցնէր։

Այն գիշերը մեծահարուստ Հէնրի Ֆայրպրանտ Ոստիկանութեան պաշտօնատունը անցուց։

Ը.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Արդէն Մօրնինկ Բօսթի տնօրէնին հետ ունեցած հռչակաւոր մենամարտովը աւելի եւս ժողովրդականութիւն մը շահող հրամանատար Կորտոնին առեւանգութեան լուրը, կայծակի արագութեամբ Լոնտոնի ամեն կողմը տարածուած ըլլալուն, դատարանի սրահը ահագին բազմութեամբ խռնուած էր։

Այս խուռն բազմութեան մէջ, բաց ի ուրիշ շատ մը կիներէ, նաեւ կային սեւեր հագած և երեսնին սեւ շղարշով ծածկած երկու մանկամարդ կիներ, որոնք յատուկ կարգադրութեան մը շնորհիւ այնպիսի յարմար դիրքի մը մէջ տեղաւորցուած էին, որ ամեն բան խիստ դիւրութեամբ կրնային տեսնել։

Այս երիտասարդուհի կիներէն մէկն էր օրիորդ Մաթիլտ, իսկ միւսը՝ Հէնրի Ֆայրպրանտի քոյրը՝ Նելլի։

Ամբաստանագիրը կարդացուելէն, և մեզի ծանօթ Ոստիկանութեան տեսչին, ծերունի Նիկօին, Քար Սթէշընի կայարանապետին, և նենգաւոր կառքին կառապանին, Հայտ Սթրիթի կարուհի աղջկան, և մի քանի ոստիկանաց վկայութիւնները մտիկ ըլլուելուն վրայ, դատարանի սրահը խռնող ահագին բազմութեան մէջ այնպիսի մռնչիւն մը լսուեցաւ, որ յայտնի կ'ընէր թէ ամբաստանեալ Ֆայրպրանտը նոյն իսկ այն տեղ պիտի յօշոտէին՝ եթէ իրենց թոյլտուութիւն ըլլար։

Նախագահը.—Անուննիդ ի՞նչ է, պարոն։

—Հէնրի Ֆայրպրանտ։

—Քանի՞ տարեկան էք։

—35 տարեկան։

—Ի՞նչ գործով կ'զբաղիք։

—Մասնաւոր գործ մը չունիմ։

—Ի՞նչպէս կ'ապրիք։

—Հօրմէս ժառանգած հարստութեամբս։

—Ո՞րչափի կը հասնի անոր գումարը։

—Գրեթէ 1,120,000 Անգլիական ոսկոյ։

—Հայրերնիդ ի՞նչպէս շահեր էր այդ հարստութիւնը։

—Նախ անուանի Րօպէրթ Գլայվի հրամանատարութեան տակ իր երկրին ծառայելով, և ապա Հնդկաստանի վաճառականութեամբ։

—Հրամանատար Կորտոնը կը ճանչէ՞ք։

—Մինչեւ մօտ ատեններս իրեն հետ անձամբ ծանօթութիւն չունէի. բայց հայրս միշտ գոված էր զինքը իբրեւ քաջամարտիկ զինուորական մը, և շատ կը բաղձայի իր երեսը տեսնելու։

—Առաջին անգամ ե՞րբ տեսաք զինքը։

—Ասկից գրեթէ տասն և հինգ օր առաջ, երբ նոր վերադարձած էր Ամերիկայի պատերազմական դաշտէն։

—Կըսեն թէ դուք եղած էք զինքը գրգռողը որ Մօրնինկ Բօսթի տնօրէն Մըսթըր Պէյթի հետ մենամարտի։

—Ես միայն անմեղ օրիորդի մը վրայ Մօրնինկ Բօսթի մէջ հրատարակուած անուանարկիչ պարբերութիւնները իրեն յիշեցի։

—Բայց այդ պարբերութիւնները հրամանատարին աչքը մտցունելու պէտք մը չունէիք, մինչդեռ ուրիշ ամեն մարդոց պէս ինքն ալ գիտէր արդէն եղելութիւնը։

—Միայն իր կարծիքը կուզէի հասկնալ։

—Սակայն գիտէիք թէ հրամանատարը այն օրիորդին սիրահարած էր։

—Ի՞նչպէս կրնայի գիտնալ ատիկայ։

—Շատ լաւ կրնայիք գիտնալ, որովհետեւ դուք ալ սիրային հակառակորդ մ'էիք իրեն։

—Դիցուք թէ այդպէս եղած ըլլար...

—Դիցուք չէ. այդ մասին հաստատ ապացոյցներ կան ձեզի դէմ. և որովհետեւ գիտէիք թէ Մըսթըր Պէյթ խիստ յաջողակ մենամարտիկ մ'է, ուստի յուսացիք որ հրամանատարը անպատճառ պիտի մեռնէր այն մենամարտին մէջ և ձեր սիրային ձեռնարկութեան մէջ մինակ և ազատ պիտի մնայիք օրիորդին դէմ։

—Բայց մենամարտութիւն մը անպատճառ մահ չենթադրեր։

—Սակայն Մըսթըր Պէյթ հաստատած է որ մենամարտութեան ընդունելի պայմանն էր մահը. և այս պայմանն առաջարկողը նոյն իսկ հրամանատարը ինքն էր։

—Բայց ասոնցմէ ի՞նչ կը հետեւի, պարո՛ն Նախագահ։

—Այն կը հետեւի թէ՝ արդէն կը խոստովանիք հրամանատար Կորտոնը Մըսթըր Պէյթի դէմ մահացու մենամարտութեան մը գրգռած ըլլալնիդ. և որովհետեւ հրամանատարը չէր մեռած այդ ցաւալի մենամարտութեան մէջ, ուստի զանի բոլորովին անյայտ ընելու համար առեւանգեցիք, որպէս զի ձեր սիրային հակառակորդը մէջ տեղէն վերնայ։

—Բայց ես բոլորովին անմեղ եմ այդ առեւանգութեան խնդրոյն մէջ։

—Լա՛ւ. սակայն այսօրուան վկայութիւննե՞րն ինչ ընենք, որոց բոլորն ալ ձեզի դէմ են։

—Այնպէս կրնան կարծուիլ, բայց հաստատ չեն. և դատարանը չի

կրնար այս տեսակ անորոշ և կասկածելի վկայութիւններով անմեղ մը դատապարտել։

—Ձեր անմեղութիւնը հաստատելու համար զօրաւոր փաստ մ'ունի՞ք։

—Ամենէն զօրաւոր փաստս այն է որ՝ 500 Անգլիական ոսկի պարգեւ կը խոստանամ հրամանատարը գտնողին կամ գտնողներուն։

—Այդ ըսածնիդ բաւական զօրաւոր փաստ մը չէ, Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպըրանտ. 1,120,000 ոսկիի հարստութիւն ունեցող մէկը իր սիրային արկածին մէջ յաջողութիւն մը գտնելու և իր օձիքը Արդարութեան ձեռքէն ազատելու յոյսով, կրնայ 500 կամ 1000 ոսկին զոհել. հիմայ մեզի ըսէք որ ինչո՞ւ համար սովորական ժամանակէն ուշ գացիք օրիորդ Մաթիլտի հացկերոյթէն. մինչդեռ մեր առած տեղեկութիւնք կը հաստատեն թէ բաւական ժամանակ առաջ մեկներ էք ձեր տունէն, և գրեթէ ժամ մը վերջը վերադարձեր էք ձեր քոյրը միատեղ առնելու և օրիորդ Մաթիլտի տունը երթալու համար. և հրամանատար Կորտոնի առեւանգութեան դէպքն ալ ճիշդ առանձին դուրս ելած ատեննուդ պատահեր է. ասոր ի՞նչ ըսելիք ունիք։

—Վրաս նեղութիւն մը եկած ըլլալով, քրոջս հետ միատեղ հացկերոյթի երթալէ առաջ քիչ մը առանձին պտըտել ուզած էի։

—Ո՞ր կողմերը։

—Սթրանտի կողմերը։

—Մէկը կրնա՞ք ցուցնել որ այն տեղուանքը ձեզի հանդիպած կամ տեսած ըլլայ։

—Ո՛չ. գիշերը մութ էր. ինծ ծանօթ մէկուն չպատահեցայ կամ այնպիսի մէկը չտեսայ։

—Ուրիշ կերպով մը կրնա՞ք հաստատել թէ ծանուցեալ ժամանակին յիրաւի Սթրանտի կողմերը գացած էիք։

—Դժբախտաբար չեմ կրնար, պարո՛ն Նախագահ. կարելի է որ ուրիշներ զիս այն կողմերը տեսած ըլլան. բայց ես չատ մտադրած էի։

—Քար Սթէշընի կողմերը ամենեւին չգացի՞ք։

—Ո՛չ այն գիշերը։

—Ուրիշ ատեն ե՞րբ գացիք այն կողմերը։

—Գրեթէ ամիս մ'առաջ։

—Կայարանապետը կը ճանչէ՞ք։

—Ո՛չ։

—Բայց իրեն վկայութիւնը իմացաք. ճիշդ ձեզի նմանող անձ մը՝ 100 ոսկի գրաւ թողելով կառք մը ձեռք ձգած էր։

—Բայց ինքը կըսէ թէ ապահով չէ տեսած անձը ես ըլլալուս. նոյնը կը կրկնեն միւս վկաներն ևս. զիս ազատ թողէք, պարո՛ն Նախագահ. ոճ-

րագործը ես չեմ, թէպէտեւ պէտք է խոստովանիմ որ լսուած վկայութիւնները ինծ նպաստաւոր չեն, դարձեալ կը կրկնեմ որ ձեր փնտռած անձը ես չեմ. և կարելի է որ բուն եղեռնագործը հիմայ այս սրահիս մէջ ներկայ կը գտնուի. զանի փնտռեցէք գտէք, կորսնցնելու ժամանակ չունիք. և ինչպէս որ խոստացած եմ, հրամանատար Կորտոնը գտնողին կամ գտնողներուն 500 Անգլիական ոսկի պարգեւ տալու պատրաստ կը գտնուիմ։

Դատաւորք խորհրդակցութեան սենեակը քաշուելով, կէս ժամ վերջը վերադարձան, և հետեւեալ վճիռը արձակուեցաւ.

«Նկատելով որ Հէնրի Ֆայրպըրանտի դէմ, հրամանատար Կորտոնի «առեւանգման մասին եղած վկայութիւնք բաւական չեն զինքը դատա-«պարտելու։

«Նկատելով որ իր վրայ եղած ամբաստանութիւնը բաւական զօ-«րաւոր հիմեր ունի։

«Նկատելով որ Հէնրի Ֆայրպըրանտ, հրամանատարին առեւանգման «միջոցին ուր տեղ գտնուած ըլլալուն գոհացուցիչ բացատրութիւն մը «չէ կրցած տալ։

«Ժողովս միաձայն հաւանութեամբ վճռած է որ Հէնրի Ֆայրպըրանտ «5000 Անգլիական ոսկի գրաւ տալով առժամապէս ազատ արձակուի։

«Հէնրի Ֆայրպըրանտ, Արդարութեան գործոց դիւրութիւն մը տալու համար, պէտք եղած ատեն Իշխանութեան ներկայութեանը պիտի կոչուի։

«Նմանապէս, հրամանատար Կորտոնը գտնողին կամ գտնողներուն 500 Անգլիական ոսկի պարգեւ տալու խոստումն ալ իբրեւ պարտաւորիչ վճարք, արձանագրուած է։»

Ճիշդ այս միջոցին, Պատերազմական գործոց պաշտօնական ծանօթ սպայն ոտքի ելնելով, «պարո՛ն Նախագահ» ըսաւ, «500 Անգլիական ոսկի պարգեւ ևս Պատերազմական պաշտօնատունը կը խոստանայ. կաղաչեմ արձանագրել տուէք. ահա այս կերպով հրամանատար Կորտոնը գտնողին կամ գտնողներուն խոստացուած պարգեւը, ճիշդ 1000 Անգլիական ոսկւոյ գումարին բարձրացած կըլլայ»։

Ծերունին Նիկօ նոյն օրը, Պատերազմական գործոց պաշտօնէին ներկայացաւ, բայց մէջերնին ինչ խօսուեցաւ չենք գիտեր։

Միայն թէ ըսողներ կային որ Արեւելքցի Կոյսին սպասաւորը ևն. Պատերազմական Պաշտօնատունը ներկայացած ատեն ինչ ընդունելութիւն որ գտած էր, անսահման կերպիւ աւելի փառօք մեկնած էր անկից, և նոյն իսկ Պաշտօնէայն, մինչեւ սրահին դուռը ընկերացած էր անոր, և ասիկայ այնպիսի պատիւ մ'էր որ շատ քիչերու կը տրուէր։

Նիկօ, Պատերազմական Գործոց Պաշտօնատունէն մեկնելէն ետեւ ուղղակի Ոստիկանութեան Պաշտօնատունը գացած էր։

Հոն ալ մի և նոյն բարձր պատիւները շռայլուած էին իրեն, և Պատերազմական Նախարարին ստիպողական յանձնարարութեանց վրայ, հրամանատար Կորտօնը գտնելու սահմանուած գաղտնի պաշտօնակալք, ինչպէս նաև արդէն մեզի ծանօթ պարոն Սմիթ, ծերունի սպասաւորին հրամանին ենթարկուած էին։

Թ.

ՈՍԿԵԳԼՈՒԽ ԳԱՒԱԶԱՆԸ

Նիկօի խորհրդոց համեմատ, հրամանատար Կորտօնին պահուած տեղը գտնելու սահմանեալ գաղտնի գործակալներէն շատերը, գինովներու յատուկ զգեստներով, Հուայթ Չէփըլի կողմերը գտնուող բոլոր գինետունները ցրուած էին, և ծանուցեալ դէպքին մէջ ամենէն մեծ դերը խաղացող չարագործներուն հետքը անտեղուանքը գտնելու համար բոլոր իրենց ճարպիկութիւնը և կեղծ գինովներու պաշտօնը ի գործ կը դընէին։

Սակայն հրամանատարին առևանգուելէն ետև գրեթէ շաբաթ մը անցեր էր, առանց ամենափոքր յուսոյ լոյս մը ծագելու։

Օր մը ծերունի սպասաւորը, բոլորովին անճանաչելի և Լօրտի մը կերպարանքը մտած, Լընտըն Պրիճ անուն հին կամուրջին վրայ կը շրջագայէր։

Ճիշդ իւր դիմացը ելաւ ցնցոտիներ հագած ծերուկ մուրացիկ մը, որուն ոտներն ալ խորտակած ըլլալուն, թևերուն տակ խիստ կոշտ անթացուպերով կը շրջէր։

Մարդը այնպիսի խեղճուկ կերպով մը իւր ձեռքը երկնցուց հարուստ Լօրտին, և այնպիսի արգահատանք շարժող ձևով մը իրմէ ողորմութիւն խնդրեց որ, Նիկօ՝ ձեռքը գրպանը մտցնելով ինչ որ անոր պատահեցաւ ամենքն ալ խեղճ մուրացիկին ձեռքը լեցուց։

Արծաթ դրամներ էին անոնք, գրեթէ 7–8 շիլինի չափ։

—Ո՜հ, ահա այսպէս չարագործները կը քաջալերէք, ըսաւ լաւ կերպով հագուած մարդ մը, որ նոյն միջոցին պատահմամբ Նիկօին քովէն կ'անցնէր։

—Կը խնդրեմ, ըսէք, աղքատին ողորմութիւն տալու չէ՞, հարցուց մեր ծպտեալ Լօրտը. մանաւանդ կը տեսնէք որ իւր ոտներն ալ ջախջախուած են, և խեղճը չկրնար աշխատիլ։

—Բայց այդ մարդուն խղճալի երևոյթը կեղծ է։

—Ինչէ՞ն գիտէք ատիկայ։

—Կը խնդրեմ ձեռքի գաւազաննիդ քիչ մը ինձ տուէք, մէկ երկու հատ կրնակին իջնելէս ետքը՝ կը տեսնէք թէ ի՞նչպէս ձեզնէ և ինձմէ լաւ կերպիւ կրնայ գործածել իւր ոտները։

Ապշեալ Նիկօ՝ մեքենաբար թոյլ տուաւ որ լաւ կերպիւ հագուած մարդը իւր ոսկեգլուխ գաւազանը ձեռքէն առնէ և զանի մուրացկանին վրայ բարձրացնէ։

Յիրաւի, առանց թևին տակը գտնուող կոշտ փայտերուն օգնութեան ոտքի վրայ կենալու անկարող մուրացկանը, իւր կրնակին վրայ բարձրացած գաւազանը տեսնելուն պէս, անանկ արտորնօք փայտերը թողուց և նապաստակի պէս փախչիլ սկսաւ, որ զէնքը հալածող գաւազանաւոր մարդը չէր կրնար անոր հասնիլ, և անդ խռնուող բազմութիւնը՝ մուրացկանին վարպետութեանը վրայ իրենց հիացումը և ծիծաղը չէին կրնար բռնել։

Սակայն Նիկօ ի զուր սպասեց որ լաւ կերպով հագուած մարդը վերըստին ետ դառնայ և գաւազանը նորէն իրեն յանձնէ...

Երկու չարագործք այս խաղը խաղացած էին, գրեթէ 20 Անգլիական ոսկի արժողութիւն ունեցող գաւազանը Նիկօին ձեռքէն կորզելու համար...

Ծպտեալ Լօրտը, առանց գաւազանի իւր շրջագայութիւնը շարունակել ստիպուեցաւ, և երբ սակարանի հրապարակը հասաւ, ձեռք մը կը դպէր իւր ուսին։

Նիկօ անմիջապէս ետին դարձաւ, և Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալ պարոն Սմիթը ճանչցաւ։

—Կ'երևի թէ բարի լուր մ'ունիք, ըսաւ Մաթիլտի սպասաւորը։

—Այնպէս կը յուսամ։

—Ծայր մը գտա՞ք։

—Քիչ մը առաջ ձեզի հետևելով տեսայ այն չարագործները, որոնք ձեր ոսկեգլուխ գաւազանը գողցան։

—Բայց ինչո՞ւ չբռնեցիք զանոնք։

—Բաւական տեղ իրենց հետևեցայ կարելի եղածին չափ ինքզինքս անոնց աչքէն պահելով։

—Լաւ ուրեմն։

—Չիրենք ձերբակալելէ աւելի լաւ բան մը ըրի։

—Ի՞նչպէս։

—Այն կոկիկ կերպով հագուող մարդը ճանչցայ, և կը յուսամ որ ասով քայլ մը առած ենք դէպ ի գլխաւոր նպատակը։

—Ո՜հ, ճշմարիտ է ըսածնիդ. եթէ այս դէպքը պիտի կրնայ զմեզ առաջնորդել հրամանատար Կորտօնը գտնելու գործին, թող ոսկեգլուխ գաւազանը զոհ գացած ըլլայ այն մեծ նպատակին։

—Գիտէի որ լաւ կերպիւ հագուած մարդը Հուայթ Չէփըլի կողմերը շատ տեսնուած է, բայց իրեն վրայ մինչեւ հիմայ չէի տեսած այնպիսի նշան մը, որ կասկած տայ թէ աւազակ մ'է ինքը։

—Ուրեմն այս գիշերէն կանուխը չկայ, Հուայթ Չէփըլի և Հէնրի Ֆայրպլրանտի տան շրջակաները լրտեսելու գործերնիս աւելի զօրաւոր կերպիւ առաջ տանելու ենք։

—Իմ միտքս ալ այդ է, բայց գիշերը զգեստներդ փոխելնիդ լաւ պիտի ըլլայ կարծեմ։

—Այո, հասարակ գինովի մը կերպարանքը պիտի մտնեմ, Իրլանտական գլխարկով, յարեց Նիկօ։

Ասոր վրայ երկու լրտեսք իրարմէ բաժնուեցան։

Նոյն գիշերը, գործակալ Սմիթ՝ ծպտեալ կերպարանօք «Մուն Էնտ Սթար» անուն գինետան մէջ նստած, նպատակաւոր շաղակրատութեամբ ժամանակ կ'անցունէր գինով յաճախորդներուն հետ, երբ մէկէն ի մէկ Նիկօն տեսնելով դուրս ելաւ։

—Ի՞նչ նոր լուր կայ։

—Քալեցէք, պարոն Սմիթ. կարծեմ թէ լաւ ժամանակին պիտի հասնինք։

—Ո՞ւր։

—Հէնրի Ֆայրպլրանտի տունը։

—Ի՞նչ պատահեցաւ որ։

—Բաղձացեալ բաներուն ամենէն լաւը. օտարական մը, գաղտագողի տուն մտաւ. և ինձ այնպէս կուգայ որ այդ օտարականը, այսօրուան գաւազանի դէպքին մէջ այնչափ լաւ դեր մը կատարող լաւ հագուած մարդն է։

—Շատ գեղեցիկ լուր է այդ, քալեցէք։

—Ուրիշ օգնականներ առնելնուս պէտք մը չկայ կարծեմ։

—Ո՛չ, չկայ, որչափ քիչուոր ըլլանք այնչափ աղէկ է։

—Կը յուսամ թէ ատրճանակնիդ քովերնիդ է։

—Միայն ատրճանակս չէ, դանակս ալ քովս է։

—Ուրեմն, քալեցէ՛ք երթանք։

Նիկօ և Սմիթ երբ Ֆայրպլրանտի տանը մօտ հասան, այնպիսի սաստիկ մութ կ'ընէր, որ քսան քայլ հեռուն գտնուող առարկայ մը որոշելը գրեթէ անկարելի կ'ըլլար։

Տասը վայրկեան, քսան վայրկեան, կէս ժամ անցաւ, տակաւին չէր բացուեր Ֆայրպլրանտի տան դուռը։

—Արդեօք զիս գտնելու եկած միջոցնիդ գաւազանիս մարդը առաւ քալե՞ց, հարցուց Նիկօ իր ընկերոջը։

—Ո՛չ. ապահով եմ որ տակաւին ներսը ըլլալու է. այս տեսակ խնդիրներու մէջ անհրաժեշտ եղող տեսակցութիւնք այնչափ կարճ չեն տեւեր. ճիշդ շաբաթ մ'է որ ես այս տունը կը դիտեմ. ձեր գաւազանի մարդուն պէս կասկածելի մէկը մտած չէր հոն. ամբողջ շաբաթէ մը ետքը տեղի ունեցած խորհրդակցութիւն մը՝ տասը վայրկենի մէջ չկրնար վերջանալ։

Սմիթ՝ հազիւ թէ իր խօսքն աւարտած էր, ահա կասկածելի տան դուռը մեղմիւ մը կը բացուի, և մարդ մը անկէց դուրս ելնելով ինքզինքը դիմացի փողոցը կը նետէ։

Երկու վայրկեան վերջը Նիկօ և Սմիթ այն մարդուն քովն են։

—Յանուն օրինաց կը ձերբակալեմ զձեզ, կըսէ Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալը. հանդարտ կեցէք, երկուքնիս ալ զինեալ ենք։

—Բայց Տէ՛ր Աստուած, ի՞նչ կուզէք ինձմէ։

—Ուրո՞ւ տունէն դուրս կ'ելնէիք հիմայ։

—Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպլրանտի տունէն։

—Եւ գիտէ՞ք որ այդ պարոնը հրամանատար Կօրտօնի առեւանգման ամբաստանութեան տակ կը գտնուի, և անշուշտ դուք ալ իր հրամանին տակ գործող չարագործաց խումբին կը պատկանիք։

—Հա՛հ, հա՛հ, հա՛հ։

—Ինչո՞ւ կը խնդաք, պա՛րոն։

—Որովհետեւ հիմայ կը հասկնամ ձեր իրարանցումի զուարճալի պատճառը և հետեւաբար խնդալս չեմ կրնար բռնել։

—Բայց պարոն, ըսէք, դուք Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպլրանտի հետ ի՞նչ գործ ունիք։

—Ես Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպլրանտի հետ գործ մը չունիմ, պարոն գործակալ. և մինչեւ հիմայ իրեն հետ տեսակցելու փառքին ալ արժանացած չեմ։

—Հապա այն տունը որի՞ հետ գործ ունէիք։

—Դռնապանին հետ, որ իմ հօրեղբօրորդիս է. եթէ կը հաճիք, նորէն ետ դառնանք և ըսածս հաստատեմ։

Նիկօ և Սմիթ՝ այս յայտնութեան վրայ համոզուած ըլլալու էին որ սխալմամբ անմեղի մը օձիքին փարած էին։

Բայց երկուքն ալ, դիւրութեամբ համոզուողներու կարգէն չէին։

—Ձեզի Ոստիկանութեան կայարանը տարած ատեննիս, ըսաւ Նիկօ, խօսքին թելը այս անգամ ինք ձեռք առնելով, պիտի հաճիք անշուշտ ըսել թէ՝ Ֆայրպլրանտի տան մէջ ձեզի հետ տեսակցելու պատիւն ունեցողը միայն ձեր հօրեղբօրորդի դռնապանը չէր. բայց մենք գործը զայրացնել չենք ուզեր, և եթէ խելացի մարդ մ'էք, կրնաք մեզի հետ համաձայնիլ։

—Բայց ի՞նչ ընել կ'ուզէք, պարո՛ն։

—Ընել կ'ուզեմ թէ՝ մեզի հաւատացնել ուղեղնուդ չափ անմեղ վառեակ մը չէք. տակաւին այսօր ոսկեգլուխ գաւազանս գողցաք։

—Պարո՛ն, ի՞նչ իրաւամբ այսպէս կը նախատէք զիս։

—Ո՛չ, կ'աղաչեմ, մտիկ ըրէք. Հրամանատար Կորտօնը գտնելով երեւան հանողին կամ հանողներուն, 1000 Անգլիական ոսկի պարգեւ խոստացուած է. կրնաք այս 1000 ոսկին ամբողջապէս շահիլ՝ եթէ խելացի ըլլալ կ'ուզէք։

—Բայց ես ի՞նչպէս կրնամ օգնել ձեզ հրամանատարը գտնելու։

—Անոր պահուած տեղը մեզի իմացնելով։

—Բայց ես բանէ մ'ալ տեղեկութիւն չունիմ։

—Չէի կարծեր որ այնչափ յամառութիւն պիտի ցուցնէիք. ձեզի վստահութիւն ազդելու համար աւելի ազատ կերպիւ խօսիմ. մենք Հենրի Թայրպրանտի դէմ այնչափ սաստիկ ոխ մը ունինք, որ իր դատապարտութիւնը մէկ քանի հազար ոսկիներ կարժէ մեզի համար. հիմա միտքս հասկնալու կարող եղա՞ք. դատապարտութեան չահը մեզի, 1000 Անգլիական ոսկին ձեզի. գալով ոճրագործութեան խնդրոյն, դուք ձեր միւս ընկերաց դէմ վկայ մը դառնալով, ձեր ազատութիւնը կը գըտնէք։

Մարդը, Նիկօին վերջին խօսքերուն վրայ մտածել սկսաւ։

Եթէ յիրաւի այդ մարդը Թայրպրանտի ծառայութեան տակ գըտնուող չարագործ մ'էր, եւ Հրամանատար Կորտօնը առեւանգող խմբին մէկ անդամը, Թիարանը միշտ իր աչաց առջեւ գտնուած ըլլալու էր։

Այսպիսի վիճակի մը մէջ, 1000 Անգլիական ոսկին եւ ազատութիւնը արհամարհելի բաներ չէին կրնար ըլլալ։

Նիկօ, մարդուն վարանման եւ լռութեանը վրայ աւելի եւս քաջալերուելով յարեց։

—Ձեզի հասկցնելու համար թէ ո՛րչափ անկեղծօրէն կը վարուինք այս խնդրոյն մէջ, հիմա զձեզ բոլորովին ազատ պիտի թողունք, գացէք լաւ մը մտածեցէք, եւ վաղ գիշեր այս ատեն վերջնական պատասխան մը տուէք մեզի։

—Ո՞ւր պիտի տեսնուինք նորէն։

—Ճիշդ այս տեղ. այսինքն այս պարտիզի պատին տակ։

Մաթիլտի սպասաւորը եւ Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալը, արդէն ձեռքերնին ձգած չարագործին օձիքը թողելով, ուրախութեամբ իրենց ճամբան շարունակեցին։

Հիմա բոլորովին ապահով էին որ Հրամանատար Կորտօնը քսան եւ չորս ժամէն պիտի գտնէին։

Իսկ եթէ այն մարդը բռնելով բանտարկէին, բան մը հաստատելու զօրաւոր ապացոյց մը չունենալով ձեռքերնին, ամէն յաջողութեան յոյս կրկին անգամ վտանգի պիտի ենթարկուէր։

Ազատ թող տրուած մարդն ալ, զարմանօք 1000 ոսկիին եւ եղած բաներուն տարօրինակութեանը վրայ մտածելով, մութին մէջ ծանր ծանր յառաջ կ'երթար։

Սակայն հազիւ թէ առաջին փողոցին անկիւնը կը դառնար, բոլորովին ամայի տեղ մը, մէկէն ի մէկ սեւ ստուեր մը ելաւ իր դէմը եւ հուժկու ձեռք մը փարեցաւ իր կոկորդին ա՛յնպիսի սաստկութեամբ՝ որ շունչը կտրեցաւ։

—Վա՛տ մատնիչ, ահա՛ 1000 ոսկիի պարգեւդ եւ ազատութիւնդ, գոչեց սեւ ստուերը, եւ ոսկեգլուխ գաւազանի մարդը՝ առանց ձայն հանելու ժամանակ գտնելու՝ անոր ոտիցը տակ անշունչ գետինը փըռուեցաւ։

Սուր դաշոյն մը իր սիրտը պատռած էր։

Մէկ ժամ վերջը պահակ ոստիկանը այն տեղէն անցած ատեն, սպանեալին դիակը գտնելով, զանի կայարան փոխադրել տուաւ։

Քիչ մը վերջը Նիկօ եւ Սմիթ եւս հոն հասնելով, յուսահատաբար տեսան որ քսան եւ չորս ժամէն Հրամանատար Կորտօնը գտնելու ապահովութիւննին յօդս ցնդեր գացեր էր։

Ժ.

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ԿՈՐՏՕՆ

Արեւելեան Հնդկաստանի Ընկերութեան բուն սկիզբը 1600 թուականէն է, երբ Անգլիոյ Եղիսաբեթ թագուհին մասնաւոր հրովարտակով մը պաշտօնապէս կը հաստատէր անոր գոյութիւնը։

Տասնեւութերորդ դարու սկիզբները, այս հոյակապ Ընկերութիւնը արդէն կանոնաւոր դիրք մ'առած էր։

Բաժնետերաց կողմանէ ընտրուած քսանեւչորս տնօրէնք, Անգլիոյ մէջ նստելով՝ վաճառականապէս, քաղաքականապէս եւ զինուորականապէս կը կառավարէին Հնդկաստանի այն մասերը, որոնք Անգլիական Ընկերութեան իշխանութեանը տակ անցած էին։

Միայն թէ այդ տնօրէնք՝ իրենց իշխանութիւնը ի գործ կը դնէին Հնդկաստանի մէջ իւրաքանչիւր գաղթականութեան վրայ հաստատուած մէկ մէկ նախագահներու ձեռամբ, որոց կ'ընկերանային Ընկերութեան կողմանէ անուանեալ մէկ մէկ յանձնաժողովներ։

Բնիկ իշխաններու միջեւ տեղի ունեցած պատերազմներուն մէջ Գաղղիացիք՝ Մուզաֆֆէր Ճունկի կողմը բռնեցին։

Անգլիացիք ալ՝ անոր հակառակ Նազըր Ճունկի կողմը կը բռնէին, որով գրեթէ Արեւելքի մէջ ևս Գաղղիական և Անգլիական զէնքերն իրարու դէմ կը մրցէին։

Ճիշդ այս պատերազմներու միջոցին էր որ՝ Շրօբշայրցի երիտասարդ Անգլիացի մը, Րօպէրթ Քլայվ, մեծ հռչակ պիտի հանէր։

Րօպէրթ Քլայվ, տասնեւինն տարեկան եղած ատեն, այսինքն 1744 թուականին, իբր գրագիր՝ Արեւելեան Հնդկաստանի Ընկերութեան ծառայութեանը մէջ մտնելով՝ Մատրաս գնաց. բայց հազիւ երեք տարի այդ պաշտօնը կատարելէ ետեւ, գրասեղանէն ձանձրանալով բանակին մէջ մտաւ։

Երիտասարդ Շրօբշայրցին, խիստ քիչ ժամանակի մէջ ա՛յնչափ զինուորական ճարտարութիւն և մեծագործութիւնք ցուցուց որ, գրասեղանին հրաժեշտ տուած ըլլալուն՝ ամէնքն ալ իրաւունք կուտային։

Սիւրաճ-իւտ-Տօուլա անուն Հնդիկ իշխանը, որ երիտասարդ և բուռն կրքի տէր մէկն էր, Անգլիացւոց հետզհետէ ձեռք բերած յաջողութիւններնուն վրայ նախանձելով, զանոնք բնաջինջ ընելու մտօք, ահագին զօրութեամբ Կալկաթա քաղաքին վրայ յարձակեցաւ։

Անգլիացւոցմէ շատեր նաւակներ հեծնելով գետէն վար փախան, բայց բերդին մէջ գտնուող 150 հոգի, ինքզինքնին ազատելու ատեն չգտնելով գերի բռնուեցան։

1756 տարւոյ աշնանային եղանակին խիստ տաք օրերէն մին էր։

Դժբախտ գերիները նոյն գիշեր այնպիսի փոքր շէնքի մը մէջ բանտարկուեցան, որ հազիւ քսան քառակուսի ոտնաչափ տարածութիւն ունէր։

Իսկ լոյս և օդ առնելու համար, ընդամէնը երկու փոքր պատուհաններ։

150 հոգի մէկանց այդ փոքր ծակին մէջ լեցնելը, պարզապէս զիրենք անմիջական մահու դատապարտել ըսել էր։

Անգլիացիք՝ այդ մահացու արգելարանին, մինչեւ այսօր «Սեւ Ծակ» (Պլաք Հօլ) անունը կուտան։

Մինչդեռ խեղճ բանտարկեալք, քարերն անգամ ի գութ շարժելու եղանակաւ կ'աղերսէին որ իրենց քիչ մը խմելու ջուր տրուի, պահապան Հնդիկները կը ծիծաղէին և կը ծաղրէին զիրենք։

Սոսկալի տաքը և ապականեալ օդը իրենց գործերնին տեսած էին։

Հետեւեալ առաւօտուն տեսնուեցաւ որ 146 հոգիէն միայն 23 անձինք կենդանի մնացած էին։

Րօպէրթ Քլայվ, Մատրասէն անմիջապէս ճամբայ հանուեցաւ 900 Անգլիացի և 1500 բնիկ զօրքով։

Երիտասարդ դիւցազնը Կալկաթա հասած ատեն, Հնդիկները 3000 զօրքով ինքզինքնին զօրաւոր կերպիւ հաստատած էին քաղաքին մէջ։

Այլ Րօպէրթ Քլայվ զարկաւ ցրուեց զիրենք, քաղաքը վերստին առաւ, և «Սեւ Ծակ»ի մէջ բանտարկեալներն ազատեց։

Փրկութեան դուռը բացողը, հազիւ 18 տարեկան երիտասարդ սպայ մ'էր։

Ճիշդ այդ վայրկենին իւր վերջին շունչը կ'աւանդէր դեղանի կին մը, որ բանտարկեալներուն մէջ կը գտնուէր, հազիւ մի քանի ժամ առաջ ծնունդ տուած ըլլալով իւր առաջին բեղմին. և այս նորածին մանկիկն էր օրիորդ Մաթիլտ, ինչպէս նաև ազատարար սպայն էր հրամանատար Կօրտօն։

. . . .

Նոր մեռնող դեղանի կինը, Կալկաթացի Հայուհի մ'էր հազիւ քսան տարեկան։

Խեղճ կինը փախչելու անկարող վիճակի մէջ գտնուելուն, միջնաբերդը ապաստանած, և յետոյ միւս դժբախտ ընկերակիցներուն հետ «Սեւ Ծակը» բանտարկուած էր, և ուր անմեղ նորածին մը աշխարհ բերելէ ետեւ իւր ծաղիկ հասակին մէջ ու սոսկալի տագնապներու ներքեւ իւր կեանքը պիտի վերջացնէր։

Երբ ազատարարն Կօրտօն, այն Սեւ Ծակէն ներս կը մտնէր, նորածին մանկան մայրը տկար նայուածքով մը զանի իւր քով կանչեց, մեղմիւ մը անոր ձեռքը սեղմեց, և մի միայն սա հետեւեալ բառերը ըսելու կարողութիւն ունենալով, յաւիտենականապէս գոցեց իւր աչերը.

—Պարո՛ն զօրական, անօգնական մանկիկս ձեր պաշտպանութեան կը յանձնեմ. յանուն Աստուծոյ, գթացէք իւր վրայ և խնամեցէք զինքը… գուցէ Նիկօ անունով պարկեշտ մարդ մը, որ ինձ պէս Հայ մ'է, գայ օր մը խնդրէ մանկիկը ձենէ… միայն անոր յանձնեցէք զանի՝ առանց այն մարդը հարցաքննելու….։

Կօրտօն՝ մեռնող կնոջ խոստացաւ ինչ որ կը պահանջուէր իրմէ։

Ինքը անձամբ ներկայ գտնուեցաւ խեղճ մօր թաղմանը, և ստնտու մը յանձնեց անոր որբ աղջիկը։

Տասն օր յետոյ բարձրաստիճան զօրական մը ներկայացաւ իրեն, և այնպիսի մարդասիրական մեծ գործ մը կատարած ըլլալուն համար խորին շնորհակալութիւն յայտնելէ ետեւ, որբ աղջիկն առաւ գնաց։

Այս բարձրաստիճան զօրականն էր մեր գիտցած այժմու Նիկօն։

Նիկօ ինչ որ ըրաւ, Կօրտօնին դրամական պարգեւ մը ընդունել տալը անկարելի եղաւ։

Մի քանի օր յետոյ, Կորտոնի զինուորական աստիճանը կը բարձրանար, և երիտասարդ սպայն կը հասկնար որ՝ այս չնորհին մէջ մեծկակ դեր մը խաղացած էր Նիկօ։

Ահա այսչափ էր հրամանատար Կորտոնի՝ ծերունին Նիկօի հետ ունեցած ծանօթութիւնը։

Ծանօթութիւն մը՝ որ թէպէտև հրամանատարին մտքէն բոլորովին ելած էր, բայց Նիկօի մտքէն բնաւ չէր ելներ։

Եւ ահա այն «Սեւ Ծակի» սոսկալի արկածին համար էր որ Նիկօ, «այն որբ աղջկան կեանքն երկու անգամ ազատեցիք» ըսած էր հրամանատար Կորտոնին։

Այսինքն անգամ մը անոր ծննդեան վայրկենին, և վերջին անգամուն ալ Մօրնինկ Բօօբի մէջ հրատարակուած անուանարկ յօդուածներուն առթիւ։

Ի՞նչ տարօրինակ դիպուած մ՚էր։

Հրամանատարը՝ վերջին աստիճանի սաստիկ սիրով մը կը սիրահարէր ճիշդ այն աղջկան, որ քսան և մէկ տարի առաջ գրեթէ իւր գիրկը ծնած էր․․․։

Թշուառ մարտիկը, գրեթէ իւր ամբողջ կեանքը պատերազմներու մէջ էր անցուցած։

Հնդկաստանի պատերազմներէն վերադարձին և մինչև զօրավարդ Մաթիլտ Սպանիական ցլամարտի հանդիսին մէջ տեսած օրը, Կորտոն տակաւին հրամանատարի աստիճան բարձրացած չէր։

Բայց կարծես թէ այդ չքնաղ աղջկան սիրահարած վայրկենէն, իւր բնածին քաջութիւնը վերջին աստիճանին հասաւ, և Ամերիկայի մէջ տարած նոր յաղթութիւնները, զինքը՝ օրուան առիծներուն կարգը դասեցին։

Գիտենք արդէն թէ հրամանատար Կորտոն ի՛նչ մեծ յոյսերով իւր յաղթական անունը անուանի ցլամարտուհւոյն նուիրելու եկած էր, և թէ ճիշդ յաջողութեան վայրկենին, ի՛նչ քստմնելի դարանի մը զոհ երթալով բոլորովին կը բաժնուէր անկից, առանց առաջին տեսակցութեան մէջ իսկ յաջողելու։

Նմանապէս այս բաներէն կրնայ հասկցուիլ թէ Նիկօ ինչո՞ւ համար այդ աստիճանի հոգածութիւն կը ցուցնէր հրամանատար Կորտոնի վրայ, թէ՛ անոր մենամարտէ վիրաւոր պառկած պահուն, և թէ առեւանգման պարագային մէջ։

Նիկօ հաստատապէս միտքը դրած էր որ, մարդկային կարողութեան մէջ ինչ որ կարելի է, մինչև ցյետին կէտ զամենքն ալ ի գործ դնէ, հրամանատար Կորտոնը ազատելու, և զայն ժամանակին իւր իսկ ձեռօք ազատած աղջկան հետ ամուսնացնելու համար։

Եւ այս մտադրութեան մէջ այնչափ մոլեռանդութիւն մը կը ցուցնէր, որ տարակոյս չկար թէ ի հարկին իւր արիւնն ալ ամենևին չպիտի խնայէր։

Գալով օրիորդ Մաթիլտի, թէպէտև տակաւին չէր տեսած հրամանատար Կորտոնի երեսը, բայց սիրտը միշտ նպաստաւոր կերպիւ կը խօսէր դիւցազնին վրայօք։

Ահա այս է, մեր վիպասանութեան մէջ գլխաւոր դեր խաղացողներէն երեքին, այսինքն՝ օրիորդ Մաթիլտի, Նիկօի և հրամանատար Կորտոնի կենաց մի՛ մասին պատմութիւնը։

Հիմայ գանք այս վերջինին առեւանգման վայրկենէն յետոյ իւր վրայ տեղի ունեցած պարագայներուն պատմութեանը։

Երեսը դիմակով ծածկուած և զինեալ մարդ մը պահապան դրրած էր հրամանատարին քով, այնպիսի գետնափոր ծակ մը, որ աւելի՝ ըստ բաւականի կանոնաւոր սենեկի մը կերպարանքն ունէր, քան թէ կոշտ բանտի մը։

Հոն կային՝ քիչ շատ շքեղ կերպիւ պատրաստուած անկողին մը, երկու աթոռ, և գեղեցիկ գրասեղան մը, որուն վրայ լրագիրներ և պատկերազմական գիրքեր կային։

Մանաւանդ այս վերջինները կը հաստատէին թէ՝ հրամանատարին առեւանգումը և բանտարկութիւնը առաջուց որոշուած բան մ՚էր, և այդ բանտարկութիւնը իրեն քիչ շատ հաճելի ընելու համար, ճաշակին յարմար նախապատրաստութիւններ տեսնուած էին։

Հրամանատար Կորտոն, ինքզինքը քիչ մը գտնելէն ետև, իւր պահապանին հետ խօսակցութեան մտնելու փորձ մ՚ընել ուզեց։

Բայց մարդը, կա՛մ բնականէն խուլ և համր էր, և կամ թէ այնպէս ձեւացնել կ՚ուզէր, որով անմիջապէս հասկցաւ խեղճ բանտարկեալը թէ՝ այդ մարդէն յուսալու բան մը չէր կրնար ունենալ։

Իսկ գալով անկից փախնալու պատճառներուն, ադոնք բաւական առատ էին։

Մարդը՝ յոյժ ցգլուխ զինեալ էր․ և բաց ի ատոնցմէ, խիստ վայրագ ձեւեր ունենալէն զատ, երբեմն դրան դուրսի կողմէն լսուած գետնաքարշ սրերու ձայներ՝ լաւ մը կրնային հասկցնել հրամանատարին որ, իւր պահապանն ի հարկին զօրաւոր օգնականներ ևս պիտի ունենար։

Նոյն գիշերն և հետեւեալ օրը ամենայն խաղաղութեամբ անցան։

Ճիշդ սովորական ժամանակին՝ ճոխ սեղան մը կը ներկայացուէր հրամանատարին, առատ ըմպելիով աւելի ևս ճոխացած։

Կե՛ր, ա՛րբ, և ուրախ լեր․․․

Եթէ վիճակի անստուգութիւնը և օրիորդ Մաթիլտի յիշատակը և անոր ընկերացող անողոք մտատանջութիւնը վանել կարելի ըլլար, պատ-

ճառ մը չպիտի մնար կարծելու թէ հրամանատարը իւր վիճակէն դժգոհ նկատէր ինքզինքը։

Հետեւեալ գիշեր պահապանը փոխուեցաւ։

Ասիկայ ալ ճիշդ առաջինին պէս համր, խուլ, կատարելապէս զինեալ, և անողոք մարդ մ'էր։

Անոր հետ ալ բառ մը փոխանակելը կարելի չեղաւ։

Այսպէս օրեր անցան, տասն երկու ժամը անգամ մը, համր, խուլ, զինեալ, և անողոք պահապաններու փոփոխմամբ։

Գիշեր մը խրարանցում մը ելաւ, և բանտին դուռը մէկէն ի մէկ բացուելով, նոր դիմակաւոր մը ներս կը մտնէր, որուն կընկերանային չորս ուրիշ դիմակաւորք ևս։

«Ահ, վերջին ժամս հնչեց. այս անգամ չարագործները պիտի ըսպաննեն զիս» ըսաւ հրամանատարը իւրովի, և օրիորդ Մաթիլտի պատկերը իւր աչաց առջեւ բերելու աշխատելով, հոգին Աստուծոյ յանձնեց։

Սակայն Կորտոնի կարծած բանը չէր որ պիտի պատահէր։

Նորեկ դիմակաւորը, որ չարագործաց խմբին պարագլուխն ըլլալու էր, առանց իւր դիմակն երեսէն վար առնելու, հրամանատարին մօտեցաւ, և խոնարհական յարգանք մ'ընելով՝

—Կը յուսամ որ այս տեղ լաւ կերպիւ կը նային ձեզ և գանգատելու պատճառ մը չունիք, ըսաւ։

—Ո՛հ, փառք Տեառն, ո՛րչափ երջանիկ կ'զգամ ինքզինքս՝ օրերէ յետոյ վերջապէս խօսուն մարդու մը քով տեսնելով անձս. չխօսելու համար, բանտարկութենէս ու լռութեան դատապարտուելէս ուրիշ գանգատելու պատճառ մը ունեցած չեմ. և կը յուսամ որ ասոնց ալ վերջը եկած ըլլալու է այլեւս։

—Յոյսերնիդ բոլորովին անտեղի չէ, պարո՛ն հրամանատար. այս գիշեր այս բանտէն պիտի ելնէք, բայց բոլորովին ձեր ազատութիւնը գտնելու համար չէ, որովհետեւ այդ մասին հրաման մը տրուած չէ մեզ տակաւին. բայց փոխադրուելու տեղերնիդ ասկից լաւագոյն է։

—Նոր բանտիս մէջ խօսուն ընկեր մ'ալ պիտի կրնա՞մ ունենալ։

—Այնպէս կը յուսամ. նաեւ կը յուսամ որ այդ խօսուն արարածէն շատ գոհ ըլլալու պատճառներ ալ պիտի ունենաք. բայց կը խնդրեմ ուրիշ բան մի՛ հարցնէք ինձ, որովհետեւ բնաւ պատասխան չպիտի տամ։

Խօսուն դիմակաւորը այսպէս հրամանատարը նորէն լռութեան դատապարտելէն ետեւ, երեսը դէպի միւս դիմակաւոր պահապաններուն դարձուց, որոնք տեսակ մը զինուորական կարգով դրան կողմը պատին առջեւ շարուած էին։

Իւր առենախօսութիւնը համառօտենք։

—Պարոննե՛ր, կը տեսնէք թէ մէկը պակաս է ձեր մէջ. այդ մարդը Ուիլին է. մի՛ փնտռէք զինքը. այլեւս տեսնելիք չունիք. ասկէց ճիշդ կէս ժամ առաջ իմ ձեռօքս սպաննեցի զանի. և գիտէ՞ք ինչո՞ւ համար. որովհետեւ վատը պիտի մատնէր զմեզ։

—Մա՜հ մատնիչին, աղաղակեց խումբը։

—Շնորհակալ եմ, ազնիւ ընկերակիցք իմ. ձեր մէջէն մարդ մը պակսելով մեծ կորուստ մ'ըրած չենք ըլլար. դուք ամենքնիդ ալ վստահելի և կարող մարդիկ էք. կրնամ ձեզի հետ ոեւէ գործի ձեռնարկել. նա մանաւանդ որ վատը ձեր մէջէն զատուելով՝ աւելի զօրաւոր դիրք մը կ'առնուք։

—Կեցցէ՛ գլխաւորը, գոչեց աւազակաց խումբը նորէն։

—Դարձեալ շնորհակալ եմ ձեզ, իմ քաջ ընկերակիցքս. բայց մտիկ ըրէք զիս, ամենէն կարեւոր բանն է որ պիտի ըսեմ ձեզ հիմայ. բանտարկեալնիս ուրիշ տեղ պիտի փոխադրենք, որուն աչերն ու թեւերը պիտի կապուին առժամանակեայ կերպիւ, բայց ոտները ազատ պիտի թողուին, որպէս զի մեզ հետ միատեղ քալելու կարող ըլլայ. այս գիշերուան մատնութեան դէպքէն յետոյ այլեւս հոս կենալնիս անկարելի բան է. ես՝ և ձենէ մէկը առջեւէն պիտի երթանք, ճամբան ուղղելու և վըտանգները դիտելու համար. երկուքնիդ՝ հրամանատարին երկու քովէն պիտի երթաք. իսկ մեկերնիդ՝ անոր ճիշդ ետեւէն՝ բաց դաշոյնը պատրաստ բռնած, որպէս զի կալանաւորին առաջին աղաղակի փորձին՝ զանի անոր կռնակը մխէք. թէպէտեւ ապահով եմ որ հրամանատարը իւր պատուոյն վրայ մեզի խօսք տալէ ետեւ, այդպիսի ձախող և անպատիւ ընթացքի մը մէջ գտնուիլ չպիտի ուզէ։

Յետոյ առենախօս դիմակաւորը իւր խօսքը հրամանատար Կորտոնին ուղղելով,

—Պարո՛ն զինուորական, ըսածներս դուք ալ իմացա՞ք, ըսաւ։

—Պատրաստ եմ ձեր հրամանին հնազանդելու, պարոն դիմակաւոր, ձեզի տրուած հրահանգը ի գործ դրէք։

—Եւ ճամբան մեզի արգելքներ հանելու փորձ մը չպիտի ընէք, այնպէս չէ՞։

—Գիտեմ որ եթէ ընեմ ալ՝ օգուտ մը չունի. անշուշտ դուք պէտք եղած զգուշութիւնները ի գործ դրած ըլլալու էք։

—Այսու ամենայնիւ կրնայ անակնկալ դէպք մը պատահիլ։

—Այդ պարագային կրնաք խոստմանս ապահով ըլլալ. պարապ և աննշան տեղեր կեանքս վտանգի դնողներէն չեմ։

Այս տեղ խօսակցութիւնը կտրեցաւ։

Խօսուն դիմակաւորին հրամանին վրայ, անխօս դիմակաւորներէն երկուքը հաստ լաթով մը հրամանատարին աչերը կապեցին։

Իսկ գալով թէ կապելու արարողութեան, Կորտօն ինքնին իւր ձեռները ետին կը տանէր։

Յետոյ գիշերային չուն շարժման սկսաւ, աւազակապետին նախապէս որոշած կարգաւ. այսինքն ինքը և աւազակներէն մին՝ առջեւէն, երկու աւազակք հրամանատարին երկու քովերէն, իսկ ձեռքը բաց դաշոյն կրող աւազակը՝ կալանաւորին ճիշդ և անմիջապէս ետեւէն։

ԺԱ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Ուիլլի աւազակին սպանման և հրամանատարին՝ մէկ գետնափոր բանտէ մը ուրիշ գետնափոր բանտ փոխադրուած գիշերին երկրորդ օրն էր։

Հէնրի Ֆայրպրանտի սենեկապանը իրեն ներկայանալով իմացուց թէ՝ ծերունի այցելու մը իրեն ներկայացուիլը կը խնդրէ։

—Թող գայ, ըսաւ, Ֆայրպրանտ։

Վայրկեան մը յետոյ այցելու ծերունին ներս կը մտնէր փառաւոր կերպիւ զարդարուած սենեակէն, ուր Հէնրի Ֆայրպրանտ խիստ շքեղ թիկնաթոռի մը վրայ նստած լրագիր կը կարդար։

Ներս մտնող ծերունին՝ օրիորդ Մաթիլտի սպասաւորը Նիկօն էր։

Տանուտէրը զայն տեսած ատեն թեթեւ շարժում մը ըրաւ և հրամցուց որ ուրիշ աթոռի մը վրայ նստի։

—Իբրեւ բարեկամ չեմ ներկայանար ձեզ սակայն, ըսաւ ծերունին, իրեն ցուցուած աթոռին վրայ նստելէ ետեւ։

—Արդէն գիտէի այդպէս ըլլալը. ուրեմն ըսէք թէ՝ ի՞նչ կուզէք ինձմէ, պարոն թշնամի։

—Կամ հրամանատար Կորտօնը կամ կեանքերնիդ։

—Ուրեմն զիս սպաննելո՞ւ համար եկաք հոս։

—Քաւ լիցի. ես աւազակ չեմ, պարոն, որոնց հետ կերեւի որ խիստ մօտէն յարաբերութիւն ունենալնուդ համար, դիմացինիդ եղող ամեն ոք աւազակ կը կարծէք։

—Շատ շուտով նախատելու սկսաք զիս, ծերունի՛ թշնամիս. սակայն «կամ հրամանատար Կորտօնը կամ կեանքերնիդ» ըսողը դուք էիք. և ինձ այնպէս կուգայ որ այս ոճը միայն աւազակներու յատուկ ոճ մ՚է։

—Որոնք սակայն ինքզինքնին պաշտպանելու միջոց չեն թողուր իրենց դիմացինին։

—Եւ դուք այդ միջոցը կը շնորհէ՞ք ինձ։

—Մըսթըր Ֆայրպրանտ, ես զինուորական մ՚եմ, որոց համար անծանօթ բան մ՚է թշնամի մը վատաբար կռնակէն զարնելը կամ հակառակորդ մը առեւանգելը։

—Ուրեմն կանոնաւոր մենամարտ մը կ՚առաջարկէք ինձ։

—Եթէ հրամանատար Կորտօնը պահած տեղերնուդ իսկոյն ազատ թողելը մերժէք, կա՛մ ինքզինքնիդ այր մարդու մը պէս պիտի պաշտպանէք իմ սրոյս դէմ, և կամ թէ շան մը պէս պիտի սատկեցնեմ զձեզ։

Հէնրի Ֆայրպրանտի երեսները կրակի պէս կարմրեցան և զայրացեալ ոտքի ելաւ։

Սակայն ծերունի Նիկօին բոլորովին անտարբեր կերպիւ աթոռին վրայ փռուած ըլլալը տեսնելով՝ ինքզինքը բռնեց։

—Պարո՛ն, ինձ դէմ արձակած նախատինքներնուդ համար դարձեալ կը ներեմ ձեզ. թէպէտեւ առաջինը չէ այն, բայց պէտք է որ ծերութիւննիդ և անոր բնական հետեւութիւնները հաշուի առնեմ։ Գալով հրամանատար Կորտօնին, եթէ զինքն անպատճառ բռնել կ՚ուզէք, դարձեալ Ոստիկանութեան պաշտօնատունը դիմեցէք, որն որ կարծեմ թէ ձենէ պակաս մտատանջութեան մէջ չէ այս առեւանգման խնդրոյն մէջ, և արդէն 500 ոսկի պարգեւ խոստացած եմ զանի գտնողին կամ գտնողներուն համար. այնպէս կը հաւատամ որ՝ այս ըրածս իմ անմեղութիւնս հաստատելու բաւական ըլլալէն զատ, Ոստիկանութեան աշխատանացն օգնելու ալ բաւական կրնայ ըլլալ։

—Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպրանտ, ձեր խոստացած 500 ոսկւոյ պարգեւը գիտէ՞ք թէ ինչ բանի աւելի բաւական կրնայ ըլլալ։

—Ի՞նչ բանի։

—Հրամանատար Կորտօնը խիստ լաւ կերպիւ պահած ըլլալնիդ հաստատելու։

—Պատւոյս վրայ կը կրկնեմ որ հրամանատարին առեւանգման գործին մէջ ամենեւին մասն և գիտակցութիւն չունիմ։

—Կրնաք այդպէս պնդել, քանի որ ձեզի դատապարտելու չափ բաւական վկայութիւններ չկան։

—Ուրեմն ինչո՞ւ կը յամառիք։

—Որովհետեւ վստահ եմ որ, վերջապէս այս ոճիրը բուն իսկ ձեր գործն է. և մի՛ կարծէք թէ Արդարութիւնը բոլորովին խաբելու կարող եղած էք։

—Քանի որ հաւատքնիդ այդ է, սպասեցէք որ Արդարութիւնը ամեն բան երեւան հանելու կարողութեան հասնի։

—Ժամանակ վատնել կուզէք այնպէս չէ՞. բայց ծերունի Նիկօն ալ

իրեն համար կարեւոր հաշիւներ ունի այդ ժամանակը ձեզի մերժելու։

—Եւ վերջապէ՛ս․․․․

—Վերջապէս սրոյս զօրութեամբ ձեր սրտէն անձամբ պիտի քաղեմ այն գաղտնիքը, զորս Արդարութիւնը անկարող գտնուեցաւ քաղելու։

—Ծերունի՛ թշնամիս, կերեւի թէ յամառ ոխ մը ունիք ինձ դէմ․ չուզեցիք վստահիլ պատույս՝ համոզուելու համար թէ հրամանատար Կօրտօնի առեւանգման խնդրոյն մէջ ամենեւին մասնակցութիւն և գիտակցութիւն չունիմ․ կուզէք որ անպատճառ մենամարտիք ինձ դէմ․ լաւ, արիւն ձեր ի գլուխ ձեր, ուզած ատեննիդ ձեր հրամանին պատրաստ եմ։

Հէնրի Ցայրպրանտ հազիւ թէ այս վերջին խօսքերը արտասանած էր, ծերունին Նիկօ ուրախութեամբ վեր ցատկեց նստած աթոռին վրայէն, և իբրեւ թէ ժամանակ չթողելու համար իւր ոսոխին որ իւր մենամարտի խոստմունքը ետ առնու․

—Գիտէք անշուշտ թէ՝ երեկ գիշեր ձեր աւազակ ընկերը ուր սպաննուեցաւ, ըսաւ։

—Ուխլի՞ն ըսել կուզէք, հարցուց Ցայրպրանտ քմծիծաղով մը։

—Այո՛։

—Գիտեմ այն ամայի տեղը, պարտիզի մը պատին առջեւ։

—Լա՛ւ, ճիշդ այս գիշեր և ճիշդ այն ժամուն ձեզ հոն կ՚սպասեմ․ սուրերնիդ հետերնիդ բերէք։

—Առանց վկայի՞ գալու եմ։

—Այո՛, առանց վկայի, մեր վրայէն ընելիք թուղթերը ամեն բան պիտի յայտնեն, և կասկածի տեղի չպիտի մնայ թէ՝ պատուաւոր մենամարտի մը մէջ մէկերնիս սպաննուած ենք։

—Լա՛ւ․ ուրիշ հրաման մ՚ունի՞ք։

—Ամենէն կարեւորը։

—Ո՞րն է այն։

—Հրամանատար Կօրտօնի վրայ բոլոր պէտք ըլլալիք տեղեկութիւնները թղթի մը վրայ գրելով քովերնիդ պիտի առնէք․ և որովհետեւ ձեր սպաննուելէն ետեւ այլ եւս գաղտնիքի մը պէտքը չպիտի ունենաք, ուստի ես ալ կատարելապէս նպատակիս հասած պիտի ըլլամ, որով ձեր կենդանութեան ատեն գործած մեղքերնիդ՝ մահու ատեն քաւած կ՚ըլլաք։

—Որոյ փոխարէ՛ն։

—Որոյ փոխարէն, եթէ դուք զիս սպաննելու յաջողիք, իմ վրայէս պիտի գտնէք բաւական երկար տեղեկագիր մը, որ ձեզի համար խիստ կարեւոր գաղտնիքներ կը պարունակէ, և որուն մէկ օրինակն ալ պիտի յանձնուի Ոստիկանութեան պաշտօնէին։

Նիկօի այս վերջին յայտնութիւնը ո՛րչափ ազդեց Հէնրի Ցայրպրանտի, որ զինքը գրեթէ դողացուց․․․ արդեօք ի՛նչ կարեւոր գաղտնիքներ էին անոնք, որ մինակ մահու վայրկենին կրնային հաղորդուիլ իրեն, և որուն տեղեակ պիտի ըլլար նաեւ Ոստիկանութեան պաշտօնեայն։

․ ․

Նոյն գիշերը մութին երբ Հէնրի Ցայրպրանտ, ճիշդ որոշեալ ժամանակին այն ամայի փողոցը կանգ կառնուր մահաշուք պարտիզի պատին առջեւ, արդէն հոն պատրաստ կը գտնէր ծերունի Նիկօն։

Երկու ոսոխք իսկոյն սուրերնին քաշեցին։

Մենամարտի վայրը այնչափ մութ էր, որ կռուողները հազիւ դիրար կրնային որոշել։

Երկուքին միջեւ լոկ բառ մը իսկ չփոխանակուեցաւ։

Երկուքն ալ միմիայն իրենց սրերուն ծայրովը պատռելիք կուրծքերը կը փնտռէին։

Իսկ անցող դարձողի հետքը անգամ չկար։

Վերջապէս սոսկալի հարուածը տրուեցաւ։

Երկու մարդոցմէ մին՝ անգամ մը ինքն իր վրայ դառնալէ ետեւ գետին տապալեցաւ։

Դժբախտ մարդուն ինկած ատեն արձակած «ո՜հ, Մաթի՛լտա» աղաղակէն միայն կը հասկցուէր որ անիկայ ծերունի Նիկօն էր։

Ա՛լ ուրիշ խօսք մը չելաւ իւր բերնէն։

Հէնրի Ցայրպրանտ իսկոյն անկեալ մարդուն վրայ ծռեցաւ։

Խեղճ Նիկօի վրայ այլ եւս կենդանութեան նշան չէր տեսնուեր։

Յաղթողը արտորնօք խուզարկել սկսաւ ծերունւոյն գրպանը, և խոստացեալ տեղեկագիրը հոն գտնելով առաւ զանի․ յետոյ իւր վերարկուն նորէն վրան առնելով մութին մէջ աներեւոյթ եղաւ գնաց, խեղճ սպանեալը սալայատակին վրայ թողելով։

ԺԲ․

ՆԻԿՕԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Թէ՝ Հէնրի Ցայրպրանտ ի՛նչ յուզման մէջ ինքզինքը տուն նետեց և ի՛նչ սաստիկ հետաքրքրութեամբ տեղեկագիրը կարդալ սկսաւ, ատիկայ յայտնի բան մ՚է։

Մենք ալ սկսինք կարդալ զանի․

«Բուն անունս Նիկողոս է։

Խիստ կանուխէն որբ մնացած Զմիւռնիացի մ'եմ։

Քսաներկու տարեկան հասակիս մէջ Հնդկաստան գացի և Անգլիական բանակին մէջ ծառայութեան մտայ իբրև պարզ զինուոր։

1754ին հազարապետի աստիճան բարձրացած էի։

Գրեթէ այդ ժամանակներն էր որ Հեղինէ անուն գեղեցիկ աղջկան մը սիրահարած էի, որ ինձ պէս իւր հայրն ու մայրը կորսնցուցած որբ աղջիկ մ'էր։

Հեղինէի հայրը, որ համեստ կարողութեան տէր Հայ վաճառական մ'էր, իւր կնոջմէ յետոյ մեռնելով, պզտիկ հարստութիւն մը թողած էր Հեղինէին։

Ասոր վրայ աւելցնելով իմ զինուորական թոշակս և խնայողութեամբ աւելցուցած ստակս, ամուսնական կեանքերնիս պիտի ապահովուէր։

Սակայն Երկինք ուրիշ կերպ տնօրինած էին։

Ռօպէրթ անունով ամուսնացեալ Անգլիացի գնդապետ մը, որ իւր խառնագնաց կեանքովը բաւական հռչակ հանած էր և կասկածելի աղբիւրներէ յառաջ եկած մեծ հարստութեան մը տէր, խումբ մը Հնդիկ չարագործաց ձեռամբ սիրուհիս առևանգել տալով, անխղճաբար անոր կուսական պատիւը բռնաբարեց․․․։

Ես այն միջոցին Հնդկաց և Գաղղիացւոց դէմ պատերազմող բանակին մէջ էի։

Գրեթէ վեց ամիս ետքերը արձակուրդով Կալկաթա վերադարձած ատենս իմացայ այն սարսափելի դժբախտութիւնը որ գլուխս եկած էր։

Հեղինէ, որ փոխադարձաբար սաստիկ սիրով կը սիրէր զիս, բացարձակապէս կը մերժէր զիս իւր ներկայութեանն ընդունիլ։

Խեղճ աղջիկը գրեթէ մեռնելու վիճակի մէջ ինկած էր, զգացած ամօթոյն սաստկութենէ։

Վերջապէս յաղթեցի այն արգելքին, և երբ խեղճ Հեղինէիս սենեակը մտայ, տարաբախտ աղջիկը մարեցաւ գրկացս մէջ։

Խելքը նորէն գլուխը բերելու յաջողելէս ետև, ամեն բան պատմեց ինձ։

Ռօպէրթ՝ դատուած, դրամական տուգանքի դատապարտուած, և բանակէն վռնտուած էր։

Սիրուհիս վերջին անգամ սրտիս վրայ սեղմած ատենս, սոսկալի երդում մը արտասանեցի։

Պիտի գտնէի իմ և սիրուհւոյս դահիճը և շան մը պէս պիտի սատկեցնէի զինքը։

Հեղինէս սաստիկ կուլար և չարաշուք դիտաւորութենէս ետ կեցնելու կաշխատէր զիս, վախնալով որ իմ կեանքս ալ սարսափելի վտանգի մը պիտի ենթարկէի։

Մտիկ ըրէ զինքը։

Յետոյ աղաչեց որ եթէ ծննդաբերութենէ յետոյ մեռնի, իմ պաշտպանութեանս տակ առնում այն մանկիկը, որ գործուած ոճրին համար և ոչ մէկ կերպով մը պատասխանատու չէր։

Երդում ըրի որ իւր աղաչանքը կէտ առ կէտ պիտի կատարէի։

Մեկնեցայ իւր քովէն, գլուխս կրակներու մէջ ըլլալով։

Բայց ոչ ոք գիտէր թէ Ռօպէրթ՝ բանակէն արտաքսուելէ յետոյ ո՞ւր գացած էր։

Հազիւ երկու ամսէն յետոյ կրցայ իւր հետքը գտնել։

Մատրասի մէջ վաճառականութիւն կընէ եղեր։

Մեծայաղթ Քլայվէն մէկ ամսուան համար արձակուրդ խնդրեցի, թէպէտև այն միջոցին տեղի ունեցած անդադար զինուորական գործողութիւնք մեծ արգելք կ'ըլլային․ այսու ամենայնիւ, մի քանի օրէն կրցայ խնդիրս ընդունել տալ։

Երբ Մատրաս հասայ, տեղւոյն բերդապահ զօրքէն երկու բարեկամ սպայք հետս առած՝ վատ մարդուն գործատեղին գացի, որ աւելի իշխանական պալատի մը կը նմանէր քան թէ վաճառատեղւոյ։

Ռօպէրթ՝ զիս և ընկերներս տեսնելուն պէս՝ գլխուն գալիքը հասկցաւ։

Երկար նախաբաններու պէտք չկար։

Ճիշդ նոյն տեղը՝ իւր գրասենեկին մէջ պիտի մենամարտէինք։

Ինքն ալ իւր գործակալներուն գլխաւորը և գանձապետը կանչեց, որոնք իւր կողմանէ իբրև վկայ ներկայ պիտի գտնուէին։

Երկու ատրճանակ բերուեցան։

Կամ երկուքնուս մին և կամ երկուքնիս մէկանց պիտի մեռնէինք։

Այս էր իմ վերջնական որոշումս։

Բայց նախ քան զայս, ուրիշ ընելիք մ'ալ ունէինք․ այսինքն ուրիշ որոշում մ'ալ ունէի։

«Պարոն, ըսի իրեն, գիտէք որ ինչպէս իմ, նաև խեղճ Հեղինէին ապագան չարաչար կերպիւ կործանեցիք։

«Թէպէտև ասոր համար զձեզ շան մը պէս սատկեցնելու իրաւունք ունէի, սակայն պատուաւոր մենամարտութեամբ հաշիւնիս կարգադրելու որոշման յանգած եմ։

«Եւ գիտէ՞ք ինչու համար։

«Որովհետև եթէ ձեզի սպաննէի առանց ժամանակ թողելու որ գործած ոճրինդ մասամբ քաւէք, այն ատեն ձեր զոհերուն ալ կրկին և մեծ զրկանք մը պիտի ըլլար։

«Պայմանս մտիկ ըրէք։

«Թէպէտեւ ես հարուստ մարդ մը չեմ․ սակայն եթէ ես սպաննուիմ, բոլոր ունեցածս խեղճ Հեղինէիս և իւր ծնելիք մանկան կը կտակեմ։

«Եւ ահա իմ կտակագիրս, ըսի, զանի գրպանէս հանելով և գրասեղանին վրայ դնելով․

«Իսկ եթէ դուք սպաննուիք, ձեր կասկածելի հարստութենէ 100,000 ոսկի պէտք է տրուի անոնց։

«Եթէ երկուքնիս ալ սպաննուինք, այն ատեն թէ՛ իմ ամբողջ ունեցածս և թէ ձեր 100,000 ոսկին Հեղինէին և անոր ծնելիք զաւկին թողուելու է։»

Ռոպէրթ՝ այս պայմանիս դէմ առարկութիւններ հանել ուզեց․

Նախ կը պնդէր թէ՝ դատարանին վճռովը արդէն դրամական տուգանք մը տուած ըլլալով, վերստին բան մը վճարելու պարտաւոր չէր ճանչեր ինքզինքը․

Այն ատեն բացարձակապէս իմացուցի իրեն որ, եթէ պայմանս չընդունի, ես ալ մենամարտի չնորհս ետ առնելով, ճիշդ այն տեղը շան մը պէս պիտի սպաննէի զինքը․ և հասկցնելու համար իրեն թէ կատակի մարդ չէի, իսկոյն ատրճանակներէն մին յափշտակելով իւր ճակտին ուղղեցի զայն։

Ասոր վրայ, վատ եղեռնագործը օգնութիւն մուրալու ձեւով վկաներուն երեսը նայեցաւ։

Իմ վկաներս բոլորովին իրաւունք տուին պահանջմանս։

Իսկ իրենները բոլորովին կը լռէին, որ ինձ իրաւունք տալու մէկ ուրիշ եղանակն էր։

Ճարահատ չարագործը պայմանի սակարկութեան սկսաւ, և կարճ վիճաբանութենէ մ՚ետեւ, վերջապէս համաձայնեցանք․

Մենամարտին մէջ եթէ ինքը մեռնէր, իւր հարստութենէն անմիջական կերպիւ պանքային պիտի յանձնուէր 100,000 Անգլիական ոսկի, սա պայմանաւ որ Հեղինէէն ծնելիք զաւակը մինչեւ 23 տարեկան ըլլար, այն ստակը անխախտ պիտի մնար պանքային մէջ․ իսկ եթէ 23 տարուան միջոցին Հեղինէին զաւակը մեռնէր, դարձեալ 23 տարիէն յետոյ բարդեալ տոկոսիւք գրեթէ 200,000 ոսկին պիտի յանձնուէր անոր մօրը, այսինքն Հեղինէին․ և եթէ մինչեւ այն ատեն Հեղինէ ևս մեռած ըլլար, ամբողջ դրամը՝ Ռոպէրթի զաւակացը կամ ընտանեաց պիտի վերադարձուէր․

Կտակարարին բաղձանացը համեմատ, ամենքնիս ալ երդում ըրինք որ գործը կատարելապէս գաղտնի պահուի մեր մէջ։

Ռոպէրթ՝ անմիջապէս գրասեղանին առջեւ նստելով, իւր կտակագրէն երկու օրինակ գրի առաւ, ստորագրեց զանոնք, մենք ալ իբրեւ վկայ

ստորագրեցինք, որոցմէ մին իւր մահուանէ վերջը (այսինքն՝ եթէ մենամարտին մէջ մեռնէր) պանքային պիտի յանձնուէր, և միւսն ալ իմ քով պիտի մնար։

Ցետոյ թէ՛ իմ կտակագիրս և թէ Ռոպէրթի կտակագրոյն երկու օրինակները, վկաներուն առժամանակեայ հսկողութեանը յանձնուեցան։

Այս կերպով նախապատրաստութիւննիս լմնցած ըլլալով, ատրճանակները ձեռքերնիս առինք, և գրասեղանին երկու կողմը դիրքերնիս բռնեցինք, իրարմէ ճիշդ տասը քայլ հեռու։

Սպայ վկաներէս մին էր որ կրակի նշանը պիտի տար, և երկուքնիս ալ մի և նոյն ատեն կրակ պիտի ընէինք։

Ատրճանակներնիս դէպ ի վար բռնած էինք, երբ սովորական «մէկ» ... «երկու» եւն ահռելի ձայնը հնչել սկսաւ։

«Երեք» ...

Եւ ահա երկուքնիս մէկանց ատրճանակներնիս բարձրացնելով՝ անմիջապէս կրակ ըրինք...

Զգացի այն գնտակը որ գլխուս վերեւի մազերուն մէկ մասը առաւ տարաւ այրածի հետք մը թողելով հոն։

Իսկ ծուխին մէջ հազիւ տեսանելի հակառակորդս, նոյն երկվայրկենին, կռնակի վրայ գետին կը գլտորէր։

Ինկած ատեն իւր բերնէն ելածը՝ բառ մը կամ խօսք մը չէր, այլ ափ մը արիւն։

Հազիւ մէկ երկու շարժում կրցաւ ընել, և ամեն բան լմնցաւ...

Մեռնող մարդը, այսինքն Հեղինէի պատուոյ գաւաճանը, Հէնրի Ֆայրպրանտի հայրն էր...

Ի՛նչ ահռելի զուգադիպութիւն...

Ճիշդ այն վայրկենին Հեղինէ ևս իւր վերջին շունչը կ՚աւանդէր «Սեւ Ծակ» կոչուած սոսկալի արգելարանին մէջ, խեղճ Մաթիլտը ծնելէ քիչ մը յետոյ...

. . . .

Ահա հոս կը վերջանար տարաբախտ Նիկօի տեղեկագիրը։

Թէ Հէնրի Ֆայրպրանտ զանի կարդացած ատեն ի՛նչ աստիճանի յուզուած էր և ի՛նչ տագնապի քրտինքներ թափած, ընթերցողը թող ինքնին երեւակայէ։

Երբ զանի վերջացուց, բոլորովին մարելուն բան մը չէր մնացած։

ՈՀ, ի՛նչ սոսկալի գաղտնիքներ են ասոնք, կըսէր Ռոպէրթի տղան իւրովի, նստած տեղէն հազիւ ոտքի ելնելու կարողութիւն ունենալով, և դողդոջուն քայլերով սենեկին մէջ վեր վար երկրաչափութեան սկսելով, կրակի պէս այրող ճակատը ձեռքին մէջ առած։ Մաթիլտ իմ քո՛յրս է եղեր, և ես յիմարի մը պէս անոր սիրահարած եմ... նոյն իսկ հօրս սպանիչն ալ ես իմ ձեռօքս սպաննեցի այս գիշեր, քան երկու տարիներէ ետեւ... և սպաննած մարդս ալ Մաթիլտի սպասաւորն էր, այսինքն քրոջս պաշտպա՛նը...

բոլ»

ԺԳ.

ՕՐԻՈՐԴ ՄԱԹԻԼՏԻ ՀԱՄԱՐ ՋԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

Նիկօի և Հէնրի Ֆայրպրանտի միջև տեղի ունեցած սուսերամարտի գիշերը, օրիորդ Մաթիլտ գրեթէ ամենևին քուն չքնացաւ։

Ի՞նչ պատճառ կար որ բարի ծերունին կէս գիշերը անցած տակաւին տուն չէր եկած։

« Անշուշտ իրեն դժբախտութիւն մը պատահած ըլլալու է– կըսէր անօգնական աղջիկը անդադար, և այն մութին չարունակ պատուհանին առջև կը վազէր անոր գալուստը տեսնելու սին յոյսով։

Կէս գիշեր եղաւ և տակաւին ծերունին Նիկօ չէր վերադարձած։

« Ալ տարակոյս չկայ որ խեղճ մարդուն փորձանք մը պատահած է» ըսաւ նորէն Մաթիլտ, և առանց ինչ ընելիքը գիտնալու, դէպ ի սենեկին դուռը կը յառաջանար, երբ սպասուհի կինը զայն բանալով ներս կը մտնէր և նամակ մը կը ներկայացնէր իրեն։

Մաթիլտ՝ բնազդմամբ զարհուրանք մը զգաց, և։

—Ո՞ւրկէ է այս նամակը, հարցուց։

—Նիկօէն է, պատասխանեց սպասուհին, այլայլեալ ձևով մը։

—Նիկօյէ՞ն կ՚ըսէք, բայց ե՞րբ յանձնեց ասիկայ ձեզի։

—Ճիշդ այս գիշեր ճաշէն յետոյ տունէն մեկնած ատեն։

—Բայց ինչո՞ւ համար մինչև հիմայ չյանձնեցիք ինձ։

—Որովհետև պատուական ծերունին երդմամբ խոստում առաւ ինձմէ որ եթէ մինչև կէս գիշեր չվերադառնայ՝ այն ատեն միայն յանձնեմ ձեզի իր նամակը, պատասխանեց բարի կինը՝ հեծկլտալ սկսելով։

Մաթիլտի աչերը լեցան։

Այլ ևս տարակոյս չունէր որ անպատճառ դժբախտութիւն մը պատահած ըլլալու էր։

Մեքենաբար բացաւ նամակը. աթոռի մը վրայ ինկաւ. ձեռքովը նըշան մ՚ըրաւ սպասուհի կնոջ որ սենեակէն դուրս չելնէ, և սկսաւ ինքնիրենը կարդալ նամակը, որ հետևեալն էր.

« Ազնիւ և քաջասիրտ աղջիկս,

« Սիրտդ ամուր բռնէ, և հանդարտօրէն կարդա՛ ներկայս, որ քեզի իր կեանքէն աւելի սիրող Նիկօիդ վերջին յայտնութիւններն են։

« Լա՛ց խեղճ պաշտպանիդ վրայ, բայց շատ մի՛ տրտմիր։

« Ծնած օրէդ ի վեր իմ պարտականութիւնքս խղճի մտօք կատարած ըլլալու հաւատքով ուրախութեամբ կը մեռնիմ ես։

« Բայց իմ մահուանէս յետոյ դուն ալ պարտականութիւններ ունիս կատարելիք, պարտականութիւնք՝ որոնք իմ մահուամբս դժբաղդաբար ժառանգութիւն կ՚իյնան քեզի։

« Այդ պարտականութիւնները լաւ կերպիւ ի գործ դնելու համար հանդարտ մտքի մը անհրաժեշտ պէտք ունիս, և ասոր համար է որ կը յանձնարարեմ քեզ ինքզինքդ տրտմութեան չյանձնել։

« Թէպէտև կ՚ուզէի տարի մ՚ևս ապրիլ, որպէս զի 23րդ տարիդ լրացընէիր և ապագայդ բոլորովին ապահովէիր այն 200,000 Անգլիական ոսկւոյ հարստութեամբ, որ Հէնրի Ֆայրպրանտի հայրն ստիպուած էր կտակաւ քեզ թողելու, անմեղ մօրդ պատիւը բռնաբարելուն համար ինձ հետ ունեցած մենամարտին մէջ իր ապիրատ հոգին աւանդելէ առաջ։

« Կտակագիրը սնտուկիս մէջ պահուած է, որուն բանալին պիտի գտնես քու գըրոցիդ մէջ։

« Ընդունէ իմ վերջին բարևս, սիրելի աղջիկս, և ների՛ ինձ վերջին անգամ զքեզ համբուրելու պարտականութիւնս և հաճոյքս զոհելուս։

« Մէկ կողմանէ կը վախնայի որ զիս կ՚արգիլես այն մտադրութեանս գործադրութենէ որ ինձ համար վերջին պարտականութիւն մը կը համարէի։

« Միւս կողմանէ ալ կը յուսայի որ պիտի յաջողէի սպաննել Հէնրի Ֆայրպրանտը, հրամանատար Կօրտօնին առևանգման գաղտնիքը իր սրտէն կորզելու համար, ինչպէս որ յաջողած էի իր եղեռնագործ հայրը սպաննելու, անմեղ մօրդ պատիւն ու կեանքը խորտակած ըլլալուն համար։

« Եւ որովհետև եթէ ժամանակին ողջ առողջ վերադառնայի այս նամակս քեզի չպիտի յանձնուէր, և տակաւին տարի մը անդէտ պիտի մնայիր ծննդեանդ գաղտնիքին և ծանուցեալ կտակագրին, այս տողերը կարդալու ստիպուած ըլլալդ պիտի հաստատէ որ Երկինք ուրիշ կերպ տնօրինած են, և խեղճ Նիկօդ ալ կերդայ միանալու չքնաղ մօրդ՝ Հեղինէին, որուն ուխտած էր նուիրել իր կեանքը։

« Աւաղակ Ուիլին ո՛ր ամայի փողոցը որ սպաննուեցաւ մօրդ նախկին սիրահարն ու նշանածն ալ հոն սպաննուած է։

« Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալ Մըսթըր Սմիթին հետ մենամարտի տեղը փութայ, գտիր Նիկօիդ մարմինը, և Հնդկաստանի բանակին նախկին հազարապետի մը վայելուչ կերպիւ թաղման հանդէս մը կատարէ։

« Ըսի քեզի թէ ազնիւ մօրդ և իմ կեանքերնիս խորտակող չարագործը, Հէնրի Ֆայրպրանտի հայրն էր։

« Բայց չըսի թէ այն սոսկալի «Սև Ծակին» մէջ ծնելէդ մի քանի

ժամ յետոյ ազնիւ մայրդ կորսնցուցած ատենդ զքեզ փրկողն ո՞վ էր։
« Հրամանատար Կորտօնն էր այն, ազնիւ աղջիկս, այն քաջարի և
պարկեշտ երիտասարդ զինուորականը, որ բանտակիցներդ սոսկալի մահէ
մը ազատած ատեն, զքեզ ալ իւր գրկին մէջ պատսպարելով ապահով
տեղ մը կը տանէր, ստնտուի մը կը յանձնէր, և հօր մը պէս գուրգու-
րանօք կը հսկէր վրադ մինչև այն ատեն, երբ Հէնրի Ֆայրպրանտի հօր-
մէն վրէժս լուծելէ ետեւ Կալկաթա կը վերադառնայի զքեզ իմ պաշտ-
պանութեանս տակ առնելու, ըստ խնդրանաց տարաբախտ մօրդ։
« Ո՜րչափ սքանչացայ և աՀեղ կորուստիս վրայ մխիթարուեցայ՝ ճիշդ
Հեզլինէիս պատկերը տեսնելով քու չքնաղ դէմքիդ վրայ։
« Դուն՝ քու ազնիւ և գեղանի մայրդ չտեսար Մաթիլտա. բայց քա-
նի անգամ որ հայելին նայիս, ապահով եղիր որ անոր դէմն ես։
« Հիմայ հասկցար որ յիմարի մը պէս քեզի սիրահարող Հէնրի Ֆայր-
պրանտը՝ գրեթէ քու եղբայրդ կը սեպուի։
« Գիտեմ որ այդ ապերատութեան ծնունդին վրայ ամենեւին աչք
չունիս. բայց նայէ որ լաւ զգուշանաս անձդ։
« Հօրը պէս ամեն բանի կարող չարագործ մ՚է։
« Իսկ գալով Հրամանատար Կորտօնի, առանց քու գիտնալուդ, քե-
զի համար Մօրտիմէր Բօռնի տնօրէնին դէմ իւր կեանքը բացորոշ վտանգի մը
դնելովը՝ ապացուցած է թէ ի՛նչ ճշմարիտ սիրով մը զքեզ կը սիրէ, թէ-
պէտև առանց գիտնալու որ տակաւին երախայ մը եղած ատենդ ալ քու
կեանքդ փրկողը ինքն էր։
« Դեռ զինքը չտեսար ազնիւ աղջիկս. բայց պատճառներ ունիմ հա-
ւատալու որ տակաւին կոյս սիրտդ բոլորովին անզգայ չէ իւր անկեղծ
սիրոյն։
« Սմիթի հետ զանի փնտռել գտնելու պարտականութիւնը քեզի կը
կտակեմ քաջասիրտ աղջիկս։
« Երբ զինքը ողջ առողջ և քու ոտիցդ խոնարհած տեսնես, տակա-
ւին հազիւ քառասուն տարեկան եղող այն թարմ, պարկեշտ, գեղեցիկ
և քաջամարտիկ զինուորականին քեզի ամուսին ըլլալու անարժան չըլլա-
լը պիտի հաստատես։
« Իւրմէ լաւագոյն պաշտպան մը չեմ կրնար յանձնարարել քեզ ազ-
նիւ Մաթիլտաս։
« Ամուսնացիր իրեն հետ. սյս է իմ վերջին փափաքս։
« Աւա՜ղ որ այն երջանիկ օրը տեսնելու կարող չպիտի ըլլամ։
« Ինքը արդէն չափաւոր հարստութիւն մը ունի. ասոր վրայ աւել-
ցնելով տարին մը պանդայէն ստանալիք 200000 ոսկիդ, ապագանուդ
երջանկութիւնը ապահոված կըլլաք։

« Բայց դարձեալ դուն գիտես սիրելի աղջիկս։
« Միայն քու սիրտդ քեզի առաջնորդ բռնէ։
« Ամենեւին մոքէդ մի՛ անցնէր որ խեղճ Նիկօդ քու սրտիդ վրայ
բռնանալ կ՚ուզէ։
« Եթէ չգիտնայի որ արդէն անտարբեր չես այն մարդուն քեզ նը-
կատմամբ տածած բուռն և անկեղծ սիրուն, որուն երեսը տեսած չես
տակաւին, չպիտի համարձակէի զինքը քեզի ամուսին առաջարկելու։
« Մնաս բարեաւ աղջիկս։
« Մայրդ անհամբեր ինձ կ՚սպասէ երկինքը։
« Պիտի ըսեմ իրեն թէ՝ արժանի զաւակ մը ունեցած է որմէ բաժ-
նուելս իւր մահուանը չափ ազդած է սրտիս։
« Մնաս բարեաւ, Հեզլինէի չքնաղ աղջիկ։
« Երբեմն երբեմն քու տարաբախտ Նիկօիդ և ազնիւ մօրդ հաւա-
տարիմ նշանածին գերեզմանը այցելելու, և իւր հոգւոյն փրկութեանը
համար աղօթելու մի՛ մոռնար։
« Մինչև ցմահ քեզի անձնուէր եղող պաշտպանդ,
«Հնդկաստանի բանակին նախկին հազարապետ
«ՆԻԿՕ ՊԱՐԹԵՆ»

Օրիորդ Մաթիլտա որ Նիկօի նամակը կարդացած ամբողջ միջոցին չա-
րունակ իւր թաշկինակը աչերուն կը տանէր արտասուքը սրբելու, և
ձիւնի պէս ճերմակ ձեռքը սրտին կը տանէր՝ հեծկլտուքը զսպելու հա-
մար, երբ զանի բոլորովին վերջացուց, մարած ինկաւ բոլորովին սրտա-
յոյզ սպասուհի կնոջ գրկացը մէջ, որ անդադար կուլար։

ԺԴ.

ՆԻԿՕԻ ԴԻՍԱԿԸ

Փառք Մաթիլտի սպասուհի կնոջ փորձառութեան։
Նամակին ընթերցման վրայ ժամ մը չտեւած, դժբախտ աղջիկը բո-
լորովին ինքզինքը գտած էր, և անոր աջակցութեամբը արտօրնօք կը
հագուէր։
Ալ իւր դէմքին վրայ տեսնուած բանը յուսահատեցուցիչ կսկիծը
չէր, այլ վրէժխնդրութեան ահարկու նշանը։
Ժամ մը ևս չտեւած, Մաթիլտա և իւր սպասուհի կինը, Ոստիկանու-
թեան պաշտօնատունն էին։
Նիկօի պաշտպանեալը համառօտակի պատմեց եղելութիւնը տեղա-

կալ տեսչին, և իսկոյն ամեն կողմ մարդ հանուելով, գործակալ Սմիթ ալ հոն բերուեցաւ։

Սմիթ, եղելութիւնը մօտիկ ըրած ատեն, բարկութեամբ չարունակ գլուխը կ'օրօրէր։

Բայց պարապ յուզմունքներով ժամանակ վատնելու կարգը չէր։

Մաթիլտ, գործակալ Սմիթ և երկու ուրիշ գործակալք՝ անմիջապէս մեկնեցան Ոստիկանութեան պաշտօնատունէն աղետալի վայրը փութալու համար։

Երբ մենամարտի տեղը հասան, վեր վար ամեն կողմ սաստիկ խուզարկութիւն մը սկսաւ։

Պարա՛պ աշխատանք...

Նիկօի դիակին հետքն անգամ չկար...

Սմիթ՝ բարկութենէն ինքզինքը պիտի ուտէր։

Իսկ օրիորդ Մաթիլտ՝ հեղեղի պէս արտասուք թափելով, յուսահատօրէն իր ձեռներն իրարու կը զարնէր, և «ո՛հ, ազնիւ պաշտպանիս դիակն անգամ ինձմէ յափշտակեր են» կ'աղաղակէր։

Յետոյ լապտերին օգնութեամբը խուզարկութիւնը նորէն սկսաւ։

Այս անգամու աշխատութիւնը բոլորովին ապարդիւն չէր։

Սմիթ և գործակալներէն մին՝ մէկէն ի մէկ կենալով, սարսափահար բանի մը կը նայէին սալայատակին վրայ։

Արեան լճակ մ'էր այն, պարտիզի պատին առջևը։

«Ո՛հ, ճիշդ հոս սպաննուեր է իմ տարաբախտ բարեկամս» աղաղակեց Սմիթ՝ ձեռքը ճակտին զարնելով։

Մի և նոյն ատեն Մաթիլտ ծնգան վրայ կուգար Նիկօի արեան լճակին առջև, որուն կը խառնուէին իր սև աչքերէն հոսած առատ արտասուքը, և երբ անոր գեղեցիկ շրթները կը խաղային սրտաբուղխ աղօթք մը մրմնջելով։

Ոստիկանութեան գործակալք իրենց գլխարկները հանելով և ցաւագին կերպով գլուխնին վար կախելով, խեղճ աղջկան շուրջը զինուորական շրջանակ մը կազմեցին։

Երբ Մաթիլտ իր աղօթքը վերջացուց գրպանէն ճերմակ թաշկինակ մը հանելով զանի Նիկօի արեան մէջ թաթախեց, յետոյ խնամով ծալլեց այն թաշկինակը, նորէն գրպանը դրաւ զայն, և ծանր ծանր ոտքի ելաւ։

—Մըսթըր Սմիթ, այս գիշերուան համար մնացեալը ձեզ կը պատկանի։

—Օրիորդ, մի՛ կարծէք թէ ես ալ ձենէ պակաս հաւատարիմ պիտի գտնուիմ իմ ողբացեալ բարեկամիս։

—Շնորհակալ եմ, պարո՛ն։

—Բայց կը խնդրեմ, թոյլ տուէք մեզի որ մինչև տուներնիդ առաջնորդենք ձեզի։

—Միթէ ես ալ պէտք մը չե՞մ կրնար ունենալ ձեզի։

—Այս գիշերուան համար ո՛չ։

—Բայց ամենէն կարևորը այս գիշերուան ընելիքնիս է։

—Ձեր ազնիւ պաշտպանին դիակը գտնելու համար չէ՞ք ըսեր։

—Ո՛հ, անշուշտ. ամենէն առաջ ընելիքնիս այն է. պատուաւոր թաղման հանդէս մը իսկ գլացած են թշնամիք՝ իմ խեղճ բարերարիս։

—Օրիո՛րդ, մեզի լաւ օգնականութիւն մ'ընելնուդ համար ամենէն աւելի պէտքի բանն է ձեր առողջութիւնը. դուք տուներնիդ երթալով լաւ մը հանգստացէք և մնացեալը հիմակու հիմայ մեզի թողէք. եթէ ձեռնարկներնուս մէջ յաջողութիւն մը գտնենք, իսկոյն ձեզի իմաց տալու կը փութամք։

—Բայց Աստուա՛ծ իմ, գոնէ անգամ մը խեղճ Նիկօիս մահացեալ դէմքը տեսնել կ'ուզէի։

—Յոյսերնիդ Աստուծմէ և Արդարութեան ջանքերէն մի՛ կտրէք, օրիո՛րդ. ո՞վ գիտէ, գուցէ ազնիւ բարեկամնիս բոլորովին մեռած չըլլայ։

—Կրնա՞ք յուսալ տակաւին, պարո՛ն. բայց չէ, զիս մխիթարելու համար ազնուօրէն այսպէս կը խօսիք։

—Բոլորովին պարապ չէ յոյս. մեռեալները շատ քիչ անգամ կը գողցուին, օրիո՛րդ։

—Ըսել կ'ուզէք թէ՝ որովհետև պաշտպանիս մարմինը գողցուած է, ուրեմն ինքը բոլորովին մեռած չըլլալու է։

—Փորձառութիւնս այդպէս յուսալ կուտայ ինձ, օրիո՛րդ։

—Բայց դուք որ անշուշտ մեծ փորձառութիւն ունիք, Մըսթըր Սմիթ, պէտք է գիտնաք նաև թէ այսչափ արիւն կորսնցնող մարդ մը չկրնար կէս ժամ իսկ ապրիլ։

—Չեմ ըսեր որ ազնիւ բարեկամնիս անպատճառ կենդանի է տակաւին. բայց ամենաչնչին նշան մը, ամենաչնչին յուսոյ նշոյլ մը իսկ չկրնար արհամարհուիլ Արդարութեան պաշտօնէից կողմանէ. պէտք է որ ամենայետին պարտականութիւննիս իսկ խղճի մտօք կատարենք. թո՛ղ թէ միայն Արդարութեան պարտք մը չէ կատարելիքնիս, բարեկամութեան պարտականութիւն մ'ալ ունինք։

—Ո՛հ, շատ ազնիւ էք, պարո՛ն։

—Ձեր գովեստի չափազանցութեան համար շնորհակալ ենք, օրիո՛րդ։

Մաթիլտ՝ բան մ'ալ ըսելու համար նորէն բացաւ իր գեղեցիկ բերանը. բայց նոյն յետայն արգիլուեցաւ բառ մ'իսկ արտասանելէ, և արտորնօք ետին դարձաւ։

Մէկէն ի մէկ ծանրութիւն մը զգացած էր իւր ետին։
Ռօքինման բաներ հաստատուած էին իւր շրջազգեստին վրայ։
Բայց մարդու ոտներ չէին անոնք։
Շուն մ'էր, ահագին կենդանի մը՝ Պլըտհաունտ կոչուած տեսակէն,
որոնք արիւնալի արկածներու մէջ միշտ մեծ ծառայութիւններ մատու-
ցած են արդարութեան դատին։
Ազնիւ անասունը անդադար կը հոտոտէր Մաթիլտի շրջազգեստին
այն մասը՝ ուր գրպանը կար, և որուն մէջ տեղաւորուած էր այն թաշ-
կինակը, զոր Մաթիլտ՝ դժբախտ Նիկօի արեամբը թրջած էր։
Աչալուրջ Սմիթ՝ անմիջապէս հասկցաւ որ իւր նպատակին հասնելու
համար թանկագին առիթ մը ներկայացած էր իրեն, և երբ տեսաւ որ
խելացի կենդանին՝ ոտները Մաթիլտի շրջազգեստին վրայէն վար առնե-
լէ յետոյ, մեղմիւ անոր քղանցքէն կը խածնէր և պոչը երերցնելով սար-
սափահար աղջիկը քաշել տանելու կը ճգնէր, այլևս իւր հաւատքին վրայ
բոլորովին հաստատուած ըլլալով,
—Մի՛ վախնաք, օրիո՛րդ, քալեցէք, կենդանիին ետևէն երթանք,
ըսաւ։
—Բայց ո՞ւր պիտի տանի մեզի։
—Խեղճ Նիկօի դիակին տարուած տեղը։
—Բայց Տէ՛ր Աստուած. ի՞նչ զարմանալի բան է այս. կենդանին ին-
չէ՞ն գիտէ որ պաշտպանիս դիակը կը փնտռենք։
—Շատ պարզ բան մ'է այդ, օրիորդ. կենդանին անշուշտ կա՛մ մե-
նամարտին՝ և կամ դիակի գողութեան ատեն ներկայ գտնուած և ազնիւ
պաշտպաններնուդ մարմինը առևանգողներուն հետևած ըլլալու է. և
հիմայ տեսնելով որ Նիկօի արեան լճակին առջև ծնրադրեցիք և թաշ-
կինակնիդ այն արեամբ թրջելով գրպաննիդ պահեցիք, հասկցած է որ
մեռնողը ձեր սիրելին էր և զանի կը փնտռէիք. և ահա՛ իւր կրցածին
չափ կ'աշխատի մատուցանել ձեզ այն ծառայութիւնը, զոր մենք իբրև
ամենախմաստուն էակներ չկրցինք մատուցանել ձեզ։
Սմիթի այս կարճ ճառախօսութեան միջոցին, հաւատարիմ շունը
Մաթիլտի քղանցքը թողած էր, և պոչը օրելը շարունակելով, մէկ մը
Սմիթի երեսը կը նայէր և մէկ մ'ալ Մաթիլտի երեսը։
Կարծես անասունը կը հասկնար թէ Ոստիկանութեան գործակալին
խօսքերը ի նպաստ իրեն էին։
Գետնի վրայ անպաշտպան թողուած լապտերը, այս տարօրինակ տե-
սարանը կը լուսաւորէր։
—Ուրեմն երթանք, ըսաւ Մաթիլտ յուսալու սկսելով, և խումբը
ճամբայ ելաւ Պլըտհաունտին առաջնորդութեամբ, որ իւր յաղթանակին

վրայ հպարտացած բոլորովին վեր տնկած էր իւր ահագին պոչը, և ամեն
տասը քայլին կենալով իւր ետին կը նայէր, ապահով ըլլալու համար, որ
իւր հետևորդները ճամբան դասալիք եղած չեն։
Շատ մը փողոցներ մտան ելան, և վերջապէս ազնիւ կենդանին աղ-
քատիկ տան մը առջև կենալով, ոտներովը քերել սկսաւ անոր դուռը։
Սմիթի առաջին մի քանի բաղխումները պարապը ելան։
Բայց վերջին անգամուն աւելի զօրաւոր կերպիւ դուռը բաղխելուն
վրայ, ներսէն ոտքի ձայն մը լսուիլ սկսաւ։
Սակայն գրեթէ տասը վայրկեան անցաւ տակաւին դուռը չէր բաց-
ուեր։
Կերևէր թէ խորհուրդ կըլլուէր ներսը։
Վերջապէս փոքրիկ պատուհանի մը փեղկը բացուեցաւ, և պառաւ
կնոջ մը դէմքը ներկայացաւ։
—Ո՞վ էք դուք և ի՞նչ կուզէք, հարցուց զառամեալ բերանը։
—Արդարութեան պաշտօնեայներ ենք, և յանուն օրինաց կը հրաւի-
րեմ զձեզ որ դուռը բանաք, պատասխանեց գործակալ Սմիթ։
Ասոր վրայ պառաւը գլուխը ներս քաշելով պատուհանի փեղկը գո-
ցեց, և հեռացող ոտներու ձայնէն կը հասկցուէր որ կնիկը տանը խորերը
կերթար նորէն։
Համբերութեամբ սպասել հարկ եղաւ։
Գրեթէ նորէն քսան վայրկեան մը անցաւ մինչև որ դարձեալ մօտե-
ցող ոտներու ձայնը իմացուիլ սկսաւ, և վերջապէս խորհրդաւոր տան
դուռը մեղմիւ մը բացուեցաւ։
Ամենէն առաջ դռնէն ներս յարձակողն էր հաւատարիմ շունը, որուն
կը հետևէին կարգաւ՝ գործակալ Սմիթ, օրիորդ Մաթիլտ, և միւս եր-
կու պաշտօնակալք։
Այս անգամ իրենց ներկայացողը՝ պառաւ կինը չէր, այլ միջին տա-
րիքով հսկայ մարդ մը։
—Պարոն, ըսաւ հսկայ մարդը իւր խօսքը գործակալ Սմիթի ուղղե-
լով, կերևի թէ խոնարհ տունս այցելելու հաճողներուն գլխաւորը
դուք էք։
—Գրեթէ այնպէս է։
—Արդարութեան գործակալներ էք, այնպէս չէ՞։
—Այո՛, և յանուն օրինաց մտնելու ստիպուած ենք ձեր տունը։
—Օրէնքին հնազանդելու պարտաւոր եմ, պարո՛ն գործակալ. բայց
կարծեմ իրաւունք ունիմ ձենէ խնդրելու որ կէս գիշերէն յետոյ պար-
կեշտ քաղաքացիի մը տունը կոխելու հրամանագիրնիդ ինձ ցուցնելու
բարեհաճիք։

—Կը ցաւիմ որ այդպիսի հրամանագիր մը չեմ կրնար ներկայացնել ձեզ ճիշդ այս վայրկենիս. բայց ըրածիս ամբողջ պատասխանատուութիւնը կրնամ վրաս առնուլ։

—Հոգ չէ. արդէն իմ ազատ կամօքս տանս դուռը ձեզի բացած եմ պարկեշտ մարդ մ'ըլլալս ձեզի ապացուցանելու համար. ապա թէ ոչ՝ կրնայի զանի գոց պահել ձեզի դէմ, մինչեւ որ օրինական հրամանագիր մը ինձ ներկայելու կարող ըլլայիք. եթէ ասով կրնամ Արդարութեան ծառայութիւն մը մատուցանել, խիստ երջանիկ պիտի ըլլամ. հիմայ հաճեցէք հրամաննիդ հաղորդել ինձ։

—Մենամարտի մէջ այս գիշեր սպաննուած ծերունիի մը դիակը կամ մարմինը կը փնտռենք, պարո՛ն։

—Փնտռածնիդ հոս է, պարոն գործակալ։

—Կը հաճի՞ք զանի մեզի ցուցնելու։

—Ամենայն հաճութեամբ։

—Շնորհակալ ենք, պարո՛ն։

—Ուրեմն ինձ հետեւեցէք։

Օրիորդ Մաթիլտ, այսպէս անակնկալ կերպիւ իւր պաշտպանին դիակը գտած ըլլալուն վրայ սաստիկ ուրախացած, անդադար կը համբուրէր և կը գգուէր ազնիւ Պլրտհաունտի գլուխը, որ բնազդմամբ իւր քովէն չէր բաժնուեր այլեւս, և չարունակ անոր ձեռները կը հոտոտէր ու կը լիզէր։

Ամբողջ խումբը սանդուղէն վեր ելնել սկսաւ, հանդարտօրէն հսկայ մարդուն քայլերը հետեւելով։

Տանը ետեւի կողմը պարտէզին վրայ նայող փոքրիկ սենեակ մը մտան, որուն մէջ տեղը ամենապարզ, աղքատիկ, բայց խիստ մաքուր անկողին մը կար։

Այս անկողնոյն մէջ տարածուած կը գտնուէր ծերունին Նիկօի մարմինը, որուն դէմքին վրայ կենդանութեան ոչ նշանը կար և ոչ գոյնը։

Օրիորդ Մաթիլտ խենդի մը պէս այդ մարմնոյն վրայ ինկաւ։

Խեղճ աղջիկը մարած էր։

ԺԵ.

ԾՈՎԱՀԷՆԸ

ԲԱՐԻՔԸ ՄԻՇՏ ՄՈՌԱՆԱԼԻ ՉԷ

Հսկայ տանուտէրը, որ Ուիլէըմ Հարթըն կը կոչուէր, ժամանակին բաւական հռչակ հանած ծովահէն մ'էր։

Ինքը բնութեամբ այնչափ գէշ մէկը չէր։

Բայց տղայական հասակի վատթար ընկերակցութիւնք, նա մանաւանդ իւր հօր և մօրը միջեւ անպատշաճ ամուսնութենէ առաջ եկած տնային վրդովմունք և անոր հետեւութիւնն եղող անբարոյականութիւն և դաստիարակութեան պակասութիւն, վերջապէս զինքը մղած էին այդ անարգ ասպարէզը։

Ժամանակ մը գործերը ա՛յն աստիճանին հասան, որ Գաղղիական և Սպանիական մի քանի ծովային վաճառականական ընկերութիւնք, պարտաւորեցան գին մը դնելու Ուիլէըմ Հարթընի գլխոյն։

Հռչակաւոր այլ անխոհեմ և յանդուգն ծովահէնը՝ անգամ մը ծըպտեալ ցամաք ելաւ Սպանիոյ Պարչէլօնա նաւահանգիստը, կորուսեալ սիրուհւոյ մը հետքը գտնելու համար։

Ուիլէըմ Հարթըն խիստ լաւ տեղեկութիւններ քաղած էր։

Ձեռքովը դրածի պէս գտաւ իւր սիրուհին, և երբ գիշերային կը մեկնէր անոր տունէն, դրանը մօտը չորս հոգի մէկանց յարձակեցան իւր վրայ։

Ծովահէնը քաջութեամբ ինքզինքը կը պաշտպանէր։

Կռնակը պատի մը կրթնցուցած և իւր աջագին դանակը մեծ ճարպիկութեամբ գործածելով կը կռուէր չորս Սպանիական դաշոյններու դէմ։

Իւր թշնամիները եթէ՝ կա՛մ զինքը ողջ առողջ բռնելու և կա՛մ ըսպաննելու յաջողէին, վերոյիշեալ վաճառականական ընկերութեանց կողմանէ խոստացուած մեծագումար պարգեւները պիտի շահէին։

Բայց վերջապէս ահարկու ծովահէնի մ'ալ առանձինն ութը հատ հուժկու բազուկներու դէմ կռուիլը, իւր սահմանը ունենալու էր։

Ուիլէըմ Հարթըն, արդէն երկու տեղէ վիրաւորուած էր և իւր ոյժն սպառելու մօտ։

Թէպէտև տակաւին չէր ուզեր ողջ ողջ անձնատուր ըլլալ իւր թըշնամիներուն։

Մահը՝ իւր ահռելի կերպարանքովը դիմացը կանգնած միջոցին էր որ ոտքի ձայներ լսուելու սկսան։

Ծովահէնը նորէն սիրտ առաւ և վայրկեան մը վերջը երկար սուր մը իրեն օգնութեան հասած էր։

Չորս Սպանիացիք նոր թշնամւոյն ներկայութենէն վհատելու սկսան։

Մի քանի վայրկեան ևս տեւեց կռիւը, որ հիմայ քիչ շատ հաւասարութեան մօտեցած էր։

Սպանիացիներէն երկուքը վիրաւորուելով ինկան, և անվնաս մնացող միւս երկուքը, Հարթընի օգնականին դէմ սոսկալի հայհոյութիւններ արձակելով, կռուոյ դաշտէն խոյս տալու ստիպուեցան։

Այն ատեն ծովահէնին ազատարարը, որ զինուորականի մը ձեւերը ունէր, զէնքը թեւը առնելով, դէպ ի ծովեզրյառաջանալ սկսաւ մութին մէջ հետեւեալ խօսակցութեան բռնուած։

—Անուննիդ ի՞նչ է, պարո՛ն։

—Ուիլերմ Հարթըն։

—Այն հռչակաւոր Անգլիացի ծովահէ՞նն էք։

—Այո՛, իմ ազնիւ ազատարարս։

—Եթէ ես վրայ չհասնէի՝ արդէն մեռած պիտի ըլլայիք։

—Ատոր տարակոյս չկայ· արդէն ամբողջ զօրութիւնս սպառած էր, և հիմայ ձեզի կը պարտիմ կեանքս։

—Ուրեմն այսուհետեւ կենացդ տէրը ես եմ։

—Ցաւխտեա՛ն։

—Բերնէրնուդ ելած խօսքերը լաւ կշռեցէք։

—Լաւ կշռած եմ· կեանքս ձերն է յաւիտեան։

—Ուրեմն ուզածիս պէս կրնամ գործածել զայն։

—Թէպէտև անարգ ծովահէն մ'եմ, բայց երբեք ետ չեմ առնուր ան խօսքը որ անգամ մը բերնէս ելած է։

—Եթէ զղջալու պատճառ մը ունիք ձեր կենաց ազատութիւնը վե-

րըստին ձեզի ետ դարձնելու պատրաստ եմ։

—Ո՛չ, ընդ միշտ ձեզի պիտի հնազանդիմ։

—Լա՛ւ, զաւակս· կ'երեւի թէ դուք արդէն այս անարգ արհեստին համար ծնած մէկը ըլլալու չէք։

—Ուրախ եմ որ այսպէս կը խորհիք։

—Ուրեմն պէտք է որ հրաժարիք անկէց։

—Շատ անգամ մտածեցի այդ բանը· բայց վերջապէս մարդս ապրե-

լու և իւր խեղճ մօրաքոյրն ալ ապրեցնելու պարտաւոր է, երբ անիկայ

երբէք զատ ապաւէն մը չունի։

—Եթէ ձեզի ապրելու ուրիշ միջոց մը ցուցնե՛մ։

—Նախախնամութիւն մ'էք դուք, պարո՛ն։

—Հիմայ ո՞ւր պիտի երթայիք։

—Նաւ մը՝ որ կ'սպասէ Նաւահանգստին բացերը։

—Այս վայրկենէս պէտք է որ ծովահէնութիւնը թողուք։

—Կը հնազանդիմ հրամաննուդ։

—Մի՛ կարծէք թէ չոր հրաման մ'է ձեզի տուածս· հիմայ ձեզի 100

Անգլիական ոսկի պիտի տամ, որպէս զի Անգլիա վերադառնալով ապ-

րուստի ուրիշ միջոց մը ճարէք։

—Շնորհակալ եմ, ազնիւ պարո՛ն· բայց ողորմութիւն առնալը, ձեռք բանալով մուրալէ աւելի ծանր կուգայ ինձ։

—Ձեզի ողորմութիւն չեմ տար այդ գումարը, այլ միայն իբրև փոխ դրամ, յետոյ կրնաք հատուցանել զայն ինձ։

—Բայց ես ե՞րբ կրնամ տեսնել զձեզ նորէն։

—Դուք ո՞ւր պիտի հաստատուիք։

—Միտքս Լօնտօն հաստատուիլ է։

—Ես ալ վերջապէս հոն պիտի հաստատուիմ, կրնանք օր մը իրար գտնել նորէն։

Ուիլերմ Հարթընի ազատարարը, խոստացած հարիւր ոսկին իրեն յանձնելով զէնքը տարաւ ողջ առողջ յանձնեց նաև այն մակոյկը, որ ծովահէնին վերադարձին կ'սպասէր։

Այդ ազատարարը և վեհանձն մարդը, ծերունի Նիկօն էր, որ այն ժամանակները օրիորդ Մաթիլտի հետ Սպանիա կը գտնուէր։

Երկու տարիէ աւելի էր որ Ուիլերմ Հարթըն և Նիկօ, մէկ մ'ալի-

բարու երես չէին տեսած։

Հէնրի Ֆայրպրանտի և ծերունի Նիկօի միջեւ տեղի ունեցած մենա-

մարտի գիշերը, Ուիլերմ Հարթըն իւր բանեցուցած գիներուն գոցե-

լով, լապտեր ի ձեռին կանգնէր այն ամայի փողոցէն, ուր ինկած էր օրի-

որդ Մաթիլտի պաշտպանը։

Նախկին ծովահէնը առանձին էր և երգ մը մրմնջելով իւր ճամբան կը շարունակէր, երբ մէկէն ի մէկ գետինը տարածուած զանգուածի մը առջեւ կանգ առաւ։

Երգը դադրեցաւ բնականաբար։

Լապտերը՝ զանգուածին ճիշդ քովը բերուեցաւ։

Դիակ մ'էր անիկայ։

Այսինքն ծերունի Նիկօին դիակը։

Ուիլերմ Հարթըն, լապտերը անոր մոխիրի գոյն առած դէմքին մօ-

տեցուցած ատեն ճանչեց այն օտարականը, որ երկու տարի առաջ իւր

կեանքը ազատած էր Պարչելօնայի մէջ չորս հուժկու Սպանիացւոց դա-

նակներէն։

Եւ այն մարդը որ անդադար կը փնտռէր Լօնտօնի մէջ, իւր շնորհա-

կալութիւնը կրկին անգամ անոր յայտնելու, և անոր «փոխ տուած» 100

ոսկիին մէկ մասը իրեն վերադարձնելու համար, որովհետեւ հիմայ Մոն-

լայթի գինետանը իւր գործերը քիչ շատ կարգի դնելու յաջողած

էր, այն մարդը՝ այն բարերարը կ'ըսենք, իւր առջեւ գետին տարած-

ուած կը տեսնէր անշունչ և իբրեւ պարզ դիակ մը։

Ուիլերմ Հարթըն, նախ և առաջ յուսահատութենէն ձեռները գըլ-

խին զարկաւ, և այս գործողութեան միջոցին լապտերը գետին ինալով՝

խորտակեցաւ, ապակիները ցիր ու ցան սալայատակին վրայ չտարածուե-

ցան, և ողջ գինեպանն ու մեռեալ սպասաւորը՝ կատարեալ մթութեան մէջ մնացին։

Հարթըն իւր ազատարարին և բարերարին դիակը երեսի վրայ թողելով առնել քալելու կարող մարդերէն չէր, թէպէտև ինքը ծովահէն մը՝ այսինքն ծովու գող մը եղած էր։

Ասկից զատ, ծովահէնութեան անսարդ կեանքի մէջ, վիրաւորիլ և մեռնիլ ըսուած բաները՝ սովորական բաներ ըլլալով, և Ուիլեըմ Հարթըն ինքն ալ այդ սովորական արկածից շնորհիւ յաջողակ վիրաբոյժ մը դարձած և այս կերպիւ իւր ընկերակիցներէն շատերուն կեանքը փրկած գըտնուելով, չէր կրնար ծերունի Նիկօի դիակէն խոպառ հրաժարիլ, առանց իւր գիտութեան մի փորձը ընելու անոր վրայ։

Ուստի առանց ժամանակ կորսնցնելու, սպանեալին դիակը շալկեց և մեծ դժուարութեամբ իւր տանը ճամբան ձեռք առաւ։

Նախկին ծովահէնը այնչափ յուզեալ և մտադրաւ վիճակի մը մէջ էր, որ չէր կրցած նշմարել թէ խոշոր շուն մը կը հետևէր իւր քայլերը մինչև աղքատիկ բնակարանին դուռը։

Ուիլեըմ Հարթընի տան մէջ միայն իւր մօրաքոյրը կար, որ անոր ներս մտած ատեն շալակին վրայ դիակ մը տեսնելով սարսափեր էր։

Այդ սարսափը չէր հետևեր այնչափ դիակին տեսքէն, որչափ այն չարաչար կարծիքէն թէ իւր քրոջը տղան, գողութեան նախկին արհեստը վերստին ձեռք առած ըլլալու էր։

Խեղճ Հարթըն դժուարաւ կրցաւ համոզել պառաւ կինը, թէ այն դիակը անվնաս դիակներէն էր, իւր ազատարարին և բարերարին դիակն էր, և թէ իւր ըրածը պարզ մարդասիրական պարտաւորութեան մը գործադրութիւնն ըլլալով, վնասակար հետևանք մը չէր կրնար ունենալ եայլն։

Վիրաբոյժ նախկին ծովահէնը իւր դժուարահաւատ մօրաքոյրը հանդարտեցնելու համար յաջողելէն ետև, նաև յաջողեցաւ ամենամաքուր անկողինը պատրաստել տալ անոր, որուն վրայ տարածուեցաւ Նիկօի մարմինը։

Նախնական փորձերն ու խնամքները քիչ մը յոյս կուտային Ուիլեըմ Հարթընի, անանկ որ, գործակալ Սմիթ, օրիորդ Մաթիլտ, միւս երկու գործակալք, և հաւատարիմ Պլըտհաունտը իւր աղքատիկ տունը այցելած ատեննին, արդէն կենդանութեան նշան մը նշմարելու կարող եղած էր դիակին վրայ, թէպէտև խիստ տարտամ և անորոշ նշան մը եղած ըլլար անիկայ։

Հարթըն՝ ամենայն պարզութեամբ և ամենայն անկեղծութեամբ պատմեց եղածը գործակալ Սմիթին, որ առաջին տեսութեամբ ճանչեր էր Մունլայթ անուն գինետան պետը։

Եւ որովհետև այդ գինետունը «պատուաւոր» գողերու երբեմն ժամադրատեղի մը ճանչցուած էր Ոստիկանութեան կողմանէ, ուստի այս դէպքին՝ հրամանատար Կորտօնը առևանգող չարագործներուն հետքը գտնելու օգնութիւն մը կարենալ ընծայելն ալ յուսալու սկսաւ։

Դժբախտ Նիկօի զգեստները խնամօք քննուեցան։

Տասը ոսկւոյ չափ արծաթ և ոսկի դրամ ելաւ իւր վրայէն, որուն ամենևին ձեռք դպցուած չէր Նախկին ծովահէնին կողմանէ։

Բան մը՝ որ ինպաստ Ուիլեըմ Հարթընի կը խօսէր։

Նաև իւր բաճկոնին գրպանէն ելաւ փոքրիկ թուղթ մը, որուն վրայ նշանակուած էր թէ ճիշդ այն ամսի պարտէզի պատին առջև, ուր որ Նիկօի մարմինը և արիւնը գտնուած էր, ինքը մենամարտելու կ՚երթար Հէնրի Ֆայրպրանտի հետ, և եթէ այդ մենամարտին մէջ ինքը մեռնէր, և ոչ ուրիշ մէկէ մը կասկածելու էր իւր մահուանը համար։

Ասոնք, Ուիլեըմ Հարթընը արդարացնելու համար բաւականէն աւելի զօրաւոր ապացոյցներ էին։

Ասկէց զատ, Նախկին ծովահէնը պատմած էր Սմիթի նաև Պարչէլօնայի դէպքը։

Օրիորդ Մաթիլտի խելքը գլուխը բերուելէ ետև, զինքը դարձեալ իւր տունը առաջնորդելու համար եղած բոլոր փորձերը պարապը ելան։

Տարաբախտ աղջիկը իւր ազնիւ պաշտպանին դիակին կամ մարմնոյն քովէն բաժնուիլ չէր ուզեր, և իւր երախտագիտութիւնն ինչ բառերով Նախկին ծովահէնին յայտնելիքը չէր գիտեր։

Նմանապէս կը շարունակէր գգուելու և սիրելու այն մտացի շունը, որ իրենց առաջնորդ եղած էր խեղճ Նիկօի մարմնոյն տարուած և պահուած տեղը գտնելու։

Ազնիւ կենդանին, Հէնրի Ֆայրպրանտի դռնապանին օգնականն էր, որ տան տիրոջը գիշեր ատեն մութին դուրս ելնելը տեսնելով՝ իրեն հետևելու և զինքը պաշտպանելու շատ փորձեր ընելէ ետև, դռնապանին ընդդիմութեանը չկարենալով յաղթել, քիչ մը ժամանակի համար անգործ մնալու ստիպուած էր։

Բայց քիչ մը յետոյ, իւր մեծաւորին՝ այսինքն դռնապանին՝ քնոյ ազդեցութեան չկարենալով դիմադրել անկողնոյն վրայ փռուելէն քաջալերուելով, պատին վրայէն մագլցելով վեր ելեր և ինքզինքը փողոց նետեր էր։

Սէյվըը՝ այսինքն փրկող կոչուած այս սիրուն կենդանին՝ շատ մը փողոցներ թափառելէ ետև, վերջապէս յաջողեր էր մենամարտի վայրն հասնելու· բայց կռիւն արդէն վերջացած և իւր տէրը մեկնած ըլլալով, միայն պարտեալ մարդուն դիակը գտնելու կարող եղած էր հոն։

Հաւատարիմ կենդանին, մեռեալ մարդու մը դիակը անօգնական չի ձգելու բնազդմամբ և ազնուութեամբ, այն անշունչ դիակին քովէն չէր բաժնուած, և ուրիշ մարդու մը զայն չալկելով տանելը տեսնելով՝ անոր հետևւած և դարձեալ սպանութեան վայրը վերադառնալով արեան լճակին քով հսկած էր մինչև այն ատեն՝ որ լապտերով մը մի քանի անձանց մօտենալը տեսած էր։

Պլըտհաունտը առջի բերան չգիտնալով որ եկողները բարեկա՞մ էին թէ թշնամի, խոհեմութեան համար մէկդի քաշուած և ինքզինքը պահած էր։

Բայց երբ տեսաւ որ կին մ'ալ կար անոնց մէջ, և այն կինը ծնրադրած էր արեան լճակին առջև, այն ատեն ապահով ըլլալով որ եկողները մեռեալին բարեկամներն էին, իր թաքստեան տեղէն ելեր, անոնց քովը եկեր, և զանոնք առաջնորդել ուզեր էր իրենց սիրելւոյն տարուած տեղը։

Սմիթի և Նախկին ծովահէնին միջև տեղի ունեցած յետադայ խօսակցութեան ալ ուշի ուշով մտիկ կը դնէր, և փոխադարձաբար մէկ մը մէկուն՝ և մէկ մ'ալ միւսին երեսը կը նայէր, իբրև թէ հասկնալու համար որ ի՛նչ կը խօսուէր։

—Դուք Մունլայթ անուն գինետան պետն էք, այնպէս չէ՞, հարցուց Սմիթ՝ Ուիլերմ Հարթընի։

—Այո՛, պարոն գործակալ· և ձեզ մի քանի անգամներ տեսած եմ հոն, ինչպէս ուրիշ մի քանի գաղտնի ոստիկաններ, ամենքնիդ ալ միշտ ծպտեալ և զանազան հագուստներու ներքև։

—Գիտէ՞ք թէ զորոնք կը փնտռէինք։

—Մանաւորապէս չէի գիտեր, բայց անշուշտ չարագործներ կը փըտռէիք։

—Եւ որոնց երևւելի անձնաւորութիւնները շատ անգամ կը յաճախեն ձեր գինետունը։

—Բայց յաճախորդք երբ կանոնաւոր կերպիւ կը վճարեն, կարծեմ գինեպանք իրաւունք չունին անոնց հարցնելու թէ այն ստակը ո՞ւրկէ իրենց ձեռքը անցած է։

—Միտքս ձեզի յանդիմանել չէ ձեր գինետան մէջ ընդունելնուդ համար այնպիսի անձինք, որոնց կենսագրութիւնը անշուշտ չէք կրնար գիտնալ միշտ։

—Մանաւանդ որ տակաւին երկու տարի չկայ Մունլայթ գինետան վարչութիւնը վրաս առնուլս։

—Բայց եթէ քիչ մը աւելի աչալրջութեամբ վարուիք, Արդարութեան մեծ ծառայութիւն մը մատուցանելնէդ զատ, կրնաք նաև 1000

Անգլիական ոսկւոյ պարգևէ մը մեծ բաժին ստանալ։

1000 ոսկիի խօսքին վրայ, Նախկին ծովահէնին աչերը խոշորցան։

—Բայց ըսէք թէ ի՞նչ ծառայութիւն կրնամ մատուցանել ձեզ։

—Ձեր գինետունը յաճախող կասկածելի անձինքը լաւ մը լրտեսելով։

—Քանի որ հասարակաց և Արդարութեան վրայ է խնդիրը, կրնաք ինձ վստահիլ, պարո՛ն գործակալ։

—Հրամանատար Կօրտօնի առևանգումը գիտէք անշուշտ։

—Այդ բանը չիմացող ո՞վ մնաց որ ես չգիտնամ։

—Նաև գիտցած ըլլալու էք որ 1000 ոսկի պարգև խոստացուած է զանի գտնողին կամ գտնողներուն։

—Այո՛, այդ ևս գիտեմ։

—Լա՛ւ․ ձեր գինետան մէջ ի՞նչ կը խօսուի ատոնց վրայ։

—Դուրսը խօսուածներէն աւելի բան մը չխօսուիր։

—Բայց եթէ աւելի հետաքրքիր ըլլա՛ք։

—Գուցէ աւելի օգտակար կրնամ ըլլալ։

—Աշխատեցէք, պարոն գինեպան․ բայց հարկ չկայ ըսելու որ մեծ զգուշութեամբ վարուելու էք։

—Այո՛, գիտեմ· այս տեսակ պարագաներու մէջ անխոհեմութեամբ մարդս իր կեանքը վտանգի իսկ կը մատնէ, առանց օգտակար արդիւնք մը յառաջ բերել կարող ըլլալու, ինչպէս որ կարծեմ պատահած է խեղճ Ուիլլին։

—Ո՞ր Ուիլլին ըսել կուզէք։

—Այն Ուիլլին որուն դիակը գտնուեցաւ ճիշդ Ֆայրպլրանտի տան մօտ ամայի փողոցին անկիւնը։

—Կը ճանչէի՞ք այն Ուիլլին։

—Երբեմն երբեմն իմ գինետունս կայցելէր, խեղճը լաւ յաճախորդ մ'էր, և ինչպէս որ շատիկեկ կը խմէր, նոյնպէս և կանոնաւոր կերպիւ կը վճարէր· երբէք իւրմէ դժգոհութիւն մը ունեցած չէի․ խե՛ղճ մարդ։

Այս վերջին բացագանչութեան միջոցին, Նախկին ծովահէնը իր սրտէն ճշմարիտ ա՛հ մ'ալ հանեց։

—Գիտէ՞ք թէ որի հետ շատ կը խօսակցէր այդ Ուիլի յաճախորդնիդ։

—Ինքը շատ ընկերական մարդ մ'էր, և ամենուն հետ միօրինակ կերպիւ և առանց բացառութեան կը խօսէր· չա՛տ մեղքըցայ մարդը։

—Բայց երբէք մասնաւոր ունկնդիր մը ունեցած չէ՞ր։

—Շիտակը խօսելով, ես ամեն բանէ աւելի առևտուրիս զբաղած ըլլալուս, այդպիսի մասնաւոր բաներու այնչափ ուշադրութիւն ըրած

չեմ· բայց խիստ հետաքրքիր օգնական մը ունիմ· չհասկցած մէկ գաղտնիքը մնացած ատեն գրեթէ ինքզինքը կուտէ․ եթէ կը հաճիք զանի լաւ մը հարցաքննեմ։

—Շնորհակալ եմ· բայց եթէ այդ ձանձրութիւնը ինձ թողուք աւելի շնորհապարտ կըլլամ ձեզ։

—Շատ լաւ, զայն ձեզի ներկայացնելէս աւելի դիւրին բան մը չկայ։

—Վաղ գիշեր կրնա՞ք զայն հետերնիդ հոս բերել։

—Կրնամ։

—Ուրեմն այնպէս ըրէք․ բայց միատեղ մի՛ գաք․ խոհեմութիւնը պէտք չէ ձեռքէ թողուլ։

—Այդպէս աւելի լաւ կըլլայ․ թող իմ գալէս քիչ մը յետոյ գայ հոս։

—Նաև պէտք չէ որ մեր խեղճ բարեկամին մարմինը տեսնէ․ շատ հետաքրքիր մարդիկ երբեմն վտանգաւոր ալ կըլլան։

—Այդ մասին հոգ մի՛ ընէք, պարոն գործակալ․ ուրիշ սենեակ մը կը տանիմ զինքը, և ինձմէ և ձենէ ի զատ մէկու մը երեսը տեսնելու կարող չըլլար։

—Ուրեմն վաղը գիշեր այս ատեն․․․

—Այո՛, պարոն գործակալ, վաղը գիշեր ճիշդ այս ատեն։

—Դարձեալ կըսեմ ձեզ․ խոհեմութիւնը ձեռքէ մի թողուք․ այս գործին մէջ մի քանի հարիւր ոսկի կայ ձեզի, բաց ի Արդարութեան ընելիք ծառայութիւններնէդ և ապագայ պաշտպանութենէ։

—Պիտի հասկնաք թէ գէշ մարդ մը չեմ ես, պարոն գործակալ․ գալով դրամական կողմին, ատի երկրորդական խնդիր մ'է․ միայն թէ ըսէք ինձ որ հրամանատար Կորտօնին գտնուիլը, Նիկօ բարեկամիս հետ առընչութիւն մը ունի՞։

—Է՛հ, խեղճը այս գիշեր այդ մի և նոյն բանին համար մենամարտեցաւ Հէնրի Ֆայրպրանտի հետ։

—Ո՛հ, այդպէ՞ս է․ ուրեմն կը բաւէ, ալ ուրիշ խօսք մի՛ ընէք․ թո՛ղ Ուիլերմ Հարթըն ես ցուցնէ որ՝ պարապ տեղը Ուիլերմ Հարթըն եղած չէ․ ա՛լ կրնաք բոլորովին վստահիլ իմ վրայ, պարո՛ն գործակալ․ պէտք է որ ծերունի Նիկօիս վրէժը լուծուի։

Գաղտնի գործակալը ոտքի ելած ատեն, յուսալից կերպով կը սեղմէր նախկին ծովու յելուզակին ձեռները, որոնք՝ արդարութիւնը ըսելու համար՝ հիմայ բաւական նուաղ անպատիւ գործի մը ձեռնամուխ եղած էին․ և եթէ իւր ընտրած նոր ասպարէզը, Մունլայթի պէս կասկածելի վայր մը եղած չըլլար, պատուաւոր իսկ պիտի համարուէր։

Մըսթըր Սմիթի կ'ընկերանային միւս երկու գաղտնի պաշտօնակալք, ինչպէս նաև այն Պլըտհաունտը, որ Հէնրի Ֆայրպրանտի տան առջևէն անցած ատեննին, գրեթէ չէր ուզեր անոնցմէ բաժնուիլ և իւր բնակավայրը մտնել։

ԺԶ․

ՀԱՐԻՒՐ ՄԷԿ ԹԻՒԸ

Հետևեալ գիշերին ճիշդ որոշեալ ժամուն գործակալ Սմիթ՝ Ուիլերմ Հարթընի տունը կը գտնուէր։

Մաթիլտ, և Հարթընի մորաքոյր պառաւ կինը, ու ոստիկանութեան բժիշկը, ուրիշ սենեկի մը մէջ Նիկօի անկողնոյն քով կը հսկէին։

Գինեպանին օգնականը քիչ մը վերջը տուն հասնելով, Հարթըն զայն լռութեամբ առաջնորդեց այն սենեակը, ուր գաղտնապէս պիտի հարցաքննուէր Սմիթի կողմանէ։

Օգնականը, որ Բուքս կանուանուէր, գրեթէ յիսուն տարեկան կար· միջահասակ մարդ մը, կէս վայրենի դէմքով։

Բուքս առաջին անգամը ըլլալով իւր տիրոջ կողմանէ գիշերային այցելութեան մը հրաւիրուած ատեն, և այն ալ խիստ խորհրդաւոր կերպիւ, արդէն քիչ մը մտատանջութեան մատնուած էր։

Ծանուցեալ սենեակէն ներս մտած ատեն, ճանչեց այն օտարականը, որ մի քանի անգամներ իրենց գինետունը այցելած էր տարբեր հագուստով, և զայն գիշեր ատեն Հարթընի տունը տեսնելուն վրայ, իւր մտատանջութիւնը աստիճան մը ես աւելցաւ։

Սմիթ, իւր պաշտօնին մէջ խիստ վարժ մէկը ըլլալուն, Բուքսի վարանման և մտատանջութեան պատճառները կը հասկնար․ ուստի անոր համարձակութիւն և վստահութիւն ներշնչելու ձևով մը ոտքի ելաւ, մտերմաբար ձեռքէն բռնեց, բարևեց զինքը, և ընտանեբար իւր քով նստեցուց աթոռի մը վրայ։

Հարթըն ես նստած էր ուրիշ աթոռի մը վրայ։

Ոստիկանութեան գործակալը անմիջապէս խօսքի սկսելով, հարցուց գինեպանին․

—Զիս ճանչեցի՞ք։

—Այո՛, պարոն, ճանչեցի։

—Անունս և պաշտօնս գիտէ՞ք։

—Անուննիդ չեմ գիտեր․ բայց ձեզ մի քանի անգամ տեսայ Մունլայթի մէջ, թէպէտև տարբեր հագուստով, և հիմայ այնպէս պէտք է կարծեմ որ Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալ մ'էք։

—Խելացի մարդ մը կ՚երեւիք ինծի, պարո՛ն Րուքս․ կարծիքնիդ՝ ձեր ուղեղին մեծ պատիւ կը բերեն․ ճշմարիտ է որ գաղտնի գործակալ մ՚եմ․ բայց հիմակու հիմայ լաւ կ՚ըլլայ որ միայն պաշտօնս գիտնալով գոհ ըլլաք․ օր մը անունս ալ ձեզի կ՚իմացնեմ։

—Կրնա՞մ հասկնալ թէ ինչ կ՚ուզէք ինծմէ։

—Լաւ տեղեկութիւն մը, որ կրնայ ձեզի 100 ոսկի շահեցնել, եւ որոյ ի հաշիւ այս գիշեր իսկ 20 ոսկի պիտի հատուցանեմ ձեզ, եթէ կարենաք գոհացուցիչ ձեւ մը տալ անոր։

Րուքսի աչերը փայլիլ սկսան։

Ապագայ 80՝ եւ ներկայ 20 ոսկւոյ գումարները, իր վիճակին մէջ գտնուող մարդու մը համար իսկական հարստութիւնք կրնային համարուիլ, եւ այն իսկ առանց աշխատութեան վաստկուած։

Բայց գինեպանի օգնականին գոհունակութիւնը, ասկէ աւելի ուրիշ էական պատճառէ մը յառաջ կուգար։

Րուքս եւս ժամանակին ծովահէն մը եղած էր, եւ Հարթընի հետ ունեցած ծանօթութիւնը այն ատենէն կ՚սկսէր։

Եւ որովհետեւ այդ «պատուաւոր» արհեստի աշակերտք, մինչեւ իրենց «անմեղ» կենաց վախճանը՝ Ոստիկանութեան թէ՛ յայտնի եւ թէ՛ գաղտնի գործակալներուն երեսը տեսած ատեննին տեսակ մը սրտադողի հիւանդութեան բռնուելէ չեն կրնար ազատիլ․ ուստի ահագին քար մը վերցած կ՚ըլլար իր փափուկ խղճին վրայէն, երբ կ՚իմանար թէ գործակալ Սմիթի գաղտնի տեսութիւնը՝ զինքն ի բանտ հրաւիրելէ բոլորովին տարբեր բանի մը համար էր։

—Հարցուցէք, պարոն գործակալ․ ինչ որ գիտեմ նոյնութեամբ պիտի ըսեմ ձեզ։

—Սպանեալ Ուիլին կը ճանչէի՞ք։

—Սիրելի մը պէս կը ճանչէի, թէպէտեւ քիչ անգամ կուգար․ բայց ամեն գալուն լաւ կը խմէր եւ լաւ կերպիւ կը վճարէր․ մեր ծաղիկ յաճախորդներուն վարդն էր կրնամ ըսել։

—Ի՞նչ բանի համար սպաննուած ըլլալը գիտէ՞ք։

—Ո՛չ, դժբախտաբա՛ր չկրցայ ստուգել այդ կէտը տակաւին․ կը տեսնէք թէ ո՞րչափ դժբախտ եմ, պարոն գործակալ․ գուցէ ձեր սպասած տեղեկութիւնն ալ այն էր․ բայց այն ըլլայ թէ ոչ, ես իմ հաշուոյս համար կը վստահեցնեմ զձեզ որ, Րուքս մինչեւ այդ գաղտնիքը չիմանայ, հանդարտ քուն մ՚ալ չպիտի կրնայ վայելել։

—Լա՛ւ, այդ գաղտնիքը ես իմացնեմ ձեզի, որ հանդարտ քնոյ վայելքէն չզրկուիք։

—Ո՛չ, որչա՛փ երախտապարտ պիտի մնամ ձեզ, պարոն գործակալ։

—Երախտապարտութեան խոստումնիդ աղէկ պահեցէք միտքերնիդ, ատոր հաշիւը պիտի պահանջեմ ձենէ։

—Կրնաք վստահ ըլլալ իմ վրայ, պարոն, ինչպէս որ արդէն խոստացած եմ, բոլոր գիտցածս պիտի ըսեմ ձեզ, ապահով ըլլալով որ զիս մատնելու մէջ շահ մը կամ հաճոյք մը չունիք։

—Պաշտօնիս պարտաւորութիւնն է այն․ մինչեւ իսկ եթէ յանցաւոր դատուելու պատճառ մ՚ունենաք, դարձեալ ինքզինքնիդ բոլորովին ապահով կրնաք համարիլ։

—Աստուած մի՛ արասցէ․ ես խիստ պարկեշտ մարդ մ՚եմ, կեանքս երբէք աղարտած չէ այնպիսի գործով մը, որուն համար վախ կամ ամօթ զգամ։

Րուքս այս վերջին խօսքերը ըսած ատեն, առ Հարթըն խորհրդաւոր ակնարկ մը արձակելէ չկրցաւ ինքզինքը բռնել։

Խեղճ մարդը անխոհեմութեամբ կը մատնէր իր անցեալ կեանքը, որն որ խորամիտ Սմիթի ուշադրութենէն չվրիպեցաւ։

Բայց ոստիկանութեան գործակալը այդ կէտին վրայօք բոլորովին անտարբեր ձեւանալէ ի զատ, ներքին գոհունակութիւն մը իսկ կ՚զգար։

Սմիթի հաշիւը շատ ճիշդ էր։

Ադամանդը՝ ադամանդով միայն կը կտրուէր։

—Ուրեմն ըսէք, կ՚աղաչեմ, պարո՛ն գործակալ, Ուիլի ի՞նչ բանի համար սպաննուեցաւ։

—Որովհետեւ հրամանատար Կօրտօնը առեւանգողները պիտի մատնէ՛ր։

—Հրամանատար Կօրտօնը առեւանգողները պիտի մատնէ՛ր․ ուրեմն ինքն ալ մեղսակից էր այդ քստմնելի դաւադրութեան։

—Եւ դուք որովհետեւ այդչափ լաւ կը ճանչէիք Ուիլին, ուստի իր մեղսակիցներուն որոնք ըլլալուն վրայ ալ տեղեկութիւն մը կրնաք ունենալ։

—Բայց ես ինչպէ՞ս կրնայի գիտնալ այդ բանը։

—Գիտած ըլլալով թէ որո՞ւ հետ խորհրդաւոր կերպիւ կը տեսակցէր։

Րուքս գլուխը վար կախեց, եւ խորին մտածման մէջ ընկղմեցաւ։

Հինգ վայրկենի չափ խորին լռութիւն։

Լռութիւն մը որ խնդրոյն նպաստաւոր կերպարանք մը կուտար յաչս խորամիտ Սմիթի։

Վերջապէս Հարթընի օգնականը գլուխը վեր բարձրացուց։

—Այդ մասին շատ իրաւունք ունիք պարոն գործակալ։

—Ուրախ եմ որ այդպէս կը խորհիք․ տեսնենք ի՛նչ լոյս յառաջ եկաւ ձեր խորին մտածութենէ։

—Մտիկ ըրէք որ ըսեմ ձեզ· մեղքը իր ճիտը, բայց ինծի կասկածելի երեւցող մէկը գիտեմ, որուն մի քանի անգամներ խեղճ Ուիլլին հետ տեսակցիլը տեսայ· բայց կը խնդրեմ զիս ամենեւին բերան չտաք։

—Այդ մասին ապահով եղէք, ազնիւ բարեկամս· բայց ըսէք թէ այն կասկածելի կոչած մարդերնիդ ո՞վ է, եւ ի՞նչ է իր անունը։

—Դարձեալ մեղքը իր վիզը· բայց կարծեմ թէ նախկին աւազակ մ'է, թէպէտեւ հիմայ կատարեալ ազնուականի մը կերպարանքն ունի· գալով իր անունին, ատիկայ որոշակի չեմ գիտեր· բայց եթէ բուն իմ գիտցած մարդս է, ժամանակաւ «Հարիւր Մէկ» թուով կը ճանչուէր։

—«Հարիւր Մէ՛կ» թիւ· մարդու մը ոչ թէ անուամբ, այլ թիւով յորջորջուիլը, իրեն նշանաւոր աւազակ մը ըլլալը հաստատելու կը բաւէ· ո՜հ իմ խորագէտ բարեկամս, կերեւի թէ իրօք մեծ ծառայութիւն մը մատուցանելու կարող պիտի ըլլաք Արդարութեան, շարունակեցէք ուրեմն, Ուիլլին եւ այդ նշանաւոր չարագործին վրայ ուրիշ ինչե՞ր գիտէք։

—Հիմայ պիտի ըսեմ ձեզի, պարո՛ն գործակալ· Ուիլլի մեր գինետան մէջ կը գտնուէր իր սպաննուելէն առաջ· կարգ պէտք եղաւ, եւ դուրս ելայ փողոցի անկիւնի նպարավաճառէն քիչ մը գնելու համար· գիշեր էր եւ սաստիկ մութ կ'ընէր· այն մութին մէջ կրցայ տեսնել մարդ մը՝ որ գաղտնի կերպով գինետան ներսը կը դիտէր, եւ չճանչուելու համար մասնաւոր զգուշութիւններ ձեռք առած էր· բայց Բուքսի աչքէն բան չփախչիր· ի՛նչ ըրի չըրի, ճանչեցի այն մարդը։

—Ո՞վ էր։

—Թիւ «Հարիւր Մէկ»ը։

—Լաւ, ատիկայ մեծ գիւտ էր։

—Աւելի կարեւորը կայ։

—Ո՞րն է այն։

—Երբ նորէն գինետուն կը վերադառնայի, Ուիլլի եւս կը մեկնէր անկից· հետաքրքրութիւնս հանդարտ չթողուց զիս· լրտեսեցի, եւ տեսայ որ «Հարիւր Մէկ» թիւը եւս գողի մը պէս անոր կը հետեւէր· հետեւեալ առաւօտուն իմացանք որ խեղճ Ուիլլի անծանօթ մէկու մը կողմանէ սպաննուած գտնուեր էր· ա՛լ մնացածը կրնաք գուշակել։

—Ըսել կ'ուզէք թէ Ուիլլին սպաննողը այն թիւ «Հարիւր Մէկ»ը ըլլալու էր։

—Իմ կարծիքս այդ է։

—Սխալած չէք երեւիր, պարոն· ուստի առաջին խնդիրն է թիւ «Հարիւր Մէկ»ը ձեռք անցունել։

—Ատիկայ քիչ մը դժուար կ'երեւի, պարո՛ն գործակալ։

—Ինքը գլխաւորապէս ի՞նչ գործով կ'ապրի, կամ թէ ի՞նչ գործով ապրիլ կը ձեւացնէ։

—Շիտակը այս տեսակ բաներու մէջ ես ալ քիչ մը հետաքրքիր եմ· անգամ մը Ուիլլին քիչ մը եւեյկէկ խմցնելով (բայց միշտ իր ստակովը) կզակը թուլցուցի· իմ գլխաւոր հարցումս սա էր թէ՝ երբեմն երբեմն իրեն հետ տեսակցող այն բարեձեւ հագուստով մարդուն արհեստը ի՞նչ էր։

—Լա՛ւ· ի՞նչ պատասխանեց ձեզի։

—Ըսաւ վերջապէս որ այն մարդուն արհեստը գլխաւորաբար օտար երկիրներէ եկողներուն բնակարան եւ գործ գտնելէ կը բաղկանար։

—Կը հասկնամ· աւազակութեան յարմար ընկերակիցներ գտնելու ամենէն լաւ միջոցն է այդ։

—Կարելի է որ Ուիլլին ճոխ կերպիւ ապրեցնողն ալ ինքն էր։

—Ինչպէս նաեւ հրամանատար Կօրտօնը առեւանգողն իսկ· ինչ որ է, ձեր տուած տեղեկութիւններէն գոհ եմ, պարո՛ն Բուքս· հիմայ ձենէ պահանջելիք ծառայութիւնս սա է որ այդ թիւ «Հարիւր Մէկ»ը անգամ մ'ալ ձեր գինետունը եկած ատեն, կերպով մը անմիջապէս իմաց տաք ինծի։

—Բայց այդ պարագային մէջ ձեզ ո՞ւր գտնել կարելի է, պարո՛ն գործակալ։

—Ձեր մօտը պահականոց մը կայ· հոն մէկը ղրկեցէք· եկողը թող ըսէ թէ «հիւանդը լաւ վիճակի մէջ է»· այդչափը կը բաւէ։

—Շատ լաւ, այդպէս կ'ընեմ։

—Ուրեմն հիմակու հիմայ առէք սա 20 Անգլիական ոսկին, յարեց Սմիթ՝ թղթապանակէն երկու հատ տասը ոսկինոց դրամատոմսեր հանելով, եւ զանոնք Ուիլլըմ Հարթըրնի օգնականին ներկայացնելով, «հիւանդին լաւ վիճակի մէջ» եղած գիշերն ալ մնացեալ ութսուն ոսկին պիտի ընդունիք եւ ձեր տիրոջը հետ պիտի բաժնէք։

Սմիթ ասոնք ըսելէ ետեւ ոտքի ելաւ, եւ գինեպանին ու անոր օգնականին ձեռները սեղմելէ ետեւ Հարթըրնի տունէն մեկնեցաւ։

ԺԵ.

ԹԷ ՍՄԻԹ Ի՞ՆՉ ՏԵՍԱԿ ՄԱՐԴ ԷՐ

Հետեւեալ կէս օրին գործակալ Սմիթ, Ոստիկանութեան պաշտօնէի փոխանորդին կը ներկայանար, անոր յատուկ հրաւիրմամբ։

—Մըսթըր Սմիթ, հրամանատար Կօրտօն տակաւին չգտնուեցաւ, այնպէս չէ՞։

— Ո՛չ, տէր իմ։

— Բայց ասիկայ շատ ցաւալի բան է։

— Անտարակոյս։

— Այսու ամենայնիւ ձեզի պէս վարժ գործակալէ մը մեծ յաջողութիւն կ'սպասուէր։

— Ձեռքէս ինչ որ կուգայ ըրի և տակաւին ընելու վրայ եմ. բայց փնտռուած չարագործները շատ վարպետ մարդիկ են, և կերեւի թէ շատ լաւ կազմակերպութիւն ունին. իրենց յաղթելը դիւրին բան չպիտի ըլլայ։

— Բայց վերջապէս յաղթելու է. Ոստիկանութեան պարոն պաշտօնեան իւր բարկութենէն և մտատանջութենէն հիւանդ եղաւ։

— Կը յուսամ թէ չարագործաց հետքը գտած ենք, տէր իմ. և այս անգամ կառավարութեան ձեռք անցունելիքը լաւ կտոր մը պիտի ըլլայ։

— Լաւ կամ գէշ, խնդիրը հոն է որ տակաւին բան մը չկրցինք ընել։

— Եթէ ինձմէ աւելի վստահութեան արժանի գործակալ մը ունիք, կրնաք գործը անոր յանձնել։

— Կը խնդրեմ մի՛ բարկանաք Մըսթըր Սմիթ. բայց արդէն գիտէք որ հրամանատարը շատ կարեւոր մարդ մ'է, ասկէց զատ խնդիրը պարզապէս պատուոյ կէտ մը եղած է Ոստիկանութեան համար. քանի կը մտածեմ այս բանին վրայ, պարզապէս իմ վրաս ալ յուսահատութիւն կը կոխէ։

— Ուրեմն ի՞նչ ընելու է։

— Եթէ ըստ բաւականին յուսալից չէք, դուք ինքնին ձեզի յաջորդ մը գտնելով գէշ ըրած չէք ըլլար կարծեմ։

— Ես միայն իմ անձիս կրնամ վստահիլ, տէ՛ր իմ. և եթէ ես չկրնամ յաջողիլ այս խառնաշփոթ գործին մէջ, չեմ կարծեր որ յաջորդ մը կարենայ յաջողիլ։

— Ապա ուրե՛մն։

— Ապա ուրեմն թողէք որ ես ինքս կամովին հրաժարիմ այս դժբախտ ձեռնարկէն, երբ համոզուիմ թէ ամեն փորձ պարապ են։

— Ըսել է թէ տակաւին յուսալու էական պատճառներ ունիք։

— Ատոնք իմ գաղտնիքներս են։

— Ի՞նչ ըսել է. մեզմէ՞ ալ գաղտնիք։

— Գաղտնի գործակալի մը պարտաւորութիւնն է այդ։

— Ինձ զարմանք կը պատճառէք, Մըսթըր Սմիթ։

— Բայց ատոր շնորհիւն է որ ըստ կարելւոյն տեղեակ կրնանք ըլլալ այն ամեն բաներու, որոնք կարծուած կրնան ըլլալ թէ գաղտնի կերպիւ կրնան գործադրուիլ այս մեծ մայրաքաղաքին մէջ, և նոյն իսկ այնպիսի մեծ անձնաւորութեանց կողմանէ, որոնք իրաւունք ունեցած ըլլալ կը

կարծեն թէ՝ պէտք է ամեն մարդոյ աչքը գոց ըլլայ՝ երբ իրենք են գործողները։

— Միթէ ասով ինձ ալ հասկցնելիք բա՞ն մը ունիք, Մըսթըր Սմիթ։

— Կարելի է։

— Բայց հետաքրքրութիւնս շարժեցիք։

— Լա՛ւ, եթէ կը ներէք ինձ պաշտօնիս բնութեամբը նոյն իսկ ձեր մեծութիւնը հարցաքննել, կրնամ ձեր հետաքրքրութիւնն ալ գոհացնել։

— Այդ մասին կատարեալ ազատութիւն կուտամ ձեզ, պարո՛ն։

— Հաճեցէք ըսել ինձ թէ երէկ գիշեր ճիշդ ժամը երկուքին ո՞ւր էիք։

— Կէս գիշերէն երկո՛ւ ժամ յետոյ... խիստ լաւ կերպիւ կրնամ վստահացնել զձեզ որ ճիշդ իմ տունս, իմ սենեակս, իմ անկողինս, և խոր քնոյ մէջ էի։

— Ես ալ կրնամ խիստ լաւ կերպիւ վստահացնել զձեզ որ այն ժամուն ճիշդ ձեր տունը, ձեր սենեակը, ձեր անկողինը, և խոր քնոյ մէջ չէիք։

— Ա՜հ, այս անգամ ձեր մէկ մեծ սխալը բռնեցի, Մըսթըր Սմիթ. սխալ մը, որ դժբախտաբար դէշ կերպով արձագանք կուտայ ձեր ծանուցեալ ամենագիտութեան համբաւին։

— Իսկ եթէ հաստատուի որ սխալած չե՛մ։

— Այն ատեն ձեր համբաւը պաշտողներէն մին ալ ես պիտի ըլլամ. ուրեմն ըսէք թէ ի՞նչպէս պիտի հաստատէք իւր տունը, իւր սենեակը, իւր անկողինը, և խոր քնոյ մէջ եղող մէկու մը, մի և նոյն ատեն ուրիշ տեղ մը գտնուած ըլլալը։

— Դուք նախ նոյն ժամուն ձեր տունը եայլն գտնուած ըլլալնիդ հաստատեցէք, տէր իմ, յետոյ ես իմ ըսածս կը հաստատեմ։

Ոստիկանութեան պաշտօնէի տեղակալը առանց բառ մը ևս աւելցընելու, զանգակը հնչեցուց։

Բարապան մը ներս մտաւ։

— Անմիջապէս, սենեկապանս, դռնապանս, և սպասուհի աղջիկը հոս բերէք, ըսաւ տեղակալը. բայց զանոնք խմբովին վեր չհանելով վարի սենեակներէն մին պահեցէք և առաջին անգամուն միայն սենեկապանս ինձ ներկայացուցէք։

Բարապանը իւր առած հրամանը գործադրելու համար անմիջապէս խոնարհելով դուրս ելաւ։

Քառորդ մը վերջը երիտասարդ սպասաւոր մը ներկայացաւ։

Այս երիտասարդը, պարոն տեղակալին սենեկապանն էր։

— Երէկ գիշեր ճիշդ ժամը երկուքին, այսինքն կէս գիշերէն երկու

ժամ յետոյ ես ո՞ւր էի, հարցուց երիտասարդ տեղակալը իւր երիտասարդ սեննկապանին։

—Ձեր սենեակը անկողիններնուդ մէջ էիք, տէր իմ։

—Դո՞ւն ինչ կ'ընէիր այն ատեն։

—Ճիշդ ձեր սենեկին առջեւի խուցին մէջ պառկած էի։

—Առանց քու պառկած խուցէդ անցնելու կարելի՞ է որ մէկը իմ սենեակէս դուրս ելնէ։

—Անկարելի է, տէր իմ։

—Ըսել է որ եթէ այն ժամուն սենեկէս դուրս ելած ըլլայի, անպատճառ պիտի իմանայիր։

—Անտարակոյս, տէր իմ։

—Շատ լաւ․ այսչափը կը բաւէ․ հիմակուհիմայ դիմացի սենեակը քաշուէ։

Երիտասարդ սեննկապանը խոնարհելով և քիչ մ'ալ զարմացմամբ դուրս ելաւ, որ ատեն Ոստիկանութեան պաշտօնէի տեղակալը յաղթական ձեւով մը Սմիթի երեսը կը նայէր։

Գործակալը ամենեւին այդ նայուածքին կարեւորութիւն մը չտալով, անտարբեր կերպիւ տեղակալին առջեւի գրասեղանը կը դիտէր։

Զանգակը նորէն հնչուեցաւ։

Այս անգամ ներս բերուողը ծերունի մարդ մ'էր, այսինքն տեղակալին դռնապանը։

—Երէկ գիշեր ժամը երկուքին ո՞ւր էիր ես, հարցուց տեղակալը այն ծերունիին ալ։

—Տէր իմ, կէս գիշերէն գրեթէ երեք ժամ առաջ ձեր ապարանին դռնէն ներս մտաք, որոյ պահպանութեան պատիւն ունիմ, և այս առաւօտ ճիշդ ժամը վեցին նորէն դուրս ելաք, որով, այսինքն թուաբանական ճիշդ ու ճիշդ հաշուով, ինը ժամ ձեր ապարանին մէջը գտնուած էք։

—Քիչ մը կարճ խօսիս աւելի աղէկ կ'ըլլայ․ ըսէ ինձ թէ՝ այդ ինը ժամու միջոցին ապարանէս դուրս ելնող կամ ներս մտնող մէկը տեսա՞ր։

—Ո՛չ, տէր իմ, յանուն Սրբոյն Գէորգի կ'երդնում որ՝ գիշերուան ժամը իննէն, այսինքն Ձեր Վսեմութեան ներս մտնելէն մինչեւ առաւօտեան ժամը վեցը, Ձեր Մեծութենէն ի զատ ո՛չ ոք դուրս ելած կամ ներս մըտած չէ ապարանէն։

—Ատոր վրայ բոլորովին վստա՞հ ես։

—Արդէն երդում իսկ ըրի, տէր իմ։

—Լա՛ւ, դուն ալ հիմակուհիմայ դիմացի սենեակը քաշուէ։

Ծերունին դռնէն դուրս ելնելու միջոցին, պարոն տեղակալը կըրկին անգամ յաղթական նայուածք մ'արձակեց Ոստիկանութեան գաղտ-

նի գործակալին, որ կը շարունակէր անտարբեր կերպիւ դիտել այն գրասեղանը՝ որ դրուած էր իւր մեծաւորին առջեւ։

Երրորդ անգամ ներս բերուողը երիտասարդուհի մ'էր, այսինքն տեղակալի ապարանին սպասուհի աղջիկն։

Դարձեալ մի և նոյն իմաստով հարցումներ, և դարձեալ մի և նոյն իմաստով պատասխաններ։

Երբ սպասուհի աղջիկը եւս դուրս հանուեցաւ, Ոստիկանութեան պաշտօնէի տեղակալը յաղթող զօրավարի մը յատուկ հպարտութեամբ երրորդ անգամ գաղտնի գործակալին երեսը նայեցաւ և ժպտելով,

—Հիմայ ի՞նչ պիտի ըսէք այս ջախջախիչ վկայութեանց, պարոն Սմիթ։

—Առաջուանէ աւելի հաստատութեամբ կը կրկնեմ ինչ որ ըսած եմ։

—Բայց դուք խենդ մը ըլլալու էք այդչափ յամառութեամբ պնդելու համար ձեր անտեղի կարծեաց վրայ։

—Ես ալ կ'ըսեմ որ կա՛մ դուք չափէն աւելի խորամանկ մէկն էք, կա՛մ թէ ձեր սեննկապանը, դռնապանը և սպասուհին՝ չափէն աւելի ապուշ են։

—Հա՛հ, հա՛հ, հա՛հ, ասոր ըսելիք չկայ․ և եթէ հրամանատար Կօրտօնը գտնելու հաւատքնիդ ալ այս տեսակ ապահովութեանց վրայ հիմնած էք, ձեզի համար լաւագոյն բանը կ'ըլլայ արդէն ձեր այդ ձեռնարկէն իսպառ հրաժարիլը։

—Ո՛հ, եթէ այնչափ վստահութիւն ունենայի հրամանատարին առեւանգման մասին մինչեւ հիմայ հաւաքած տեղեկութեանցս վրայ, որչափ որ ունիմ ձեր երէկ գիշեր ժամը երկուքին տունը չգտնուելնուդ նկատմամբ, այն ատեն ինքզինքս երջանիկ համարելու շատ իրաւացի պատճառներ պիտի ունենայի։

—Ըսել է թէ այն ջախջախիչ ապացոյցներուն դէմ տակաւին կը յամառիք ձեր գիտութեան վրայ։

—Պարո՛ն տեղակալ, հակառակ ձեր ուրացման, և հակառակ ձեր սեննկապանին, դռնապանին և սպասուհւոյն վկայութեանց՝ դարձեալ կը կրկնեմ և կը հաստատեմ թէ դուք երէկ գիշեր ժամը երկուքին ուրիշ տեղ էիք։

—Բայց ըսէք թէ ո՞ւր էի ուրեմն։

—Ո՞ւր էի՞քը հասկնալ կ'ուզէք։

—Այո՛, և շուտ ըսէք զայն։

—Հէնրի Ֆայրպրանտի տունն էիք։

—Սուտ կը խօսիք, պարոն։

—Եթէ սուտ խօսէի, պիտի ըսէի թէ ձեր տունը, ձեր սենեակն, ձեր անկողինը, և խոր քնոյ մէջ էիք․ ինչպէս որ կը կարծէին գտնալ

ձեր ապուշ սենեկապանը, ձեր ապուշ դռնապանը, և ձեր ապուշ սպասուհին։

—Բայց ի՞նչ կրնայի ունենալ Հէնրի Ֆայրպլրանտի տունը․ գուշակեցէ՛ք, պարոն գործակալ․ դուք պարզապէս զիս ամբաստանելու եկած էք․ գիտէք որ Հէնրի Ֆայրպլրանտ, հրամանատար Կօրտօնի առևանգման խնդրոյն մէջ կասկածանաց ենթակայ կը գտնուի, և 5000 ոսկի գըրաւ տուած է իր ազատութիւնը ձեռք բերել կարենալու համար։

—Բայց կ՚աղաչեմ հանդարտեցէք, տէ՛ր իմ։

—Ո՛հ, անզգուշաբար և յիմարաբար այսչափ ծանր ամբաստանութեան մը կ՚ելլաք ինձ դէմ և կը պահանջէք որ հանդարտ մնամ․ ես՝ որ հրամանատարին գտնուելուն համար գուցէ ձենէ աւելի նախանձախնդիր եմ և բնականաբար Հէնրի Ֆայրպլրանտի հալածիչ մը, դուք զիս անոր տունը ղրկելով՝ պարզապէս իրեն մեղսակից մը ցուցնել կ՚ուզէք։

—Բայց ներեցէք, տէր իմ․ տեսէք, ես ի՛նչպէս պաղարիւնութեամբ կը խօսիմ ձեր դէմը։

—Բայց դուք թշնամութեամբ կը վարուիք ինձ հետ։

—Քաւ լիցի․ եթէ ձեզի դէմ թշնամութեան պատճառ մը ունենայի իսկ, ինքզինքս զսպելու պիտի աշխատէի, որովհետեւ հրամանատար Կօրտօնը գտնելու խնդրոյն մէջ, եթէ դուք իբրեւ Ոստիկանութեան պաշտօնէի տեղակալ և ես ալ իբրեւ Ոստիկանութեան պաշտօնատան մէկ գաղտնի գործակալը՝ համաձայնութեամբ վարուելու աններելի թերութիւնն ունենայինք, մեր թշնամեաց համար անկէց աւելի մեծ ծառայութիւն մը չէինք կրնար ընել։

—Բայց դուք զիս իբրեւ Ֆայրպլրանտի մեղսակից ցուցնել չուզեցի՞ք։

—Չթողուցիք որ սխալ կարծիքնիդ ուղղէի։

—Տէ՛ր Աստուած․ քանի որ կէս գիշերէն երկու ժամ յետոյ, սենեկապանիս, դռնապանիս, և սպասուհիիս հսկողութիւնները ի թերեւ հանելու խորամանկութեամբ և գողի մը պէս տունէս դուրս ելեր և Հէնրի Ֆայրպլրանտի տունը գացեր եմ, կը հասկնա՞ք, կէս գիշերէն յետոյ այն կասկածեալ մարդուն ներկայացե՛ր եմ, ասով զիս անոր իբրեւ մեղսակից ամբաստանած չէ՞ք ըլլար։

—Ես չըսի որ իրեն ներկայացեր էք։

—Հապա որո՞ւ համար պիտի երթայի այն տունը կէս գիշերէն երկու ժամ յետոյ։

—Ելիզին համար․․․

—Ելիզի՛ն համար․․․ Հէնրի Ֆայրպլրանտի քրո՞ջը համար, հարցուց տեղակալը, սրտէն զարնուած առիւծի մը պէս նստարանին վրայէն վեր ցատկելով, և մի քանի քայլ առնելէ ետեւ, Ոստիկանութեան գաղտնի

գործակալին առջեւը կայնելով, արձանի մը պէս, և թեւերը խաչաձեւ իր կուրծքին վրայ դրած, որ պայթելու սաստկութեամբ վեր վար ելնել իջնել սկսած էր։

Մըսթըր Սմիթ, ասոր բոլորովին հակառակը, տակաւին իր ամբողջ պաղարիւնութիւնը պահած էր․ միայն թէ քաղաքավարութեան համար ինքն ալ թիկնաթոռին վրայէն ոտքի ելաւ, և հանդարտ ժպիտով մը պատասխանեց․

—Այո՛, տէր իմ, երէկ գիշեր ճիշդ ժամը երկուքին, ձեր սենեկապանին, դռնապանին և սպասուհիին հսկողութիւնքը ի դերեւ հանելով, ըստ ձեր բանից, գողի մը պէս ապարաննուդ դուրս ելաք և Հէնրի Ֆայրպլրանտի տունը դիմեցիք օրիորդ Ելիզի հետ մի քանի հաճոյալի ժամեր անցունելու համար, որմէ մասնաւորաբար հրաւիրագիր մը առած էիք․ և հանդարտեցնելու համար ձեր այն դժբախտ յուզմունքը՝ որ այն խորհրդաւոր տեսակցութիւններնուդ իսկութիւնը կը մատնէր՝ հակառակ ձեր ուրացման, կը խնդրեմ աւելցնել որ Հէնրի Ֆայրպլրանտ ինքը ամենեւին տեղեկութիւն չունէր այն տեսակցութենէն՝ որ ժամանակէ մ՚ի վեր գաղտնի կը պահուէին իրմէ։

—Ո՞ր ժամանակէն ի վեր։

—Հրամանատար Կօրտօնի առևանգման խնդրոյն մէջ, իրեն կասկածանաց ենթարկուած ժամանակէն ի վեր, երբ ձեր մեծանուն հայրն ալ արգիլած էր զձեզ օրիորդ Ելիզի հետ տեսակցութեան շարունակութենէ։

—Բայց որո՞ւ կողմանէ կը լրտեսէիք զիս։

—Եւ ոչ մէկու մը կողմանէ։

—Ուրեմն նպատակնի՞դ ինչ էր։

—Գիտէի որ օր մը կամ հայրերնիդ և կամ Ոստիկանութեան պաշտօնեան ինքը, հարցումներ պիտի ընէին ինձ այս կէտին վրայօք․ ուստի նախապատրաստ գտնուիլ ուզեցի։

Պարոն տեղակալը այս բացատրութեան վրայ քիչ մը հանդարտելով, նորէն իր թիկնաթոռը վերադարձաւ։

Նոյնը կընէր նաեւ գաղտնի գործակալը։

Տեղակալը աւելի բան մ՚ալ կընէր։

Մըսթըր Սմիթի երեսին ժպտիլ սկսեր էր։

—Քանի որ այդչափ լաւ տեղեկութիւն ունիք իմ գաղտնի գործոցս վրայ, պարոն ամենագէտ, կը խնդրեմ ըսէք նաեւ թէ ձեր ըսած ժամանակին Հէնրի Ֆայրպլրանտի տունը ի՞նչպէս ժամանակ անցուցի։

—Այդ տեսակ պարագաներու մէջ սովորական եղած կերպիւ։

—Բայց այդչափը բաւական չէ։

—Ուրեմն մանրամասնութիւ՞նը կուզէք։

—Եթէ ձեզի ձանձրանալի չըլլար։

—Ո՛չ, նոյն իսկ հաճոյք կը պատճառէ ինծի. վասն զի անով կարող պիտի ըլլամ խոնարհաբար մի փոքրիկ փորձը տալ այն ամենագիտութեան, որով հաճեցաք պատուել խոնարհ ծառանիդ, ասկից քիչ մը առաջ։

—Հրամմեցէք, անհամբերութեամբ ձեզ մտիկ կընեմ։

—Ճիշդ կէս գիշերէն ետքը ժամը երկուքն էր, երբ ներկայացաք Հէնրի Ֆայրպըրանտի տունը. նախապէս որոշուած նշանին համեմատ դըռնապանը անձայն ներս առաւ ձեզ. օրիորդ Էլիզ այն վայրկենին իր սենեակը կսպասէր ձեզի, չքեղ կերպիւ հագուած. սենեակին մէջ տեղն ալ ճոխ սեղան մը պատրաստուած էր, մեծագին ըմպելիներով, թէպէտև ճաշի և արբելու համար, կէս գիշերէն ետքը ժամը երկուքը այնչափ բարեյարմար ժամանակ մը եղած չըլլար...

—Շարունակեցէք կաղաչեմ, շարունակեցէք։

—Աւելցնելիք շատ բան չունիմ, պարոն տեղակալ։

—Քիչումս ալ գոհ կըլլամ, շարունակեցէք։

—Մինչեւ ժամը չորսը օրիորդ Էլիզի քով մնացիք, որմէ որ մինչեւ փողոցին դուռը կ'ընկերանար ձեզ մեկնած ատենն, և ջերմապէս կը սեղմէր ձեր ձեռքը։

Ոստիկանութեան պաշտօնէի տեղակալը, գլուխը իր ձեռացը մէջ առնելով քիչ մը ատեն մտածեց։

Յետոյ զանի ծանր ծանր վեր առնելով, լրջութեամբ խօսակցել սկըսաւ նորէն։

—Յաղթեցիք ինծի, պարոն գործակալ։

—Շատ ուրախ եմ որ ձեր պարտութիւնը այսպէս ազնուօրէն խոստովանելու կը հաճիք ձեր խոնարհ ծառային առջեւ։

—Միայն թէ բան մը պիտի խնդրեմ ձենէ։

—Հրամայեցէք։

—Եթէ օրիորդ Էլիզի հետ գաղտնի տեսակցութեանս շարունակութեանը վրայօք կամ պատուական հօրս և կամ Ոստիկանութեան պաշտօնէին տեղեկութիւն մը տալերնիդ հարկ ըլլայ, կանխաւ ինծի իմացնելու հաճեցէք։

—Պատւոյս վրայ խօսք կուտամ այդ մասին, պարոն տեղակալ։

—Շնորհակալ եմ։

—Ներեցէք որ խնդիր մ'ալ ես մատուցանեմ ձեզ։

—Պարոն գործակալ. հիմայ կրնաք ապահով ըլլալ որ իմ խոստմանս համեմատ, ձեր համբաւը պաշտօնէներուն կարգը կրնաք դասել զիս. ուրեմն ինչ խնդիր որ ունենաք, անոնք իբրեւ բարձրագոյն հրաման պիտի գործադրուին անյապաղ։

—Ուրեմն հաճեցէք Նախարարութենէն «Ձերբակալման բաց հրամանագիր» մը ձեռք բերել ինծի համար։

—Որուն մէջ, ձերբակալուելիք անձին անունը բաց պիտի թողուի, որպէս զի յետոյ ուզածնուդ պէս լեցնէք այն բաց տեղը, այնպէս չէ՞։

—Այո՛, պարոն տեղակալ։

—Բայց չըլլայ որ յետոյ իմ անունս գրէք հոն, յարեց Ոստիկանութեան պաշտօնէի տեղակալը, ընտանեբար և բարձրաձայն խնդալով։

—Ո՛չ, Աստուած մի արասցէ. դուք ամենապատուական հայրենակից մը և խիստ օգտակար պաշտօնեայ մ'էք։

—Միթէ կրնա՞մ հարցնել թէ ինչ խնդրոյ կը վերաբերի այն հրամանագիրը զոր ձեռք բերել կուզէք։

—Ո՛չ, կը խնդրեմ այդ կէտին վրայ բան մը մի հարցնէք. ինծի վերաբերեալ գաղտնիք մ'է այն։

—Շատ լաւ, ազնիւ բարեկամս. գաղտնիքնիդ ինչ որ է ձեզի պահեցէք. միայն թէ կը յուսայի որ անիկայ՝ հրամանատար Կօրտօնի առեւանգման խնդրոյն վերաբերեալ ըլլար, որուն համար հիմայ հաստատապէս կը հաւատամ որ ձենէ աւելի վարժ, աւելի խորագէտ, և աւելի յաջողակ գործակալ մը գտնելը անկարելի բան է, չըսեմ ձեզի հաւասարը գտնել։

—Մեծ պատիւ կընէք իմ անարժանութեանս, տէր իմ, և եթէ հրաման կուտաք, ալ ես ժամանակ չկորսնցնելով մեկնիմ։

Հետեւեալ օրը գործակալ Սմիթ, Ոստիկանութեան պաշտօնէի տեղակալին ձեռքէն կ'ընդունէր «Ձերբակալման բաց հրամանագիրը»։

ԺԲ.

ՆԵՐՔՆՈՒՂԻՆ ՄԷՋ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԸ

ԳԱՂՏՆԻՔ ՄԸ

Հրամանատար Կօրտօնի բանտարկութեան տասնեհինգերորդ գիշերն էր։

Ճոխ սեղանը աւարտելէ ետև, անուանի զինուորականը՝ ըստ սովորութեան գրասենեակին առջեւը նստած, գրել սկսաւ։

Ամերիկայի Անկախութեան Պատերազմի պատմութիւնն էր, զոր հրամանատարը խմբագրելու կ'զբաղէր. իր բանտարկութեան դառն ժամանակը անօգուտ չանցունելու, և զանոնք կարելի եղածին չափ հաճոյալի ընելու համար։

Երկրորդ ներքնուղին փոխադրուած օրէն ի վեր, մոքէն ամենեւին

անձնասպանութեան խորհուրդ մը չանցունելուն հաստատապէս հաւատք
գոյացած ըլլալով, անմիջապէս իր քովը խուլ և համր ու զինեալ պա-
հապան մը կեցնելու նախազգուշութեան ալ պէտք մը մնացած չէր արդէն։

Միայն թէ իր անձնական այն պէտքերն ու հաճոյքները հոգա-
լու և կատարելու համար, որոնք ներելի էին, դրանը դուրսի կողմը շա-
րունակ հսկող մը գտնուած ըլլալը կը հասկցուէր այն ոտնաձայնէն և գի-
նուց չխկոցէն, որ երբեմն երբեմն լսելի կրնար ըլլալ ներսէն։

Սա ևս աւելցնենք որ. Հրամանատար Կորտոնի ծառայութեան և
պահպանութեան կրկնակի պաշտօնին յատկացեալ աւազակը, թէպէտև
միշտ և անհրաժեշտ կերպիւ խուլ և համր կ'ըլլար, բայց այս խլութիւնը՝
հրամանատարին անվնաս հրամանները և բաղձանքները իմանալու համար
չէր, ինչպէս որ համրութիւնն ալ միայն անոր համար էր որ բանտարկ-
եալին արգիլեալ հարցմանց պատասխան տալու կարելիութիւն մը չմնայ։

Կորտոնին ամենէն աւելի ձանձրացնող բանը իր առանձնութիւնն էր։

Մէկը չկար որ խօսէր անոր հետ։

Աւազակաց գլխաւորը խոստացած էր իրեն որ այս երկրորդ արգելա-
րանին մէջ ԽՕՍՈՒՆ ընկեր մը ունենալիքը հաւանական էր։

Մանաւանդ որ այդ խօսուն ընկերին՝ ՀԱՃՈՅԱԼԻ մէկն ըլլալիքն ալ
իրեն աւետուած էր։

Սակայն ութն օր կ'ըլլար հրամանատարին այս երկրորդ ներքնուղին
փոխադրուիլը, և տակաւին սպասեալ խօսուն և հաճոյալի ընկերին ներ-
կայութենէն ստուեր մը իսկ չէր տեսնուած։

Վերջապէս, աւազակապետի մը ճշմարտախօսութեան ալ ո՛րչափ կըր-
նար վստահիլ։

Ուստի հրամանատար Կորտոն՝ իր բանտարկութեան ժամերը դիւ-
րատար և միանգամայն օգտակար ընելու խորհրդով «Ամերիկայի Անկա-
խութեան Պատերազմի» հեղինակութեան ապաւինած էր, ինչպէս Սէլ-
վիօ Բէլլիքօ՝ իր «Բանտք Իմ» հեղինակութեան։

Կալանաւորը՝ իր բանտարկութեան տասնեւհինգերորդ գիշերը՝ իր
հեղինակութեան այնպիսի մէկ կարեւոր կէտին հասած, և ա՛յն աստիճան
խորին կերպով զբաղած էր որ, ներքնուղւոյն՝ իր գտնուած սենեկի դը-
ռան մեղմիւ մը բացուիլը չէր իմացեր իսկ։

Բայց այն դուռը իրօք բացուած էր։

Մէկը մտած էր անկից ներս, և խիստ թեթեւ քայլերով, հրամանա-
տարին ետեւէն անոր մօտեցած էր։

Սովորական բանտապահներէն մին չէր անիկայ։

Հեղինակ կալանաւորը՝ խիստ կարեւոր կէտի մը վրայ իր յիշողու-
թիւնը ամփոփելու ձեւով ձեռքը ճակտին տարած միջոցին մէկէն ի մէկ

թեթեւ ճնշում մ'զգալով իր ուսին վրայ, արտորնօք գլուխը ետին
դարձուց։

Այս գլուխ դարձնելու շարժումը, աւելի բուռն և յուզեալ շարժ-
ման մը առաջնորդը պիտի ըլլար։

Հրամանատար Կորտոն, կայծակի մը արագութեամբ վեր ցատկեց իր
նստած աթոռին վրայէն և ոտքի ելաւ։

Կին մը կար իր դիմացը, սեւ վերարկուով ծածկուած, որուն ճեղ-
քերէն կը տեսնուէր մետաքսեայ ճերմակ շրջազգեստը։

Գեղանի և խիստ երիտասարդ էր այդ կինը։

Խիստ գեղանի, օրիորդ Մաթիլտի չափ գեղեցիկ և անկից աւելի երի-
տասարդուհի։

Հրամանատարը, այն աստիճան յանկարծակիի եկած էր, և անակն-
կալ կերպիւ մէկէն ի մէկ իր դէմը տեսած կինը այն աստիճան հրապու-
րիչ գեղեցկութիւն մը ունէր, որ իր տեղը գտնուողը և է մէկը այն-
պիսի խորհրդաւոր տեղ մը, այնպիսի խորհրդաւոր ժամու մը մէջ, և այն-
պիսի խորհրդաւոր պարագայից տակ, իսկոյն անոր ոտներուն խոնար-
հելէ ուրիշ բան մը չպիտի մտածէր։

Վերջապէս թատերական տեսարան մը անխուսափելի պիտի ըլլար։

Բայց օրիորդ Մաթիլտի սիրահարը, բոլորովին տարբեր մարդ մ'էր։

Զարմացաւ, այլայլեցաւ, և շփոթեցաւ։

Բայց ահա ամենքն այսչափ։

Դիւթուած չէր․․․։

Հաւատարիմ սիրահարը, իր սիրուհիէն զատ և ոչ մի կնոջ ոտնե-
րուն պիտի խոնարհէր, եթէ այն կինը, կանանց ամենէն գեղեցիկը, և
ամենէն աւելի պաշտելին իսկ ըլլար։

Գեղեցիկ այցելուհին, անշուշտ տարբեր կերպիւ մտածած ըլլալու էր։

Յուսացած գտնուելու էր թէ իր անակնկալ ներկայութիւնը ուրիշ
կերպ տպաւորութիւն մը պիտի ընէր հրամանատարին վրայ։

Տարակոյս չըլլալու էր որ կը զարմանար թէ Հնդկաստանի և Ամերի-
կայի դիւցազնը, ի՛նչպէս իր ոտից առջեւ ծնգան վրայ եկած չէր տես-
ներ տակաւին՝ անանկ հիանալի ժամու մը մէջ, հնգետասանօրեայ խիստ
բանտարկութեան մը ձանձրանալի միայնութենէ ետեւ։

Զարմանալի՛ բան։

Ինքը բանտարկեալէն աւելի յուզեալ կ'երեւէր։

Բայց հրամանատար Կորտոն, տարբեր պատճառներու կուտար այդ
յուզումը։

—Ներեցէք, պարո՛ն հրամանատար, ըսաւ գեղեցիկ մանկամարդու-
հին, հեւալէն գրեթէ շունչը կտրած, և վրայի սեւ վերարկուն մէկդի

նետելով, Մաթիլտի սիրահարին դէմը նստաւ ուրիշ աթոռի մը վրայ·

Յետոյ շարունակեց·

—Գիշերուան այս ժամուն ձեզի անհանգիստ ընելուս համար կը ցաւիմ· բայց ուրիշ ժամանակ չէի կրնար գալ·

—Ո՛հ, այդ այցելութիւններնուդ համար չէք գիտեր թէ որչա՛փ երախտապարտ եմ ձեզի, օրիորդ· բայց շատ խիստ կերպիւ կը պահպանուիմ հոս· ի՞նչպէս կրցաք ներս մտնել·

—Պահապաններնիդ կաշառեցի·

—Ուրեմն շատ հարուստ էք, օրիորդ· որովհետեւ քիչ գումարի գործ չէ այդ կաշառը·

—Ըսածնիդ ճիշդ է· ա՛յնչափ մեծ հարստութիւն մը ունիմ, որ ո և է գումար մը կրնայի վճարել ձեր խստապահանջ պահապանները կաշառելու համար։

—Բայց Տէ՛ր Աստուած, ի՛նչ ահագին գումար մը վճարած ըլլալու էք այնպիսի բան մը ձեռք բերելու համար, որուն ծայրը մահ կայ կաշառեալին·

—Այո՛, գիտեմ որ Ուիլին այդ բանին համար սպաննուեցաւ·

—Մեծանձնութիւններնուդ համար յանհուն երախտապարտ եմ ձեզի, օրիորդ· բայց շիտակը խօսելով, եթէ գիտնայի որ ձեր չճանչած մէկ մարդուն համար այդպիսի ահեղ զոհողութիւն մը պիտի ընէիք, հաւատացէք որ արգելք պիտի ըլլայի անոր·

—Ինչէ՞ն գիտէք թէ չեմ ճանչեր զձեզ·

—Ներեցէք, այդպիսի մեծ փառքի մը արժանացած ըլլալս չէի գիտեր·

—Կը յիշէ՞ք այն երեկոյթը որ անուանի հայրենասիրի մը կողմանէ ի պատիւ ձեզ տրուեցաւ, Ամերիկայի պատերազմէն վերադարձնուդ հետեւեալ գիշերը·

—Այո՛, կը յիշեմ այն փառաւոր երեկոյթը·

—Ուր ներկայ էին նաև բազմաթիւ կանայք·

—Միթէ դուք ալ հոն ներկա՞յ էիք, օրիորդ·

—Եւ Հնդկաստանի ու Ամերիկայի դիւցազնին վրայ զմայլողներէն մին·

Հրամանատար Կորտոն գլխով խոնարհութիւն մը ըրաւ վասն այն մեծարանաց խօսքին, որուն միշտ անարժան կը նկատէր ինքզինքը··· անշուշտ իր համեստութեան չափազանցութենէն·

—Շատ կը ցաւիմ, օրիորդ, որ այն բազմութեան մէջ և ուրախութեան ժամուն չկրցի նշմարել զձեզ· մանաւանդ որ զիս ձեզի ներկայացնելու պատիւն ընելու ալ մոռցած էին·

—Աւելի ճիշդը խօսեցէք, պարո՛ն հրամանատար·

—Ո՛հ, միթէ սո՞ւտ կը խօսիմ, օրիորդ·

—Քիչ մը, բայց այդ սուտերնիդ ներելի է·

—Կը խնդրեմ, բացատրեցէք ձեր միտքը·

—Ատիկայ դժուար բան մը չէ· մօքերնիդ և սրտերնիդ ա՛յնչափ ըզբաղած էր ուրիշ անձի մը վրայ, որ հոն ներկայ չգտնուելուն համար, բոլոր միւս ներկայները իրենց արժէքը կը կորսնցնէին ձեր քով·

—Բայց որո՞ւ համար կ'ըսէք·

—Որո՞ւ համար կ'ըսեմ· կ'աղաչեմ չհասկնալու մի՛ զարնէք·

—Ցիրաւի չեմ հասկնար··· շնորհ ըրէք··· լուսաւորելու զիս այս մասին·

—Օրիորդ Մաթիլտի համար է ըսածս, պարո՛ն հրամանատար··· հիմայ ալ ուրացէք ճշմարտութիւնը՝ եթէ կրնաք·

Զքնաղ այցելուհին Մաթիլտի անունը տուած ատեն, իր գեղեցիկ աչքերէն դուրս արձակուող նետերը հրամանատարին երեսին ուղղեց, տեսնելու համար թէ ի՛նչ տպաւորութիւն պիտի ընէր իր խօսքը անոր վրայ·

Արդարև, ահարկու զինուորը մէկէն ի մէկ ցնցուեցաւ իր սիրուհւոյն միայն անունը լսելով այդ գեղեցիկ կնոջ բերնէն, այնպիսի ցնցումով մը, որ չէր զգացած Հնդկաստանի և Ամերիկայի պատերազմական դաշտերուն վրայ, անգութ թնդանօթին գոռացած ատեն·

Բայց շուտով ինքզինքը բռնեց նորէն·

—Օրիորդ Մաթիլտի սիրահարած ըլլալս ճիշդ է, օրիորդ, և այնչափ զարմանալու բան մը չկայ աչքերուս այն գեղեցիկ անձը փնտռելուն ա՛յնպիսի հանդիսաւոր համախմբման մը մէջ, որ կրկին անգամ հայրենիքս վերադարձած ատենս տեղի կ'ունենար ի պատիւ իմ անարժանաւորութեանս·

—Բայց այդ գեղեցիկ անձը, զոր ամեն տեղ կը փնտռէք և երբէք չէք կրնար տեսնել զինքը, և որուն յիմարի մը պէս սիրահարած էք, և որուն համար այնչափ տագնապներ քաշեցիք, անխղճաբար մոռնած է զձեզ, և հիմայ ուրիշները աւելի կը հոգան ձեզ, այն ուրիշները, որոց վրայ ակնարկ մը իսկ նետելու չէիք հաճած·

—Օրիորդ Մաթիլտ մոռնա՞ծ է զիս, կ'ըսէք·

—Ինչպէս որ օր մը անշուշտ պիտի ընէր իրեն պէս բախտախնդիր դերասանուհի մը, սկիզբը անծանօթ հրապարակային ցլամարտուհի մը·

—Ո՛հ, զգուշացէք, օրիորդ·

—Խե՛ղճ մարդ· դուք՝ որ իշխանուհւոյ մը արժանի դիւցազն մ'էք, կը տեսնեմ որ այս մատնութեան յայտնութենէն ետեւ իսկ տակաւին խորին կերպիւ կ'զգաք բախտախնդիր հրապարակուհւոյ մը համար·

—Բայց հաստատեցէք իր մտմնութիւնը։

—Հիմայ ուրիշ մէկը կը սիրէ այն անարժան սիրուհինիդ, և քիչ ատենէն կ'ամուսնանայ անոր հետ, թողլով որ իր նախկին սիրահարը, անծանօթ ներքնուղիի մը մէջ վերջացնէ իր թանկագին կեանքը, այն կեանքը որ հայրենեաց այնչափ օգտակար եղած է, և Մաթիլտի պէս սպասուհիներ միայն ունենալու արժանի։

Այս անգութ յայտնութեան վրայ հրամանատար Կորտօնի երեսը մոխիրի գոյն առաւ· սակայն տակաւին իր հանդարտութիւնը չկորսնցնելու կեղծ ճգամբ փորձ մը ևս կ'ընէր խօսելու։

—Բայց օրի՛որդ, ո՞վ ըսաւ ձեզի թէ օրիորդ Մաթիլտ իմ սիրուհիս է կամ իմ նշանածս· երբէք իմ երեսս իսկ տեսած չէ դեռ, թէպէտև իրաւ է որ ես յիմարի մը պէս սիրահարած եմ իրեն, բայց ինքը բոլորովին ազատ մէկն է, և ո՛չ մի կերպ խոստումով ինձ հետ կապուած· և այսպիսի պարագայի մը մէջ, հազարաւոր Մաթիլտներ ազատ են իրենց սրտերնուն ուզած մարդոց հետ սիրահարելու և անոնց հետ ամուսնանալու։

—Չէի կարծեր որ հիանալի զօրավար մը ըլլալէ ետև, այս աստիճան փիլիսոփայ մ'ալ ըլլայիք։

—Սակայն արդարութիւնը այս է, օրիորդ· միայն եթէ կը հաճիք՝ ըսէք ինձ թէ ո՞վ է օրիորդ Մաթիլտի ներկայ սիրահարը, և իր ապագայ ամուսինը։

—Ո՛հ, հիմայ կը տեսնեմ որ վերջապէս կարեւորութիւն տալերնիդ կը խոստովանիք այն անարգ մտմնութեան, որ ձեր աղախինն ըլլալու իսկ անարժան՝ վատ աղջկան մը կողմանէ կը գործուի ձեզի դէմ։

—Բայց ըսէք, կաղաչեմ, այն մարդուն անունը։

—Նախ պէտք է ապահով ըլլամ թէ ամբողջ քաջասրտութիւններնիդ կը պահէք այս վայրկենին։

—Ապահով եղիք այդ մասին, օրիորդ։

—Ուրեմն մտիկ ըրէք, պարոն հրամանատար, այն նոր մարդը, նոր սիրահարը, Մաթիլտի ապագայ ամուսինը... և ձեր հակառակորդը...

—Ըսէք ո՞վ է։

—Հէնրի Ցայրպրանտն է։

—Հէնրի Ցայրպրա՞նտը...

—Այո՛, պարոն հրամանատար, որ ձեզ առևանգել և այս անյայտ տեղը բանտարկել տուած է, ասպարէզը ազատ գտնելու համար։

—Եւ որ կըսէք թէ պիտի ամուսնանայ օրիորդ Մաթիլտի հետ։

—Գրեթէ մէկ շաբաթէն։

Հրամանատար Կորտօն, հակառակ իր աշխարհածանօթ քաջասրտութեան, հակառակ իր համբաւեալ պաղարիւնութեան, և հակառակ քիչ մը առաջ առ գեղեցիկ կինն ըրած փիլիսոփայական արդարադատութեան, այնպիսի սարսուռ մը զգացած էր, որ տակի աթոռն իսկ սաստկապէս կը դողար։

Բայց մեծ զինուորականի մը համար այս տեսակ տկարութեան զգացմունք՝ երկարատեւ չէին կրնար ըլլալ· թէպէտեւ նորատի կինը կը զարմանար այս տարօրինակ երեւոյթին վրայ։

Հրամանատարը նորէն իր պաղարիւնութիւնը բոլորովին գտնելով, հարցուց։

—Բայց օրիորդ, կաղաչեմ ըսէք, ի՞նչ նպատակ ունէիք որ այս լուրերը ինձ հաղորդելու համար ահագին գումար մը տալով պահապանս կաշառեցիք, և գիշերուան այս ժամուն զիս ձեր ներկայութեամբը պատուելու խոնարհեցաք։

—Ձեզ ազատելու համար, պարոն հրամանատար։

—Բանտարկութենէ՞ս։

—Թէ բանտարկութենէ և թէ մահուանէ։

—Մահուանէ՞ կըսէք· ուրեմն զիս պիտի սպաննեն։

—Ճիշդ այն վայրկենին երբ զձեզ մտնող սիրուհինիդ, տիկին Ցայրպրանտ պիտի ըլլայ։

—Բայց ե՞րբ պիտի ազատէք զիս· ա՞յս գիշեր։

—Ո՛հ, վայրկեան մը առաջ զձեզ այս քստմնելի արգելարանէն և չարաչար սպանումէ մը ազատելու համար կեանքս անգամ կուտայի· բայց նախապատրաստութիւնք պէտք են, որոնք շաբաթ մը հազիւ կրնան լրանալ։

—Եթէ շաբաթ մը առաջ զիս սպաննել ուզեն։

—Այս գիշերուան պահապաննիդ լաւ կաշառած եմ, պարոն հրամանատար, և եթէ ձեր սպանման ժամանակի որոշումը փոխուի, ամեն բան իսկոյն պիտի իմացնէ ինձ· իսկ գալով գալ շաբթու այս գիշերուան պահպանութեան, կարգը դարձեալ իրը պիտի ըլլայ, և այն ատեն ամեն բան ապահովապէս պիտի յաջողի։

—Կենացս մինչև վերջը երախտապարտ պիտի մնամ ձեզ, օրի՛որդ· բայց քանի որ արգելարանիս տեղը, զիս առևանգող աւազակաց խումբը, և առևանգել տուող Հէնրի Ցայրպրանտը գիտէք, ինչո՞ւ համար Ոստիկանութեան չէք իմացներ· ամենէն ապահով միջոցը այն չէ՞ զիս ազատելու և թշնամիներս շախջախելու համար։

—Ո՛հ, պարոն հրամանատար, չէք գիտեր թէ ձեր թշնամիները ո՛րչափ զօրաւոր և ո՛րչափ հաստատամիտ մարդեր են· պատճառներ ունիմ հաւատալու որ կառավարութեան ձեռօք ազատելնէդ ետև ալ անշուշտ

պիտի սպաննուիք, և ձեր կեանքը ինձ համար շատ թանկագին բան է։
—Ատոր համար երջանիկ կը համարիմ ինքզինքս, օրիորդ. և արդէն
խսկ իմ վրայ ունեցած համակրութիւններնուդ ամենամեծ մէկ ապա-
ցոյցը ցուցած չէ՞ք, ահագին կաշառ մը վճարելով և գիշեր ատեն գլխ
այցելելու հաճելովնիդ։
—Շատ ուրախ եմ որ այդպէս կը խորհիք պարոն հրամանատար։
—Բայց այս արտաքոյ կարգի զոհողութիւններնուդ բուն շարժառիթը
չըսիք ինձ տակաւին։
Գեղեցիկ մանկամարդուհին իր չքնաղ գլուխը վար կախեց, և իբրև
թէ ինչ պատասխանելու համար խորհուրդ ուզելու ձեւով մը, իր ճեր-
մակ չըջազգեստին կուրծքի ժապաւէնները ոլորել սկսաւ։
Բաւական պերճախօս ձեռնարկ մ'էր ասիկայ, այցելութեան և ա-
հագին զոհողութեան մը բուն գաղտնիքը խոստովանելու։
Սակայն հրամանատարը չհասկնալու զարկաւ։
կամ թէ օրիորդ Մաթիլտին ուրիշի մը հետ սիրահարած և ամուսնա-
նալու վրայ եղած խնդրոյն ծանրութեանը հետ այնչափ մտազբաղ կը գըտ-
նուէր, որ այն վայրկեանին՝ գրեթէ անոր չափ գեղեցիկ և անշուշտ անկից
աւելի երիտասարդուհի ուրիշ կնոջ մը՝ իրեն համար այնչափ նպաստաւոր
դիրքին վրայ չկրցաւ խորհիլ իսկ։
Դիրք մը՝ որ պարզապէս արդէն սիրոյ յայտարարութեան յանգելու
պէս բան մ'էր։
Գեղեցիկ մանկամարդուհին հասկցաւ որ եթէ հրամանատարին երե-
սը չտեսնելու այդ գլխիկոր դիրքին մէջ շարունակէր, անոր հետեւու-
թիւնը պիտի ըլլար, յաւիտենական լռութիւն մը։
Ուստի իր գլուխը նորէն վեր առաւ։
Դարձեալ զօրավարին երեսը նայեցաւ այնպիսի դիւթիչ նայուածքով
մը, որուն ջախջախիչ ազդեցութեան գաղտնիքը միայն կիները գիտեն,
երբ խնդիրը՝ մարդ մը իրենց առջեւը խոնարհեցնելու մեծ արհեստին
վրայ է։
Վերջապէս այն քաջասիրտ զօրականը, որ երբեք չէր ցնցուած մա-
հատու գնդաց առջեւ, այս անգամ ցնցուեցաւ, գրեթէ տակաւին տղայ
մը եղող այդ չքնաղ երիտասարդուհւոյն այն ջախջախիչ նայուածքէն։
Մինչև իսկ աստիճան մը յուզուեցաւ ալ, և քիչ մը դողդոջուն
ձայնիւ իր հարցումը նորէն կրկնեց։
—Վերջապէս կը յուսամ թէ պիտի հաճիք պատասխանել հարցմանս։
—Ո՞ր հարցումներնուդ։
—Իմ վրայ այս աստիճան հոգատարութիւն ցուցնելու բուն շարժա-
ռիթներնուդ հարցմանս։

—Ո՜հ, կը յուսայի թէ արդէն հասկցած ըլլայիք զայն, պարո՛ն հրա-
մանատար։
—Բայց բացայայտ կերպիւ ըսէք զայն, կ'աղաչեմ։
—Մանկամարդ օրիորդի մը համար բաւական ծանր խնդիր մ'է այդ-
սակայն։
—Մի՞թէ մինչև հիմայ ձեր ըրած զոհողութիւններէն աւելի ծանր
կրնա՞յ ըլլալ այն, օրի՛որդ։
—Այո՛, պարոն հրամանատար, աւելի ծանր է այն։
—Տէ՛ր Աստուած. միթէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ։
—Ա՜հ, վերջապէս ըսել պիտի տաք զայն։
—Որուն համար կը պաղատիմ ձեզի։
—Ա՜հ, եթէ անպատճառ բացայայտ կերպիւ ըսելու եմ զայն, պիտի
ըսեմ...
—Բայց դարձեալ լռեցիք, օրիորդ։
—Պիտի ըսեմ զայն... այո՛ պիտի ըսեմ... որչափ ալ ծանր խոստո-
վանութիւն մը եղած ըլլայ այն... կը սիրեմ ձեզ, պարոն հրամանատար։
—Զիս կը սիրէ՛ք, դուք որ այսչափ գեղեցիկ, այսչափ հարուստ,
այսչափ երիտասարդուհի, և գուցէ խիստ բարձր ընտանիքէ մէկն էք,
միթէ կրնա՞ք սիրել ինձ պէս աղքատ և քառասնամեայ զինուորական մը,
որ արդէն ուրիշի մը սիրահարած է։
—Եւ որն որ զձեզ չարաչար մատնելու չափ վատ արարած մը ըլլա-
լը ապացուցած է. պարո՛ն հրամանատար, զձեզ սիրելուս անխոհեմ յայ-
տարարութիւնն ըրած ատենս, գոնէ սա մխիթարութիւնն ունիմ որ
դուք ալ ինձ պէս յուզեալ վիճակի մը մէջ գտնուած ըլլալնիդ մատնե-
ցիք ձեր ձայնին դողալովը. ասկից բարեբա՞խտ թէ չարաբախտ հետեւու-
թիւն մը պիտի ելլայ ինձ համար, ատիկայ չեմ կրնար գիտնալ. միայն սա
բանին կատարելապէս համոզուած ըլլալս գիտեմ որ, առաջին անգամ
զձեզ այն երեկոյթին տեսած ատենս, հասկցայ որ առանց ձեզի ապրելս
անկարելի պիտի ըլլար. ահա համառօտակի այսչափը կըսեմ ձեզ, բայց
երբ իմացայ թէ ձեր սիրտը արդէն կապուած էր «ուրիշի մը», թէպէտև
այդ ուրիշը հասարակ հրապարակուհի մը, ծնունդը և ընտանիքը ան-
յայտ մէկը, և ձեր բարձր համբաւին և անուան բոլորովին անարժան ա-
րարած մը եղած ըլլար, այն ատեն կըսեմ, զգացի որ անյոյս ապրելու և
վրաս լալու մէկը չունենալով մեռնելու համար ծնած էի։
—Բայց, օրի՛որդ...
—Կաղաչեմ, թողէք որ խօսքս ամբողջացնեմ։ Ահա այսպէս խորին
յուսահատութեան մատնուած միջոցիս էր որ տեղեկացայ թէ, բոլորովին
անարժանաբար ձեր սրտին տիրող վատ արարածը, ձեր սէրը կը մատնէ՛ր,

և ձեզի պէս մեծանուն անձ մը կը զոհէր Հէնրի Ֆայրպրանտի պէս անարգ մարդու մը և ձեր թշնամւոյն միլիոններուն։ Այն ատեն՝ վրանիդ ունեցած անմահ սէրս նորէն բորբոքեցաւ. ըսի ինքզինքիս թէ միթէ ես ալ այն մատնիչ ցլամարտուհւոյն չափ գեղեցիկ և անկից աւելի երիտասարդուհի չէի՞ կրնար երեւիլ ձեր աչքին. շողոքորթեցի ինքզինքս և վերըստին յուսալ սկսայ. բայց առաջին բանն էր զձեզ բանտարկութենէ և անձերնիդ որոշ մահէ մը ազատելը. եթէ դուք մեռնէիք, անկարելի էր որ ես ալ վայրկեան մը աւելի ապրէի ձեր վրայ։ Բայց ձեր թշնամիները, երդուեալ մարդեր էին. անոնցմէ մէկը լոկ մատնութեան կասկածանօք չարաչար սպաննուած էր։ Այսու ամենայնիւ, իմ մեծագումար հարստութիւնս, որ առանց ձեզի ամենեւին արժէք մը չունէր ինծի համար, պիտի կրնար ամենէն մեծ դժուարութեանց յաղթել։ Ոսկին ամենակարող է. վերջապէս կրցայ գտնել և կաշառել ձեր պահապաններէն մին, որ բացարձակապէս խոստովանեցաւ ինծի թէ մահերնիդ հաստատապէս որոշուած էր, որովհետեւ ձեր վատ սիրուհին և իրեն արժանի եղող Հէնրի Ֆայրպրանտ անդառնալի կերպիւ այսպէս վճռած էին։ Իրենք սուրբ սեղանին առջեւ իրենց անարգ ձեռները իրարու միացուցած վայրկենին, դուք ալ անխղճաբար պիտի մորթուէիք այս ստորերկրեայ անծանօթ նկուղին մէջ։ Բայց կաշառեալ պահապանը միմիայն մէկ պայմանով մը կը զիջանէր ինծի գործակից գտնուելու։

—Ի՞նչ պայմանաւ։

—Այն պայմանաւ որ գիշեր ատեն ծածկաբար ձեր փախուստը ի գործ պիտի դրուէր. Կրէյվզընտ յատուկ նաւ մը պիտի սպասէր, որ անմիջապէս ձեզի ընդունելով ճամբայ պիտի ելնէր Ամերիկա երթալու համար, և ինչպէս ես՝ նոյնպէս և ինքը ձեզի պիտի ընկերակցէր՝ թշնամեաց ահարկու վրէժխնդրութենէն ազատելու համար։

—Սակայն, օրիո՛րդ։

—Ո՛հ, դարձեալ կ'աղաչեմ, խօսքս մի՛ ընդմիջէք. արդէն տեսակցութիւննիս բաւական երկարեցաւ. Թէպէտև մեծ հաճոյք կը պատճառէ ինծի ատիկայ, բայց կրնայ ըլլալ որ լրտեսողներ գտնուին և գործին վերջը աւելի դէշ ըլլայ։ Արդէն շատ բան չունիմ աւելցնելիք. թոյլ տուէք որ ազատօրէն ըսեմ անոնք ալ։ Տակաւին շաբաթ մը ժամանակ ունինք խորհելու. լաւ մտածեցէք այս բաներուն վրայ, երբ այդ միջոցին ես ալ կ'աշխատիմ պէտք եղած պատրաստութիւններն ապահովապէս ի գլուխ հանելու։ Ճիշդ գալ շաբթու այս գիշեր, պահպանութեան կարգը՝ կաշառեալ աւազակինն է։ Անձայն և առանց հետք մը թողելու պիտի մեկնինք այս անիծեալ վայրէն. գիշերանց Կրէյվզընտ պիտի երթանք, ես ինքս այր մարդու զգեստով. հոն պատրաստ գտնուելիք նաւը զմեզ ուղ-

ղակի Ամերիկայ պիտի տանի, Ամերիկայի ո՛ր կողմը որ կ'ուզէք. իմ փառքս պիտի ըլլայ ձեզի պէս մեծանուն զինուորականի մը կեանքը՝ աւազակներու դանակէն ազատելս։ Իսկ իմ ամենամեծ երջանկութիւնս պիտի ըլլայ ձեր եթէ ոչ կինը՝ գոնէ քոյրը, գոնէ աղախինը, գոնէ սպասուհին ըլլալս...

Երեսները վարդի պէս կարմրելովը աւելի ևս գեղեցկացած անծանօթուհին այս խօսքերը վերջացնելէ ետև ոտքի ելաւ և իր դողդոջուն ձեռքը հրամանատարին երկնցուց, որ սակայն առանց համբուրելու այդ փափուկ և ձիւնի պէս ճերմակ ձեռքը, միայն յուզմամբ զանի սեղմելով գոհ եղաւ։

—Լաւ մտքերնիդ պահեցէք գալ շաբթու այս գիշերը, յաւելցուց մանկամարդ այցելուհին ալ յուզեալ ձայնիւ մը՝ դէպ ի ներքնուղւոյն դուռը յառաջացած ատեն, և ապշեալ հրամանատարը նորէն առանձին թողլով անյայտ եղաւ։

ԺԹ.

ԱՒԱԶԱԿԱՑ ՈՐՋԸ

Դարձեալ Ուիլերմ Հարթընի տունն ենք։

Գիշեր ատեն է, այսինքն Ոստիկանութեան պաշտօնէից ամենէն տաղնապալի և չարագործաց ամենէն գործունեայ ժամանակը։

Բայց կանուխ է։

Ուիլերմ Հարթըն տակաւին չէ գոցած իր գինետունը և տուն չէ վերադարձած։

Մտնենք ծերունի Նիկօին պառկած սենեակը։

Իր՝ Ֆայրպրանտի հետ ունեցած մենամարտութեան վրայ երկու շաբաթներ անցած են։

Եթէ պարզապէս գիւղ մը դարձած վայրկենին՝ Նախախնամութիւնը իր պառկած տեղէն չանցունէր այն մարդը, որուն կեանքն ազատած էր Պարչելոնայի մէջ, հիմայ փոխանակ Ուիլերմ Հարթընի տունը գտնուած ըլլալու, գերեզմանին մէջ արդէն փտած վիճակ մը պիտի ունենար։

Փառք Պարչելոնայի ազատեալին վիրաբուժական փորձառութեան և Ոստիկանութեան բժշկին ճարտարութեանը՝ շաբաթ մը չանցած, Նիկօ՝ մահուան վտանգը բոլորովին անցունելէ ի զատ, նաև ապաքինութեան ճամբուն մէջ մտած էր ապահով կերպիւ։

Միայն սաստիկ ջերմը բաւական յոգնեցուցած էր թէ ծերունի վիրաւորեալը, թէ Ուիլերմ Հարթընը, և թէ պարոն բժիշկը։

Բայց ահա ամենքը այսչափ էին։

Հիմայ ջրմը բոլորովին անցած, և այն վէրքն ալ բոլորովին գոցուած է, որ թէպէտև կենսական գործարաններուն վնասած չէր բարեբախտաբար, բայց անոր մարած միջոցին կրնար կատարելապէս մահացու ըլլալ՝ արեան կորստեան շարունակութեամբը։

Հիմայ իւր պառկած սենեակը մտած ատեննիս, անկողնոյն մէջ ազատօրէն նստած է։

Թէպէտև երեսին գոյնը տակաւին հիւանդի գոյն է, բայց իւր ընդհանուր վիճակը այնչափ բարւոքած է, որ եթէ ուզէ, դուրս ալ կրնայ ելնել։

Իւր անմիջապէս քովը կը գտնուի օրիորդ Մաթիլտ, որ սոսկալի մենամարտութեան գիշերէն ի վեր երբէք բաժնուած չէ իւր ազնիւ պաշտպանին քովէն, և հիմայ անոր երեսը նայելով շարունակ կը ժպտի։

Հոն են նաև Ուիլեըմ Հարթընի մօրաքոյրը և Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալ պարոն Սմիթ, որ հիւանդին դիմացը աթոռի մը վրայ նըստած է։

Խօսակցութեան նիւթն է հրամանատար Կորտօնի անյայտ ըլլալուն խնդիրը։

Պարոն Սմիթի խօսքերը յուսահատական են։

Ապահով է որ վերջապէս պիտի գտնէ թէ՛ հրամանատարը և թէ՛ զանի առևանգող աւազակները։

Վա՜յ այն ատեն Հէնրի Ֆայրպրանտի։

Օրիորդ Մաթիլտ, թէպէտև ժամանակ ժամանակ կը հառաչէ, այլ միշտ շուտով կը գտնէ իւր բնական զուարթութիւնը։

Որովհետև կատարեալ հաւատք ունի Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալին մտաւորական կարողութեանը, գործունէութեանը և ողջմըտութեանը վրայ։

Իսկ ծերունին Նիկօ՝ միշտ կը յուսայ որ վերջին յաղթութեան վայրկենի փառքը միայն Սմիթի չկերցնելով, ինքն ալ իւր արդար բաժինը պիտի ունենայ անոր մէջ։

Խօսակցութեան ամենէն տաք միջոցին է որ դէպք մը՝ յանկարծական լռութեան կը դատապարտէ թէ՛ խօսողները և թէ՛ ունկնդիրները։

Իրենց անանկ եկած էր որ փողոցին դուռը մեղմիւ մը զարնուած էր։

Սխալած չէին։

Մի և նոյն ձայնը կրկին անգամ լսուեցաւ։

Այս անգամ տարակոյս չկար։

Սմիթի հրամանաւ, Հարթընի մօրաքոյրը իսկոյն տեղէն ցատկելով ա՛նպէսի դիւրաշարժութեամբ մը՝ որ կրնար դեռատի ուսանողուհւոյ մը

իսկ մեծ պատիւ բերել, ծանօթ փոքրիկ պատուհանէն նայելու վազեց։

Մէկ մ՛ալ փողոցի դրան բացուելուն խուլ ձայնը առնուեցաւ։ Թէպէտև Հարթընի մօրաքրոջ փողոցի դուռը բանալու ալ հրաման տըրուած չէր։

Երբ պարոն Սմիթ ոտքի կ՚ելնէր գործին գաղտնիքը հասկնալու համար, սենեկին դռնէն յանկարծակի մարդ մը ներս մտաւ։

—Ո՜հ, դո՞ւք էք եղեր, պարոն Հօլմս, ըսաւ գործակալ Սմիթ ժըպտելով և ձեռքը այն նորեկին երկնցնելով։

—Այո՛, ես եմ, տէ՛ր իմ, բայց կը խնդրեմ, կորսնցնելու ժամանակ չկայ՝ իսկոյն պահականոցը գալ հաճեցէք։

—Ի՞նչ։ Նոր բա՞ն մը կայ։

—«Հիւանդը լաւ վիճակի մէջ է» եղեր։

—Ո՛հ, հասկցայ. շատ բարեբախտ լուր է այդ. քալեցէք երթանք։

Երկու գաղտնի գործակալք, կայծակի շուտութեամբ մեկնեցան Հարթընի տունէն, խորին զարմացման և քիչ մ՛ալ մտատանջութեան մէջ թողելով ծերունի Նիկօն, գեղեցիկ Մաթիլտը, և մօրաքոյր պառաւուհին, որ բաւական ժամանակ շարունակեց խորհրդաւոր կերպիւ իւր եօթանասնամեայ պատկառելի գլուխը երերցնելը, և ժամանակ ժամանակ, «աստր տակը ծանր բան մը կայ» մրմնջելը։

Կէս ժամ յետոյ Մունլայթ անուն գինետան դռնէն ներս կը մըտնէր նորեկ ճամբորդ մը, որուն կը հետևէր անծանօթ բեռնակիր մը, մէկ ձեռքը՝ ճամբորդութեան ծանր և խոշոր պայուսակ մը, և միւս ձեռքը՝ ծովային ճանապարհորդներու յատուկ բրդեայ վերարկու մը և թղթէ մէջ փաթթուած աժոցին ծրար մը բռնած։ Ճամբորդը՝ պարապ աթոռի մը վրայ նետուելէն, և պայուսակը, վերարկուն ու ծրարը՝ իւր ետևի նստարանին վրայ տեղաւորելէ ետև, քսակը հանեց ու բեռնակրին վարձքը տալով զանի ճամբեց։

Գինեպանի օգնականը՝ հետաքրքիրն հուքս անմիջապէս նոր եկող մարդուն քով վազելով հարցուց թէ ի՞նչ ըմպելի կուզէր։

Գինի էր մարդուն ուզածը։

Ինչ որ սովորաբար կը փափաքին խմել նորեկ ճամբորդները։

Երբ ճամբորդին ուզածը բերուեցաւ և անոր համը անգամ մը փորձուեցաւ, մարդը իւր գրպանէն գունաւոր թաշկինակ մը հանեց, և անգամ մը ճակատը սրբելէ ետև.

—Անուննիդ ի՞նչ է, հարցուց գինեպանի օգնականին՝ զօրաւոր ձայնով մը որ կրնար ներկայից շատերուն լսելի ըլլալ։

—Հուքս ծառանիդ, պատասխանեց օգնականը, իւր պաշտօնին յատուկ մարդահաճոյութեան քիչ մը չափազանց ձևով։

—Լա՛ւ, պարո՛ն Հուքս, ձենէ մեծ ծառայութիւն մը պիտի խնդրեմ։

—Հրամմեցէք, տէր իմ։

—Այս գիշերէն սկսեալ քիչ շատ վայելուչ և պատուաւոր տեղ մը կուզեմ, հոն հաստատուելու համար։

—Խիստ լաւ, պարո՛ն, ատկէց աւելի դիւրին բան չկայ․ ճիշդ հոս տեղ կը գտնուի պարկեշտ քաղաքացի մը, որուն արհեստն է Նորեկ Ճամբորդներու համար հանգիստ բնակավայրեր գտնել։

—Միթէ հիմայ հո՞ս կը գտնուի այդ պարոնը։

—Այո՛, ճիշդ ձեր դիմացի անկիւնը նստող անձն է ան, ըսաւ Հուքս իւր ետին դառնալով և աչքովը այն ըսած անկիւնը ցուցնելով մարդ մը, որ վայելչապէս հագուած մէկն էր և այդ միջոցին իւր քովի ընկերոջը հետ կը խօսակցէր։

Նշանակուած մարդն ալ կամ պատահմամբ և կամ հետաքրքրութեամբ մի և նոյն ատեն իրենց նայելու վրայ ըլլալով, հասկցաւ թէ իրեն վրայ կը խօսուի։

—Ուրեմն գաւաթ մ'ալ բերէք, և հաճեցէք այն պարոնին իմացնելու որ իրեն հետ տեսակցիլ կը փափաքիմ, ըսաւ ճամբորդը նորէն։

Իսկոյն երկրորդ գաւաթն ալ բերուեցաւ, և տասը վայրկեան չանցած, Նորեկ Ճանբորդներու հանգիստ բնակարաններ հայթհայթող բարեձեւ հագուստով պարոնը՝ օտարականին քով կը գտնուէր։

—Ձեզի յարմար վայելուչ բնակարան մը կ'ուզէք եղեր, այնպէս չէ՞, պարո՛ն։

—Այո՛, և ինչպէս որ պարոն Հուքս ապահովցուց զիս, կը յուսամ թէ այս մասին կրնամ ձեզի վստահիլ։

—Շատ դիւրին բան է այդ․ բայց ներեցէք հարցմանս, քանինո՞ց բան կ'ուզէք։

—Գնոյն համար հոգ չէ․ բաւական է որ հանգիստ տեղ մ'ըլլայ։

—Մօտերը տեղ մը կայ, որ թէպէտև քիչ մը սուղիկ է, բայց ապահով կերպիւ վստահ եմ որ պիտի հաւնիք․ մէջէ մէջ երկու սենեակ, անցու դարձը չափաւոր փողոց, լաւ շտկուած պարտէզ մը․ բոլորովին զատ յարկ, լաւ խոհարար, վարժ սպասուհի, և խիստ կրթեալ վայելչագեղ ու տակաւին երիտասարդուհի տան տիկին մը, ևայլն։

—Գէշ չէ, ճաշակիս կը յարմարին ատոնք։

—Ե՞րբ կ'ուզէք տեսնել այդ բնակարանը։

—Ճիշդ հիմայ, եթէ կը հաճիք․

—Հարցում մ'ալ՝ եթէ կը ներէք։

—Հրամմեցէք։

—Ո՞ւրկէ եկած էք։

—Աւստրալիայէն։

—Օ՛, բաւական հեռու տեղէ կ'ուգաք, և ծովը բաւական յոգնեցուցած ըլլալու է ձեզի։

—Ո՛հ, ատոր խօսքը մի ընէք․ բաւական տառապանք քաշեցի ճամբան, հինգ անգամ փոթորիկ։

—Կը հասկնամ, պարո՛ն, կը հասկնամ․ այդ անիծեալ Աւստրալիոյ ճամբորդութիւնը ես ալ ըրած եմ անգամ մը․ բայց հոգ մի ընէք, ձեզի առաջարկած բնակարանս այնչափ վայելուչ և այնչափ հանգիստ պիտի գտնէք, որ բոլոր անցեալը մոռցնել պիտի տայ ձեզի։

—Այնպէս կը յուսամ։

—Ուստի մեկնինք, եթէ կը հաճիք։

Երկուքը մէկանց ոտքի ելան։

Ըմպելեաց գինը վճարեցաւ, հանդերձ գոհացուցիչ պարգեւօք առ հետաքրքիր օգնականն՝ պարոն Հուքս։

Իսկ պայուսակը, վերարկուն և ծրարը առժամեայ կերպիւ իւր պահպանութեանը կը թողուէին։

Շատ մը օձապտոյտ փողոցներէ անցնելէ ետեւ, մութ տեղը դրան մը առջին կեցան ճամբորդը և իւր առաջնորդը։

Դուռը բացուեցաւ, պատուհանէ մը գլուխ մը դուրս երկնցաւ, և վայրկեան մը վերջը երկուքն ալ ներսն էին։

Նորեկ Ճամբորդներու հանգիստ և վայելուչ բնակարաններ հայթհայթող պարոնը գրպանէն հանած անծանօթ բանով մը լոյս վառեց։

Ճամբորդը քիչ մը զարմացաւ այդ տան վարի յարկին նոր լուսաւորուած տեսարանը դիտելով, որ երբէք չէր համաձայներ իւր առաջնորդին քիչ մը առաջ գովելով բերանը վրայ չեկած հանդստաւէտ բնակարանի պատկերին։

Առաջնորդը կամ միջնորդը հասկցած ըլլալու էր այդ քիչ մը կոշտ տեսարանին իւր ընկերոջը վրայ ըրած անհաճոյ տպաւորութիւնը։

Սակայն բան մը չըսաւ, այլ անոր առջեւը իյնալով, տանը խորերը ընդարձակ սենեակ մը առաջնորդեց զանի։

Այս սենեակը՝ հակառակ իւր ընդարձակութեան, ընդամենը միակ պատուհան մը ունէր, անշուշտ պարտէզին վրայ նայող․ բայց այդ պատուհանն ալ տախտակէ փեղկով մը դրսէն գոցուած ըլլալուն, ամենեւին բան մը չէր տեսնուեր։

Այսու ամենայնիւ, այս քիչ մը կասկածելի երեւոյթներուն դէմ տակաւին ճամբորդը ամենեւին դիտողութիւն մը չէր ըներ։

Առաջնորդը այդ սենեկին մէջ աթոռի մը վրայ բազմեցաւ՝ տանտիրոջ վեհութեամբ։

Աթոռին առջեւը սեղան մը կար։

Ջեռքի աշտանակը այդ սեղանին վրայ դրաւ։

Սեղանին միւս կողմն ալ ուրիշ աթոռ մը կը գտնուէր։

Առաջնորդն հրամցուց ճամբորդ պարոնը որ այն պարապ աթոռին վրայ նստի։

Այս վերջինը՝ քիչ մը կասկածանաց երեւոյթով նստելէ, և անգամ մը աչքը այդ կէս վայրենի տեսքով սենեկին չորս կողմը պտըտցնելէ ետեւ, վերջապէս քմծիծաղով մը իր ընկերոջ երեսը նայելով,

—Կը յուսամ որ ինձ առաջարկած բնակարաննիդ այս չէ, ըսաւ։

—ինչպէս նաև մեր խաղացած զաւեշտին բուն նպատակը, պատասխանեց ճամբորդներու բնակարան հայթհայթող մարդը՝ հիանալի հանդարտութեամբ։

—Ի՞նչպէս զաւեշտ․ կը խնդրեմ, մտքերնիդ բացատրեցէք։

—Չի՞ս ճանչցի՞ք, պարո՛ն։

—Տակաւին այս երեկոյ կը տեսնեմ ձեր դէմքը, առանց անուննիդ իսկ գիտնալու։

—Բայց վերջապէս անուն մը տուած են ինձ համար ձեզի, և վերջապէս յուսալ կարծեցիք թէ այս անգամ Թիւ «Հարիւր Մէկ»ը ձերբակալելու պիտի յաջողէիք։

—Թիւ «Հարիւր Մէկ»ը․ բայց ո՞վ է այդ մարդը։

—Ծիշդ ձեր դէմը այս վայրկեանիս ձեզի հետ խօսելու պատիւն ունեցող ծառանիդ։

—Բայց ես ի՞նչ պաշտօն կրնամ ունենալ ձեզի ձերբակալելու։

—Որովհետեւ գաղտնի ոստիկան մ՚էք և զիս կամ իմ խումբս կը հալածէք ժամանակէ մը ի վեր։

—Ապահո՞վ էք թէ չէք սխալիր։

—Պարո՛ն գործակալ, տեսաք թէ ես ի՛նչ համարձակութեամբ և ի՛նչ ուղղամտութեամբ իմ ո՛վ ըլլալս իմ բերնովս խոստովանեցայ․ ինչո՞ւ համար դուք ալ չէք համարձակիր նոյնը ընելու․ դուք որ մեր ամենակարող Ոստիկանութեան ամենէն համարձակ և ամենէն ճարտար գաղտնի գործակալն էք։

—Բայց ըսէք թէ ի՞նչ է իմ անունս։

—Ձեր անունն է Սմիթ, ինչպէս որ իմ անունս ալ է Թիւ «Հարիւր Մէկ»․ դուք զիս անձամբ ճանչնալու կարող չեղաք մինչեւ հիմայ, հակառակ ձեր ծանուցեալ մեծ համբաւին․ մինչդեռ ես, անկարեւոր անձ մը ըլլալովս հանդերձ բաւական երկար ատենէ ի վեր զձեզ ճանչնալու և ձեր արարքը գիտնալու կարողութիւնն ունեցած էի։

—Ուրեմն ի՞նչ նպատակաւ համարձակեցաք իմ չինծու ճամբորդութեան պատմութեանս հաւատացած երեւելու և զիս հոս բերելու։

—Փոխադարձաբար զձեզ ձերբակալելու համարձակութեամբ, քանի որ դուք կարող չէիք եղած զիս ձերբակալել մինչեւ հիմայ։

—Կը կարծէք թէ յաջողա՞ծ էք Ոստիկանութեան գործակալ մը ձերբակալելու։

—Այնչափ ապահով կերպիւ, որչափ այս վայրկենիս զձեզ իմ դիմացս նստած կը տեսնեմ․ դուք կամաւ ինձ անձնատուր եղաք, պարո՛ն գործակալ, և հաճութեամբ մտաք իմ տունս, ուրկէ երբեք դուրս չպիտի կրնաք ելնել առանց իմ հաճութեանս և հրամանիս, եթէ երբեք բախտն անանկ ուզէ որ կենդանի դուրս ելնելնուդ հաւանիմ։

Աւազակապետին խօսքի վերջին մասն ալ մի և նոյն հանդարտութեամբ և պաղարիւնութեամբ կ՚արտասանուէր, հակառակ տեսութեան այն ըսպառնալից ատրճանակին, զոր Սմիթ ես կատարեալ հանդարտութեամբ իր գրպանէն հանած և այն վայրկենին աւազակապետին գլխուն ուղղած էր։

—Անձնատո՛ւր եղէք, պարոն Թիւ «Հարիւր Մէկ»։

—Ո՛հ, այդ խղճալի ատրճանակներնիդ տեղը դրէք, պարո՛ն գործակալ․ ես ձեզի աւելի իմաստուն մէկը կը կարծէի։

—Եթէ իսկոյն անձնատուր չըլլաք, չարաչար պիտի սպաննեմ զձեզ։

—Ատրճանակներնիդ տեղը դրէք կըսեմ, պարո՛ն գործակալ․ ես այդպիսի տղայական խաղալիքներէ վախցող մէկը չեմ․ եթէ ուզէի, առանց ձեզի ժամանակ թողելու որ զէնքի դիմէք, զձեզ իմ ոտներուս տակ գետին կը փռէի անշունչ։

—Ուրեմն ինչո՞ւ չըրիք։

—Որովհետեւ պարապ տեղը մարդու արիւն թափել չեմ ուզեր․ և որովհետեւ կը կարծէի թէ աւելի բանաւոր կերպիւ վարուելու պէտքը դուք ինքնին պիտի հասկնայիք։

—Բայց դուք խենդ մ՚էք, պարո՛ն, գոչեց գործակալ Սմիթ՝ այս անգամ իր պաղարիւնութիւնը բոլորովին կորսնցնելով։

Մի և նոյն ատեն ա՛յնպիսի իրական սպառնալեօք նշան առաւ աւազակապետին ճիշդ ճակտին որ՝ կրակ ընելուն պէս՝ նոյն վայրկենին պիտի սպաննէր զայն։

—Օ՛ն, ընկերք, գոչեց մէկէն ի մէկ Թիւ «Հարիւր Մէկ»ը, առանց սակայն չփոթութեան նշան մը ցուցնելու և իր տեղէն շարժելու։

Անմիջապէս սենեկին դուռը բացուեցաւ, և երեսնին ածուխով սեւցուցած չորս աւազակներ իսկոյն ներս խուժեցին և Ոստիկանութեան գործակալին վրայ յարձակեցան։

Մի և նոյն ատեն Մըսթըր Սմիթ ատրճանակին հրահանգը քաշեց։

Բայց ի՛նչ սոսկում․․․

Ատրճանակը կրակ չառաւ...

Սմիթ՝ առանց ժամանակ կորսնցնելու՝ միւս գրպանէն երկրորդ ատրճանակն ալ քաշեց, և իսկոյն զանի ալ աւազակապետին ճակտին ուղղեց, որ տակաւին ամենայն հանդարտութեամբ գործակալին երեսն ի վեր կը նայէր։

Սմիթի սոսկումը իւր գագաթնակէտը հասաւ...

Երկրորդ ատրճանակն ալ կրակ չէր առած...

Նոյն վայրկենին այն չորս աւազակներն Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալին վրայ ինկած էին։

Սմիթ՝ հիանալի քաջութեամբ և ճարպիկութեամբ բաւական դէմ դրաւ այն չորս հուժկու անձանց, որոնք վերջապէս զինքն անկարող վիճակի մը վերածելու յաջողած էին։

Երբ իւր թեւերէն զօրաւոր կերպիւ բռնած, աւազակապետին հրամանին համեմատ զինքը վերստին իւր աթոռը բազմեցուցին, վրան գլուխը գրեթէ բոլոր զգեստները պատռտեր, գլխարկը ճզմուելով աթոռին տակ գացեր, և երեսն ու ձեռներն ալ մի քանի տեղերէ արիւներ էին։

Իսկ թիւ «Հարիւր Մէկ»ին վրայ, թատրոնի հանդիսականի մը վրայ երեւցող շփոթութեան և յուզման ալ մի փոքրիկ նշանն իսկ չէր տեսնուեր։

—Հիմայ հանդարտօրէն զիս մտիկ ըրէք, պարոն գործակալ, ըսաւ աւազակապետը, գոնէ քիչ մը խնդալու չափ իւր հանդարտութեան ամբողջութիւնը աւրելով. դուք խենդ մ'էք ըսի. բայց խօսքիս չհաւատացիք. ուզեցիք զիս սպաննել, առանց գոնէ մտածելու որ մեզի չափ խոհեմ աւազակներ, առանց ձեր զէնքերը անվնաս վիճակի վերածելու չէինք կրնար ձեզի ապահովապէս մեր որջը մտցնելու. տակաւին Մունլայթի մէջ խօսակցած ատեննիս, ձեր ատրճանակները գրպաններնուդ մէջէն կը վերցուէր. նենգաւոր պարունակութիւննին կը պարպուէր, և ածուխի փոշիով լեցուելով նորէն ձեր գրպաններուն մէջ կը տեղաւորուէր։

Գործակալը՝ բարկութենէ պրկունքը խածնելու սկսաւ։

—Կը խնդրեմ հանդարտութիւննիդ մի կորսնցնէք, յարեց աւազակապետը, նորէն ծիծաղել սկսելով. պարոն գործակալ, եթէ ձենէ այնչափ մեծ վախ մը՝ և անձերնիս ապահովելու համար ձեզի մէջ տեղէն վերցնելու անհրաժեշտ պէտք մը ունենայինք, նոյն իսկ հոս եկած ատեննիս ճամբան մութին մէջ գործերնիդ լմնցնելէ աւելի դիւրին բան մը չէր կրնար գտնուիլ մեզ համար. բայց ինչպէս որ մինչեւ հիմայ, նոյն իսկ այս գիշեր ալ, մեր պատուական հայրենիքը՝ ձեզի պէս քաջ և ընտիր հայրենասէրի մը ծառայութիւններէն զրկել չուզեցինք։

—Մի թէ կրնա՞մ այդ բարեսրտութիւններնուդ բուն շարժառիթը հասկնալ։

—Բուն շարժառիթն այն է որ դուք անգամ մը իմ եղբօրս կեանքը ազատած էիք, և թէպէտ աւազակները միշտ արիւնարբու մարդիկ կըլլան, բայց ամեն անգամ ապերախտ ալ չեն ըլլար։

—Ձեր եղբայրը կըսէ՞ք. բայց ո՞վ է ձեր եղբայրը։

—Հուքսը։

—Ո՞ր Հուքսը։

—Մունլայթի գինետան օգնականը։

—Ո՜վ Աստուած իմ. ուրեմն զիս մատնողը այն է։

—Բոլորովին չար մտքերու մի՛ երթաք, պարոն գործակալ. Հուքս ամեն բան իմացուց ինձ, և որովհետեւ այսչափ յամառ կերպիւ զիս կը հալածէիք, և տարակոյս չկար թէ այս հալածումը, օր մը չէ նէ միւս օր մեր երկուքնուս միջեւ խիստ անհաճոյ տեսարան մը յառաջ պիտի բերէր, ուստի թէ ձեր ապահովութեանը և թէ մեր ապահովութեանը համար անհրաժեշտ պէտք զգացուեցաւ ձեզի հանդարտ վիճակի մը վերածել. դարան մը պէտք էր Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալ Մըսթըր Սմիթը մեր որջը փոխադրելու և հոն առժամանակեայ կերպիւ կենդանի թաղելու զայն՝ եթէ խելացութեամբ վարուէր, իսկ մեռեալ թաղելու՝ եթէ անխելքութիւններ ընէր և կամ թէ ուրիշները իրեն համար անխելքութիւններ ընելու փորձուէին. և կրնամ զձեզ վստահացնել որ, Հուքս եղբայրս, մինչեւ որ ձեր կեանքին ապահովութեանը համար մենէ երաշխաւորութիւն չառաւ՝ զձեզ մեզի մատնելու ակամայ վստահութեան ալ յանձնառու չեղաւ. թէպէտեւ ինքն ալ մեզի պէս և մեզի մեղսակից աւազակ մ'է։

—Ուիլեըմ Հարթըն ևս մեղսակցութիւն ունի՞ ձեր աւազակաց խըմբին հետ։

—Ո՛հ. Մունլայթի գինեպանը կատարեալ ապուշ մ'է. մե՞ղք որ ժամանակաւ այնչափ համբաւ հանած ծովահէն մ'եղած է. մի թէ կը կարծէ՞ք որ մենք ալ Ուիլեըմ Հարթընի պէս անգաղտնապահ և շշորդ մէկը մեր խումբին մէջ առնելու չափ անմիտ մարդիկ ըլլանք. Հուքս իւր քովն է. այդչափը կը բաւէ Մունլայթի պէս աւազակաց կարեւոր կեդրոն մը մեր հսկողութեանը տակ պահելու համար։

Թիւ «Հարիւր Մէկ»ը՝ յետոյ իւր ստորադասեալներուն դառնալով, յարեց.

—Բայց քաջարի՛ ընկերակիցներս, այլեւս կարծեմ թէ կրնաք պարոն գործակալին թեւերը հանգիստ թողուլ. դուք գործերնուդ գացէք, բայց մի՛ հեռանաք. կարելի է որ նորէն ձեզի պէտք ունենամ. կամ թէ

հոս սենեակին մէջ կեցէք․ պարոն գործակալին հանդարտօրէն գլխ մտիկ ընելը շարունակելուն համար աւելի ապահով միջոց մը կրնայ ըլլալ։

Զորս աւազակները՝ Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալը ազատ թողելով մէկդի քաշուեցան, և գինուորի պէս մէկ քովի պատին առջեւ շարուեցան յոտնկայս, որով կը ցուցնէին թէ ի՛նչ մեծ յարգանօք կը վարուէին իրենց մեծաւորին հետ։

Բայց ճիշդ այդ վայրկենին, պատուհանի տախտակափեղկը աճապէն շառաչմամբ կործանելով վար ինկաւ, և մի և նոյն ատեն, թէ՛ պատուհանէն և թէ՛ սենեկին դռնէն ոստիկանաց բազմութիւն մը ներս խուժեց, որոց գլուխը կը գտնուէր Հօլմս անուն գաղտնի գործակալը, ատրճանակ ի ձեռին։

Այն ատեն սոսկալի իրարանցում մ'է փրթաւ։

Քիչ մ'առաջ այնչափ հանդարտութեամբ և պաղարիւնութեամբ խօսող և աշխարհայաղթի մը վեհութեամբ իւր աթոռին վրայ բազմող Թիւ «Հարիւր Մէկ»ն ալ արտորնօք իւր տեղէն ցատկած, և Մըսթըր Սմիթի օձիքէն քաշքշելով՝ զանի իւր հետը տարած էր զանդուածի մը քով, որ ճերմակ լաթով մը գոցուած կը գտնուէր մինչև այն ատեն։

Աւազակապետը՝ զարմանալի շուտութեամբ այն լաթը մէկդի նետելով ատրճանակ մը հանեց, և զանի՝ երեւան ելնող տակառին ուղղեց։

Սմիթ՝ սոսկմամբ տեսաւ այն տակառը, որ վառօդով լեցուն էր։

—Զէնքերը վար առէք, աղաղակեց Թիւ «Հարիւր Մէկ»ը․ առաջին շարժման ամենքնիդ ալ օդը պիտի ելնէք մեզի հետ միատեղ։

Աւազակին այս աղաղակին վրայ, սոսկալի լռութիւն մը տիրեց այն ընդարձակ սենեկին մէջ։

Ահագին սարսուռ մը պատած էր թէ՛ աւազակներուն և թէ՛ ոստիկանաց սիրտը։

Լոկ աննշմար շարժում մը մէկ երկվայրկեանի մէջ պիտի խորտակէր քսան և մէկ կեանքեր, որոնց միայն հինգը արժանի էին անոր։

Մէկ վայրկենէն աւելի տեւեց այդ զարհուրելի լռութիւնը, որոյ միջոցին մահուի գոյն չառած դէմք չէր մնացեր։

Ամենէն առաջ իր հանդարտութիւնը գտնողը գործակալ Սմիթ եղաւ։

Այս խորագէտ և միանգամայն պարկեշտ մարդը հասկցաւ որ այն միջոցին իւր ոստիկանական պաշտօնէն հրաժարելով, քաղաքագէտի մը նրբամտութիւնը ձեռք առնելու էր։

Նախ ոստիկանաց ուղղելով իւր խօսքը․

—Պարոնա՛յք, զէնք գործածելու հարկ չկայ, զանոնք տեղերնին

դրէք․ մեր տանտիրոջ և իր օգնականներուն նենգութիւն մը ընելէ ըլլալ գուշանալնուն վստահ եմ, ըսաւ։

Յետոյ գործակալ Մըսթըր Հօլմսի դառնալով յարեց։

—Իմ ազնի՛ւ պաշտօնակիցս, շնորհակալ եմ ձեզ որ հրահանգներս կէտ առ կէտ գործադրելով, ճիշդ ժամանակին վրայ հասած էք քաջարի ոստիկանաց խմբով մը․ սակայն կը տեսնէք հիմայ որ գործը կատարելապէս տարբեր կերպարանք մ'առած է․ ուրեմն կը խնդրեմ հանդարտ կեցէք, պարապ տեղը արիւնհեղութեան տեղի չտանք, քանի որ մեր պարոն ոսոխներուն հետ համաձայնելու ուրիշ եղանակ մը գտնել կարելի կրնայ ըլլալ։

Մըսթըր Հօլմս և տասնեչորս ոստիկանք գլուխնին խոնարհեցուցին ի նշան հպատակութեան իրենց մեծաւորին։

Իսկ անպարտելին Թիւ «Հարիւր Մէկ», տակաւին մի և նոյն սպառնական դիրքին մէջ հաստատուն կը կենար, միշտ իր ձեռքի ատրճանակը վառօդի տակառին ուղղած։

Մըսթըր Սմիթ, ինքզինքին վրայ կատարեալ վստահութիւն ունեցող մարդու մը յատուկ ձեւով, պարոն աւազակապետին երեսընայեցաւ, իր օձիքը անոր ձեռքէն ազատեց, և հանդարտ ձայնով մը ըսաւ․

—Պարո՛ն, ձեր անձնասիրութիւնը չը վիրաւորելու համար, պիտի ջանամ ձեր բուն պատուանունը իմ ընկերակիցներէս ծածկելու։

—Շնորհակալ եմ, պարոն գործակալ։

—Արդ, երկու կողմանէ ալ իրար լաւ մը հասկցանք։

—Տակաւին կը պնդէ՞ք գլխ ձերբակալելու որոշումներնուդ վրայ։

—Տակաւին կը պնդէ՞ք գլխ ձերբակալելու որոշումներնուդ վրայ։ Ոստիկանու-

—Հիմակու հիմայ ոչ․ կարելի է որ օր մը դուք ես Ոստիկանու-

—Հիմակու հիմայ ոչ․ կարելի է որ օր մը դուք եւս Ոստիկանութեան նուիրէք ձեր ծառայութիւնը, որն որ հիմայ կը հասկնամ թէ արհամարհելի բան մը չկրնար ըլլալ։

—Զիս կը շողոքորթէք, պարոն գործակալ։

—Ինչ որ կըսեմ, բացարձակ ճշմարտութիւն է միայն։

—Բայց բաղդը զմեզ հակառակ դիրքերու մէջ դրած է․ Ոստիկանու-

—Բայց բաղդը զմեզ հակառակ դիրքերու մէջ դրած է․ միայն սա կէթիւնն և մենք, միշտ իրարու թշնամի պիտի գտնուինք․ միայն սա կէտին վրայ կրնամ վստահացնել ձեզ թէ՛ նախայարձակը երբեք մենք չէինք ըլլալ մինչև հիմայ․ բայց պիտի ըլլանք, ինչպէս որ զգուշացած ենք չըլլալ մինչև հիմայ․ բայց կարճ ընենք խօսքը, հիմայ ձեր բուն նպատակը ի՞նչ է, պարո՛ն գործակալ։

—Ձեզ այս անգամ ազատ թողելով ետ քաշուիլ։

—Պայմանաւո՞ր կերպիւ թէ անպայման։

—Է՛հ, դուք պարագայից նրբութիւնը ճանչցող մարդ մ'էք․ քանի որ չեմ կարմենք ձենէ աւելի զօրաւոր վիճակի մը մէջ կը գտնուինք հոս,

ձեր երբէք որ մտքերնուդ անցունէք թէ առանց պայմանի ետ քաշուելու զիջանինք։

—Ուրեմն ի՞նչ է պայմաննիդ։

—Հրամանատար Կորտօնի ազատութիւնը։

—Վստա՞հ էք թէ հրամանատարը մեր ձեռքը կը գտնուի։

—Այդ մասին ամենեւին տարակոյս չունիմ․ և ճիշդ այն նպատակաւ էր որ զձեզ ձերբակալել ուզեցինք․ Հէնրի Ֆայրպրանտի համար բան մը հարցնել չեմ ուզեր ձեզ։

—Անկարելի է որ պայմաննիդ ընդունիմ, պարոն գործակալ։

—Ինչո՞ւ համար։

—Երդուեալ եմ, անոր համար։

—Է՛հ, հակառակ պայման մը մեզի ընդունել տալու համար պատրուակ մ'է այդ։

—Ո՛չ, պարոն գործակալ․ պէտք է գիտնաք որ աւազակներն ալ ճիշդ այն մի և նոյն պարտաւորութիւնն ունին իրենց երդումին յարգելու, ինչպէս որ ունին «ճէնթըլմէն» կոչուած ազնուական մարդիկ։

—Բայց հրամանատար Կորտօնը գտնողին կամ գտնողներուն 1000 Անգլիական ոսկի պարգեւ խոստացուած է․ ես իմ ընկերակցացս կողմանէ կը վստահացնեմ զձեզ որ այդ պարգեւի մէկ բենիին իսկ չպիտի դպչինք, և ամբողջ գումարը ձեզի պիտի թողունք։

—Այդ մասին այնչափ հոգ մի՛ ընէք, պարոն գործակալ․ եթէ խնդիրն ստակի վրայ ըլլար, ուրիշները կրնային աւելին վճարել մեզ։

—Ուրեմն կը մերժէք իմ պայմանս։

—Կատարեալ հաստատամտութեամբ։

—Բայց լաւ մտածեցէք, չըլլայ որ յետոյ զղջալու պատճառ մը ունենաք։

—Ներեցէք որ ըսեմ ձեզ, պարո՛ն գործակալ․ ես և իմ հաւատարիմ ընկերակիցներս, ձեր անարգ կոչած այս աւազակութեան արհեստին ձեռնամուխ եղած օրերնիս, արդէն մահը ընդունած մարդիկ ենք․ դուք կրնաք ուզածնուդ չափ սպառնալ մեզի, եթէ ձեզի հաճոյք մը կը պատճառէ այդ․ բայց լաւ գիտնալու էք որ, արդէն ինքզինքնին մեռեալներու կարգը դասող մարդոց դէմ ո և է սպառնալիք՝ միայն անոնց ծիծաղը շարժելու կրնայ ծառայել․ առաջին սպառնական շարժումներնուդ՝ վառօդը պիտի պայթեցնեմ և ամենքնիս մէկանց օդը պիտի ելնենք․ և հաւատացէք որ տասն և չորս ոստիկանաց, և երկու Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալաց հետ օդային ճամբորդութիւն մը՝ մեր ամենէն հաճելի ձեռնարկներէն մին պիտի ըլլայ, թէև վերջինը։

Տարակոյս չկար թէ «Տէսբէրատօն» ճիշդ ու ճիշդ և ամենայն հաւատարմութեամբ պիտի գործադրէր, ինչ որ կըսէր։

Մըսթըր Սմիթի համար, իր պարտութիւնը խոստովանելու տխուր պաշտօնէն զատ բան մը չէր մնացած։

Անդութ իրողութեան անձնատուր ըլլալ պէտք էր։

Եթէ խնդիրը միայն իր անձին վրայ ըլլար, Մըսթըր Սմիթ իր ըսելիք բանին վրայ երբէք չպիտի մտածէր։

Վառօդի տակառին կրակ տուողը նոյն իսկ ինքը պիտի ըլլար, իր անձին հետ այն հինգ ահարկու աւազակներուն կեանքն ալ աշխարհի վրայէն վերցնելու համար։

Բայց իր տասն և հինգ ընկերակիցներն ալ կային մտածելու։

Ասկէց զատ, աւազակներուն մահուամբը, գուցէ հրամանատար Կորտօնին կեանքն ալ անմիջական կորստեան պիտի մատնուէր․ մինչդեռ առաջին խնդիրն էր անոր ազատութիւնը ձեռք բերել։

Գաղտնի գործակալը խորհուրդ հարցնելու ձեւով մը իր պաշտօնակցին երեսը նայեցաւ անգամ մը։

Ան ալ իրեն պէս, նոյն ժամուն համար գործէ ձեռնթափ ըլլալու կողմը գտնուիլը կը հասկցնէր։

—Այս անգամ յաղթութիւնը ձեր կողմը մնացած ըլլալը խոստովանելու եմ, ըսաւ Մըսթըր Սմիթ հպարտ հայեցուածք մ'արձակելով զարհուրելի աւազակապետին երեսին։

—Այդպէս ըսելով շատ խելացի վարմունքի մէջ գտնուած կ'ըլլաք, պարոն գործակալ։

—Միթէ առարկութիւն մը ունի՞ք անմիջապէս ասկէց մեկնելնուս․ կարելի է որ վրանիս կասկածիք․ բայց պատւոյս վրայ խօսք կուտամ որ այս գիշեր ձեր հանգստութիւնը վրդովելէ բոլորովին խոյս պիտի տանք։

—Ես լաւագոյն ապահովութիւնն ունիմ իմ ձեռքս, պարոն գործակալ․ փոխանակ դուք ասկէց մեկնելու, մենք պիտի մեկնինք, մէկ մ'ալ այս տունը չվերադառնալու որոշմամբ․ ընկերակիցներէս երկուքը՝ վառօդի տակառը պիտի շալկեն, և ես՝ միշտ ատրճանակս այն տակառին ուղղած՝ իմ փոքրիկ խումբիս պիտի հետեւիմ․ փողոցին դռնէն դուրս ելնելնէս ետև, անոնք ալ երթալիքնին գիտեն․ իսկ տակառը դրան առջեւ պիտի կենայ և ես ալ անոր քովը, որպէս զի առաջին նենգաւոր շարժումներնուդ՝ ամբողջ տունը ձեզի հետ օդը հանեմ․ տասը վայրկեան ժամանակ կը բաւէ մեզի․ նայեցէք որ այդ տասը վայրկենի միջոցին իր տեղէն շարժելու անխոհեմութիւնն ունեցող մէկը չգտնուի մէջերնիդ։

Աւազակապետին ճիշդ ըսածին պէս եղաւ։

Չարագործներէն երկուքը վառօդի տակառը կռնակնին առին։

Թիւ «Հարիւր Մէկ», միշտ իր ատրճանակը տակառին ուղղած անոնց

կը հետեւէր, գլխովը հրաժեշտի ողջոյն մը մատուցանելով Ոստիկանու-
թեան գաղտնի գործակալ Մըսթըր Սմիթի։

Իսկ մնացեալ երկու աւազակները, իբրեւ վերջապահ, անոնց ետե-
ւէն ճամբայ ելած էին։

Ահա այս կերպիւ և ամենայն լռութեամբ, տասն և չորս ոստիկանաց և Ոստիկանութեան երկու գաղտնի գործակալաց կրկին շարքի մէջէն կանցնէր կերթար՝ ընդամենը հինգ ահարկու աւազակաց ահռելի խումբը։

Մըսթըր Հօլմս բարկութենէն շրթունքը կը խածնէր։

Իսկ Մըսթըր Սմիթ ինչ ընելիքը գիտցող մարդու մը պէս, քմծիծաղով մը գլուխը կօրորէր։

Երբ քառորդ մը վերջը ոստիկանաց խումբն ալ տունէն դուրս կելնէր զինուորական կարգաւ, որուն գլուխը կը գտնուէին երկու գաղտնի գործակալք, փողոցի դրան ճիշդ մէջ տեղը գտնուեցաւ այն ահարկու տակառը, որ ամբողջ թաղ մը կործանելու չափ վառօդ կը պարունակէր իր մէջը։

Ահա միայն այդ աւարը մնաց այնչափ խորհրդաւոր կերպիւ կազմակերպուած գիշերային զինեալ արշաւանքէն։

Իսկ աւազակներէն բնաւ հետք մը չէր տեսնուեր։

Նոյն գիշեր Հուքս աններեւոյթ եղաւ։

Ի.

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ԲՈՒՌՆ ՍԻՐՈՅ

Անծանօթուհիին՝ հրամանատար Կօրտօնի հետ ունեցած առաջին տեսակցութեան վրայ, ճիշդ շաբաթ մը անցեր էր։

Այս անգամ քաջ զինուորականը յանկարծակիի չպիտի գար։

Այն գեղանի աղջիկը խօսք տուած էր ճիշդ այն գիշերը կրկին և վերջին անգամ զինքը տեսնել գալու։

Ուստի, կէս գիշերին տակաւին երեք ժամ մնացած ատենէն ի վեր, ամենայն պատրաստութեամբ այցելութեան կ'սպասուէր։

Շատ չ'ուշացաւ տեսութեան վայրկեանը։

Նախ թեթեւ ոտնաձայն մը լսուեցաւ դրսէն։

Յետոյ կամաց մը բացուեցաւ նկուղին դուռը, և ահա ի տես եկաւ սպասուած անծանօթուհին, դարձեալ այն մի և նոյն սև վերարկուով։

Այս անգամ ներքին յուզումը՝ իր երեսները աւելի կարմրցուցած և զինքը աւելի եւս գեղեցկացուցած էին։

Հրամանատարը զանի տեսնելուն ոտքի ելաւ, մտերմաբար բռնեց անոր ձեռքէն, որ ըզգալի կերպիւ կը դողդողար, և երկուքն ալ նստան աթոռներուն վրայ դէմ առ դէմ։

—Վերջին որոշումնիդ տուի՞ք, պարոն հրամանատար, հարցուց գեղեցիկ անծանօթուհին այնպիսի ձայնով մը որ բացայայտ կը մատնէր անոր ներքին յուզման սաստկութիւնը։

—Փախուստի՞ որոշման համար կըսէք։

—Այո՛, պարոն հրամանատար։

—Նախ հաճեցէք ըսել թէ արդէն ի՞նչ կարգադրութիւն ըրած էք այդ մասին։

—Պատրաստ նաւ մը կը գտնուի Կրէյվզընտի առջեւ զմեզ ընդունելու և անմիջապէս ճամբայ ելնելու համար. ձեր պահապանն ալ ճիշդ հիմայ գնաց այն մակոյկը գտնելու, որ Լընտընի Պրիճ անուն կամուրջին քով կ'սպասէ զմեզ այն նաւը փոխադրելու համար. մակոյկին մէջ պատրաստուած կան երեք ձեռք ձկնորսի հագուստներ, որով պիտի ծպտինք ծովային պահակաց կասկածանացը տեղի չտալու համար։

—Ուրեմն հիմայ պահապան չունիմ և կրնամ ազատօրէն դուրս ելնել այս քօտմնելի վայրէն, ըսաւ հրամանատար Կօրտօն աթոռէն վրայէն ելնելով, և դէպ ի դուռը քայլ մը առնելով։

Սակայն անծանօթուհին, որ դիտմամբ դրան կողմը նստած էր, առանց իր տեղէն ելնելու զանի արգիլելով,

—Կը խնդրեմ, պարոն հրամանատար, ըսաւ, վերստին աթոռնիդ դարձէք, պէտք չէ որ անխոհեմութեամբ ամէն բան վտանգի մատնէք։

—Բայց ի՞նչ վտանգ կայ հիմայ, քանի որ առանց պահապանի կը գտնուիմ հոս։

—Ո՜հ, այնչափ մի՛ աճապարէք. միթէ կրնա՞ք հաւատալ թէ կաշառեալ աւազակը՝ ձեզի և նոյն իսկ ինձ դէմ պէտք եղած զգուշութիւնները ձեռք չառած մեկնի ասկից։

—Իրաւունք ունիք օրիորդ, ըսաւ հրամանատարը՝ քիչ մը մտածելէն ետեւ, և վերստին իր աթոռին վրայ նստաւ։

—Ուրեմն ի՞նչ ընելու է։

—Թողէք որ ամէն բան կարգի դնեմ ես ըստ որոշեալ կարգադրութեան. ճիշդ կէս ժամէն պէտք է որ ասկից մեկնինք. անկէց վայրկեան մը առաջ տեղերնուս չարժելունիս, ամէն յաջողութիւն նաև կեանքերնիս իսկ վտանգի մատնած կ'ըլլանք։

—Բայց միթէ հոսկէ դուրս ելնելնէս ետեւ անպատճառ Կրէյվզը՞նտ երթալու ենք։

—Անպատճառ, և ոչ իսկ վայրկեան մը ուրիշ տեղ կանգ առնելու։

—Ուրեմն բոլոր աշխատութիւններդ և ահագին զոհողութիւններդ պարապը գացած են, օրիո՛րդ։

—Բայց ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

—Ըսել կ'ուզեմ թէ առանց անգամ մը Մաթիլտին երեսը տեսնելու՝ տեղ մը չեմ կրնար երթալ. ապա թէ ոչ՝ լաւագոյն կը համարիմ եղած տեղս մնալը։

—Տէ՛ր Աստուած. խենթեցա՞ք, պարո՛ն հրամանատար։

—Չեմ կարծեր։

—Միթէ կարելի՞ բան է անգամ մ'ալ այն վատ աղջկան երեսը տեսնել ուզենիդ՝ որ չարաչար մատնած է զձեզ. և կամ թէ հոս մնալ փափաքենիդ, որպէս զի այն մատնիչ աղջկան հրամանաւ մորթուիք։

—Օրիո՛րդ, եթէ այս աշխարհիս վրայ Մաթիլտ մը չկայ ինծ համար, ամեն բանէ լաւագոյն է այլ եւս չապրիլ այդ աշխարհին մէջ։

—Բայց եթէ այլեւս Մաթիլտ մը չկայ ձեզ համար, միթէ ես չկա՞մ։

—Ո՛չ, օրիորդ, այնչափ գեղեցիկ և այնչափ ազնիւ էք որ, եթէ Մաթիլդը տեսնելէս առաջ զձեզ տեսած ըլլայի, անմիջապէս ծնգան վրայ պիտի գայի ձեր առջեւ. բայց հաւատարիմ սիրտ մը՝ միայն մէկ անգամ կրնայ սիրել. և երբ այդ սէրը կը մեռնի, պէտք է որ զանի կրողսիրտն ալ միատեղ մեռնի։

—Բայց դուք պէտք էք աշխարհիս համար, հայրենիքին համար, ինծի պէս աղախնոյ մը համար, և չէք կրնար վայրկենական յուզման մը ներքեւ և մատնիչ արարածի մը համար այս երեքը զրկել ձեր ամենապատուական անձէն. ո՛հ, եթէ չէք ներեր որ ձեր անձնուէր կինն ըլլամ, գոնէ ներեցէք որ ձեր քոյրը, աղախինը և կամ թէ ձեր սպասուհին ըլլամ, և միատեղ փախչինք այս երկրէն, ուր անհուն սպառնալիք պատած են մեր չուրջը, և ուր մահ կայ երկուքնուս համար ալ, որ կողմն որ դառնանք. գոնէ իմ վրաս գթացէք, որ ամենայն սիրով պատրաստ եմ կեանքըս զոհելու՝ ձեր ազատարարը կարենալ ըլլալու համար։

Գեղեցիկ անծանօթուհին իւր խօսքը հազիւ թէ վերջացուցած, իսկոյն աթոռին վրայէն ցաթկելով հրամանատարին ծնգացը փարեցաւ, և հակառակ անոր բուռն ջանիցը, այդ խոնարհական դիրքէն չչարժելով հրամանատարին երեսին ուղղած կը կենար իւր չքնաղ դէմքը, որ վարդի պէս կարմրած կը մնար, և իւր գեղեցիկ սև աչերը, որոնք արտասուք թրջած էին։

Նկուղին դուռը ճիշդ հրամանատար Կորտոնի դիմացը կ'իյնար։

Նոյն վայրկենին զօրավարին աչերն ալ ուղղուած մնացին դէպ ի այն դուռը, որուն սեամին վրայ կանգնած կը տեսնուէր Ոստիկանութեան պաշտօնէի երիտասարդ տեղակալը, արձանի մը պէս անշարժ, և թեւերը խաչաձեւ իւր կուրծքին վրայ դրած։

Սոսկալի վայրկեան մը եղաւ այն վայրկեանը, երբ գեղանի անծանօթուհին ևս հրամանատարին ապշութիւնը տեսնելով իւր գեղեցիկ գըլուխը և խոնաւ աչերը իրեն դարձուց, առանց սակայն իւր թեւերը հըրամանատարին ծնգերէն քակելու, և ինքն ևս տեսաւ իւր սիրահարը հոն, այն սեամին վրայ, ուրկէ կը կարծէր թէ և ոչ մի մարդկային ոտք պիտի անցնէր մինչեւ որ ինքը՝ հրամանատար Կորտոնի հետ ծովու վրայ գտնուէր ազատօրէն։

Թող երեւակայեն ընթերցողք թէ ի՛նչ կզգար Ոստիկանութեան Պաշտօնէի տեղակալը ճիշդ այն վայրկենին, երբ կը տեսնէր իւր երդուեալ սիրուհին ուրիշ մարդու մը ծնգերուն փարած և տակաւին թաց աչերը անոր երեսին յառած... հակառակորդի մը ոտներուն խոնարհած, անկէ սէր մուրալու դիրքով մը. և երբ այդ երջանիկ հակառակորդը նոյն իսկ հրամանատար Կորտոնն ինքն էր, որուն գտնուելուն և ազատուելուն համար, թէ Ոստիկանութեան Պաշտօնատունը, թէ Պատերազմական գործոց Նախարարութիւնը, և թէ ամբողջ երկիրը, աշխարհներ զոհելու պատրաստ կը գտնուէին։

Թող երեւակայեն ընթերցողք թէ ի՛նչ զգաց այն միջոցին հրամանատար Կորտոն, որ առանց կասկածի երթալու թէ այն երիտասարդ մարդը իւր ոտներուն խոնարհող գեղեցիկ կնոջ սիրահարն էր, կը գտնէր ինքզինքը ակամայ կերպիւ խիստ փափուկ դիրքի մը մէջ այն օտարականին առջեւ. դիրք մը որ, իւրմէ շատ աւելի վտանգաւոր էր մանկամարդուհիի մը համար, որուն հետ չէր կրնար ամուսնանալ՝ անոր պատիւը փրկելու նըպատակաւ։

Նաեւ թող երեւակայեն ընթերցողք թէ ի՛նչ յաւելուածական սոսկալի տագնապներու մէջ կը գտնէր ինքզինքը մանկամարդ գեղեցկուհին՝ երբ հրամանատարին գրկացը մէջ իւր օձիքը ձեռք կուտար ճիշդ այն մարդուն, որուն յաւիտենական սէր ուխտած, և որուն հետ գիշերային ժամեր անցուցած էր։

Հրամանատար Կորտոն և գեղանի այցելուհին չուարեալ՝ նոյն դիրքին մէջ հաստատ մնացին։

Իսկ Ոստիկանութեան Պաշտօնէի երիտասարդ տեղակալը, թէպէտ և քիչ մը դեղնած գոյնով՝ այլ զօրաւոր քայլերով ծանր ծանր յառաջ գալով, իր ձեռքը հրամանատարին երկնցուց։

—Կաղաչեմ ոտքի մի ելլէք, Մըսթըր Կորտոն. չըլլայ որ ասով օրիորդ Էլիզի երջանիկ վայրկեանները խռովելու պատճառ ըլլաք։

—Բայց ո՞վ էք դուք, պարո՛ն։

—Մեծին Բրիտանիոյ Ոստիկանութեան վսեմափայլ պաշտօնէին տեղակալը։

Հրամանատարը կրկին անգամ փորձ մը ըրաւ ոտքի ելնելու։

Բայց պարոն տեղակալը՝ ձեռքը ուժգնապէս անոր ուսին վրայ դը-նելով արգիլեց զինքը։

Ասով փոփոխութիւն մը եղած չէր ըլլար թէ Կօրտօնի դիրքին մէջ, և թէ գեղանի օրիորդին դիրքին մէջ, որ տակաւին կը շարունակէր հը-րամանատարին ծնգացը փարած մնալը։

Այսինքն իր զգացած սարսափէն քար կտրածի պէս ունեցած դիրքը։

—Պարո՛ն հրամանատար, դուցէ չէք գիտեր որ, Ոստիկանութեան Նախարարի տեղակալ ըլլալէս ալ ուրիշ բան մ'եմ։

—Ուրիշ ի՞նչ էք, պարոն տեղակալ։

—Այս վայրկենիս ձեր առջեւ խոնարհած կնոջ սիրահարը։

—Իր սիրահա՛րը. ո՛վ Աստուած իմ. բայց պարոն տեղակալ, կը վըս-տահացնեմ զձեզ որ...

—Կը խնդրեմ, անարգ արարածի մը պատիւը փրկելու աղնիւ խոր-հրդով սուտ խօսելու մի՛ զիջանիք։

—Բայց, պա՛րոն...

—Ո՛չ, մի՛ չփոթիք, և այդ անարգ արարածը արդարացնելու մի՛ ճըդ-նիք. այս վայրկենիս այլ եւս իր սիրահարը չեմ. կատեմ զինքը ամբողջ զգացմանցս զօրութեամբը, և կը ցաւիմ որ զինքը սիրելու տկարութիւնն ունեցած եմ ատկից առաջ։

Հրամանատար Կօրտօն նորէն իր բերանը կը բանար՝ բան մ'ալ ըսե-լու, և իր առջեւ խոնարհած աղջկան դէմ տեղակալին բնական զայրոյթը մեղմացնելու համար։

Բայց պարոն տեղակալը իրեն ժամանակ չթողելով, նորէն դէպ ի դուռը յառաջացաւ, և հաստատուն ձայնիւ գոչեց.

—Հրամմեցէք, պա՛րոններ. վերջին յաղթութիւնը մեզի մնաց։

Իսկոյն բազմաթիւ ոտներու ձայներ լսուիլ սկսան, և հետզհետէ դունէն ներս կը մտնէին գործակալ Սմիթ և իր օգնականն Հօլմս, Ուիլըըմ Հարթըն, Հէնրի Ֆայրպրանտ, ծերունին Նիկօ, օրիորդ Մաթիլտ և մի քանի ոստիկաններ. . . . .

ԻԱ.

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆՑԻՑ

Ճիշդ նոյն գիշերը լապտերով մէկը անցած էր Հէնրի Ֆայրպրանտի տան դրան դիմացի փողոցէն։

Միջին կարգի արհեստաւորի մը կերպարանքն ունէր այդ մարդը և կամաց ձայնիւ երգելով կերթար այն ժամանակին ժողովրդական մի երգը։

Երբ փողոցին ճիշդ մէջ տեղէն կ'անցնէր՝ ըստ երեւոյթին բոլորովին

անտարբեր եղանակաւ մը, մութին մէջ իր սուր աչքերէն չվրիպեցաւ մարդ-մը, որ կասկածելի եղանակաւ մը, տան մը դրանը մէջ ինքզինք պահե-լու կաշխատէր։

Լապտերով մարդը բոլորովին չտեսնելու զարկաւ այդ մարդը, թէ-պէտև առաջին գաղտնի նայուածքով իրաւունք տուաւ ինքզինքին կար-ծելու և նոյն իսկ հաւատալու թէ զանի ճանչցած էր։

Իր քայլերը չկասեցուց, երգն ալ չդադրեցուց։

Ամենեւին բան մը չտեսածի պէս հանդարտութեամբ կը շարունակէր իր ընթացքը։

Երբ փողոցին անկիւնը դարձաւ և անկից ալ ուրիշ փողոց մը կը մըտ-նէր, ձեռքի լապտերը կամաց մը մարեց։

Ճիշդ նոյն վայրկենին, ուրիշ մարդ մը կը մօտենար իրեն, կատարեալ մութի մէջ։

—Լուցկի ունի՞ք. լապտերս մարեցաւ, կըսէր լապտերի մարդը, երբ անծանօթը բոլորովին մօտեցաւ իր քով։

—Ունէի բայց հատաւ, պատասխանեց, մութին մարդը։

Նշանաբան մ'էր ասիկայ։

Այն երկու խորհրդաւոր մարդիկ, զիրար կատարելապէս ճանչեր էին։

—Երկա՞ր ատեն է որ կը շրջիք այս կողմերը, Մըսթըր Հօլմս։

—Ճիշդ պահականոցէն մեկնելէս ի վեր։

—Բան մը կըցա՞ք նշմարել մինչեւ հիմայ։

—Նշանակութեան արժանի ոչինչ, տէր իմ։

—Ուրեմն ես ձեզմէ աւելի բաղդաւոր գտնուած եմ։

—Ի՞նչպէս։

—Մեր մարդը գտայ։

—Մեր մա՛րդը... վերջապէս ձեռք պիտի անցնե՞նք զանի։

—Կը խնդրեմ կամաց խօսեցէք. Զարըլս և Րօպէրթ ո՞ւր են։

—Այս փողոցին միւս անկիւնը։

—Լաւ, կորսնցնելիք ժամանակ չունինք.

—Ի՞նչ հրաման ունիք հիմայ։

—Պիտի ըսեմ ձեզ. սակայն պահակը՞ որ կողմն է։

—Խիստ մօտերը՝ սուլիչին ձայնը առնելուն պէս կրնան հասնիլ։

—Ուրեմն գացէք Րօպէրթը գտէք. այնպէս կերեւի թէ մեծ բաներ պիտի ըլլան այս գիշեր. թող երթայ անմիջապէս Ոստիկանութեան Պաշ-տօնէի տեղակալը գտնէ, և զինքը այս կողմը հրաւիրէ. յետոյ թող Հար-թընի տունը հանդիպի և եղելութիւնը իմացնէ Նիկօին։

—Վերջը՛։

—Վերջը այսչափ. այս պատուէրներս կատարելէ ետեւ անմիջապէս քովի փողոցին անկիւնը ինձ միանալու հաճեցէք։

Հինգ վայրկեան չանցած, Մըսթըր Հօլմս, իւր գլխաւորին հրաման-
ները ճիշդ ու ճիշդ կատարած և անոր քով վերադարձած էր։

Լապտերի մարդը, որուն Ոստիկանութեան գլխաւոր գաղտնի գոր-
ծակալ Մըսթըր Սմիթն ըլլալը ընթերցողք հասկցան անշուշտ, իւր օգ-
նականին մի քանի ուրիշ հրահանգներ ալ տուաւ, և ինքը առանձին
գնաց ծածուկ դիրք մը բռնելու ճիշդ այնպիսի բարեյարմար տեղ մը,
ուրկէ լաւագոյն կերպով կրնար տեսնուիլ Հէնրի Ֆայրպրանտի տան դու-
ռը, որ բոլորովին գոց կը մնար։

Քիչ մը վերջը Մըսթըր Հօլմս դարձեալ իր գլխաւորին քով հասած
էր։

Երկուքն ալ հաւատարիմ պահակներէ աւելի՝ խիստ վարժ և հինա-
ւուրց աւազակներու ձեւերն ունէին։

Իրենք ալ դրան մը խորը պահուըտած էին ճիշդ այն կասկածելի
մարդուն պէս որ քովի փողոցը պահուըտած էր, և որն որ Մըսթըր Սմիթ
կը կարծէր կամ կը հաւատար գտնալ թէ «իրենց փնտռածն» էր։

Մէկ ժամէն աւելի արձանի պէս անշարժ և անձայն կեցան այդ դիր-
քին մէջ թէ՛ Մըսթըր Սմիթ և թէ՛ իր օգնականն Մըսթըր Հօլմս։

Վերջապէս մեղմիւ մը բացուեցաւ այն չարաշուք դուռը, որ մինչև
հիմայ Հէնրի Ֆայրպրանտի տան դուռը կոչեցինք։

Կամաց մը այդ դռնէն դուրս ելաւ ուրիշ կասկածելի մարդ մը։

Դռնապանը անոր ձեռքը սեղմեց և դուռը նորէն գոցուեցաւ ան-
ձայն։

Այն ատեն դուրս ելնող մարդը կամաց կամաց սկսաւ յառաջանալ
դէպ ի գիմացի փողոցը և քիչ յետոյ անյայտ եղաւ։

Ալ չարժման կարգը եկած էր Մըսթըր Սմիթի և Մըսթըր Հօլմսի
համար։

Անոնք ալ կամաց մը ճամբայ ելան իրենց որջէն։

Երբ Ֆայրպրանտի տունէն դուրս ելնող մարդը կանցնէր այն դրան
առջեւէն որուն մէջ պահուըտած էր Մըսթըր Սմիթի ճանչցած աւազա-
կը, այս վերջինը կամաց մը իւր թաքստեան տեղէն դուրս ելաւ, անոր
մօտեցաւ, և երկուքը մէկանց սկսան ճամբանին շարունակել, Ոստիկա-
նութեան գաղտնի գործակալաց հետեւած կողմին հակառակ կողմէն։

—Ամեն բան կարգի՞ն է, հարցուց իր թաքստեան տեղէն դուրս
ելնող աւազակը։

—Ուզածնուդ աւելի։

—Ի՞նչպէս։

—Քովի փողոցը պիտի սպասենք։

—Անիկայ հո՞ն է։

—Այո՛, ճիշդ անոր եկած ատենը ես մեկնեցայ, և քովի փողոցը ի-
րենց պիտի սպասենք մինչև Լընտըն Պրիճ հետերնին ընկերանալու։

—Յետո՞յ։

—Ըստ ձեր հրահանգաց և որոշեալ կարգադրութեան՝ հոն տեղ պի-
տի վճարուի ձեզի գումարին մնացորդը, և դուք պիտի բաժնուիք մեզմէ
երբ երեքնիս ալ մակոյկը մտնենք։

—Դուն ըսածիս պէս պիտի ընես, այնպէս չէ՞։

—Այո՛, իրենց պիտի ընկերանամ մինչև Ամերիկայ։

—Նորէն վերադառնալու միտք ունի՞ս։

—Եթէ Ամերիկայի մէջ ալ չկարենամ յաջողութեամբ ի գործ դնել
իմ պատուաւոր արհեստս, այն ատեն նորէն հոս պիտի վերադառնամ,
դարձեալ իմ խոնարհ ծառայութիւններս ձեր տրամադրութեան տակ
դնելու համար։

—Ուրեմն այս գիշեր կը վերջանայ այս վերջին ձեռնարկութիւններ-
նիս· գոհ եմ քենէ և կը բաղձամ որ շուտով վերադառնաս Ամերիկայէն·
արդէն այնտեղին անվարժ մէկն ես, և չեմ կարծեր որ դիւրութեամբ
յաջողիս հոն· բայց վերջապէս ինչ որ ալ ըլլայ, տակաւին ներկայ ձեռ-
նարկնիս բոլորովին գլուխ հանած չենք· այսու ամենայնիւ առ առաւելն
մէկ ժամէ ամեն բան կը վերջանայ· միայն սա է քեզի ըսելիքս որ այս մէկ
ժամուն մէջ տակաւին շատ բաներ կրնան պատահիլ· կանոնները չմոռնաս·
վտանգի ատեն միայն դանակիդ վստահէ· հրազէնին ձայնը վտանգաւոր
բան է, և կրնայ աւելի ոստիկանութեան ծառայել քան թէ աւազակու-
թեան։

Ճիշդ այս միջոցին այն երկու չարագործք, որ արհեստին ամենէն
մեծ անձնաւորութիւնքը կրնային համարուիլ, փողոցին բերանը հասած
էին և ղանի դառնալու համար քայլ մը առնելու վրայ, երբ մութին մէջ
մէկէն ի մէկ երկու հոգի ելան իրենց դէմը՝ սպառնալի եղանակաւ։

—Դարձի՛ր, գոչեց գլխաւոր աւազակը իր ընկերին, և երկուքը մէ-
կանց ետ դառնալով փախչելու կը պատրաստուէին։

Սակայն հազիւ երեսնին ու քայլերնին ետեւ դարձուցած էին, լոյս
մը վառեցաւ...

Պաշարուած էին։

Դարձած կողմերնին ալ իրենց դէմը ուրիշ երկու անձինք ելած էին
ատրճանակներնին իրենց երեսին ուղղած։

Միևնոյն ատեն փողոցին բերնէն, այսինքն երկու աւազակներուն հի-
մակուան դիրքին ետեւի կողմէն, ուրիշ ոստիկանաց կամ թէ պահակաց
խումբի մը զինուց շառաչիւնը լսուիլ սկսած էր։

Աւազակաց ճիշդ դէմը գտնուող Մըսթըր Սմիթ, իր ատրճանակը ա-
ւազակապետին կուրծքին խոնարհեցնելով,

—Անձնատո՛ւր եղիր, Թիւ «Հարիւր Մէկ», այս անգամ ատրճանակս ածուխի փոշիով լցուած չէ՛, գոչեց․

Բայց աճարկու աւազակապետը զարմանալի շուտութեամբ մը իր մէջքէն աճագին դանակ մը քաշած էր, և զանի Մըսթըր Սմիթի կուրծքը մխելու վրայ էր, երբ ետեւի կողմանէ միևնոյն շուտութեամբ վրայ հասնող սուրի հարուած մը, իր դանակը բռնող թեւը ջախջախելով, զանի կախուած վար կը թողուր․

Միև նոյն ատեն շատ մը հուժկու բազուկներ աւազակապետը կաշկանդելու կաշխատէին․

Սակայն ասիկայ այնչափ դիւրին բան մը չեղաւ․

Ցուլի ոյժը ունեցող աճռելին Թիւ «Հարիւր Մէկ», հակառակ այն սոսկալի վէրքին՝ որ իւր աջ թեւին վրայ առած էր, սատանայի մը պէս կը կռուէր, և բաւական քրտինք թափել տուաւ ոստիկանութեան պահակի այն մարդոց որ զինքը լաւ մը կապելու կաշխատէին․

Վերջապէս ոստիկանք յաջողեցան իրենց պաշտօնը կատարելապէս գլուխ հանելու, երբ աւազակապետը, իւր բարկութենէն և թեւին ցաւէն շան մը պէս ոռնալ սկսած էր։

Իսկ միւս աւազակին, այսինքն Հէնրի Ֆայրպըրանտի տունէն դուրս ելնող մարդուն գործը այնչափ երկար տեւած չէր։

Երբ Մըսթըր Սմիթի հրամանաւ, երկու պաշտօնակալք և երկու ոստիկանք, ատրճանակ ի ձեռին կ'առաջնորդէին այն երկու սոսկալի աւազակները՝ դէպ ի մօտակայ պահականոցը, ճիշդ կռուոյ վայրը կը հասնէին ծերունին Նիկօ, Ուիլեըմ Հարթըն, և չքնաղն օրիորդ Մաթիլտ։

Վայրկեան մը վերջը հոն կը հասնէր նաև Ոստիկանութեան Պաշտօնէի երիտասարդ տեղակալը, երկու ուրիշ հուժկու ոստիկանաց ընկերակցութեամբ։

Մըսթըր Սմիթի և տեղակալին միջեւ տեղի ունեցած կարճ խորհրդակցութենէ մը ետեւ, ամբողջ խումբը իսկոյն ճամբայ ելաւ դէպ ի Հէնրի Ֆայրպըրանտի տունը, որ անմիջապէս պաշարուեցաւ ամէն կողմանէ։

Ալ տարակոյս չկար թէ անկարգութեան բուն կեդրոնը այդ անիծեալ տունն էր, և մեծամեծ պատճառներ կային հաւատալու թէ հրամանատար Կորտոնն ալ այն տան մէկ գաղտնի ու ստորերկրեայ տեղը բանտարկուած ըլլալու էր։

Թէպէտ և Մըսթըր Սմիթի ալ հաւատալուն իրաւացի պատճառներ կային թէ Ոստիկանութեան Պաշտօնէի երիտասարդ տեղակալին հաճոյ բան մը չպիտի երեւէր Հէնրի Ֆայրպըրանտի տան դէմ խստութիւնք ի գործ դնելը․ բայց ի պատիւ այն երիտասարդ մարդուն ուղղամտու-

թեանը և իր պաշտօնին մէջ ունեցած կատարեալ խղճահարութեանը, պէտք է յաւելունք, որ ինք խումբին մէջ ամենէն առաջինն եղած էր երկվայրկեան մը առաջ կասկածելի բնակարանը դիմելու փափաքող։

Տանը դուռը զարնուածատեն «յանուն օրինաց բացէ՛ք» աղաղակողն ալ ինքը եղած էր․

Ննջաւոր դռնապանը՝ որ իբրեւ թէ քունէն նոր արթնցած ձեւացնել կուզէր ինքզինքը, դուռը բացած ատեն կատարելապէս շուարեալ դէմք մը կը ցուցնէր, և շարունակ իւր աչերը կը շփէր։

Տեղակալը երկար բարակ խօսքի զբաղելով ժամանակ անցունել չէր ուզեր․

Եւ ասիկայ ալ իւր պաշտօնի խղճահարութեան մէկ զօրաւոր ապացոյցն էր։

Իւր անմիջական հրամանին համեմատ, ծերունի դռնապանը ձերբակալուեցաւ, իւր ձեռները արգելքի մէջ դրուեցան, և խումբին միացորդը հոն պահապան դրուելէ ետեւ, տեղակալը և Մըսթըր Սմիթ վերելան Հէնրի Ֆայրպըրանտի գտնուած սենեակը դիմելու համար․

Երբ տանտիրոջ ննջասենեկի դուռը բախուեցաւ, ինքը անկողինն էր և ըստ երեւոյթի՝ խոր քնոյ մէջ․

Հինգ վայրկեանի մը չափ դուռը սպասել պէտք եղաւ, մինչեւ որ մեծահարուստ պարոնը իւր քունէն արթննալէ ետեւ, ինքզինքը՝ գիշերային «անկիրթ» այցելուաց ներկայանալու պատշաճ դիրքի մը մէջ ըլլալու վիճակին վերածեց։

Սակայն ո՛րչափ մեծ եղաւ իւր զարմանքը՝ երբ դուռը բացած ատեն ներս կը մտնէին Ոստիկանութեան Պաշտօնէի տեղակալին պէս բարձրաստիճան անձ մը՝ և իւր վրայ այնչափ կասկածանօք նայող անուանի գաղտնի գործակալը, որոնց երկուքն ալ կը մերժէին տան տիրոջ նստելու հրաւէրը․

—Մեծ պատիւ կընէք ինձ գիշեր ատեն իմ բնակարանս այցելելու խոնարհելով՝ բայց միթէ կրնա՞մ հասկնալ այս անակնկալ այցելութեան բուն շարժառիթը․

Երիտասարդ տեղակալը ինք անձամբ չպատասխանելով, նշանացի հայեացքով մը Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալին երեսը նայեցաւ․

—Ձերբակալուած էք, Մըսթըր Հէ՛նրի Ֆայրպըրանտ, ըսաւ պարոն գործակալը քիչ մը յաղթական և յուզեալ ձայնիւ․

—Ձերբակալուա՞ծ եմ․ և կէս գիշերին իմ բնակարանիս և անկողնոյս մէջ․ ըսէք, Մըսթըր Սմիթ, թէ այս գործին մէջ սխալմունք մը կայ․

—Սխալմունք չկայ, պարո՛ն․ կատարելապէս օրինական կերպիւ ձերբակալուած էք այս անգամ․

—Բայց միթէ կրնա՞մ հասկնալ թէ ինչ բանի համար․

—Հրամանատար Կօրտօնը առեւանգել տուած և զանի ձեր տան մէջ բանտարկած ըլլալնուդ համար։

—Ա՜հ, եթէ այդ է պատճառը, խնդիրը արդէն դատական եղանակաւ պարզուած է, և 5000 ոսկի գրաւ թողլով առժամեայ կերպիւ անպարտ արձակուած եմ. զիս նորէն ձերբակալելու համար բարձրագոյն հրաման մը պէտք է, պարո՛ն գործակալ, և առանց զանի ի ձեռին ունենալու, իմ բնակարանս կոխելու յանդգնելնիդ բաւական ծանր պատասխանատուութիւն մը կը հրաւիրէ թէ՛ ձեր անձին վրայ, և թէ՛ Ոստիկանութեան Պաշտօնէի պարոն տեղակալին վրայ։

Հէնրի Ֆայրպրանտ այնպէս կը կարծէր որ այս արդարացի սպառնալեաց վրայ, գոնէ Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալը իր առջեւ գետին պիտի խոնարհէր, և իր գործած յանդգնութեանը համար ներում և շնորհ պիտի խնդրէր։

Բայց պարոն գործակալը ասոնց և ոչ մէկը ըրաւ։

Հանդարտօրէն ձեռքը գրպանը մտցնելով «Ձերբակալման բաց հրամանագիրը» դուրս հանեց, և զանի Հէնրի Ֆայրպրանտի ներկայացուց։

Երբ երիտասարդ միլիոնատէրը տեսաւ որ անոր մէջ իր անունը գրըուած էր, երեսը բոլորովին մոխրի գոյն առաւ, և յուսահատօրէն վար կախեց իր գլուխը։

—Հիմայ ամէն բան հասկցաք, այնպէս չէ՞, հարցուց Ոստիկանութեան տեղակալը։

—Այո՛, հասկցայ։

—Ըսելիք մը ունի՞ք մեզի։

—Թէ ձեզի և թէ ամէն տեղ ըսելիքս սա է որ հրամանատար Կօրտօնի ոչ առեւանգման և ոչ ալ բանտարկութեան խնդրոյն մէջ ամենեւին մասն ունեցած չեմ. և այս մասին ինչ որ կրնամ գիտցած ըլլալ, բոլորն ալ դուրսէն իմացածներս են։

—Այսու ամենայնիւ, հրամանատարը նոյն իսկ ձեր տանը մէջ բանտարկուած է։

—Իմ տա՞նս մէջ բանտարկուած է կըսէք։

—Այո՛, ձեր տանը մէջ. դռնապաննիդ, աւազակաց խումբ մը, և նոյն իսկ Թիւ «Հարիւր Մէկ»» ձեր գործակիցները կամ թէ գործիքները եղած են։

—Ո՞վ Աստուած իմ, ինչե՞ր կըսէք, պարո՛ն։

—Բայց փառք Նախախնամութեան, թէ՛ դռնապաննիդ, թէ՛ Թիւ «Հարիւր Մէկ» աւազակապետը, թէ՛ իր աւազակ ընկերը, և թէ նոյն իսկ դուք, հիմայ Արդարութեան ձեռքը կը գտնուիք։

—Կամ ես խենթեցած ըլլալու եմ կամ դուք, պարո՛ն գործակալ։

—Այդ կէտը Արդարութիւնը պիտի վճռէ, պարո՛ն. հիմակու հիմայ ձեր պարտքն է մեզի հնազանդիլը։

—Կը հնազանդիմ, պարոն գործակալ. տարէ՛ք զիս ուր որ պիտի տանիք։

—Նախ Կօրտօն հրամանատարին պահուած տեղը պիտի տանինք ըզձեզ։

—Ուրեմն գիտէ՞ք թէ ուր պահուած է այն

—Ո՛չ, մենք չենք գիտեր, բայց դուք պիտի հաճիք մեզի ցուցնելու այն ստորերկրեայ գաղտնի տեղը, որ տակաւին անծանօթ է մեզի. այսու ամենայնիւ, պէտք եղած ատեն առանց ձեր օգնութեան ալ պիտի գտնենք այն արգելարանը, եթէ դժոխքի խորերն իսկ ըլլայ. բայց մենք ձեզի վերջին բարեկամութիւն մը ըրած ըլլալու համար կը թողունք որ ձեր իսկ ձեռքովը ցուցնէք մեզ այն գաղտնի վայրը, որով ոճրագործութիւննիդ քիչ մը թեթեւցուցած կրնաք ըլլալ յաչս Արդարութեան։

Գաղտնի արգելարանի կամ ստորերկրեայ բանտի խօսքը մտածել տուաւ Հէնրի Ֆայրպրանտը. միլիոնատէրը քանի մը վայրկեանի չափ գլուխը ձեռացը մէջ առաւ. յետոյ ծանր ծանր զանիկը վերցնելով, բան մը չգիտցողի և ապշեալի մը պէս,

—Տանս մէջ ստորերկրեայ գաղտնի արգելարանի մը խօսքը ըրի՞ք. ըսաւ։

—Այո՛, պարոն, և ինչպէս ես, նաև Նորին Վեհութեան պարոն տեղակալը անհամբեր կսպասենք որ վերջապէս մեր առջեւ կենալու բարեհաճիք այն գաղտնի վայրը մեզի ցուցնելու համար։

—Հիմայ միտքս կուգայ որ տանս պարտէզին ծայրը ստորերկրեայ նկուղ մը կայ. եթէ խնդիրը անոր վրայ է, ամենայն հաճութեամբ կրընամ առաջնորդել ձեզ հոն. բայց այժմէն կը վստահցնեմ զձեզ որ բոլոր աշխատութիւննիդ և փորձերնիդ անօգուտ պիտի ըլլան։

—Ի՞նչպէս։

—Գրեթէ քսան տարի կայ որ այն նկուղը բոլորովին անգործածելի մնացած է, և յանուն ամենասիրելոյս կերդնում որ երբեք հոն ոչ ոք ոտք կոխած է և ոչ ալ ես անձամբ այն տեղը տեսած եմ։

—Բայց ատոնք արգելք մը եղած չեն ըլլար որ հրամանատարը այն անծանօթ տեղը պահել տուած ըլլաք։

Հէնրի Ֆայրպրանտ բոլոր իր արեան տակն ու վրայ եղած ըլլալը կզգար։

Սակայն խօսքը երկարել չուզեց։

—Քալեցէք, պարոններ, ըսաւ և ինքը անոնցմէ առաջ [illegible]նէն դուրս ելնելով, սանդուղէն վար իջնել սկսաւ։

Երբ պարտէզը հասան, Ժերոնիմն Նիկօ, Ուիլեըմ Հարթըն, օրիորդ Մաթիլտ, երկու ուրիշ դաղտնի պաշտօնակալք, և չորս ոստիկանք իրենց միացան։

Պարտէզին ծայրը խումբը կեցաւ։

Հէնրի Ֆայրպըրանտ քիչ մը ատեն փնտռտուքէ ետեւ, վերջապէս գետինը քարէ կափարիչ մը տեսաւ, որուն վրայ երկաթեայ օղակ մը կար։

Սակայն կափարիչը էր բացուեր։

Ներսի կողմէն կղպուած ըլլալու էր այն։

Տասներկու հուժկու ձեռաց միացեալ օգնութեանը պէտք զգացուեցաւ, այդ ներքին փակինքը կոտրելու համար։

Կափարիչը բացուած ատեն, քարէ երկար սանդուղ մը երեւան ելնէր։

Խումբը լուռ կերպիւ այդ սանդուղէն վար իջնել սկսաւ։

Երբ ամենէն վարլոսքը հասան, քօմանտի նեղ ուղի մը եղաւ իրենց առջեւը, որուն միւս արէն, լուսոյ հետք մը տեսնուիլ սկսաւ։

Ահա հոս տեղ Ոստիկանութեան Նախարարի երիտասարդ տեղակալը, ամբողջ խումբը կեցնելով ինքը միայնակ յառաջացեր, գաւիթ մը հասեր, ու հոն՝ իրեն ծանօթ [illegible] մը լսելով սարսռացեր էր։

Իր սիրուհւոյն ձայն էր զինքը սարսռեցնող ձայնը։

Ահա այս կերպիւ լռելեայն յանկարծակի երեւցեր էր այն սենեակին [illegible], ուր որոյ առջեւ սարսափեր էին հրամանատար Կորտոն, և իր ծնողներուն փարած դողդողին մանկամարդուհին, առանց տեղերնուն շարժելու կարողութեան։

ԻԲ.

ՅՈՒԶԻՉ ՏԵՍԱՐԱՆԸ

Պարոն տեղակալը հրաւէրին վրայ, ամբողջ դուրսի խումբին կարգաւ ներս խուժած ըլլալնին արդէն ըսած էինք։

Երբ հրամանատար Կորտոն, այդ խումբին մէջ տեսաւ օրիորդ Մաթիլտը, բոլոր միւս ներկայները և իր անցեալ վիճակի դառնութիւնքը և [illegible]ութեան սոսկալի գաղտնիքը առանց միտք բերելու, իր ծնողաց փարած գեղեցիկ անծանօթուհին մէկդի հրեց, աթոռին վրայէն վեր [illegible], [illegible] մը պէս առաջ նետուեցաւ, և օրիորդ Մաթիլտի առ[illegible] [illegible] հիմայ գալով յափշտակեց և իր բերնին տարաւ այն չքնաղ [illegible] [illegible] որուն մարելով հրամանատարին վրան իյնալուն շատ քան

—Ո՛հ, տեսայ ձեզ վերջապէս, տեսայ, և երջանիկ մեռնիմ, ուրախութեամբ կը մեռնիմ հիմայ, օրիորդ, աղաղակեց անուանի և քաջամարտիկ զօրավարը, գրեթէ տղու մը պէս լալով այն գեղանի աղջկան առջև։

Բոլոր խումբը կը լռէր այս փափուկ տեսարանի միջոցին։

Իսկ չքնաղն Մաթիլտ գրեթէ նուաղեալ կիյնար հրամանատար Կորտոնի գիրկը, թողելով որ այն երջանիկ մարդը, իր առաջին սիրոյ համբոյրը առնէ իր վարդագոյն երեսէն։

Այս միջոցին Հէնրի Ֆայրպըրանտ, սարսափահար կը մօտենար այն գեղեցիկ անծանօթուհւոյն, որ հրամանատար Կորտոնի՝ զինքը արհամարհանօք ետ մղած ատեն, անոր աթոռին վրայ ինկածէր՝ իր երեսը պահած և հեծկլտանաց մէջ։

—Գլուխը ատդին դարձուցէք, Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպըրանտ, և՛ճանչցէք ձեր նիրհ քոյրը, աղաղակեց Ոստիկանութեան Պաշտօնէի տեղակալը, արհամարհոտ ծիծաղով մը։

Հէնրի Ֆայրպըրանտ, արդէն անծանօթուհիին գլուխը իր ձեռացը մէջ առած էր. սարսափով մը նայեցաւ անոր երեսը, որ այդ միջոցին մեռեալի մը դեղին գոյնը առած էր, և «ո՛հ Աստուած իմ, քոյրս է եղեր» աղաղակեց, նոյն միջոցին իր ձեռքը ճակտին զարնելով։

Ասոր յաջորդեց յանկարծական ծիծաղ մը։

Նիրհն էր այդ ծիծաղը արձակողը։

Բոլոր չարեաց իսկական հեղինակն եղող այդ գեղեցիկ սատանուհին, որուն վրայ երբէք կասկած չէր ըլլուած, իր գեղեցիկ աչերը անգամ մը իր եղբօրը երեսին ուղղելէ ետեւ, զանոնք՝ ծանր ծանր Կորտոն հրամանատարին և օրիորդ Մաթիլտի դարձուցած էր, որոնք արդէն միմեանց գրկացը մէջ կը գտնուէին, և իր բարձրաձայն ծիծաղը վերջացնելէ ետեւ ցաթկելով ոտքի ելեր և պարել սկսեր էր։

Խեղճ սատանուհին կատարելապէս խենթեցեր էր...

Իսկ Հէնրի Ֆայրպըրանտ, բոլորովին յուսահատելով իր գլուխը առջեն կախեց. երբ Ոստիկանութեան պարոն տեղակալին մէկ նշանին վրայ, Ուիլեըմ Հարթըն և Ժերոնիմն Նիկօ, խենդեցող աղջկան թեւերէն բռնելով զանի իր տունը կը տանէին, իր սեննեկապանուհիին և սպասուհիին խընամոց յանձնելու համար։

Նիրհ ամենուին ընդդիմութիւն չըրաւ, անդամ մ'ալ բարձրաձայն ծիծաղեցաւ, և զինքը տարած ատեննին զուարթութեամբ գլուխը ետին դարձնելով և եղբօրը նայելով, որ գլուխը վար կախած ու աթոռի մը վրայ ինկած էր գրեթէ նուաղեալ,

—Սիրելի՛ եղբայրս, ըսաւ. ահա ես կերթամ հարսանեաց հագուստներս հագնելու. երբ նորէն վերադառնամ, Կորտոնս՝ իմ ամուսինս պիտի

ըլլայ· դուն պէտք եղած պատրաստութիւնները տես, որ ներկայ ընկե-
րութիւնն ալ դժգոհութեան պատճառ չունենայ···

Երբ Էլիզ ներքնուղւոյն դունէն անյայտ եղաւ, Ոստիկանութեան Նա-
խարարի պարոն տեղակալը դէպ ի Կորտոն և Մաթիլտ յառաջացաւ,
որոնք իրարմէ բաժնուելով անմիջապէս ոտքի ելան։

Երիտասարդ տեղակալը վերջին ծայր յուզուած էր։

Իր յուզմունքը ծածկելու համար փորձ մ'ալ չըրաւ։

Իր պարկեշտ ձեռներէն մին երկնցուց հրամանատարին, և միւսը՝
առ օրիորդ Մաթիլտ, ու դողդոջուն ձայնիւ մը ըսաւ։

—Ազնիւ պարոն, դուք մեծ զինուորական մը և հայրենեաց պաշտելի
անձերէն մին էք։

—Պարո՛ն տեղակալ···

—Կը խնդրեմ, խօսքս մի՛ կտրէք, պարոն հրամանատար. ես չողո-
քորթ մը չեմ, թողէք որ անկեղծօրէն շարունակեմ խօսքս. Ձեր ազատու-
թիւնը անհուն հրճուանք կը պատճառէ ինծի, ինչպէս նաև բոլոր հայրե-
նակցաց. երջանիկ կը համարիմ ինքզինքս, որ ձեր ազատութիւնը տես-
նողներուն առաջինն ըլլալու փառքն ունեցած եմ. թէպէտ և այդ ազա-
տութեան բուն հեղինակն ըլլալու փառքը ուրիշի մը կը պատկանի, ո-
րուն վրայ չեմ նախանձիր, սակայն, որովհետև այսպիսի պարագաներու
մէջ Ոստիկանութեան ամենէն մեծ մարդն ըլլալը ապացուցած է անհեր-
քելի կերպիւ։

—Ո՞հ, ըսէք ո՞վ է այն մեծ անձը։

—Յառաջացէ՛ք, Մըսթըր Սմիթ, և սեղմեցէք ձեր ազատեալին ձեռ-
քը՝ որ հայրենեաց փառացը համար այնչափ մեծ գործեր տեսած է հնդ-
կաստանի և Ամերիկայի մէջ. մեծ դիւցազնի մը ձեռքն է որ պիտ
սեղմէք։

Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալը՝ իւր պաշտօնի շրջանին մէ
այնչափ իրաւացի համբաւի արժանացող այն քաջ մարդը, երկչոտ տղո
մը պէս յառաջացաւ դէպ ի հռչակաւոր զօրավարը, և իր ձեռքը անո
երկնցուց։

Անուանի ոստիկանը և քաջամարտիկ զինուորը՝ իրարու դրկաց մ
էին։

Ոստիկանութեան Պաշտօնէի տեղակալը, յետոյ իւր խօսքը ուղղելո
առ օրիորդ Մաթիլտ, որուն աչերը կը փայլէին ուրախութեան արտ
սուքով, անոր ալ սա հետևեալ խօսքերն ըրաւ.

—Ազնիւ օրիորդ, հրամանատար Կորտոնը ազատելու համար ձ
ցուցած անձնուիրութեան համար, ներեցէք որ յանուն իրեն շնորհակ
լութիւնս յայտնեմ ձեզի. դուք ալ կանացի հաւատարմութեան և ք

ջութեան տիպար մ'էք, ինչ որ կրնար յուսացուիլ անմեղ բայց հաստա-
տամիտ օրիորդէ մը, դուք անոր տանապատիկն ըրիք ապագայ ամու-
սիններնուդ ազատութիւնն ու կեանքը փրկելու, որն որ արդէն բաւա-
կան բախտաւոր գտնուած էր նոյն իսկ ձեր ազատութիւնը ու կեանքը
փրկելու, երբ տակաւին նոր ծնած երախայ մ'էիք։

—Երբ նոր ծնած երախա՞յ մ'էր, աղաղակեց Կորտոն զարմացմամբ.
ի՞նչ կըսէք պարո՛ն տեղակալ։

—Թող երջանիկ հարսնցունիդ ինքը պատասխանէ։

—Ճշմարիտ է պարոն տեղակալին ըսածը, իմ ազնի՛ւ ազատարարս,
պատասխանեց Մաթիլտ, հրամանատարին ձեռքը բռնելով և գուրգու-
րանօք զայն սեղմելով։

—Բայց ըսէ՛ք կաղաչեմ, ի՞նչպէս եղաւ որ այդ երջանկութիւնն ու-
նեցայ։

—Միթէ Կալկաթայի այն սոսկալի «Սև Ծակին» պատահարը չէ՞ք
յիշեր։

—Ո՜հ այո, կը յիշեմ այն աղետալի դէպքը։

—Չէ՞ք յիշեր նաև թէ նոր ծնած երախայ մը կը յանձնուէր ձեր
քաջ բազկին, երբ հոն բանտարկուած դժբախտ հայրենակիցներնիդ կո-
տորէիք։

—Այո՛, այո՛, կը յիշեմ այդ դէպքը. նաև կը յիշեմ որ յետոյ հազա-
րապետ մը···

Հրամանատարին խօսքի վերջին մասը իւր բերանը մնաց։

Նոյն վայրկենին դունէն ներս կը մտնէր ծերունին Նիկօ՝ Ուիլեըմ Հար-
թընի հետ, խնճուած չարունակին իւր սեննակապաունւոյն, սպասուհւոյն
և երկու ոստիկանց պահպանութեանն ու հսկողութեանն յանձնելէ վե-
րադարձած։

Նորէն երիտասարդական հասակը վերստացածի պէս երևցող
նախկին հազարապետն Նիկօ, վազելով հրամանատարին քով հասաւ և
գոչեց.

—Այո՛, պարոն հրամանատար, «Սև Ծակի» մէջ ազատած երախա-
նիդ, իմ դժբաղդ նշանածիս աղջիկը օրիորդ Մաթիլտն էր. իսկ զինքը
յետոյ ձեր խնամքէն կորզող մարդը, ես ինքս ծառանիդ էի. այսինքն՝
Լէնքէշայրի զօրագնդին ութերորդ գնդի հրամանատար հազարապետն
Նիկօ, անուանեալ այժմ՝ լոկ ծերունի Նիկօ։

Հրամանատար Կորտոնի հետ դիրկընդխառնութեան կարգը հիմայ
ծերունի Նիկօին եկած էր։

—Ո՜վ Աստուած իմ, ի՜նչ երջանկութիւն և ի՜նչ բաղդաւոր զուգա-
դիպութիւն, կաղաղակէր անուանի զինուորականը, օրիորդ Մաթիլտի

նախանձը չարժելու արժանի գորովանօք՝ իր Նախկին զինակցին ծերացած երեսները համբուրելով:

—Բայց կեցի՛ր, աղաղակեց ծերունին Նիկօ, դժուարաւ ինքզինքը ազատելով հրամանատարին բազուկը մէջէն. հիմայ այլեւս որոշուած է ձեր ամուսնական միութիւնը իմ երջանիկ պաշտպանեալիս հետ, այնպէս չէ՞, պարո՛ն հրամանատար:

Կորտօն և Մաթիլտ յանկարծակի կարմրեցան, այնչափ աճապարելի և հանդիսաւոր հրաւէրի մը առջեւ:

Օրիորդ Մաթիլտ, կանացի ամօթխածութեամբ իր գլուխը վար կախեց:

Բայց Հնդկաստանի և Ամերիկայի դիւցազնը անկեղծութեամբ վարուեցաւ:

—Անունս և կեանքս իրենն է այսուհետեւ, աղաղակեց քաջարի զինուորը. երջանկութեանս սահման մը չէք կրնար գտնել ինձ համար այլեւս:

—Դուն ալ չխօսի՞ս, անգութ աղջիկ, յարեց ծերունին խնդալով մը անոր փափուկ ձեռքէն բռնելով, և զանի հրամանատարին ձեռացը մէջ դնելով, որ ինչպէս զանի սեղմելիքը չէր գիտեր:

Օրիորդ Մաթիլտ չկրցաւ բառ մը իսկ արտասանել:

Այլ իր չքնաղ թեւերը հրամանատարին պարանոցը ձգեց, և իր գեղեցիկ գլուխը՝ անոր հաւատարիմ կուրծքին վրայ:

Երջանիկ մանկամարդուհին կ'արտասուէր, իր երանկութեան և ուրախութեան չափազանցութենէն:

—Է՜հ, է՜հ, կը բաւէ այդչափ արտասուքը, ըսաւ ծերունի Նախկին հազարապետը նորէն. Նախախնամութիւնը ձեր երկուքն ալ կը սիրէ. և ասիկայ բաւական է ձեր ներկայ և ապագայ երջանկութիւնը ապահովելու համար. ուրեմն ներեցէք, Հեղինէիս չքնաղ աղջիկը և դուք ազնիւ պարոնայք, որ փութամ արդարութեան ուրիշ անհրաժեշտ պարտք մ'ալ կատարելու:

Նիկօ ասոնք ըսելէ ետեւ յառաջացաւ դէպի Հէնրի Ֆայրպրանտ, որ տրտմութեամբ իր գլուխը աթոռին կռնակը խոթած բոլորովին անտարբեր և անգէտ կը գտնուէր աչքին անցած անցքերուն:

Նիկօ, առաջին անգամ ներքնուզին մտնելէն ի վեր, զգուշացած ըլլալով իր երեսը անոր ցուցնելէ, և Հէնրի Ֆայրպրանտ ինքն ալ, քրոջը խայտառակ և ցաւալի կացութենէն այնչափ զգածուած ըլլալով որ ուրիշներու վրայ աչք պտըտցնելու սիրտ չէր կրցած ունենալ, բոլորովին անգէտ կը գտնուէր իր մենամարտի ոսոխին ներկայութենէն:

Նիկօ, երիտասարդ միլիոնատէրին քովը հասնելով, իր ձեռքը անոր ուսին վրայ դրած ատեն, այս վերջինը կարծելով թէ զինքը բանտ տանելու եկած են, արտորնօք ոտքի ելաւ:

Բայց երբ տեսաւ իր ուսին դպող մարդուն ով ըլլալը, յիմարի մը պէս ապշեալ անոր երեսը նայիլ սկսաւ:

—Ճանչցի՞ք զիս, պարո՛ն:

—Ո՛հ, միթէ գերեզմանէ՞ն դուրս կելնէք:

—Ո՛չ. անմեղի մը դէմ սուր քաշած ըլլալուս ներումն խնդրելու կուգամ:

—Բայց ես էի որ ձեզի սպաննեցի:

—Իմ անմեղի կասկածանացս հետեւանքը եղող նախատանացս համար ուրիշ կերպ չէիք կրնար ընել, Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպրանտ. բայց Աստուած ալ չթողուց որ անմեղի մը սպաննիչը ըլլաք:

—Ուրեմն ազատեցաք այն սրոյ հարուածէս, որ կը կարծէի թէ իմ դժբաղդութեանս յաւիտենական պատճառը պիտի ըլլար:

—Ո՛հ, Աստուած արդար է. վերջապէս կրցանք հասկնալ թէ՝ հրամանատար Կորտօնի առեւանգման և բանտարկութեան մասին բոլորովին անպարտ կը գտնուիք, ինչպէս որ դատարանի մէջ ալ կատարելապէս պիտի հաստատուի դռնապաննիդ ամեն բան խոստովանեցաւ ինձ. դուք կատարելապէս անմեղ էք. Աստուած բուն յանցաւորը պատժեց արդէն, որ յիմարացած ըլլալով, ձեր ընտանեկան պատւին ալ խայտառակ պատժոյ մը արհաւիրքէն փրկած է:

—Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, այլեւս աշխարհի վրայ քոյր մը չունիմ. և Աստուած գիտէ թէ ո՛րչափ կը սիրէի զինքը:

—Երկնային Նախախնամութեան դէմ մի տրտնջաք, Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպրանտ. միթէ հիմայ օրիորդ Մաթիլտ ձեր քոյրը չէ՞:

Նիկօի այս վերջին խօսքին վրայ, Հէնրի Ֆայրպրանտ նախ իր տրտմութեան ճնշումէն գլուխը վար կախեց. յետոյ զանի վեր բարձրացնելով խենդի մը պէս վազեց դէպ ի օրիորդ Մաթիլտ և անոր առջև ծընգան վրայ եկաւ

—Ըսէ՛ք, օրիորդ, ձեռքերնիդ ձեր անմեղ սրտին վրայ դնելով անկեղծ բերնովնիդ ըսէք որ ներած էք ինձ, ըսաւ խեղճ երիտասարդը, որուն անմեղութիւնը գրեթէ կատարելապէս հաստատուած էր բոլոր ներկայից կողմանէ, ծանուցեալ դէպքին մէջ:

Մաթիլտ՝ անոր դողդողացող ձեռքը բռնելով,

—Ներում խնդրելու պատճառ մը չունիք, Մըսթըր Հէնրի Ֆայրպրա՛նտ. արդէն բնական օրէնօք իսկ իմ եղբայրս էք և այնպէս պիտի մնաք, ըսաւ:

—Ես ալ ձեզի օրինական եղբայր մը պիտի ըլլամ, յարեց հրամանատար Կորտօն, անոր միւս ձեռքէն բռնելով և զանի ոտքի հանելով. իմ կնոջս եղբայրն էք դուք և ինքզինքս երջանիկ կը համարիմ ատոր համար:

ԻԳ.

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ծերունին Նիկօ այնպէս որոշած էր որ հարսանեաց հանդէսը ճիշդ այն օրը տեղի ունենայ, երբ օրիորդ Մաթիլտ, 200000 ոսկիի մօտ գումարը պիտի ընդունէր պանդայէն։

Նիկօ անողոք գտնուեցաւ իր պայմանին վրայ, և պէտք եղաւ անոր համակերպիլ։

Վերոյիշեալ դէպքերէն քանի մը ամիս յետոյ, դատարանը իր պաշտօնը կատարած, և ահարկու Թիւ «Հարիւր Մէկ»ը մահուան դատապարտած ըլլալուն պէս, իր աւազակ ընկերներէն չորսն ալ ցմահ Թիարանի դատապարտած էր։

Ճիշդ Կորտոնի և Մաթիլտի հարսանեաց երջանիկ օրն էր որ Թիւ «Հարիւր Մէկ», Նիւկէյթ անուն բանտին հրապարակը կառուցուած կառափնարանը կելնէր, և իր մեղապարտ գլուխը, դահճին կացինին կը յանձնէր։

Ճիշդ նոյն օրը դալկեալ Թիւ «Հարիւր Մէկ»ի աւազակ ընկերները Նիւկէյթի չարաշուք դղեկէն դուրս կը հանուէին, իրենց գլխաւորներնուն գլուխը կտրուիլը տեսնելու և Թիարան երթալու համար։

Իսկ Էլիզ Ցայրպրանտ, շատոնց փոխադրուած էր յիմարանոց մը, անոր խենթութիւնը անբուժելի ըլլալը հաստատուելէ ետեւ։

Ուիլեըմ Հարթըմէն օգնական և Թիւ «Հարիւր Մէկ»ի եղբայր նենգաւորն Հուքս, երբեք չգտնուեցաւ որ անիկայ ալ իր արժանի պատժոյն արժանանար։

Ոստիկանութեան գաղտնի գործակալ Մըսթըր Սմիթի աստիճանը կը բարձրանար, հրամանատար Կորտոնի առեւանգման և բանտարկութեան գործին մէջ ցուցած քաջութեանը և աշալրջութեանը համար։

Կորտոնի և Մաթիլտի հարսանեաց հանդէսը շատ փառաւոր եղաւ։ Հոն ներկայ կը գտնուէին Ոստիկանութեան Պաշտօնատան էն մեծ անձնաւորութիւնք, Պատերազմական Նախարարութեան գլխաւոր պաշտօնեայք, ինչպէս նաև Հնդկաստանի և Ամերիկայի Անգլիական բանակաց այն բարձրաստիճան զօրավարք, որոնք արձակուրդով Լոնտոն կը գտնուէին այն ժամանակ։

Հէնրի Ցայրպրանտ իսկ ներկայ կը գտնուէր ... կնքահայրութեան պաշտօնով։

Երբ քահանան, երկու երջանիկ ամոլներուն ձեռները իրար կը միացունէր բարեբաղդն Նիկօ յ'անակնկալս բարձրաձայն կարդալ սկսաւ Նորին Վեհափառութեան մի հրովարտակը, որ ամենուն, նոյն իսկ երջանիկն հրամանատար Կորտոնի համար կատարեալ զարմացման առարկայ մ'էր։

Նիկօի կարդացածը այն հրովարտակն էր, որու Հնդկաստանի և Ամերիկայի դիւցազն Կորտոն ԶՕՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ աստիճանի կը բարձրանար։

ՎԵՐՋ

Гос. Библиотека